Mladen Tomorad

EGIPAT U HRVATSKOJ: HRVATSKA FASCINACIJA STAROEGIPATSKOM KULTUROM

EGIPAT U HRVATSKOJ:
HRVATSKA FASCINACIJA STAROEGIPATSKOM KULTUROM

Biblioteka POVIJEST
Knjiga 8

©Mladen Tomorad, 2020.
©2020. sva prava pridržana. Niti jedan dio ove knjige
ne smije se umnožavati, fotokopirati, ni na bilo koji drugi način
umnožavati bez nakladnikovog pisanog dopuštenja.

NAKLADNIK
Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu

ZA NAKLADNIKA
Pavo Barišić

AUTOR
izv. prof. dr. sc. Mladen Tomorad

RECENZENTI
red. prof. dr. sc. Danijela Stefanović
izv. prof. dr. sc. Branislav Anđelković
izv. prof. dr. sc. Vera Vasiljević

Tiskanje knjige novčano je pripomoglo
Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske.

ISBN: 978-953-7823-95-5

Mladen Tomorad

EGIPAT U HRVATSKOJ:

HRVATSKA FASCINACIJA STAROEGIPATSKOM KULTUROM

Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu

Zagreb, 2020.

Sadržaj

POPIS ILUSTRACIJA VII
PREDGOVOR XIX
1. PRISUTNOST EGIPATSKIH KULTNIH PREDMETA I FENOMENA NA PROSTORU HRVATSKE 1
Rano širenje staroegipatskih predmeta Sredozemljem i istočnom obalom Jadrana 1
Širenje staroegipatskih kultova na prostoru Sredozemlja 1
Širenje i prisutnost staroegipatskih kultova na prostoru Hrvatske 6
Prisutnost egipatskih bogova na hrvatskom prostoru 9
Raznovrsni staroegipatski predmeti otkriveni na hrvatskom prostoru 17
Staroegipatski elementi u rimskoj arhitekturi istočne obale Jadrana 19
2. VEZE HRVATSKE I EGIPTA OD PRVE POLOVICE 16. DO SREDINE 20. STOLJEĆA 21
Uvod: Hrvatsko-egipatske veze do sredine 20. stoljeća 21
Juraj Hus Rasinjanin i njegovo putovanje Orijentom (1532. – 1541.) 28
Jakov Šašel i njegovo putovanje u Egipat i Nubiju tijekom 1853. i 1854. godine 31
Pogled na staroegipatske spomenike talijanskog fotografa Antonija Beata 38
Fran Gundrum Oriovčanin u Egiptu (studeni – prosinac 1902.) 46
Istraživačko putovanje sveučilišnog profesora Grge Novaka u Egipat 1932./1933. godine 53
Jugoslavenski Lloyd i kružna krstarenja Sredozemljem tijekom tridesetih godina 20. stoljeća 56
Hrvatsko iseljeništvo u Egiptu tijekom druge polovice 19. i prve polovice 20. stoljeća 64
3. POČETCI KOLEKCIONARSTVA STAROEGIPATSKIH PREDMETA U HRVATSKOJ 67
4. EGIPATSKE ZBIRKE U HRVATSKOJ 73
Uvod 73
Arheološki muzej u Zagrebu 82
Muzej Mimara u Zagrebu 83
Dubrovački muzeji - Arheološki muzej u Dubrovniku 84
Arheološki muzej u Splitu 85
Arheološki muzej Istre u Puli 85
Povijesni i pomorski muzej Hrvatskog primorja u Rijeci 86
Arheološka zbirka samostana sv. Eufemije u Kamporu na otoku Rabu 86
Arheološki muzej u Osijeku 86
Arheološki muzej u Zadru 87
Muzej suvremene umjetnosti u Zagrebu – Arheološka zbirka Benka Horvata 87
Franjevački samostan na Košljunu 87
Gradski muzej Varaždin 88
Dioklecijanova palača u Splitu 88
Franjevački samostan u Sinju 89
Muzej grada Šibenika 89

Manje muzejske zbirke predmeta 90
Privatne zbirke 92
5. RAZVOJ EGIPTOLOŠKIH ISTRAŽIVANJA U HRVATSKOJ (1862. – 2019.) 95
Egiptološka istraživanja u Hrvatskoj (1862. – 2019.) 95
Vrste egiptoloških istraživanja u Hrvatskoj 97
Najznačajnija istraživanja (1862. – 2019.) 99
Sveučilišna nastava staroegipatske povijesti u Hrvatskoj (1874. – 2019.) 104
Izložbe 113
Hrvatske povijesne znanosti i egiptologija danas 115
6. EGIPTOLOGIJA U HRVATSKOJ U SKLOPU POLITIKE „POKRETA NESVRSTANIH": TEŽNJE ZA RAZVOJEM I VELIKI NEOSTVARENI CILJEVI 121
7. SUVREMENA EGIPTOMANIJA U HRVATSKOJ 125
Uvod 125
Arhitektura 126
Stilski namještaj i razni ukrasi 130
BIBLIOGRAFIJA 135
HRVATSKA EGIPTOLOŠKA BIBLIOGRAFIJA (1856. – 2019.) 169

Popis ilustracija

Karta 1. **Prisutnost egipatskih kultnih predmeta na prostoru Hrvatske** 6

Slika 1. **Šauabti od plavo glazirane fajanse**. Egipat, Treće međurazdoblje, 21. – 22. dinastija. Solin, 19. stoljeće.
Zagreb: *Arheološki muzej u Zagrebu – Egipatski odjel*, E-561. 7

Slika 2. **Ptolemejska kovanica**. Egipat: aleksandrijska kovnica, vladavina Ptolemeja VI. Filometora (180. – 145. g. pr. Kr.). Mazin kraj Gračaca, 1896 (avers/revers).
Zagreb: *Arheološki muzej u Zagrebu – Numizmatički odjel*, A3870. 7

Slika 3. **Ptolemejska kovanica s glavom Zeusa-Amona**. Libija: kirenska kovnica, vladavina Ptolemeja VIII. Euerget II. (170.-116. g. pr. Kr.). Gračac, arheološko istraživanje, 1925./1926. (avers/revers).
Zagreb: *Arheološki muzej u Zagrebu – Numizmatički odjel*, A9371. 7

Slika 4. **Šauabti Mehytweskhet**. Krk (*Curicum*). Egipat, Treće međurazdoblje; kasna 21. – rana 22. dinastija.
Košljun: *Franjevački samostan – Arheološka zbirka*, 642. 8

Slika 5. **Skarabej od blijedo zelene glazirane fajanse**. Egipat, ptolemejsko razdoblje (306. – 30. g. pr. Kr.). Krk (*Curicum*). (avers/revers).
Košljun: *Franjevački samostan – Arheološka zbirka*, bez inventarnog broja. 8

Slika 6. **Pseudošauabti**. Egipat, ptolemejsko razdoblje (306.-30. g. pr. Kr.). Krk (*Curicum*).
Košljun: *Franjevački samostan*, Arheološka zbirka, 641. 8

Slika 7. **Minijaturni amulet u obliku sistruma**. Rimska Republika – Rimsko Carstvo (2. st. pr. Kr. – 1. st.). Vizače (*Nesactium*).
Pula: *Arheološki muzej Istre*, A-5048. 9

Slika 8. **Monolitni blok dijela ograde žrtvenika s prikazom glave Jupiter-Amona**. Rimsko Carstvo, 1. st. Pula (*Pola*), Forum.
Pula: Arheološki muzej Istre, A-391. 10

Slika 9. **Ulomak reljefa glave božice Hator**. Rimsko Carstvo, 1. st. (69. – 81.). Pula (*Pola*), „Arena".
Pula: *Arheološki muzej Istre*, A-8712, izložen u Augustovu hramu u Puli. 12

Slika 10. **Kip Izide**. Rimsko Carstvo, 2. pol. 1. st. Nin (*Aenona*).
Zagreb: *Arheološki muzej u Zagrebu – Antički odjel*, A-34. 14

Slika 11. **Kipić Neit**. Egipat, ptolemejsko razdoblje (306. – 30. g. pr. Kr.). Istra, nepoznati lokalitet.
Pula: *Arheološkim muzej Istre*, A-5220. 15

Slika 12. **Kipić Ozirisa**. Egipat, ptolemejsko razdoblje (306. – 30. g. pr. Kr.). Istra, Bale.
Pula: *Arheološkim muzej Istre*, A-5224. 16

Slika 13. **Žrtvenik posvećen Izidi i Serapisu**. Rimsko Carstvo, 2. – 3. st. Varaždinske Toplice (*Aqua Iasae*). Varaždinske Toplice: *Arheološki park Aqua Iasae*, VT-ks78. 16

Slika 14. **Votivna stela Pedi-Hor-pa-khereda**. Egipat, ptolemejsko razdoblje (306. – 30. g. pr. Kr.). Osijek (*Mursa*). Osijek: *Arheološki muzej u Osijeku*, AA-2590. 18

Slika 15. **Monolitni blok dijela ograde žrtvenika s prikazom glave Jupiter-Amona.** Rimsko Carstvo, 2. – 3. st. Zadar (*Iader*), Forum. 19
Slika 16. **Sfinga od crnog granita.** Novo kraljevstvo, 18. dinastija (1492.-1425. g. pr. Kr.). Egipat: Teba, Karnak. Split, *Dioklecijanova palača*, *Peristil*. Dovezeno u Split oko 298. – 304. g. 20
Slika 17. **Nikola Amerling.**
Dubrovnik: *Dubrovački muzeji*, KPM D-3004. 23
Slika 18. **Jakov Šašel, autoportret. Schaschel, Jakob**. ***Bilder aus dem Oriente aufgenommen während einer Reise nach Aegypten, Nubien, Sudan in Jahren 1853 und 1854.*** **Karlovac, 1863.**
Karlovac: *Gradski muzej Karlovac*, GMK-KP-460. 23
Slika 19. **Schaschel, Jakob.** ***Bilder aus dem Oriente aufgenommen während einer Reise nach Aegypten, Nubien, Sudan in Jahren 1853 und 1854.*** **Karlovac, 1863.**
Karlovac: *Gradski muzej Karlovac*, GMK-KP-460. 23
Slika 20. **Marko Bombelles mlađi s obitelji ispred Sfinge u Gizi.**
Varaždin: *Gradski muzej Varaždin*. 24
Slika 21. **Fran Gundrum Oriovčanin.**
Križevci: *Gradski muzej Križevci*, 5171. 24
Slika 22. **Fran S. Gundrum.** ***U Egiptu! – putopisna crta***. **Zagreb, 1905.** 25
Slika 23. **Ivan Meštrović ispred Sfinge u Gizi, 4. svibanj 1927.**
Split: *Meštrovićeva galerija*. 25
Slika 24. **Ivan Meštrović među ruševinama Memfisa, 4. svibanj 1927.**
Split: *Meštrovićeva galerija*. 25
Slika 25. **Ivan Meštrović u Amunovu hramu u Karnaku, Teba (moderni Luksor), 8. svibnja 1927.**
Split: *Meštrovićeva galerija*. 26
Slika 26. **Ivan Meštrović u ostacima Ramezeja, Teba (moderni Luksor), 9. svibnja 1972.**
Split: *Meštrovićeva galerija*. 26
Slika 27. **Meštrovićeva obiteljska grobnica u Otavicama.**
Split: *Meštrovićeva galerija*, FGM-2815. 26
Slika 28. **Grga Novak.**
Zagreb: *Arhiv Filozofskog fakulteta u Zagrebu*. 27
Slika 29. **Vladimir Nazor.**
Zagreb: *Hrvatski državni arhiv*, 1758-102-01. 27
Karta 2. **Putovanje Jurja Husa Rasinjanina (1532. – 1541.)** 29
Slika 30. **Crtež piramide.** ***Descriptio peregrinationis Georgii Huszthii (1566).***
Rim, Vatikan: *Biblioteca Apostolica Vaticana* reg. lat. 931, fol. 11V. 31
Karta 3. **Putovanje Jakova Šašela od Ljubljane do Khartouma i natrag u Sloveniju (1853. – 1854.)** 32
Slika 31. **Moga, plemenski poglavica plemena Bari s područja Bijelog Nila u Sudanu.**

Schaschel, Jakob. ***Bilder aus dem Oriente aufgenommen während einer Reise nach Aegypten, Nubien, Sudan in Jahren 1853 und 1854.*** **Karlovac, 1863.**
Karlovac: *Gradski muzej Karlovac*, GMK-KP-460. 34

Slika 32. **Egipatski felah s magarcem. Schaschel, Jakob.** ***Bilder aus dem Oriente aufgenom men während einer Reise nach Aegypten, Nubien, Sudan in Jahren 1853 und 1854.*** **Karlovac, 1863.**
Karlovac: *Gradski muzej Karlovac*, GMK-KP-460. 34

Slika 33. **Egipatska obitelj u Aleksandriji. Schaschel, Jakob.** ***Bilder aus dem Oriente aufge nommen während einer Reise nach Aegypten, Nubien, Sudan in Jahren 1853 und 1854.*** **Karlovac, 1863.**
Karlovac: *Gradski muzej Karlovac*, GMK-KP-460. 34

Slika 34. **Kuće felaha**. **Schaschel, Jakob.** ***Bilder aus dem Oriente aufgenommen während einer Reise nach Aegypten, Nubien, Sudan in Jahren 1853 und 1854.*** **Karlovac, 1863.**
Karlovac: *Gradski muzej Karlovac*, GMK-KP-460. 34

Slika 35. **Kairo s pogledom na Gizu i piramide. Schaschel, Jakob.** ***Bilder aus dem Oriente aufgenommen während einer Reise nach Aegypten, Nubien, Sudan in Jahren 1853 und 1854.*** **Karlovac, 1863.**
Karlovac: *Gradski muzej Karlovac*, GMK-KP-460. 34

Slika 36. **Drvo stare egipatske smokve. Schaschel, Jakob.** ***Bilder aus dem Oriente aufgenom men während einer Reise nach Aegypten, Nubien, Sudan in Jahren 1853 und 1854.*** **Karlovac, 1863.**
Karlovac: *Gradski muzej Karlovac*, GMK-KP-460. 35

Slika 37. **Piramide u Gizi. Schaschel, Jakob.** ***Bilder aus dem Oriente aufgenommen während einer Reise nach Aegypten, Nubien, Sudan in Jahren 1853 und 1854.*** **Karlovac, 1863.**
Karlovac: *Gradski muzej Karlovac*, GMK-KP-460. 35

Slika 38. **Katolička crkva u Nagadi. Schaschel, Jakob.** ***Bilder aus dem Oriente aufgenommen während einer Reise nach Aegypten, Nubien, Sudan in Jahren 1853 und 1854.*** **Karlovac, 1863.**
Karlovac: *Gradski muzej Karlovac*, GMK-KP-460. 35

Slika 39. **Prijevoz egipatskih novaka tijekom njihova boravka u Girgi. Schaschel, Jakob.** ***Bilder aus dem Oriente aufgenommen während einer Reise nach Aegypten, Nubien, Sudan in Jahren 1853 und 1854.*** **Karlovac, 1863.**
Karlovac: *Gradski muzej Karlovac*, GMK-KP-460. 35

Slika 40. **Ruševine Tebe. Schaschel, Jakob.** ***Bilder aus dem Oriente aufgenommen während einer Reise nach Aegypten, Nubien, Sudan in Jahren 1853 und 1854.*** **Karlovac, 1863.**
Karlovac: *Gradski muzej Karlovac*, GMK-KP-460. 35

Slika 41. **Memnonovi kolosi. Schaschel, Jakob.** ***Bilder aus dem Oriente aufgenommen während einer Reise nach Aegypten, Nubien, Sudan in Jahren 1853 und 1854***.

Karlovac, 1863.
Karlovac: *Gradski muzej Karlovac*, GMK-KP-460. 35
Slika 42. **Ruševine hrama u Tebi. Schaschel, Jakob.** ***Bilder aus dem Oriente aufgenommen während einer Reise nach Aegypten, Nubien, Sudan in Jahren 1853 und 1854.*** **Karlovac, 1863.**
Karlovac: *Gradski muzej Karlovac*, GMK-KP-460. 36
Slika 43. **Katarakt i ostaci Asuana. Schaschel, Jakob.** ***Bilder aus dem Oriente aufgenommen während einer Reise nach Aegypten, Nubien, Sudan in Jahren 1853 und 1854.*** **Karlovac, 1863.**
Karlovac: *Gradski muzej Karlovac*, GMK-KP-460. 36
Slika 44. **Granitne stijene kod otoka File. Schaschel, Jakob.** ***Bilder aus dem Oriente aufge nommen während einer Reise nach Aegypten, Nubien, Sudan in Jahren 1853 und 1854.*** **Karlovac, 1863.**
Karlovac: *Gradski muzej Karlovac*, GMK-KP-460. 36
Slika 45. **Kamp u pustinji. Schaschel, Jakob.** ***Bilder aus dem Oriente aufgenommen während einer Reise nach Aegypten, Nubien, Sudan in Jahren 1853 und 1854.*** **Karlovac, 1863.**
Karlovac: *Gradski muzej Karlovac*, GMK-KP-460. 36
Slika 46. **Hramovi u Abu Simbelu. Schaschel, Jakob.** ***Bilder aus dem Oriente aufgenommen während einer Reise nach Aegypten, Nubien, Sudan in Jahren 1853 und 1854.*** **Karlovac, 1863.**
Karlovac: *Gradski muzej Karlovac*, GMK-KP-460. 36
Slika 47. **Egipatski vojni logor u Kuruskū. Schaschel, Jakob.** ***Bilder aus dem Oriente aufgenommen während einer Reise nach Aegypten, Nubien, Sudan in Jahren 1853 und 1854.*** **Karlovac, 1863.**
Karlovac: *Gradski muzej Karlovac*, GMK-KP-460. 36
Slika 48. **Karavana u pustinji. Schaschel, Jakob.** ***Bilder aus dem Oriente aufgenommen während einer Reise nach Aegypten, Nubien, Sudan in Jahren 1853 und 1854.*** **Karlovac, 1863.**
Karlovac: *Gradski muzej Karlovac*, GMK-KP-460. 37
Slika 49. **Arapin se moli u pustinji. Schaschel, Jakob.** ***Bilder aus dem Oriente aufgenommen während einer Reise nach Aegypten, Nubien, Sudan in Jahren 1853 und 1854.*** **Karlovac, 1863.**
Karlovac: *Gradski muzej Karlovac*, GMK-KP-460. 37
Slika 50. **Selo Abū Hamad. Schaschel, Jakob.** ***Bilder aus dem Oriente aufgenommen während einer Reise nach Aegypten, Nubien, Sudan in Jahren 1853 und 1854.*** **Karlovac, 1863.**
Karlovac: *Gradski muzej Karlovac*, GMK-KP-460. 37
Slika 51. **Lov na krokodile. Schaschel, Jakob.** ***Bilder aus dem Oriente aufgenommen***

während einer Reise nach Aegypten, Nubien, Sudan in Jahren 1853 und 1854. **Karlovac, 1863.**
Karlovac: *Gradski muzej Karlovac*, GMK-KP-460. 37
Slika 52. **Nilski konj. Schaschel, Jakob.** ***Bilder aus dem Oriente aufgenommen während einer Reise nach Aegypten, Nubien, Sudan in Jahren 1853 und 1854.*** **Karlovac, 1863.**
Karlovac: *Gradski muzej Karlovac*, GMK-KP-460. 37
Slika 53. **Derar. Schaschel, Jakob.** ***Bilder aus dem Oriente aufgenommen während einer Reise nach Aegypten, Nubien, Sudan in Jahren 1853 und 1854.*** **Karlovac, 1863.**
Karlovac: *Gradski muzej Karlovac*, GMK-KP-460. 37
Slika 54. **Antonio Beato. Teba - hram Amenhotepa II.**
Dubrovnik: *Dubrovački muzeji - Arheološki muzej*, 1685. 39
Slika 55. **Antonio Beato. Karnak, pogled sa sjevera.**
Dubrovnik: *Dubrovački muzeji - Arheološki muzej*, 1687. 40
Slika 56. **Antonio Beato. File - dvorište hrama.**
Dubrovnik: *Dubrovački muzeji - Arheološki muzej*, 1688. 40
Slika 57. **Antonio Beato. Nubija - Veliki hram u Abu Simbelu.**
Dubrovnik: *Dubrovački muzeji - Arheološki muzej*, 1691. 41
Slika 58. **Antonio Beato. Dendera - pilon hrama božice Hator.**
Dubrovnik: *Dubrovački muzeji - Arheološki muzej*, 1692. 41
Slika 59. **Antonio Beato. Dendera - reljef Kleopatre II. i Ptolemeja XV. Cezariona na zidu Hatorina hrama.**
Dubrovnik: *Dubrovački muzeji - Arheološki muzej*, 1693. 41
Slika 60. **Antonio Beato. Luksor, Karnak - reljef bitke iz vremena vladavine Ramzesa II.**
Dubrovnik: *Dubrovački muzeji - Arheološki muzej*, 1695. 41
Slika 61. **Antonio Beato. File - Trajanov kiosk.**
Dubrovnik: *Dubrovački muzeji - Arheološki muzej*, 1696. 42
Slika 62. **Antonio Beato. Luksor, kip Ramzesa II.**
Dubrovnik: *Dubrovački muzeji - Arheološki muzej*, 1697. 42
Slika 63. **Antonio Beato. Karnak - stupovi sa sfingama.**
Dubrovnik: *Dubrovački muzeji - Arheološki muzej*, 1703. 42
Slika 64. **Antonio Beato. Luksor - pogled na hram.**
Dubrovnik: *Dubrovački muzeji - Arheološki muzej*, 1705. 42
Slika 65. **Antonio Beato. Karnak - prvo dvorište hrama.**
Dubrovnik: *Dubrovački muzeji - Arheološki muzej*, 1706. 42
Slika 66a-b. **Antonio Beato. File - pogled na otok s istoka. Otok slonova - rimske kupke.**
Dubrovnik: *Dubrovački muzeji - Arheološki muzej*, 1707. 43
Slika 67a-b. **Antonio Beato. Teba - Memnonovi kolosi. Medinet Habu – morska bitka između Ramzesa III. i Naroda s mora.**

Dubrovnik: *Dubrovački muzeji - Arheološki muzej*, 1708. 43
Slika 68a-b. **Antonio Beato. Medinet Habu - pogled na drugo dvorište hrama.**
Dubrovnik: *Dubrovački muzeji - Arheološki muzej*, 1710. 43
Slika 69a-b. **Antonio Beato. Edfu - unutrašnje dvorište hramskog kompleksa.**
Dubrovnik: *Dubrovački muzeji - Arheološki muzej*, 1712. 44
Slika 70a-b. **Antonio Beato. Ramezej – pogled na hram s kolosalnim kipovima.**
Dubrovnik: *Dubrovački muzeji - Arheološki muzej*, 1713. 44
Slika 71. **Antonio Beato. Luksor - ulaz u hramski kompleks. Edfu - Horusov hram.**
Dubrovnik: *Dubrovački muzeji - Arheološki muzej*, 1715. 44
Slika 72a-b. A**ntonio Beato. Gurna - hramski kompleks. Ulaz u Dolinu kraljeva.**
Dubrovnik: *Dubrovački muzeji - Arheološki muzej*, 1716. 45
Slika 73a-b. **Antonio Beato. Nubijci. Pogled na 1. katarakt.**
Dubrovnik: *Dubrovački muzeji - Arheološki muzej*, 1718. 45
Slika 74a-b. **Antonio Beato. Luksor - pogled na hramski kompleks. Karnak - pogled na sveto jezero.**
Dubrovnik: *Dubrovački muzeji - Arheološki muzej*, 1719. 45
Karta 4. **Putovanje Fran Srećka Gundrum Oriovčanina od Križevaca do Asuana i natrag u Hrvatsku (1902. – 1903.).** 47
Slika 75. **Stranica neobjavljenog rukopisnog dnevnika *Moje putovanje u Egipat: Iz Kaira u Gornji Egipat i natrag u Kairo* s opisom Amunova hrama u Tebi.**
Zagreb: Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe - Odsjek za povijest hrvatske književnosti, Osobni arhivski fondovi – zbirke rukopisa i dokumentacijskoga gradiva 148 Gundrum-Oriovčanin, Fran Srećko, Sig. 24, I/10. 51
Slika 76. **Pozivnica na javno predavanje Fran Gundruma Oriovčanina o piramidama u Gizi u organizaciji „Društva hrvatskih književnika". Zagreb, 3. prosinac 1903.**
Križevci: *Gradski muzej Križevci*, 5547. 51
Karta 5. **Putovanje Grge Novaka po Egiptu 1932./1933. godine.** 52
Slika 77. **Piramide Khufua, Kafre i velika Sfinga u Gizi. Razglednica koju je Ivan Meštrović poslao svojoj bivšoj supruzi Ruži Meštrović u svibnju 1927.**
Split: *Galerija Meštrović*, FGM-757. 54
Slika 78. **Abidos, hram Setija I. Razglednica koju je Ivan Meštrović poslao svojoj bivšoj supruzi Ruži Meštrović u svibnju 1927.**
Split: *Galerija Meštrović*, FGM-757. 55
Slika 79. **Izidin hram na otoku File, 11. svibnja 1927. Fotografija iz zbirke Ivana Meštrovića.**
Split: *Galerija Meštrović*. 55
Slika 80. **Hram kraljice Hatšepsut u Luksoru, 9. svibnja 1927. Fotografija iz zbirke Ivana Meštrovića.**
Split: *Galerija Meštrović*. 55
Slika 81. **Parobrod *Kraljica Marija*.**

Privatna zbirka obitelji Kaštelančić. 57
Slika 82. **Ruža Meštrović ispred mauzoleja Račić u Cavtatu. Kružno putovanje SS *Kraljica Marija* 1933.**
Privatna zbirka obitelji Kaštelančić. 58
Slika 83. **Putnici parobroda SS *Kraljica Marija* 1933.**
Privatna zbirka obitelji Kaštelančić. 58
Slika 84. **Ruža Meštrović ispred Akropole u Ateni. Kružno putovanje SS *Kraljica Marija* 1933.**
Privatna zbirka obitelji Kaštelančić. 59
Slika 85. **Ruža Meštrović u Egiptu ispred velike sfinge. Kružno putovanje SS *Kraljica Marija* 1933.**
Privatna zbirka obitelji Kaštelančić. 59
Karta 6. **Kružna putovanja parobrodima Jugoslavenskog Lloyda tijekom tridesetih godina.** 60
Slika 86. **Promotivni plakat za kružno putovanje SS *Kraljica Marija*, 1938.**
Privatna zbirka obitelji Kaštelančić. 63
Karta 7. **Hodočašće po Svetoj Zemlji, srpanj – kolovoz 1937.** 63
Slika 87. **Izbjeglički logor. Egipat, El-Shatt.**
Zagreb: *Hrvatski državni arhiv*, 1736-ES1322. 65
Slika 88. **Izbjeglički logor. Egipat, El-Shatt.**
Zagreb: *Hrvatski državni arhiv*, 1736-ES1323. 65
Slika 89. **Kuzma Vitajić. „Na Sueskom kanalu", 1944.**
Zagreb: *Hrvatski povijesni muzej*, MRNH 3089. 65
Slika 90. **Sabahudin Hodžić. „U pustinji", *Naš pionir* 4-5, 1944.**
Zagreb: *Hrvatski povijesni muzej*, MRNH C 3538. 65
Slika 91. **Havona Sofija. „Slika iz našeg života u El-Shattu".**
Zagreb: *Hrvatski povijesni muzej*, MRNH-C 3318. 65
Slika 92. **Kuzma Vitajić. Iz El-Shatta, 1945.**
Zagreb: *Hrvatski povijesni muzej*, MRNH-C 2513. 65
Slika 93a-c. **Andrija Štampar i Gamal Abdel Naser prilikom jednog zajedničkog susreta sredinom pedesetih godina 20. stoljeća.**
Zagreb: *Hrvatski povijesni muzej*, MRNH-C 2513. 66
Slika 94. **Franz Koller.**
Zagreb: *Arhiv Arheološkog muzeja u Zagrebu*. 68
Slika 95. **Pismo Franje Račkog od 15. siječnja 1868. o prikupljanju sredstava za otkup Kollerove zbirke.**
Zagreb: *Arhiv Arheološkog muzeja u Zagrebu*. 68
Slika 96. **Prilozi i troškovi za Kollerovu sbirku egipatskih starina iz 1868. Prilog A.**
Zagreb: *Arhiv Arheološkog muzeja u Zagrebu*. 69
Slika 97. ***Zagrebačka mumija* snimljena koncem 19. stoljeća.**
Zagreb: *Arheološki muzej u Zagrebu – Egipatski odjel*, E-664. 69

Slika 98. **Frane Lanza.**
Split: *Arheološki muzeja u Splitu*. 70
Slika 99. **Frano Carrara.**
Split: *Arheološki muzej u Splitu*. 70
Slika 100. **Egipatska stela Meri-Merija iz zbirke obitelji Pasthory-Varady.**
Varaždin: *Gradski muzej Varaždin*, A-5279. 70
Slika 101. **Ante Topić Mimara.**
Zagreb: *Muzej Mimara*. 71
Slika 102. **Benko Horvat. Medalju izradio Antun Augustinčić.**
Zagreb: *Arheološki muzej u Zagrebu – Numizmatički odjel*. 72
Slika 103. **Preddinastijska čaša. Egipat, kultura Badari (4400. – 4000. g. pr. Kr.).**
Varaždin: *Gradski muzej Varaždin - Arheološki odjel*, AO 6521. 74
Slika 104. **Preddinastijska posuda. Egipat, Nagada I.-III. (3600. – 3000. g. pr. Kr.).**
Zagreb: *Muzej Mimara – Zbirka starih civilizacija*, ATM 230. 74
Slika 105. **Plitica. Egipat, I.-II. dinastija (oko 3000. – 2686. g. pr. Kr.).**
Zagreb: *Muzej Mimara – Zbirka starih civilizacija*, ATM 231. 74
Slika 106. **Pogrebna stela Kaya. Egipat, Srednje kraljevstvo (oko 2055. – 1650. g. pr. Kr.).**
Zagreb: *Arheološki muzej u Zagrebu – Egipatski odjel*, E-583. 74
Slika 107. **Drvena statueta muškarca. Egipat, Srednje kraljevstvo (oko 2055. – 1650. g. pr. Kr.).**
Zagreb: *Muzej Mimara – Zbirka starih civilizacija*, ATM 243. 74
Slika 108. **Drvena statueta žene. Egipat, Srednje kraljevstvo – Novo kraljevstvo (oko 2055. – 1069. g. pr. Kr.).** 74
Slika 109. **Glava nepoznatog faraona. Egipat, Srednje kraljevstvo – 26. dinastija (oko 2055. – 525. g. pr. Kr.).**
Zagreb: *Muzej Mimara – Zbirka starih civilizacija*, ATM 229. 74
Slika 110a-b. **Šauabti nepoznate žene. Egipat, Novo kraljevstvo (oko 1550. – oko 1295. g. pr. Kr.). (avers/revers)**
Zagreb: *Arheološki muzej u Zagrebu – Egipatski odjel*, E-259. 75
Slika 111. **Mali vrć. Egipat, Novo kraljevstvo, 18. dinastija – vladavina Amenhotepa II. (oko 1417. – 1400. g. pr. Kr.).**
Zagreb: *Muzej Mimara – Zbirka stakla*, ATM 1337. 75
Slika 112. **Tanjur. Egipat, Novo kraljevstvo, 18. dinastija – vladavina Amenhotepa III. (oko 1390. – 1352. g. pr. Kr.).**
Zagreb: *Muzej Mimara – Zbirka starih civilizacija*, ATM 234. 75
Slika 113. **Pisarska paleta s kartušom Ramzesa II. Egipat, Novo kraljevstvo, 19. dinastija – vladavina Ramzesa II. (oko 1279. – 1213. g. pr. Kr.). (avers/revers)**
Zagreb: *Arheološki muzej u Zagrebu – Egipatski odjel*, E-185. 75
Slika 114. **Šauabti kraljevskog pisara Nebnofera. Egipat, Novo kraljevstvo, 19. – 20. dinastija – vladavina Ramzesa II. (oko 1295. – 1069. g. pr. Kr.). (avers/revers)**

Zagreb: *Arheološki muzej u Zagrebu – Egipatski odjel*, E-307. 75
Slika 115a-b. **Brončana statua Ozirisa. Egipat, Treće međurazdoblje (oko 1069. – 664. g. pr. Kr.).**
Zagreb: *Muzej Mimara – Zbirka starih civilizacija*, ATM 238. 75
Slika 116. **Ptica Ba od drveta. Egipat, Treće međurazdoblje (oko 1069. – 664. g. pr. Kr.).**
Zagreb: *Muzej Mimara – Zbirka starih civilizacija*, ATM 242. 76
Slika 117a-b. **Oko uđat od zelene fajanse. Egipat, Treće međurazdoblje – ptolemejsko razdoblje (oko 1069. – 30. g. pr. Kr.).**
Pula: *Arheološki muzej Istre*, P-30337. 76
Slika 118. **Set kanopskih posuda Ketjena. Egipat, 26. dinastija – vladavina Psametika I. (oko 664. – 610. g. pr. Kr.).**
Varaždin: *Gradski muzej Varaždin*, AO5280-AO5283. 76
Slika 119. ***Liber linteus zagrabiensis.* Egipat, Kasno razdoblje, 29. – 30. dinastija (399. – 343. g. pr. Kr.).**
Zagreb: *Arheološki muzej u Zagrebu – Egipatski odjel*, E-665. 76
Slika 120a-f. **Sarkofag Kareset. Egipat, helenističko razdoblje (332. – 30. g. pr. Kr.).**
Zagreb: Arheološki muzej u Zagrebu – Egipatski odjel, E-668. 76-77
Slika 121. **Alabastron. Egipat, helenističko razdoblje (4. – 3. st. pr. Kr.).**
Zagreb: *Muzej Mimara – Zbirka stakla*, ATM 1343. 77
Slika 122. **Ptolemejski novac s likom Marka Antonija i Kleopatre VII. Sirija, 36. – 33. g. pr. Kr. (avers/revers).**
Zagreb: *Arheološki muzej u Zagrebu – Numizmatički odjel*, B1922. 77
Slika 123. **Manja posuda. Egipat, Aleksandrija, 1. stoljeće.**
Zagreb: *Muzej Mimara – Zbirka stakla*, ATM 1350. 77
Slika 124. **Rimska kovanica s Aleksandra Severa s likom Serapisa. Egipat, aleksandrijska kovnica, 222. – 223. g. (revers).**
Zagreb: *Arheološki muzej u Zagrebu – Numizmatički odjel*, C7959. 77
Slika 125. **Koptska lanena tkanina s prikazom ribe i zeca. Egipat, bizantsko razdoblje, 5. – 6. st.).**
Zagreb: *Muzej Mimara – Zbirka starih civilizacija*, ATM 246. 77
Slika 126. **Menasampula s likom sv. Menasa. Egipat, bizantsko razdoblje, 6. stoljeće.**
Zagreb: *Muzej Mimara – Zbirka starih civilizacija*, ATM 351. 78
Slika 127. **Koptska uljanica na stalku. Egipat, bizantsko razdoblje, 6. stoljeće.**
Zagreb: *Muzej Mimara – Zbirka starih civilizacija*, ATM 361. 78
Slika 128. **Sfinga od crnog sjajnog granita ispred ulaza u Jupiterov hram.**
Split, Dioklecijanova palača. 89
Slika 129. **Šime Ljubić.**
Zagreb: *Arheološki muzej u Zagrebu*. 99
Slika 130. **Heinrich Brugsch.**
Zagreb: *Leksikografski zavod „Miroslava Krleže"*. 99

Slika 131. **Don Frane Bulić.**
Zagreb: *Leksikografski zavod „Miroslava Krleže“*. 100
Slika 132. **Josip Brunšmid.**
Zagreb: *Leksikografski zavod „Miroslava Krleže“*. 100
Slika 133. **Gavro Manojlović, *Povijest starog orijenta. Knjiga I. Od najstarijih vremena do u jedanaesto stoljeće prije Isusa*. Zagreb, 1923.** 101
Slika 134. **Mladen Tomorad, *Staroegipatska civilizacija sv. I: Povijest i kultura starog Egipta.* Zagreb, 2016.** 101
Slika 135. **Mladen Tomorad, *Staroegipatska civilizacija sv. II: Uvod u egiptološke studije.* Zagreb, 2017.** 102
Slika 136. **Petar Selem, *Izidin trag*. Split, 1997.** 102
Slika 137. **Igor Uranić, *Stari Egipat: povijest, književnost i umjetnost drevnih Egipćana.* Zagreb, 2002.** 104
Slika 138. **Gavro Manojlović**
Zagreb: *Leksikografski zavod „Miroslava Krleže“*. 106
Slika 139. **Grga Novak, *Egipat – prethistorija, faraoni, osvajači, kultura.* Zagreb, 1967.** 108
Slika 140. **Petar Selem.**
Fotografija: Mladen Tomorad, 2003. 109
Slika 141. **Petar Lisičar.**
Zagreb: *Leksikografski zavod „Miroslava Krleže“*. 110
Slika 142. **Plakat izložbe *Egipat u Hrvatskoj – hrvatska fascinacija staroegipatskom kulturom.* Zagreb: Muzej Mimara, rujan – listopad 2018.** 114
Slika 143. **Plakat izložbe *Egipatsko blago u Osijeku – Hrvatska fascinacija starim Egiptom.* Osijek: Arheološki muzej u Osijeku, rujan – studeni 2019.** 114
Slika 144. **Plakat međunarodne konferencije *Istraživanja povijesti i kulture starog Istoka i Egipta na prostoru jugoistočne Europe*, Zagreb, 18. – 20. 6. 2012.** 116
Slika 145. **Plakat međunarodne konferencije *CECE7 – 7th European conference of Egyptologists*, Zagreb, 2. – 7. 6. 2015.** 116
Slika 146. **Plakat međunarodne konferencije *Egypt and Austria XII: Current Research*, Zagreb, 17. – 21. 9. 2018.** 117
Slika 147. ***Croato-Aegyptica* web site, 2004. – 2011.** 118
Slika 148. **Opis predmeta iz baze *Croato-Aegyptica Electronica*, 2004.** 118
Slika 149. **Croato-Aegyptica database, 2018.** 118
Slika 150. **Opis predmeta iz baze *Croato-Aegyptica Electronica*, 2018.** 119
Slika 151. **Mladen Tomorad, *Egipat u Hrvatskoj – egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. Zagreb, 2003.** 119
Slika 152. **Josip Broz Tito, Gamal Abdel Naser i Jawaharlal Nehru tijekom jednog od njihovih susreta, vjerojatno 1962. godine.**
Zagreb: *Hrvatski državni arhiv*. 121

Slika 153. **Josip Broz Tito i Jovanka Broz ispred Abu Simbela, 1962.**
Beograd: *Muzej Jugoslavije*, 1962-189-164. 122
Slika 154. **Postavljanje obeliska u Central Parku u New Yorku 1881. godine.** 126
Slika 155. **Obelisk u Vlaškoj ulici u Zagrebu. Branko Šenoa, slika iz 1915.** 127
Slika 156. **Obelisk u zagrebačkom parku Maksimir.** 127
Slika 157. **Sveučilišni trg (danas Trg Republike Hrvatske) kraj 19. ili početkom 20. stoljeća.**
Zagreb: *Muzej za umjetnost i obrt*, M21347-10. 127
Slika 158. **Jedan od premještenih obeliska ispred arkada zagrebačkog groblja Mirogoj.** 127
Slika 159. **Jedna od dvije skulpture *Egipćanin* u zagrebačkom zoološkom vrtu, snimljena oko 1938. godine.**
Zagreb: *Muzej grada Zagreba*. 128
Slika 160. **Aleksandar Freudenreich, Spomenik hrvatskog društva *Sokol* u parku Maksimir u Zagrebu.** 128
Slika 161. **Kipar Ivo Kerdić i arhitekt Aleksandar Freudenreich sa statuom Hrvatskog sokola, oko 1925. godine.**
Zagreb: *Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti*. 128
Slika 162. **Denis Sukno, dizaj pročelja komercijalne i stambene zgrade *Isis*.**
Zagreb: *Hrvatski državni arhiv*. 129
Slika 163. **Denis Sukno, dizajn stubišta komercijalne i stambene zgrade *Isis*.**
Zagreb: *Hrvatski državni arhiv*. 129
Slika 164. **Grobnica obitelji Cabas, danas u vlasništvu obitelji Grubišić, na zagrebačkom groblju Mirogoj.** 130
Slika 165. **Mihael Stroy, Potret Kristofora Stankovića, 1833./1834.**
Zagreb: *Muzej grada Zagreba*, MGZ 1269. 131
Slika 166. **Stol, dio salonske garniture. Francuska, o. 1860.**
Zagreb: *Muzej za umjetnost i obrt*, MUO 28966/1. 131
Slika 167. **Pisaći stol. Austrija, o. 1820.-1830.**
Zagreb: *Muzej za umjetnost i obrt*, MUO 26661. 132
Slika 168. **Sekretar. Francuska, o. 1860.**
Zagreb: *Muzej za umjetnost i obrt*, MUO 9866. 132
Slika 169. **Naslonjač. Srednja Europa, o. 1925.-1930.**
Zagreb: *Muzej za umjetnost i obrt*, MUO 14634. 132
Slika 170. **Podni sat s glazbenim mehanizmom. Dresden, 1794, Johann Gottfried Kaufmann.**
Zagreb: *Muzej za umjetnost i obrt*, MUO 15063 132
Slika 171. **Sat sa stupovima i sfingom. Francuska, o. 1930.**
Zagreb: *Muzej za umjetnost i obrt*, MUO 25169 132
Slika 172a-d. **Ivan Meštrović, skulpturalni program u crkvi Presvetog Otkupitelja u Otavicama: Evanđelisti Ivan, Matej, Luka i Marko.** 133
Slika 173. **Ivan Meštrović, studija za dekoraciju svoda kupole crkve Presvetog Otkupitelja:**

Faraon, 1938.
Split: *Galerija Meštrović*, GMS-271. 133
Slika 174. **Ivan Meštrović, studija za dekoraciju svoda kupole crkve Presvetog Otkupitelja: Faraon, 1938.**
Split: *Galerija Meštrović*, GMS-287. 133

PREDGOVOR

Egipat u Hrvatskoj – hrvatska fascinacija starim Egiptom

Na prvi se pogled čini da staroegipatska povijest i kultura nemaju važne poveznice s našom zemljom. No, zagrebemo li po uobičajenoj slici o starom Egiptu kao dalekoj i drevnoj civilizaciji, možemo primijetiti da su već od antičkih vremena njeni elementi prisutni na prostoru Hrvatske. Tijekom 1. tisućljeća pr. Kr. na našu obalu pristižu prvi staroegipatski predmeti u obliku raznih kipića i amuleta koje su nepoznati trgovci i pomorci donijeli kao element razmjene dobara. Od razdoblja vladavine dinastije Ptolemejevića dolazi do razvoja trgovačkih veza između Egipta i grčkih naseobina na našoj obali te unutrašnjosti, o čemu svjedoče nalazi egipatskih ostava novca na prostoru Dalmacije i Like. Od 2. st. pr. Kr. razni simboli i predmeti povezani sa širenjem egipatskih kultova (npr. Izida, Serapis, Oziris, Harpokrat, Horus, Apis, itd.) pristižu na prostor Hrvatske. Oni će svoju popularnost steći tijekom rimske vladavine Panonijom, Dalmacijom i Istrom.

No, na našu obalu i unutrašnjost ne dolaze uvijek samo staroegipatski vjerski elementi. Pod utjecajem staroegipatske arhitekture građevine se ponekad ukrašavaju egipatskim simbolima, o čemu svjedoče primjeri iz pulske Arene i Dioklecijanove palače u Splitu.

Tijekom razdoblja humanizma i renesanse na prostor Egipta odlaze prvi putnici te nastaju prve zbirke staroegipatskih umjetnina. Juraj Hus Rasinjanin znamenit je primjer putnika, u našem slučaju nenamjernog, koji boravi na prostoru Egipta kao najamnik u službi jednog turskog kapetana broda tijekom druge polovice tridesetih i ranih četrdesetih godina 16. stoljeća. Nažalost, imena brojnih drugih putnika, od kojih najveći broj najvjerojatnije potječe s prostora Dubrovačke Republike, i dalje ostaje nepoznat.

Tijekom 19. stoljeća na prostoru Hrvatske nastaju prve muzejske ustanove. Istodobno se javlja velik broj raznih kolekcionara koji su fascinirani ponovnim otkrićem i istraživanjima starog Egipta. U razdoblju 19. i 20. stoljeća staroegipatski predmeti prispjeli su u preko 40 institucionalnih zbirki s preko 4000 predmeta te i u dalje nepoznat broj privatnih zbirki.

Istovremeno, tijekom druge polovice 19. i prve polovice 20. stoljeća u Hrvatskoj započinje znanstveno istraživanje staroegipatske povijesti te sveučilišna nastava povijesti starog Istoka i Egipta na Sveučilištu u Zagrebu (Gavro Manojlović, Grga Novak). Istovremeno, tijekom 19. stoljeća započinju i prva turistička putovanja našeg imućnijeg građanstva te društvene elite na prostor Egipta. Ona se ponekad mogu pratiti kroz rukopisnu građu i dnevnike (Jakov Šašel, Fran Gundrum Oriovčanin), a od početka 20. stoljeća kroz novinske članke (Fran Gundrum Oriovčanin, Grga Novak), fotografi-

je i neobjavljene spise (Fran Gundrum Oriovčanin, Ivan Meštrović), knjige (Vladimir Nazor, Grga Novak) i privatne filmske zapise (npr. obitelj Deutsch-Maceljski).

Od kraja 18. stoljeća utjecaj staroegipatske, grčke i rimske umjetnosti vidljiv je u europskoj i svjetskoj arhitekturi gdje se brojne novoizgrađene zgrade ukrašavaju staroegipatskim motivima, a parkovi i groblja obeliscima i grobnicama izgrađenim pod utjecajem staroegipatske arhitekture. Takvi se primjeri mogu vidjeti i u hrvatskim gradovima, a najbolji od njih u zagrebačkoj arhitekturi (park Maksimir, groblje Mirogoj, zagrebački ZOO i sl.). Sveprisutna egiptomanija, koja započinje krajem 18. stoljeća, vidljiva je i kroz brojne ukrase i predmete iz svakodnevnog života koji su se nalazili u stanovima hrvatskog plemstva i građanstva.

Knjiga je nastala kao rezultat više od dva desetljeća istraživanja na projektu *Croato-Aegyptica* te potaknuta pripremom dviju izložaba koje su održane u Zagrebu i Osijeku 2018. i 2019. godine. Budući da tijekom organizacije prve izložbe, održane u Muzeju Mimara u Zagrebu (rujan – listopad 2018.) nije tiskan popratni vodič, odlučio sam napisati kraću sintezu u kojoj bih svim zainteresiranim čitateljima prikazao prisutnost do sada istraženih elemenata staroegipatske kulture u Hrvatskoj. Paralelno s pripremom ove sinteze, u suradnji s kolegicama s kojima sam pripremio spomenute izložbe, pripremili smo opsežnu studiju na engleskom jeziku (*Egypt in Croatia* : *Croatian fascination with ancient Egypt from antiquity to modern times*) koja je objavljena u Oxfordu potkraj studenoga 2019. godine.

Budući da tekstovi u ovoj knjizi predstavljaju određeni sažetak opsežne studije na engleskom jeziku i već ranije objavljenih istraživanja na hrvatskom jeziku, prvenstvena mi je namjera svim zainteresiranim čitateljima na jednom mjestu približiti brojne, često nedovoljno poznate aspekte fascinacije staroegipatskom kulturom na prostoru Hrvatske od antike do suvremenog razdoblja. Nadam se da sam u tome uspio i da će vam sadržaji ove knjige biti zanimljivi za čitanje te će vas možda potaknuti na daljnja istraživanja i čitanje spomenutih detaljnih studija na hrvatskom i engleskom jeziku.

U Zagrebu, ožujak 2020. Mladen Tomorad

PRISUTNOST EGIPATSKIH KULTNIH PREDMETA I FENOMENA NA PROSTORU HRVATSKE

Rano širenje staroegipatskih predmeta Sredozemljem i istočnom obalom Jadrana

Tijekom vladavine faraona Psametika I. (664. – 610. g. pr. Kr.) Grci započinju igrati važnu ulogu na prostoru starog Egipta kao najamnici.[1] Potkraj 7. st. pr. Kr., u vrijeme vladavine njegova nasljednika Neka II. (610. – 595. g. pr. Kr.) podignuta je prva grčka kolonija Naukratij iz koje Grci šire svoj trgovački utjecaj.[2] Tijekom perioda 26. dinastije (664. – 525. g. pr. Kr.) mnogi egipatski izvozni proizvodi pojavljuju se na grčkim otocima i kopnu, Etruriji i sjevernoj Africi gdje se mnogi predmeti izrađuju pod egipatskim utjecajem.[3] Iz Egipta fenički i grčki trgovci donose na obale istočnog Sredozemlja, Egejskog mora i Jadrana prve šauabtije, amulete, skarabeje te druge sitne predmete koji se razmjenjuju s okolnim stanovništvom.[4] Neki od takvih predmeta završavaju i na našoj obali.[5]

U periodu vladavine 33. ptolemejske dinastije (306. – 30. g. pr. Kr.) započinje intenzivnija trgovina između Egipta i naše obale, o čemu svjedoče ostave ptolemejskog novca koje su pronađene na području Like i dalmatinskih gradova iz razdoblja 2. i 1. st. pr. Kr. [6]

Širenje staroegipatskih kultova na prostoru Sredozemlja

Početak ranog štovanja staroegipatskih kultova možemo pronaći na prostoru Grčke već početkom 4. st. pr. Kr. u Ateni i Pireju.[7] Tijekom 4. st. pr. Kr. štovanje kulta Izide i Ozirisa javlja se na egejskim otocima (Lezbu, Kosu, Rodu i Delu) te grčkom kopnu (Delfi, Korintu, Argu, Sikoniju, Metanu i Matineju).[8]

1 Hdt, II.154; Diod. Sic. I.66.8; I.67.9.
2 Hdt. II.178-179.
3 Boardman 1999: 147-153; Tomorad 2015a: 169; Tomorad 2016a: 285.
4 Hdt. II.178-182; Tomorad 2015a: 169; Tomorad 2016a: 285.
5 Tomorad 2015a: 172-173.
6 Mirnik 1981: 37-38, 40, 42, 45-48; Mirnik 1982: 149, 151-152; Mirnik 1987: 371, 380-386; Tomorad 2015a: 173-175.
7 Tomorad 2015a: 169; Tomorad 2016a: 285.
8 Turcan 1996: 82; Tomorad 2015a: 169; Tomorad 2016a: 285.

Početak štovanja egipatskih kultova na prostoru Grčke možemo pratiti barem od početka 4. st. pr. Kr. u Ateni[9] i Pireju.[10] Tijekom 4. st. pr. Kr. „stari" staroegipatski kultovi bogova (Izida, Oziris) prodrli su na otoke Lezb, Kos, Rodos, Del te grčko kopno u Delfi, Korintu, Argu, Sikoniju, Metanu i Matineju.[11] Potkraj 4. st. pr. Kr., egipatski satrap, a potom i faraon, Ptolemej I. Soter uveo je „svetog boga" Serapisa[12] u Aleksandriju, novu prijestolnicu helenističkog Egipta.[13] Tijekom prve polovice 3. st. pr. Kr. Serapisov kult prispio je u Atenu[14], a ubrzo zatim započeo svoje širenje grčkim polisima.[15] U isto vrijeme aleksandrijski Grci prihvatili su kult boga Horusa koji su preobrazili u helenistički kult Harpokrata, „dijete Horusa", koji prema novoj helenističkoj mitologiji postaje sin Serapisa i Izide.[16] Bio je to jedan od prvih sinkretističkih bogova koji će se započeti razvijati u grčkoj i rimskoj vjerskoj tradiciji tijekom 2. st. pr. Kr. (npr. Zeus-Amon, Jupiter-Amon, Izida-Fortuna, Izida-Pelagija, Izida-Tihe, Hermes-Tot, Merkur-Tot itd.).[17]

Tijekom vladavine Ptolemeja I. Sotera i Ptolemeja II. Filadelfa, Serapisov i Harpokratov kult razvili su se u Egiptu i Aleksandriji te su sredinom 3. st. pr. Kr., zajedno s tradicionalnim egipatskim kultovima (Izide, Ozirisa, Horusa, Anubisa, Hatora i dr.), brojnim predmetima vezanim uz kultove te staroegipatske pogrebne običaje (amulete, šauabtije, statuete bogova itd.) te kultne rituale i ceremonije, započeli su svoje masovno širenje mediteranskim bazenom.[18] Sredinom 3. st. pr. Kr. trgovci iz Aleksandrije u Kartagi grade prvi Serapisov hram[19] u sklopu kojeg je pronađena baza mramornog kipa s imenom *Μανέθων*.[20] Riječ je o imenu Manetona, egipatskog svećenika i kro-

9 Vjerojatno je kult Amona bio prvi egipatski kult kojeg štuju građani Atene već početkom 4. st. pr. Kr. Kult božice Izide prvi puta je zabilježen o. 333./332. g. pr. Kr., ali u početku je on bio kult kojeg štuju samo doseljenici iz Egipta. Detaljnije u: Dow 1937: 184; Dunand 1973: 4; Turcan 1996: 81; Tomorad 2015a: 169; Tomorad 2016a: 285.

10 Dunand 1973: 4; Garland 1987: 126; Turcan 1996: 81; Tomorad 2016a: 285.

11 Roussel 1916; Dow 1937; Bruneau 1970; Witt 1971; Baslez 1977; Bricault 1996; Bricault 1997; Turcan 1996: 82; Tomorad 2016a: 285.

12 P. Oxy. XV. 1803; Tomorad 2015a: 169; Tomorad 2016a: 285.

13 Man. fr. 80; Tac. *Hist.*, IV. 83-84. Točna datacija prijenosa Serapisove statue u Aleksandriju je i dalje nesigurna. Prema prethodnim povijesnim istraživanjima to se dogodilo između 311. i 306. g. pr. Kr., nedugo prije negoli se Ptolemej proglasio kraljem Egipta. Waddell 1940, fn. 1, xiii; Tomorad 2015a: 169; Tomorad 2016: 285.

14 Nije jasno tijekom vladavine kojeg egipatskog faraona. Pauzanije se ne može uzeti kao mjerodavni kronološki izvor jer navodi da su „Atenjani primili" kult Serapisa od „Ptolemeja". Paus. I.18.4. Potkraj 3. st. pr. Kr. zajednica njegovih vjernika već je sigurno postojala, o čemu svjedoči natpis s nepoznatog nalazišta, vjerojatno s područja Atene ili Pireja. Ovaj natpis se danas čuva u Britanskom muzeju u Londonu. *IG²*, II.1292. Detaljnu analizu prihvaćanja i širenja Serapisova kulta u Ateni vidi u: Dow 1937: 198-224; Tomorad 2015a: 169; Tomorad 2016a: 285.

15 Dow 1937: 187; Tomorad 2015a: 169; Tomorad 2016: 285.

16 Tomorad 2005b: 241-242; Tomorad 2015a: 169; Tomorad 2016a: 285.

17 Helenistički sinkretistički kultovi polagano počinju svoje širenje tijekom 2. st. pr. Kr. s područja grčkih otoka. Jedan od prvih zabilježenih sinkretističkih kultova bio je kult Izide-Tihe na otoku Delu o. 115./114. g. pr. Kr. Witt 1971: 86; Turcan 1996: 82; Tomorad 2016a: 285.

18 Tomorad 2005b: 242; Tomorad 2016a: 285-286

19 Kater-Sibbes 1973: 137, cat 737; Tomorad 2015a: 172; Tomorad 2016a: 286.

20 *CIL* VIII.1007; Tomorad 2016a: 285.

ničara staroegipatske povijesti koji se obično usko veže uz širenje Serapisova kulta u Aleksandriji tijekom vladavine Ptolemeja I. Sotera.[21]

Egipatski bogovi i božice započeli su svoj prodor u rimsku vjersku tradiciju tijekom prve polovice 3. st. pr. Kr. zajedno s kultovima drugih orijentalnih božanstava.[22] Prvi hramovi Izide i Serapisa podignuti su u Rimu oko 220. g. pr. Kr.[23] Nakon završetka II. punskog rata 201. g. pr. Kr. privremeno su uklonjeni istočni elementi iz rimskog panteona.[24] Novi val intenzivnijeg širenja egipatskih kultova započeo je potkraj razdoblja Rimske Republike. Početkom I. st. pr. Kr. kultovi Izide i Serapisa prodiru na obale Italije pretežno kao vjera nižih društvenih slojeva, trgovaca i pomoraca.[25] Potkraj 2. st. pr. Kr. egipatske zajednice zabilježene su u luci Puteoli, Pompejima, Herkulaneju i Ostiji[26], a tijekom vladavine rimskog diktatora Lucija Kornelija Sule i u Rimu.[27] Godine 58. pr. Kr. na rimskom Kapitolu podignute su statue Izide i Serapisa. No ubrzo potom Rimljani i rimski Senat započinju na širenje ovih kultova gledati s neodobravanjem pa su tako netom podignute statue na Kapitolu te u privatnim kapelicama uništene tijekom 58., 53. i 50. g. pr. Kr.[28] Usprkos prethodnim zabranama i neodobravanju, potkraj života Gaja Julija Cezara u Rimu je postavljen Kleopatrin zlatni kip izrađen u obliku božice Izide u hramu *Venus genetrix*.[29] Godine 43. pr. Kr. trijumviri Marko Antonije, Lepid i Oktavijan grade u Rimu hram Izide i Serapisa.[30] Nakon bitke kod Akcija 31. g. pr. Kr.[31], po završetku građanskog rata s Antonijem i osvajanja Egipta, Oktavijan u kolovozu 30. g.

21 Tomorad 2015a: 172; Tomorad 2016a: 286.

22 Witt 1971: 72; Turcan 1996: 82; Tomorad 2005b: 242; Tomorad 2015a: 172; Tomorad 2016a: 286.

23 Nije točno zabilježen položaj hramova. U kasnijem periodu hramovi su bili podignuti između Kapitola i Marsova polja, te na Eskvinalu. Zamarovsky 1973: 275; Tomorad 2001: 7; Tomorad 2005b: 242; Tomorad 2015a: 172; Tomorad 2016a: 286.

24 Jurkić-Girardi 1972: 43; Tomorad 2001: 7; Tomorad 2005b: 242; Tomorad 2015a: 169; Tomorad 2016a: 286.

25 Malaise 1972a; Malaise 1972b; Turcan 1996: 85; Bricault 2001; Tomorad 2005b: 242; Tomorad 2015a: 172; Tomorad 2016a: 286.

26 Malaise 1972a: 66-95, 289-290; Tran Tam Tih 1971; Tran Tam Tih 1972: 3-4; Tomorad 2015a: 172; Tomorad 2016a: 286.

27 Malaise 1972a: 96; Malaise 1972b: 363-364; Turcan 1996: 85; Tomorad 2001: 7; Tomorad 2005b: 242; Tomorad 2015a: 172; Tomorad 2016a: 286.

28 Nock 1952: 212-213; Turcan 1996: 86; Tomorad 2005B: 242; Tomorad 2015a: 172; Tomorad 2016a: 286-287.

29 Kip je sadržavao sve Izidine atribute, a sama Kleopatra VII. nazivana je novom Izidom. Hram *Venus genetrix* se počeo graditi 48. g. pr. Kr. na području Cezarova foruma. Hram je imao osam korintskih stupova s prednje strane i devet s uzdužne strane. Hramska prostorija nalazila se na povišenom podiju s dva prilazna stubišta. Ispred podija nalazila su se dva četverokutna zdenca. Oba unutrašnja zida prostorije prekidalo je šest stupova, a na njih se nadovezivala apsida gdje je stajala statua Venere roditeljice. U hramu su se nalazila i druga djela poput statua Cezara i Kleopatre VII. Hramske dekoracije potjecale su iz Trajanova vremena. Danas je od hrama vidljiv samo podij i tri korintska stupa. Luc. X.63; Green 1993: 669; Tomorad 2001: 8; Tomorad 2005b: 243; Tomorad 2015a: 172; Tomorad 2016a: 287.

30 Turcan 1996: 87; Tomorad 2005b: 243; Tomorad 2015a: 172; Tomorad 2016a: 285.

31 Vergilije opisuje bitku kod Akcija kao bitku rimskih i egipatskih bogova tijekom koje posljednja egipatska kraljica Kleopatra VII. predvodi egipatske bogove sa sistrumom u ruci. Verg. *Aen*. VIII.696-700; Tomorad 2015a: 172; Tomorad 2016a: 287

pr. Kr. posjećuje Serapisov hram u Aleksandriji[32]. Međutim, Oktavijan ubrzo započinje svoju protuegipatsku propagandu u Rimu vrlo vjerojatno potaknut strahom da bi Antonije, poput Julija Cezara, posthumno mogao biti proglašen božanstvom. Rimski Senat pod njegovim utjecajem 28. g. pr. Kr.[33] i 21. g. pr. Kr.[34] zabranjuje štovanje egipatskih kultova na području rimskih gradova.[35]

Tijekom vladavine prvih rimskih careva, Oktavijana Augusta (27. g. pr. Kr. – 14. g. po Kr.) i Tiberija (14. – 37.) štovanje egipatskih kultova je u Rimu uglavnom bilo zabranjeno, a njihovi štovatelji su protjerivani.[36] Ovakav odnos prema njima završen je 38. g. pr. Kr. kada car Kaligula (37.-41.) gradi Izidin hram u Rimu na Martovu polju, čime rimski car izjednačava Izidu s drugim službenim božanstvima Rimskoga Carstva.[37] Izijačke ceremonije ubrzo su upisane u službeni rimski kalendar od 28. listopada do 3. studenoga svake godine. Rimski carski novac također od sredine 1. stoljeća ukrašavaju likovi egipatskih božanstava ugravirani na poleđini kovanica, što definitivno potvrđuje njihovu popularnost među rimskim carevima.[38] Potkraj 69. g. (19. prosinca) budući car Domicijan (81. – 96.) koristi izijački kostim, odnosno masku, kako bi se zaštitio tijekom građanskih ratova.[39] Tijekom druge polovice 1. stoljeća službeni carski kult povezuje se s kultom egipatskih bogova, a tijekom vladavine cara Domicijana egipatski bogovi Anubis i Horus se prikazuju s kopljem i štitom, ratničkim simbolima Rimskog Carstva.[40] Početkom 2. stoljeća dodatno raste popularnost raznih orijentalnih i egipatskih kultova, posebno u rimskoj vojsci i floti gdje je štovanje ovih kultova bilo još više tolerantno. Vojnici i pomoćne jedinice mogle su tako štovati kultove svoje domovine gdje su se god zatekli i kako god su željeli bez bilo kakvih zabrana ili upletanja u vjerska pitanja.[41] To je vjerojatno bio i osnovni razlog zašto su brojni povjesničari religije s pravom prepoznali vojsku i pomorske jedinice kao glavna središta širenja egipatskih kultova u Rimskom Carstvu. O velikoj popularnosti izijačkih kultova svjedoče i literarna djela iz 2. stoljeća. Tako grčki povjesničar Plutarh opisuje mit o Ozirisu i Izidi[42], a

32 Turcan 1996: 87; Tomorad 2015a: 172; Tomorad 2016a: 287.
33 Dio. LIII.2.4; Tomorad 2015a: 172; Tomorad 2016a: 287.
34 Dio. LIV.6.6; Tomorad 2015a: 172; Tomorad 2016a: 287.
35 Vitr. 1.7.1; Tomorad 2015a: 172; Tomorad 2016a: 287.
36 Dio. LII.36; Nock 1925: 64; Nock 1952: 217; Tomorad 2015a: 172; Tomorad 2016a: 287.
37 Nock 1952: 214; Turcan 1996: 89; Tomorad 2005b: 243; Tomorad 2015a: 172; Tomorad 2016a: 287.
38 Brojne carske kovanice iz 1. stoljeća imaju na sebi likove Harpokrata, Serapisa i Izide. Neke od njih se danas čuvaju u Arheološkom muzeju u Zagrebu: inv. nos.: A3961, A3973, A3977. Tomorad 2005a: 9-11. Krajem II. i početkom III. stoljeća, tijekom vladavine dinastije Severa, carski je novac često ukrašen likovima Izide, Ozirisa, Serapisa, Apisa, Harpokrata i Jupiter Amona. Tomorad 2005b: 48; Tomorad 2015a: 172; Tomorad 2016a: 287.
39 *Isiaci celatus habitu*. Tac. *Hist*. III. 74; Suet. *Dom*. 1.4; Tomorad 2015a: 172; Tomorad 2016a: 287.
40 Tomorad 2005b: 243; Tomorad 2015a: 172; Tomorad 2016a: 287-288.
41 Detaljnije o službenoj politici prema štovanju orijentalnih kultova u rimskoj vojsci vidi u: Hoey 1939: 456-481. Detaljniju analizu štovanja egipatskih kultova u rimskoj floti vidi u: Tomorad 2005b: 241-253; Tomorad 2005c: 441-450; Tomorad 2016a: 288.
42 Plut. *IeO*; Tomorad 2016a: 288.

grčko-egipatsku vjersku tradiciju, rituale, ceremonije i festivale egipatskih božanstava opisuje latinski prozni pisac Apulej u svome djelu „*Zlatni magarac – Metamorfoze*“.[43]

Najvažnija kultna središta nalazila su se u Aleksandriji, Rimu te napuljskom bazenu. Tijekom rimske liturgijske godine popularni kultovi Izide i Ozirisa povezani su uz plovidbu, jer su ova dva božanstva zaštitnici pomoraca i rimske flote.[44] Plovidbeno je razdoblje najčešće započinjalo početkom svibnja, a završavalo potkraj rujna, no ovisno o vremenskim prilikama na moru neki pomorci kretali su na svoja putovanja još početkom ožujka te nastavljali ploviti sve do početka studenoga.[45] Vjerovanje u zaštitu egipatskih bogova pomorci su ispoljavali kroz svetkovine *navigium Isidis (ploiaphésia)* (5. ožujka) i *inventio (heúresis) Osiridis* (od 28. listopada do 3. studenoga).[46] Upravo je svetkovina navigium Isidis označavala službeni početak svake plovne godine, a nju je vrlo lijepo i detaljno opisao Apulej.[47] „Izidina barka“[48], koju su pomorci simbolički puštali tijekom same ceremonije[49], vuče svoje korijene iz staroegipatske mitologije prema kojoj se Izida otisnula brodicom u potragu za svojim ubijenim suprugom Ozirisom.

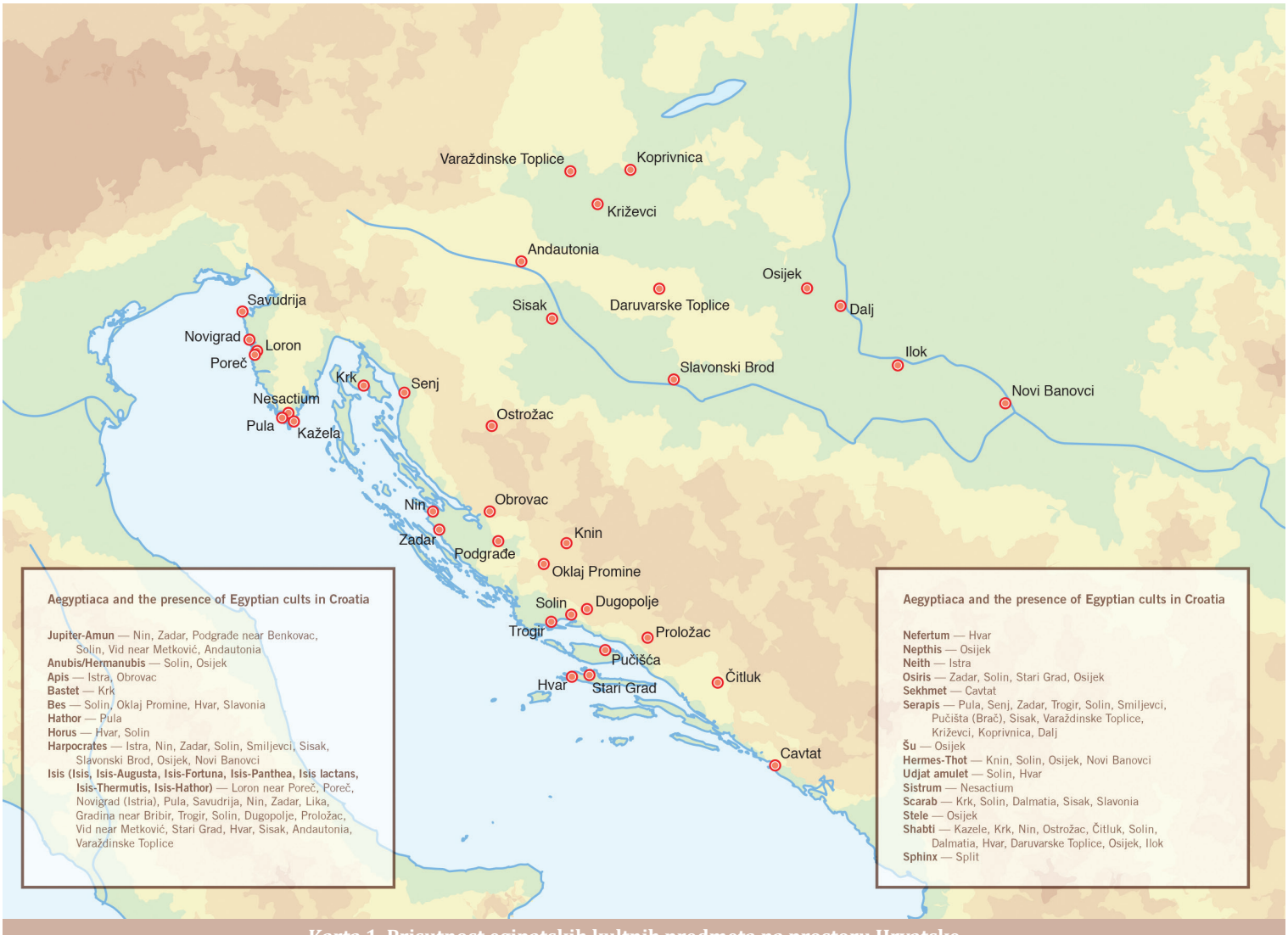
Od 2. stoljeća egipatski kultovi proširili su se sve do granica Indije na istoku, od Etiopije do Tangiera na prostoru Sjeverne Afrike, na zapadu Europe od Hispanije, preko Galije, Britanije i Germanije od Sjevernog mora, te na istoku Europe sve do današnje Ukrajine te područja oko Crnog mora. Početkom 3. stoljeća, tijekom vladavine cara Karakale (198. – 217.) Serapis postaje službeni rimski bog zdravlja. Njemu u čast, na rimskom brežuljku Kvirinalu izgrađen je hram posvećen bogu Serapisu (lat. *Serapidi Deo*)[50], a Izida i Serapis postaju službeni zaštitnici rimskih careva.[51] Potkraj 3. stoljeća započinje lagano slabljenje širenja egipatskih i orijentalnih kultova koje je u najvećoj mjeri uzrokovano sve većom popularnošću kršćanstva na prostoru Rimskoga Carstva.[52]

Carske odredbe s kraja 4. i početka 5. stoljeća zabranile su štovanje svih poganskih religija.[53] Poganski hramovi i svetišta su uglavnom uništena ili pretvorena u kršćanske crkve.[54] Egipatska religija ostala je sačuvana samo u tragovima u raznim koptskim ritualima i tekstovima.[55]

---

43 Apul. *Met.* XI; Tomorad 2016a: 288.
44 Tomorad 2005b: 249-250; Tomorad 2016a: 288.
45 Tomorad 2005b: 252; Tomorad 2016a: 288.
46 *Der Neue Pauly Enzyklopädie der Antike* V (1998): 1130; Tomorad 2016a: 288.
47 Apul. *Met.* XI 8-17; Tomorad 2016a: 288.
48 Posebno izrađene uljanice u obliku broda, odnosno čamca simbolički su predstavljale „Izidinu barku“. Tijekom arheoloških istraživanja na području Napuljskog zaljeva otkriven je veći broj sličnih uljanica. Wild 1981: 23, 44, 47, 164; TOMORAD 2016a: 288.
49 Detaljnije u: Witt 1971: 165-184; Turcan 1996: 114-115; Giunio 2013; Tomorad 2016a: 288.
50 Turcan 1996: 93; Tomorad 2005b: 243; Tomorad 2016a: 288.
51 Tomorad 2005b: 243; Tomorad 2016a: 288.
52 Tomorad 2016a: 288.
53 *CTh* XVI.1.2; *CTh* XVI.10.8; *CTh* XII.1.112; *CTh* IX.16.11; *CTh* XVI.10.10; *CTh* XVI.10.11; *CTh* XVI.10.12; *CTh*, II.8.22; *CTh*, XVI.10.13; *CTh*, XVI.10.16.; *CTh* XVI.10.20; *CTh* XVI.10.23; *CTh* XVI.10.25. Detaljnije u: Tomorad 2015b: 148-161.
54 Tomorad 2015b: 153-161.
55 Tomorad 2015b: 161.

Širenje i prisutnost staroegipatskih kultova na prostoru Hrvatske

Karta 1. Prisutnost egipatskih kultnih predmeta na prostoru Hrvatske

Prisutnost egipatskih kultnih predmeta na prostoru Hrvatske može se potvrditi barem od 3. st. pr. Kr., a možda i ranije.[56] Na žalost, većina staroegipatske arheološke građe koja je otkrivena na području istočne obale Jadrana tijekom 18. i 19. stoljeća ne posjeduje točnije podatke o njihovu točnom nalazištu. U inventarnim knjigama nisu stoga sačuvani podatci o točnoj provenijenciji i vremenu nalaza, što znatno otežava njihovo točnije datiranje. Ikonografija većeg dijela kipića staroegipatskih bogova koji su otkriveni na području srednje Dalmacije i Istre odgovara načinu izrade

56 Vidi detaljnije u: Tomorad 2015a; Tomorad 2019a.

i ikonografiji Kasnog i ptolemejskog razdoblja egipatske povijesti pa se može pretpostaviti da je dio tih predmeta mogao prispjeti na našu obalu u periodu prije 1. st. pr. Kr.[57] Do nedavno je pojava prisutnosti štovanja egipatskih kultova na ovom prostoru bila isključivo datirana u period koji započinjem završetkom rimskog osvajanja Ilirika (početak 1. st.).[58] Međutim, na brojnim lokalitetima antičkog Ilirika otkrivene su ostave ptolemejskog novca[59] i egipatski predmeti (amuleti, skarabeji, brončani kipići egipatskih bogova)[60] koji ikonografski ne pripadaju rimskom razdoblju pa stoga treba razmotriti činjenicu da je dio njih pristigao na istočnu obalu Jadrana znatno ranije nego što se to ranije mislilo.

Slika 1. Šauabti od plavo glazirane fajanse.

Slika 2. Ptolemejska kovanica.

Slika 3. Ptolemejska kovanica s glavom Zeusa-Amona.

57 Tomorad 2015a: 175-178; Tomorad 2016b: 181-189; Tomorad 2019a: 8.
58 Vidi: Perc 1968; Selem 1997.
59 Mirnik 1981; Mirnik 1982; Mirnik 1987; Tomorad 2015a: 173-175; Tomorad 2016b: 183-184; Mirnik 2016; Tomorad 2019a: 3-5.
60 Tomorad 2015a; Tomorad 2016b: 183-189; Tomorad 2019a: 5-10.

Istraživanja velikog broja domaćih i inozemnih istraživača tijekom proteklih stotinjak godina dovela su do stvaranja jasnije slike o širenju egipatskih kultova na prostor Istre, Dalmacije i Panonije.[61] Ovo širenje i prihvaćanje egipatskih kultnih fenomena može se podijeliti na nekoliko osnovnih faza: 1. tijekom grčke kolonizacije istočne obale Jadrana (od sredine 1. tisućljeća do kraja 3. st. pr. Kr.), 2. tijekom razdoblja rimskog osvajanja Ilirika (od kraja 3. st. pr. Kr. do kraja Augustove vladavine početkom 1. st.), 3. tijekom rimske vladavine Ilirikom (1. – 4. st.).[62]

Prisutnost prvih egipatskih božanstava na našem tlu možemo pratiti na srednjodalmatinskim otocima (Hvar, Vis, Korčula), u gradovima i naseljima srednje (Salona) i sjeverne Dalmacije (Enona, Jader) te Istre (Nezakcij, Pola) barem od 3. st. pr. Kr., a možda i ranije.[63] U Krku, na istoimenom otoku, arheološki je otkriveno desetak predmeta čiji se dolazak na taj prostor vjerojatno može datirati već u sredini 1. st. pr. Kr.[64], a veći broj brončanih kipića egipatskih bogova s područja Istre[65] te sistrum otkriven u Nezakciju[66] potvrđuju prisutnost egipatskih kultova barem od 2. st. pr. Kr.

Slika 4. Šauabti Mehytweskhet.

Slika 5. Skarabej od blijedo zelene glazirane fajanse.

Slika 6. Pseudošauabti.

61 Drexler 1890; Drexler 1900; Perc 1968; Selem 1971a; Selem 1972; Selem 1997; Giunio 2002; Jurkić-Girardi 2005; Selem 2012; Selem 2015; Tomorad 2016b; Tomorad 2018a; Tomorad 2019a; Tomorad 2019b; Tomorad 2019c; Tomorad 2019d; Tomorad 2019e; Tomorad 2019f.

62 Tomorad 2016b; Tomorad 2019a; Tomorad 2019b.

63 Tomorad 2015a: 167-200; Tomorad 2019a: 3-10.

64 Tomorad 2015a: 177, 186-195; Tomorad & Sliwa 2015; Tomorad 2017c: 83; Tomorad 2018c.

65 Tomorad 2015a: 182-185.

66 Tomorad 2015a: 181-182; Tomorad 2018a: 64.

Tijekom rimske romanizacije Ilirika i Istre potkraj 1. st. pr. Kr. i početkom 1. st. započinje jačanje prisutnosti egipatskih kultnih predmeta na prostoru Dalmacije[67], ali i njihovo postupno širenje na prostor Panonije[68]. Epigrafski spomenici otkriveni u *Auternum Vesinorumu*[69] (današnja Pescara u Italiji) potvrđuju postojanje Serapisova i Izidina kolegija i njihova svetišta (Serapeja i Izeja) na prostoru Salone, a postoji indicija da je slično svetište postojalo i u Ninu, Mursi i nekim drugim gradovima u unutrašnjosti (npr. Petovij).[70] Na prostoru Hrvatske zabilježena je prisutnost štovanja egipatskih kultova u gotovo svim važnijim naseljima na prostoru Istre, Dalmacije i Panonije[71] (Karta 1), a do sada je arheološkim metodama otkriveno preko 400 predmeta koji se mogu vezati uz egipatsku kulturu i civilizaciju. Oni su danas raspršeni u preko 40 muzejskih i privatnih zbirki na prostoru Hrvatske. Predmeti su danas analizirani, okupljeni i javno dostupni pristupom na bazu podataka *Croato-Aegyptica* [croato-aegyptica.starapovijest.eu].

Slika 7. Minijaturni amulet u obliku sistruma.

Prisutnost egipatskih bogova na hrvatskom prostoru

Amon (**Amun**) – jedan od iskonskih bogova staroga Egipta. Potkraj 11. dinastije (oko 2055. – oko 1985. g. pr. Kr.) u Tebi se stapa s lokalnim bogom Montom te tijekom Srednjeg kraljevstva (oko 2055. – oko 1650. g. pr. Kr.) postaje vrhovni staroegipatski bog. Obično se prikazuje u antropomorfnom obliku kao muškarac s kratkom pregačom, tunikom od perja i dvostrukom faraonskom krunom, a ponekad kao muškarac s glavom ovna. Smatra se nevidljivim bogom čija pravi oblik uvijek ostaje skriven. Posebno se štovao na području Tebe gdje su njemu u čast podignuti brojni hramovi. Potkraj Kasnog razdoblja (664. – 332. g. pr. Kr.) na egejskom prostoru javlja se u sinkretističkom obliku Zeus-Amona, a tijekom rimskog razdoblja javlja se oblik Jupiter-Amona. Na našem prostoru posvjedočena je prisutnost ptolemejskih kovanica iz razdoblja 2. st. pr. Kr. s

67 Drexler 1890; Drexler 1900; Perc 1968; Selem 1971a; Selem 1972; Budischovsky 1977; Selem 1997; Giunio 2002; Selem 2012; Selem 2015; Tomorad 2016b; Tomorad 2018a; TOMORAD 2019b: 15-21.

68 Perc 1968; Selem 1997; Tomorad 2016b; Tomorad 2018a; Tomorad 2019b: 15-21.

69 *CIL* IX.3337-3338; SIRIS 475, 677; RICIS 615/0401; TOMORAD 2015a: 176; TOMORAD 2016b: 187; Tomorad 2018: 63; Tomorad 2019b: 16.

70 Tomorad 2018a: 89-92; Tomorad 2019c: 26-27.

71 Perc 1968; Selem 1997; Tomorad 2016b; Tomorad 2018a.

Slika 8. Monolitni blok dijela ograde žrtvenika s prikazom glave Jupiter-Amona.

likom Zeus-Amona, velikih kamenih blokova s likom Jupiter-Amona koji su otkriveni na prostoru foruma Pule i Zadra. Rimske uljanice s likom Jupiter-Amona pronađene su u Ninu, Zadru, Podgrađu kraj Benkovaca, Solinu, Vidu kod Metkovića i Ščitarjevu.[72]

Anubis – jedan od najvažnijih bogova čije se postojanje veže uz staroegipatske pogrebne običaje, bog smrti, nekropola i majstor balzamiranja. Štovan je kao čovjek s glavom šakala ili psa, a često se prikazuje u zoomorfnom obliku šakala ili psa. U staroegipatskoj mitologiji postoje različite verzije njegova rođenja. U *Tekstovima sarkofaga* on je sin božica Hesat ili Bastet, a u drugim izvorima on je sin Ozirisa i Neftide, o čemu svjedoči i Plutarh. Bez obzira na njegovo podrijetlo, on je vjerni pratitelj Izide koja ga je posvojila. Anubis je također vrhovni bog 17. nome Gornjeg Egipta. Na našem prostoru predmeti s njegovim likom otkriveni su u Solinu i Osijeku. Kao sinkretističko božanstvo Hermanubis javlja se na prostoru Solina.[73]

Apis – sveti bik iz Memfisa koji se u svetištima štovao kao manifestacija boga Ptaha. Pojavio se još tijekom arhajskog razdoblja, o čemu svjedoči Kamen iz Palerma. Prikazuje se kao bik koji na glavi nosi sunčev disk s ureusom. Tijekom faraonskog razdoblja često se poistovjećuje s faraonom kojem daje moć i plodnost. Posvećeni su mu brojni festivali i manifestacije tijekom kojih se slave sveti bikovi koji su živjeli u posebnim odajama blizu Ptahova hrama u Memfisu. Njihov životni vijek obično je iznosio 14 godina, a ako bi neki bik doživio svoju 25. godinu, onda bi bio svečano žrtvovan o čemu svjedoči Herodot[74]. Na području Sakare 1851. g. Mariette je otkrio ostatke podzemnih katakombi u kojima su se pokapali sveti bikovi. Na našem je prostoru pronađena svega jedna figurica Apisa koja je otkrivena na nepoznatom nalazištu u Istri, a izvedenica njegovog imena na epigrafskom spomeniku iz Obrovca.[75]

Bastet – božica veselja i ljubavi te kćerka boga Sunca pa se stoga često poistovjećuje s *Raovim okom*. Pojavila se u arhajskom razdoblju u svojoj prvotnoj formi žene s lavljom glavom, a kasnije postaje žena s mačjom glavom, odnosno poprima potpuno zoo-

72 Tomorad 2019e: 35.
73 Tomorad 2019e: 35.
74 Hdt. II.153; III.27-29, 33, 64.
75 Tomorad 2019e: 35.

morfni oblik mačke. Kao i mnoga lavlja božanstva Bastet nikada u potpunosti ne gubi svoju agresivnu prirodu pa se tako tijekom Novog kraljevstva u raznim tekstovima na hramovima navodi da su faraonovi neprijatelji „poklani kao žrtve Bastet uzduž puta kojeg je napravio Amun". U *Tekstovima piramida* ima ulogu majke i dojilje faraona[76], a u *Tekstovima sarkofaga* preuzima ulogu zaštitnice mrtvih. Kult božice Bastet bio je vrlo popularan tijekom Kasnog i grčko-rimskog razdoblja kada se izrađuju mnogi brončani kipići i amuleti s njenim likom. Glavno sjedište njenog kulta nalazilo se u Bubastisu. Bastet je također božica XVIII. nome Donjeg Egipta koja se prostire na sjeveroistočnom području delte u okolici Tell el-Baste. Na našem prostoru do sada je otkriveno pet amuleta s prikazom mačke na prostoru kasno helenističke nekropole u Krku.[77]

Bes – groteskno patuljasto bradato božanstvo koje se najčešće povezuje uz staroegipatske demone. Javlja se još tijekom Starog kraljevstva, ali njegovi prikazi su vrlo rijetki sve do razdoblja Novog kraljevstva. Često se štovao kao zaštitnik djece i trudnica. Njegov je kult vrlo popularan tijekom Kasnog i grčko-rimskog razdoblja egipatske povijesti. U razdoblju Rimskog Carstva njegovi prikazi mogu se pronaći u raznim provincijama pa i na teritoriju Panonije i Dalmacije. Na našem prostoru razni predmeti s njegovim likom otkriveni su u Solinu, Oklaj Promini, na otoku Hvaru te na nepoznatom nalazištu (vjerojatno u Slavoniji).[78]

Hator – božica, majka veselja, majčinstva, ženske seksualnosti i ljubavi te jedna od najpoznatijih staroegipatskih božica i kći boga Sunca Ra. Također se često štovala kao majka faraona i kao Horusova supruga. Jedan od najvažnijih staroegipatskih festivala *Svetkovina božanskog susreta* posvećen je braku Horusa i Hator. Riječ je o drevnom božanstvu koje se spominje u *Tekstovima piramida*[79] i *Tekstovima sarkofaga*. Najčešće se ikonografski prikazuje kao žena duge kose obučene u dugu crvenu haljinu koja na glavi nosi kapu s jastrebom koja je okružena sunčevim diskom između kravljih rogova. U grobnicama, religijskim tekstovima i brojnim kipovima prikazuje se i u zoomorfnom obliku krave. Glavice brojnih stupova staroegipatskih hramova ukrašeni su njenim likom, a njeni prikazi pronađeni su i u pulskoj Areni. Božica je nekoliko staroegipatskih noma: 6. nome Gornjeg Egipta sa središtem u Denderi te 14. i 22. nome Gornjeg Egipta i 3. nome Donjeg Egipta. Njeno najveće kultno svetište izgrađeno je u Denderi u kojoj je podignut vrlo lijep ptolemejski hram. Tijekom Kasnog i helenističkog perioda javlja se i u sinkretističkom obliku Izide-Hator. Na našem prostoru pet brončanih kipića Izide-Hator koja doji Horusa otkriveno je na prostoru Solina[80], a jedan ulomak reljefa glave Hator u pulskoj „Areni".

76 *PT* §1111.
77 Tomorad 2019e: 35.
78 Tomorad 2019e: 35.
79 *PT* §705.
80 Tomorad 2019e: 36.

Slika 9. Ulomak reljefa glave božice Hator.

Horus – bog sokol i simbol božanskog kraljevskog dostojanstva. Štuje se kao bog neba i bog sunca. Horus je sin Izide i Ozirisa te očev osvetnik. Jedno je od najstarijih staroegipatskih božanstava koje se pojavilo još u ranim preddinastijskim kulturama. Maneton ga navodi kao prvog staroegipatskog faraona tijekom mitskog razdoblja bogova i polubogova.[81] Tijekom perioda ujedinjenja (o. 3200. – 3000. g. pr. Kr.) poprima ulogu simboličnog ratnika i vođe koji se uzdiže u faraona, a svi budući faraoni njegovi su nasljednici te postaju njegovo zemaljsko utjelovljenje. Njegova borba sa stricem Setom za egipatsko prijestolje opisana je u *Sporu Horusa i Seta* i Plutarhovoj *Izidi i Ozirisu*. Nakon što je Horus odrastao, zaratio se sa stricem, Setom. Njihova druga borba završila je naposljetku na sudu, nakon čega mu je vraćeno njegovo pravo na prijestolje Gornjeg i Donjeg Egipta. Faraon se stoga u egipatskoj mitologiji štovao kao utjelovljenje Horusa i gospodar zemlje. Ikonografski se prikazuje u zoomorfnom obliku sokola ili kao ratnik s glavom sokola koja nosi Dvostruku krunu. Vrhovni je bog 1., 2. i 3. nome Gornjeg Egipta te 2., 10. i 17. nome Donjeg Egipta. Središta njegova kulta smještena su u Edfu i Hierakonpolu gdje je štovan još od preddinastijskih vremena. U Edfu mu je podignut jedan od najbolje očuvanih staroegipatskih hramova koji je izgrađen tijekom

81 Man. *Aeg*. 1-2.

ptolemejskog razdoblja. Na našem prostoru otkriven je jedan predmet s njegovim likom na otoku Hvaru te je prisutan na pet kipića Izide-Hator iz Solina.[82]

Harpokrat – „Horus dijete". Ovaj oblik štovanja Horusa javlja se još u *Tekstovima piramida*, ali najveću popularnost stekao je tijekom grčko-rimskog razdoblja kada se njegov kult proširio gotovo svim područjima Sredozemlja. Ikonografski se prikazuje kao mladi dječak s kovrčom na glavi i prstom u ustima. Prikazi s njegovim likom otkriveni su na području Istre, Nina, Zadra, Solina, Smiljevca, Siska, Slavonskog Broda, Osijeka i Novih Banovaca.[83]

Izida – čarobnica, vjerna žena i žalobnica te faraonova simbolička majka i zaštitnica. Kći Geba i Nut, Ozirisova sestra i supruga, sestra Seta i Neftide. Drevna staroegipatska božica koja se vjerojatno javlja prije perioda Starog kraljevstva. Budući da niti jedan staroegipatski grad nije bio posebno posvećen njenom kultu, Izidino je podrijetlo vrlo je teško utvrditi. Ona se jedino spominje kao zaštitnica 1. nome Gornjeg Egipta. Tijekom staroegipatske povijesti, osobito u razdoblju Kasnog i grčko-rimskog perioda, postaje najvažnije božanstvo čiji se kult proširio Sredozemljem i europskim kontinentom. Nakon Ozirisova ubojstva sakupila je njegove raskomadane komade tijela i magično začela sina osvetnika Horusa. Prema staroegipatskoj mitologiji prva je na Ozirisu izvela postupak mumifikacije i tako postala svojevrsni začetnik ovog drevnog pogrebnog običaja. Mitologija vezana uz Izidu opisana je u *Sporu Horusa i Seta* i Plutarhovoj *Izidi i Ozirisu*. Ikonografski se prikazuje u antropomorfnom obliku žene obučene u dugu haljinu koja na glavi nosi simbol „prijestolja", a od razdoblja Novog kraljevstva na glavi nosi sunčev disk među rogovima čime preuzima neke značajke božice Hator. U ruci obično nosi simbol *ankh* i čegrtaljku *sistrum*. Tijekom Kasnog i grčko-rimskog perioda vrlo su popularni njeni brončani kultni kipići. Na području Egipta izgrađeni su joj brojni hramovi s kultnim središtima u Bahbeit el-Hagaru i Aleksandriji gdje su joj podignuti Izeji (lat. *Iseum*). Hramovi posvećeni njenom kultu izgrađeni su na području Gize, na zapadnoj obali Tebe, u Abidosu, Denderi i na otoku File. Svojom ljepotom naročito se ističe hramski kompleks File izgrađen tijekom ptolemejskog i rimskog razdoblja. Hram božici Izidi je bio izgrađen i u Biblosu u Fenikiji. Kult božice Izide bio je vrlo popularan tijekom perioda Rimskog Carstva pa su tako na području brojnih rimskih provincija otkriveni ostaci Izeja. U Hrvatskoj do sada nisu otkriveni ostatci niti jednog hrama, iako postoje naznake da su oni postojali barem u Saloni. Na našem je prostoru njeno štovanje je bilo jako rašireno u raznim oblicima. Samostalno je štovana u Puli, Ninu, Zadru, Gradini u blizini Bribira, Solinu, Vidu kod Metkovića, Starom Gradu na otoku Hvaru, Varaždinskim Toplicama i Sisku. Također se u raznim sinkretističkim oblicima kao Izida-Augusta u Poreču, istarskom Novigradu, Puli i Sisku; Izida-Fortuna u Loronu kod Poreča, Puli, Savudriji, na području Like,

82 Tomorad 2019e: 36-37.
83 Tomorad 2019e: 37.

Prološca i Ščitarjeva; Izida-Pantea na prostoru pulskog agera; Izida dojilja (lat. *Isis lactans*) u Solinu; te Izida-Thermutis u Ninu. Izvedenice Izidina imena (teoforna imena) potvrđena su na brojnim epigrafskim spomenicima otkrivenim na području Pule, Nina, Zadra, Trogira ili Klisa, Solina i Dugopolja.[84]

Nefertum – bog lotusova cvijeta i parfema, a često se poistovjećuje sa savršenstvom. Prema staroegipatskoj mitologiji izrastao je u obliku lotusova cvijeta iz praiskonskih voda Nuna, a ti motivi vidljivi su i u *Tekstovima piramida*.[85] Ikonografski se prikazuje u antropomorfnom obliku kao muškarac koji na glavi nosi lotosov cvijet. Njegov je kult bio također popularan tijekom grčko-rimskog razdoblja te se raširio unutar granica Rimskog Carstva. Na našem je prostoru pronađena jedna figurica na i to na prostoru Hvara.[86]

Neftida (**Neftis**) – božica zaštitnica mrtvih. Kći Geba i Nut te sestra Ozirisa, Izide i Seta. Iako je Setova supruga, ona ostaje vjerna svome bratu Ozirisu i sestri Izidi. Pojavljuje se samo u tradiciji Heliopola, odnosno tamošnjoj kozmogoniji. U T*ekstovima piramida* neprestano se pojavljuje uz Izidu kao Ozirisova zaštitnica. Prema nekim je predajama imala seksualni odnos s Ozirisom, a iz njihove veze rođen je Anubis. Ikonografski se prikazuje u antropomorfnom obliku kao žena koja iznad glave nosi hijeroglifski znak svoga imena. Ponekad se prikazuje i kao lunja. Kao zaštitnica mrtvih obično se prikazuje na kutovima sarkofaga, kovčega i zidovima grobnica. Zanimljivo je da Neftida nema posebno razvijen samostalan kult, ali od kasnog razdoblja njeni brojni amuleti pronađeni su u grobnicama u mumijinim povojima. Na našem je prostoru pronađena svega jedna njena figurica i to na prostoru Slavonije.[87]

Slika 10. Kip Izide.

84 Tomorad 2019e: 37.
85 *PT* §266.
86 Tomorad 2019e: 37.
87 Tomorad 2019e: 37.

Neit (**Neith**) – božica stvaranja, rata, božica majka. Jedna od najstarijih egipatskih božica koja se javlja još tijekom preddinastijskog razdoblja. Također se javlja u *Tekstovima piramida* gdje se povezuje s krunom Donjeg Egipta[88], odnosno kao jedna od božica koja čuva mrtvo Ozirisovo tijelo[89]. U *Tekstovima sarkofaga* jedan je od sudaca svijeta mrtvih[90]. Štovala se kao božica Donjeg Egipta, zapadne delte i „božica iz Libije". Ikonografski se najčešće prikazuje u antropomorfnom obliku kao žena koja na glavi nosi dva luka sa strijelama ili Crvenu krunu Donjeg Egipta. Od razdoblja Novog kraljevstva također se prikazuje u zoomorfnom obliku klečeće krave koja među svojim rogovima ima Sunčev disk ili u obliku zmije, odnosno kobre. Prema tradiciji Saisa ona je tvorac svijeta i majka boga Ra. Neit je zaštitnica 4. i 5. nome Donjeg Egipta. Na našem je prostoru pronađena jedna njena brončana figurica i to na prostoru Istre.[91]

Slika 11. Kipić Neit.

Oziris – bog vegetacije i plodnosti, a nakon smrti vrhovni bog zagrobnog svijeta mrtvih. Sin Geba i Nut, suprug Izide, brat Seta i Neftide te otac Horusa i Anubisa. S Izidom čini treći božanski par staroegipatske mitologije. Ikonografski se prikazuje u antropomorfnom obliku kao nepokretni mumificirani muškarac koji stoji ili sjedi na prijestolju, na glavi nosi krunu Atef, a u rukama štap *heka* i *flagellum*. Mitologija vezana uz Ozirisa i njegov kult opisana je u *Sukobu Horusa i Seta* i Plutarhovoj *Izidi i Ozirisu*. Maneton navodi Ozirisa kao prvog gospodara Egipta.[92] Prema staroegipatskom mitu Oziris je prvotno bio gospodar zemlje koji je prve divlje ljude naučio jesti, obrađivati zemlju i uzgajati stoku, štovati bogove, pisati te poštovati zakone koje je uredio. Njegov brat Set je bio željan vlasti pa je uz pomoć zavjerenika ubio Ozirisa čije je tijelo bacio u Nil. Njegova supruga Izida nakon duge potrage pronašla je njegovo mrtvo tijelo te začela sina Horusa. Kada je Set saznao da je Izida pronašla Ozirisa, krenuo je u potragu za tijelom. Nakon što ga je pronašao, rasjekao ga je na četrnaest dijelova koje je potom razbacao po Egiptu. Izida je ponovila potragu te je u konačnici pronašla sve dijelove tijela osim Ozirisova penisa. Uz pomoć magije potom je rekonstruirala mrtvog supruga te obavila prvi obred balzamiranja kojim je Ozirisu vratila život. Nakon uskrsnuća Oziris postaje vrhovni gospodar svijeta mrtvih. Oziris je zaštitnik 9. nome Donjeg Egipta. Štovan je na području cijelog Egipta još od ranodinastijskog razdoblja, a

88 *PT* §724.
89 *PT* §606.
90 *ST* §630.
91 Tomorad 2019e: 37-38.
92 Man. *Aeg*. 1-2.

Slika 12. Kipić Ozirisa.

Slika 13. Žrtvenik posvećen Izidi i Serapisu.

središta njegova kulta smještena su u Busiru i Abidosu. Tijekom grčko-rimskog razdoblja njegov se kult proširio Sredozemljem i europskim kontinentom. Na našem prostoru štovanje kulta Ozirisa javlja se na prostoru Istre, Zadra, Solina, Starog Grada na otoku Hvaru te Osijeka.[93]

Sekhmet – lavlja božica razaranja i zaštitnica. Od najranijih razdoblja egipatske povijesti smatrala se kćerkom boga Ra pa je tako usko povezana s božicom Hator s kojom predstavlja jednu od manifestacija njegova oka. U *Tekstovima piramida* ona je faraonova majka[94], a također se štovala kao liječnica „Gospodarica života". Ikonografski se prikazuje kao žena u crvenoj haljini s glavom lavice koja ima na glavi sunčev disk i *ureus*. Često se povezuje s božicom Mut, suprugom boga Amuna pa stoga ona ponekad nosi Dvostruku krunu. Ponekad se prikazuje i u zoomorfnoj formi lavice. Prvotno se štovala na području Donjeg Egipta, a kasnije se njen kult prošio ostalim područjima. Središte njenog kulta bio je Memfis. Na našem prostoru otkrivena je jedna brončana statueta s njenim likom na prostoru Cavtata.[95]

Serapis – vrhovno božanstvo tijekom helenističkog razdoblja. Njegov kult nije izvorno egipatski. Prvotno je imao oblik Baala ili Ela koji se u heleniziranoj asirskoj koloniji Sinope na Crnom moru štovao kao Sar-apsi, gospodar morskih dubina. Tijekom kasnog se razdoblja proširio Egiptom, a za vrijeme Ptolemeja I. identificiran je s bogom User-hapijem, mrtvim bikom Memfisa. U helenističkoj religiji često se veže uz Ozirisa u položaju Izidina supruga gdje zauzima mjesto boga mrtvih. Ikonografski se prikazuje u antropomorfnom obliku kao bradati muškarac s košarom na glavi, a ponekad i rogovima. Tijekom grčko-rimskog razdoblja uz izijačke-oziričke kultove proširio se Sredozemljem i Rimskim Carstvom. Na našem je prostoru otkriven veći broj nalaza vezanih uz kult Serapisa u Puli, Senju, Zadru, Solinu, Smiljevcima, Sisku, Varaždinskim Toplicama, Križevcima, Koprivnici i Dalju. Izvedenice njegova imena otkrivene su na epigrafskim spomenicima s područja Solina, Trogira ili Klisa, Pučišta te nepoznatog nalazišta s područja Dalmacije.[96]

93 Tomorad 2019e: 38.
94 *PT* §262, 2206.
95 Tomorad 2019e: 38.
96 Tomorad 2019e: 38.

Šu – oličenje zraka i sunčevih zraka. Dijete Atuma koje zajedno sa svojom sestrom i suprugom Tefnut čini prvi božanski par. Pojavljuje se u *Tekstovima piramida*, a njegove kosti koje vjerojatno predstavljaju oblake, služe faraonu kako bi se popeo u nebo.[97] Ikonografski se prikazuje kao lav, ali češće kao bradati muškarac koji stoji ili kleči na Gebu te uzdignutih ruku podupire Nut. Na glavi nosi nojevo pero ili četiri ptičja pera kojima podupire Nut. Šu se također štovao kao vrlo opasan bog podzemnog svijeta mrtvih. Na našem je prostoru otkriven samo jedan njegov kipić na prostoru Slavonije.[98]

Tot (**Thot**) ili **Đehuti** – bog Mjeseca i znanja, izumitelj pisma i pisar bogova. Ikonografski se prikazuje kao ptica ibis ili kao psoglavi babun. Vjerojatno se pojavio još tijekom preddinastijskog razdoblja, a iz arhajskog su razdoblja poznati njegovi prikazi s područja Abidosa. Prema jednom staroegipatskom mitu rođen je iz Setove glave, a prema drugom je sin boga Ra. U *Tekstovima piramida* s bogom Raom putuje nebom[99], a drugi bogovi putuju na njegovim krilima[100]. Tot je vrhovni bog Hermopola i bog zaštitnik 15. nome Gornjeg Egipta i 15. nome Donjeg Egipta. Na našem se prostoru javlja u sinkretističkom obliku Hermes-Tota, a tragovi njegova štovanja otkriveni su u Kninu, Solinu, području Slavonije i Novim Banovcima.[101]

Raznovrsni staroegipatski predmeti otkriveni na hrvatskom prostoru

Amulet (ar. *hamala* – nositi) – dekorativni izrezbareni predmet koji su stari Egipćani nosili uglavnom zbog svojih religioznih vjerovanja. Osobe koje su nosile amulete vjerovale su da njima stječu različite natprirodne moći i da su zaštićeni od čarolije; nazivali su ih *meket*, *nehet*, *sa* – zaštititi, a koristio se i naziv *wedja* – biti dobro; izrađivani su od različitih metala, drveta, fajanse, terakote i kamena. Na našem su prostoru pronađeni su staroegipatski amuleti s prikazom Harpokrata, Ozirisa, čegrtaljke *sistruma* (Slika 7), oka uđat i skarabeja.[102]

Amulet oka uđat (eg. wDAt - *udjet*; *udjat*) – simbol Horusova oka koje je on izgubio tijekom borbe sa Setom. Horus ga je kasnije uz pomoć Hator i Tota uspio obnoviti. Tijekom staroegipatske povijesti ono je postalo simbol izlječenja i zaštite pa se često prikazivalo na raznim amuletima. Na našem prostoru ova vrsta amuleta otkrivena je na prostoru Solina i otoka Hvara.[103]

97 *PT* §208.
98 Tomorad 2019e: 38.
99 *PT* §128.
100 *PT* §594-596.
101 Tomorad 2019e: 38-39.
102 Tomorad 2019e: 39.
103 Tomorad 2019e: 39.

Sfinga (grč. *sfinx*) – u starom Egiptu kamena figura ležećeg lava s čovječjom glavom; u grčkoj mitologiji krilato biće, sprijeda žena, straga lav, koje je mučilo stanovnike grada Tebe. Na našem prostoru amuleti u obliku staroegipatske sfinge otkriveni su na prostoru Siska i Dalja. Originalne staroegipatske sfinge koje potječu iz raznih hramova prenesene su iz Egipta u Split kao ukrasi Dioklecijanove palače potkraj 3. stoljeća.[104]

Sistrum – staroegipatski muzički instrument u obliku čegrtaljke koja bi, kad bi se protresla, proizvodila zvukove; najčešće se koristila u raznim procesijama, a često se veže uz svečanosti u čast božice Izide. Na našem je prostoru otkriven maleni brončani amulet u obliku sistruma na prostoru Nezakcija (Slika 7).[105]

Skarabej (lat. *scarabeus*, grč. *kárabos* – kukac)– vrsta kukca, kornjaša, balegara, koji je u starom Egiptu bio posvećen bogu Sunca; amulet u obliku kukca; dobio je naziv prema svetom kukcu (lat. *Scarabaeus sacer*) koji se poistovjećivao s Kheprijem, bogom Sunca vezanim uz ponovno rađanje; amuleti u obliku skarabeja izrađuju se od kamena, fajanse (keramički materijal koji sadrži smrvljeni kvarcni pijesak, sol i pepeo bilja) ili stakla, a na poleđini su ispisani natpisi i kraljevska imena. Na našem prostoru otkriveni su na prostoru Krka (Slika 5), Solina, Srednje Dalmacije, Siska i nepoznatim nalazištima u Slavonije.[106]

Slika 14. Votivna stela Pedi-Hor-pa-khereda.

Stela (grč. *stēlē*) – tanka kamena ili drvena ploča koja najčešće sadrži različite natpise pogrebnog, zavjetnog i komemorativnog sadržaja. Na prostoru Osijeka otkrivena je potkraj 19. stoljeća jedna staroegipatska stela ptolemejskog razdoblja.[107]

Šauabti (eg. Swbtj - *ushabti*, *shawabti* - onaj koji odgovara) – figure u obliku mumije s poljodjelskim oruđem nađene u egipatskim grobnicama od Srednjeg kraljevstva nadalje; magična zamjena za preminulog prilikom obavljanja fizičkih poslova u svijetu mrtvih; izrađene su od kamena, alabastera, drveta, gline, metala, ponekad s plavom, zelenom, smeđom i crvenom glazurom, stavljane su na pod grobnice. Tijekom grčko-rimskog razdoblja šaubtiji su često zamjenjivani s prikazima boga Ozirisa.

104 Tomorad 2019f: 41-42.
105 Tomorad 2019e: 39.
106 Tomorad 2019e: 39.
107 Tomorad 2019e: 39.

Na našem su prostoru šaubtiji i pseudošauabtiji otkriveni u mjestu Kazele u Istri, Krku (Slika 4), Ninu, Ostrožcu, Čitluku, Solinu (Slika 1), području srednje Dalmacije, otoku Hvaru, Daruvarskim Toplicama, Osijeku i Iloku.[108]

Staroegipatski elementi u rimskoj arhitekturi istočne obale Jadrana

Tijekom druge polovice 1. st. rimski carevi iz dinastije Flavijevaca započeli su izgradnju rimskog amfiteatra u antičkoj Puli. Danas su ostatci te slavne građevine poznati kao pulska Arena. Car Vespazijan (69. – 79.) bio je poznat po štovanju staroegipatskih kultova pa stoga ne treba čuditi činjenica da su glavice stupova ovog lijepog amfiteatra bile ukrašene likovima staroegipatske božice Hator (Slika 9). Tijekom arheoloških istraživanja 1932./1933. otkrivena je jedna njena glava izrađena od bijelog mramora. Danas se ona čuva u Augustovu hramu u Puli.[109]

Gradske forume Pule i Zadra ukrašavali su veliki kameni blokovi s likovima Jupitera-Amona, sinkretističkog božanstva čija je popularnost zabilježena u gradskim središtima sjeverne Italije.[110] Blokovi se danas čuvaju u Arheološkom muzeju Istre u Puli[111], na otoku Veliki Brijun[112], a dio ih se još uvijek nalazi na zadarskom gradskom forumu[113].

Slika 15. Monolitni blok dijela ograde žrtvenika s prikazom glave Jupiter-Amona.

U Solinu je 1891. godine otkriven fragment reljefa s prikazom života na Nilu. Na njemu je prikazano područje oko Nila, dva patuljka na čamcu, krokodil i drugi tipični elementi antičkog prikazivanja plodnog područja Egipta. Reljef se danas čuva u Arheološkom muzeju u Splitu.[114]

Rimski car Dioklecijan (284. – 305.) dao je svoju palaču u današnjem Splitu ukrasiti brojnim staroegipatskim spomenicima koji su dopremljeni direktno iz Egipta. Prema P. Selemu oni su ukrašavali palaču

108 Tomorad 2000; Tomorad 2004b; Tomorad 2006b; Tomorad 2019e: 39; Tomorad 2019s: 125, T. 12-14.
109 Tomorad 2017c: 76; Tomorad 2019f: 41.
110 Budischovsky 1973.
111 Tomorad 2017c: 76-77; Tomorad 2019f: 41.
112 Tomorad 2017c: 86; Tomorad 2019f: 41.
113 Bugarski-Mesdjian 1999; Tomorad 2017c: 80; Tomorad 2019f: 41.
114 Prijatelj 1954; Perc 1968: 235, br. 81; Tomorad 2019f: 41.

kao dio istočnjačkog simbolizma.[115] Palaču su tako dekorirale brojne sfinge i stupovi izrađeni od asuanskog crvenog granita. Dio tih spomenika ostao je sačuvan do danas. Riječ je o staroegipatskim spomenicima koji se danas nalaze *in situ* i ne predstavljaju dio neke muzejske zbirke.[116] Dio sfingi koje su danas izložene u okviru Palače pronađene su tijekom arheoloških istraživanja palače Cindro u drugoj polovici 19. i prvoj polovici 20. stoljeća. Dio stupova danas se nalazi in situ u dijelu zapadne kolonade Peristila, a dio je prenesen u crkvicu na Sustipanu. Velika sfinga od crnog granita nalazi se na lijevoj strani Peristila, sfinga od crnog sjajnog granita pred ulazom u Jupiterov hram, a vrlo oštećena sfinga od crnog granita smještena je uz istočni zid Mauzoleja. Mala sfinga od sivog granita i ulomak sfinge od sivkastog granita izloženi su u podrumskim prostorijama Palače. Egipatska glava s klaftom na glavi od crvenog granita nalazi se uzidana u kuću Gotovac u ulici Palaić br. 16. Sredinom devedesetih godina 20. stoljeća, tijekom arheoloških konzervatorskih radova u Palači otkriven je fragment sfinge od sivog granita. Sredinom 1996. tijekom arheoloških istraživanja akvadukta i antičke kanalizacije Palače otkrivena je sfinga od crvenog granita.[117]

Slika 16. Sfinga od crnog granita.

115 Selem 1970.

116 Detaljnije o staroegipatskim elementima Dioklecijanove palače u Splitu vidi u: Bulić & Karaman 1927; Selem 1970; Selem 1997: 97-111; Babić 2005; Tadinac 2011; Belamarić 2015; Belamarić 2016; Tomorad 2016c: 350-351; Tomorad 2017c: 85.

117 TOMORAD 2019f: 41-42.

VEZE HRVATSKE I EGIPTA OD PRVE POLOVICE 16. DO SREDINE 20. STOLJEĆA

Uvod: Hrvatsko-egipatske veze do sredine 20. stoljeća

Tijekom srednjeg vijeka gube se tragovi prisutnosti egipatske kulture na prostoru Hrvatske. Prve naznake novih veza vjerojatno se javljaju potkraj srednjovjekovnog razdoblja. Budući da su pomorci i trgovci dalmatinskih komuna i Dubrovačke Republike trgovali s prostorom Osmanskog Carstva, možemo pretpostaviti da je već tijekom kasnog srednjeg vijeka došlo do novih dodira s prostorom Orijenta i Egipta. Nažalost, imena ranih putnika i trgovaca nisu zabilježena u izvorima.[118]

Sigurni tragovi naših putnika u Egipat potječu tek iz prve polovice 16. stoljeća, a prvi takav putnik bio je Juraj Hus (oko 1510. – nakon 1566.) On je s prekidima živio u Egiptu u razdoblju od 1536. do 1540. godine. Po povratku u domovinu napisao je rukopisni dnevnik o svojem životu i putovanjima na područje Orijenta, čije se kopije danas čuvaju u knjižnicama u Vatikanu i Beču.[119]

U razdoblju od 16. do 18. stoljeća vjerojatno mnogi hrvatski putnici i trgovci posjećuju Egipat. Njihova imena, nažalost, nisu sačuvana. Arhivi dalmatinskih gradova i Dubrovačke Republike sadrže dokumente koji potvrđuju trgovačke odnose jadranskih gradova s Egiptom pa stoga možemo biti sigurni da je vrlo velik broj pomoraca iz komercijalnih razloga putovao na to područje. Danas je malen broj tih putnika poznat široj javnosti, a još manje ih je ostavilo pisani trag u obliku dnevnika, članaka u novinama i časopisima ili izdavalo knjige koje opisuju njihova putovanja. Veći broj putopisnih svjedočanstava sačuvan je tek od druge polovice 19. stoljeća.[120]

S povećanim interesom za prikupljanjem brojnih ostataka drevnih civilizacija, već se potkraj 18. i početkom 19. stoljeća na prostoru Hrvatske javljaju prvi kolekcionari egipatskih starina. Neka imena ostala su sačuvana u inventarnim knjigama hrvatskih muzejskih institucija zahvaljujući darovima ili zapisima otkupa privatnih zbirki koje su nerijetko nabavljane u Egiptu. Godine 1848. u Egiptu je boravio Mihael Barić (oko 1791. – 1859.) službenik iz Beča.[121]

118 Tomorad 2019g: 73.
119 Detaljnije o njegovu putovanju u: Hus 2017; Tomorad 2019h; Tomorad 2019t.
120 Tomorad 2019g: 73.
121 On je tijekom svog posjeta Egiptu kupio šest staroegipatskih predmeta koje je 1859. oporučno ostavio

Izvjesni Franjo Jordan živio je sredinom 19. stoljeća u Kairu kao trgovac.[122] Svećenik Luka Ilić Oriovčanin vjerojatno je boravio u Egiptu tijekom izgradnje ili otvaranja Sueskog kanala 1869. godine.[123] Ferdo Pleše, svećenik iz Fužina, boravio je na prostoru Sueza krajem šezdesetih ili početkom sedamdesetih godina 19. stoljeća.[124] Pomorski kapetan Josip Forz Kožalić iz Rijeke trgovao je s Aleksandrijom gdje je u nekoliko navrata tijekom ranih sedamdesetih godina 19. stoljeća kupio ili pronašao nekoliko staroegipatskih predmeta.[125] Tijekom osamdesetih godina 19. stoljeća u Egiptu je boravio Milan Tompa[126], a početkom 20. stoljeća vladin tajnik Gustav Koritić[127] (1857. – 1937.). Za neka imena ne možemo biti sigurni jesu li boravili u Egiptu ili su samo sakupljali egipatske starine (npr. M. Valjato iz Kraljevice[128], ljekarnik Finkh iz Zagreba[129], hrvatski povjesničar i arhivist dr. Ivan Bojničić[130] (1858. – 1925.) i dr. Stjepan pl. Bojničić[131] iz Zagreba te sveučilišni profesor i zoolog Spiridion Brusina[132] (1845. – 1908.).

U Egiptu su između 1842. do 1882. godine živjela braća Nikola ili Niko (1823. – 1892.) i Frano (1821. – ?) Amerling.[133] Oni su tijekom svog boravka u Aleksandriji i

Narodnom muzeju u Zagrebu. Među njima se nalazila mumija žene obavijena etrurskim lanenim povojem. Detaljnije u: Tomorad 2003a: 20, 28.

122 On je 1866. poklonio četiri šaubtija (E-386, E-453, E-495 i E-511) Narodnom muzeju u Zagrebu. *Inventarna knjiga arheološkog odjela Narodnog muzeja u Zagrebu – Egipatska zbirka*: 24 no. 386, 25 no. 453, 27 nos. 495 i 511. Tomorad 2017c: 55.

123 On je 1869. darovao Narodnom muzeju brončani staroegipatski kipić koji je nabavio u Egiptu. Predmet nije zabilježen u Inventarnoj knjizi Egipatskog odjela. Tomorad 2017c: 55.

124 Moguće je da je bio u posjeti našim iseljenicima koji su živjeli i radili na održavanju Sueskog kanala. Godine 1871. on je poklonio jednu šaubti figuru (E-333) Narodnom muzeju, a nju je nabavio u Suezu nešto ranije. *Inventarna knjiga arheološkog odjela Narodnog muzeja u Zagrebu – Egipatska zbirka*: 23 no. 333. Tomorad 2017c: 55.

125 Godine 1872. poklonio je Narodnom muzeju u Zagrebu staru svjetiljku i posudu, a 1873. rimsku pogrebnu svijeću koje je nabavio u mjestu Ramte u blizini Aleksandrije. Predmet nije zabilježen u Inventarnoj knjizi Egipatskog odjela. Tomorad 2017c: 55.

126 On je 1886. Narodnom muzeju poklonio šauabtij (E-366) koji je nabavio u Egiptu. *Inventarna knjiga arheološkog odjela Narodnog muzeja u Zagrebu – Egipatska zbirka*: 23 no. 366. Tomorad 2017c: 55; Tomorad 2019g: 73.

127 On je 1905. Narodnom muzeju poklonio jednu posudu (E-225) i jedan šauabtij (E-382) koje je kupio u Egiptu. *Inventarna knjiga arheološkog odjela Narodnog muzeja u Zagrebu – Egipatska zbirka*: 17 no. 225, 24 no. 382. Tomorad 2017c: 55; Tomorad 2019g: 73.

128 On je navodno nabavio jedan šauabtij (E-473) u Kairu prije 1900. godine kada je predmet darovan muzeju. *Inventarna knjiga arheološkog odjela Narodnog muzeja u Zagrebu – Egipatska zbirka*: 26 no. 473. Tomorad 2017c: 55; Tomorad 2019g: 73.

129 On je navodno tijekom 19. ili početkom 20. stoljeća nabavio u Egiptu jedan šauabtij (E-272) koji je poklonjen ili kupljen za Narodni muzej u Zagrebu. *Inventarna knjiga arheološkog odjela Narodnog muzeja u Zagrebu – Egipatska zbirka*: 20 no. 272. Tomorad 2017c: 55; Tomorad 2019g: 73.

130 On je navodno tijekom 19. ili početkom 20. stoljeća nabavio u Egiptu jedan šaubtiji (E-432) koji je poklonjen ili kupljen za Narodni muzej u Zagrebu. *Inventarna knjiga arheološkog odjela Narodnog muzeja u Zagrebu – Egipatska zbirka*: 25 no. 432. Tomorad 2017c: 55; Tomorad 2019g: 74.

131 On je navodno tijekom 19. ili početkom 20.st. nabavio u Egiptu dva papirusa (E-598 i E-599) koji su poklonjeni ili kupljeni za Narodni muzej u Zagrebu. *Inventarna knjiga arheološkog odjela Narodnog muzeja u Zagrebu – Egipatska zbirka*: 31 nos. 598-599. Tomorad 2017c: 55; Tomorad 2019g: 74.

132 On je krajem 19. ili početkom 20. stoljeća poklonio jednu mumificiranu ruku Narodnom muzeju u Zagrebu (E-657). *Inventarna knjiga arheološkog odjela Narodnog muzeja u Zagrebu – Egipatska zbirka*: 35 no. 657. Tomorad 2017c: 55; Tomorad 2019g: 74.

133 Tomorad 2019g: 74.

Kairu prikupili više od 200 staroegipatskih predmeta koje su 1872. godine poklonili Dubrovačkom muzeju (danas je Dubrovački muzej Arheološki muzej).[134] Tijekom posljednjih desetljeća 19. stoljeća dubrovačku zbirku upotpunili su Tonko Kuraica i Ivo Nordelli, a postoji vrlo velika vjerojatnost da su njih nabavili tijekom svog kraćeg ili dužeg boravka u Egiptu.[135]

Tijekom prve polovice pedesetih godina 19. stoljeća u Egipat i Sudan putovao je Jakov Šašel (njem. *Jakob Schaschel*, 1832. – 1903.) kao član katoličke misije Ignatio Knoblecher u Kartumu.[136] Nekoliko godina nakon povratka kući napisao je memoare o svom putovanju pod naslovom „*Bilder aus dem Oriente aufgenommen während einer Reise nach Aegypten, Nubien, Sudan u Jahrenu 1853 i 1854*.“[137] Njegov rukopis je jedan od prvih opisa Egipta i Sudana napisan u Hrvatskoj od sredine 16. stoljeća.[138]

Slika 19. Schaschel, Jakob.

Slika 17. Nikola Amerling.

Slika 18. Jakov Šašel, autoportret. Schaschel, Jakob.

134 Menalo 2003: 6; Tomorad 2003a: 56; Tomorad 2016d: 330; Tomorad 2017a: 49; Tomorad 2017c: 68.
135 Tomorad 2003a: 56; Tomorad 2016d: 330; Tomorad 2017c: 68; Tomorad 2019g: 74.
136 Tomorad 2018b: 51-64; Kočevar 2019; Tomorad 2019g: 74.
137 Schachel 1863; Šašel 2003; Kočevar 2003: 163-167; Kočevar 2008: 6-13; Tomorad 2018b; Kočevar 2019; Tomorad 2019g: 74.
138 Detaljnije u: Tomorad 2017a.

Tijekom druge polovice 19. stoljeća u Egiptu su boravili predstavnici plemićke obitelji Paszthory-Varady[139], a krajem 19. ili početkom 20. stoljeća i grof Marko Bombelles mlađi[140]. U isto su vrijeme Egipat možda posjetili poznati numizmatičar Carl Franz Nuber i vojni časnik Franjo Folk iz Osijeka.[141]

Godine 1899. u Egiptu su boravili i slavni hrvatski istraživači Mirko (1871. – 1913.) i Stjepan (1975. – 1936.) Seljan. Oni su u siječnju pješke krenuli iz Karlovca u Trst, a 19. veljače parobrodom su prispjeli u Aleksandriju.[142] Tijekom veljače i ožujka putovali su Egiptom te je poznato da su boravili u Damanhuru, Tel el Baradu, Tantu, Bennu el Asli i Kairu. Iz Kaira su se spustili rijekom Nil do Wadi Halfe u Sudanu. Potom su se vratili u Kairo odakle su pješke otputovali do Ismailije, Sueza i Port Saida. Kasnije su se uputili u Abesiniju, Somaliju i Keniju.[143]

Gotovo četiri desetljeća nakon što je Šašel završio rukopis sa svog putovanja u Egipat, Fran Gundrum Oriovčanin (1856. – 1919.), liječnik, amaterski arheolog, povjesničar, antropolog, etnolog i sakupljač starina posjetio je Egipat kako bi prisustvovao *Prvom egipatskom medicinskom kongresu* (19. - 24. prosinca 1902.).[144] Vrativši se u svoj dom u Križevcima napisao je i objavio niz članaka o svojem putovanju.[145] Godine 1905. tiskao je kratku putopisnu knjigu *U Egiptu*![146] koja sadrži mali djelić njegova neobjavljena dnevnika naslovljena *Moje putovanje u Egipat*.[147]

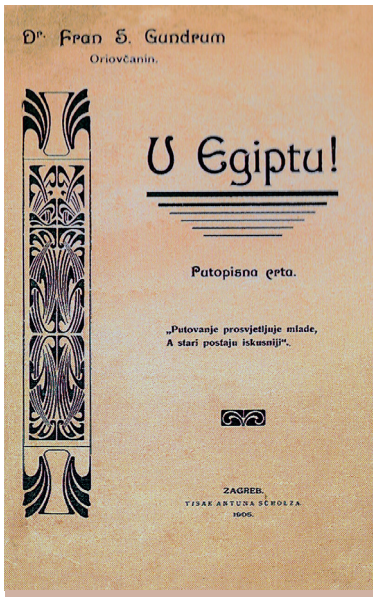

Slika 20. Marko Bombelles mlađi s obitelji ispred Sfinge u Gizi.

Slika 21. Fran Gundrum Oriovčanin.

139 Tomorad 2002: 547; Tomorad 2003a: 71; Tomorad & Uranić 2006: 88; Tomorad 2017a: 84; Tomorad 2019g: 74.
140 U zbirci fotografija Gradskog muzeja Varaždin sačuvana je fotografija na kojoj on, njegova supruga i sin sjede na devi ispred piramide u Gizi. Tomorad 2019g: 74.
141 Detaljnije u: Kovač 2015: 94; Tomorad 2019g: 74.
142 Živković 2018: 17.
143 Živković 2018: 17.
144 Tomorad 2017a: 50; Tomorad 2018b; Tomorad 2019g: 75.
145 Gundrum 1903a; Gundrum 1903b; Gundrum 1903c; Gundrum 1903d.
146 Gundrum 1905.
147 *Moje putovanje u Egipat. 1. dio Iz Križevaca u Kairo, 2. dio*: *Iz*

Slika 22. Fran S. Gundrum. *U Egiptu! – putopisna crta.* Zagreb, 1905.

Tijekom svibnja 1927. Egipat je posjetio i slavni hrvatski kipar Ivan Meštrović (1883. – 1962.) koji se uputio na putovanje Egiptom, Palestinom i Grčkom u društvu nekoliko prijatelja. Tijekom osmodnevnog boravaka u Egiptu (4. – 11. svibanj) Meštrović je posjetio Kairo i njegovu okolicu, područje Luksora i okolicu Asuana.[148] Njegovi dojmovi s putovanja objavljeni su u članku *Uspomene s puta po Istoku* tiskanom u *Hrvatskoj reviji* početkom šezdesetih godina 20. stoljeća.[149] Po povratku u Hrvatsku Meštrović je pod izrazitim utjecajem viđenih djela staroegipatske umjetnosti isklesao slavni kip Grgura Ninskog te započeo graditi svoju obiteljsku grobnicu u Otavicama koja nikada nije završena do kraja.[150]

Slika 23. Ivan Meštrović ispred Sfinge u Gizi, 4. svibanj 1927.

Slika 24. Ivan Meštrović među ruševinama Memfisa, 4. svibanj 1927.

Kaira u Gornji Egipat po Nilu i natrag u Kairo. Zagreb, Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe - Odsjek za povijest hrvatske književnosti, Osobni arhivski fondovi – zbirke rukopisa i dokumentacijskoga gradiva 148 Gundrum-Oriovčanin, Fran Srećko, [Sig. 24, I/10]. Detaljnije u: Tomorad 2018b: 316-317.

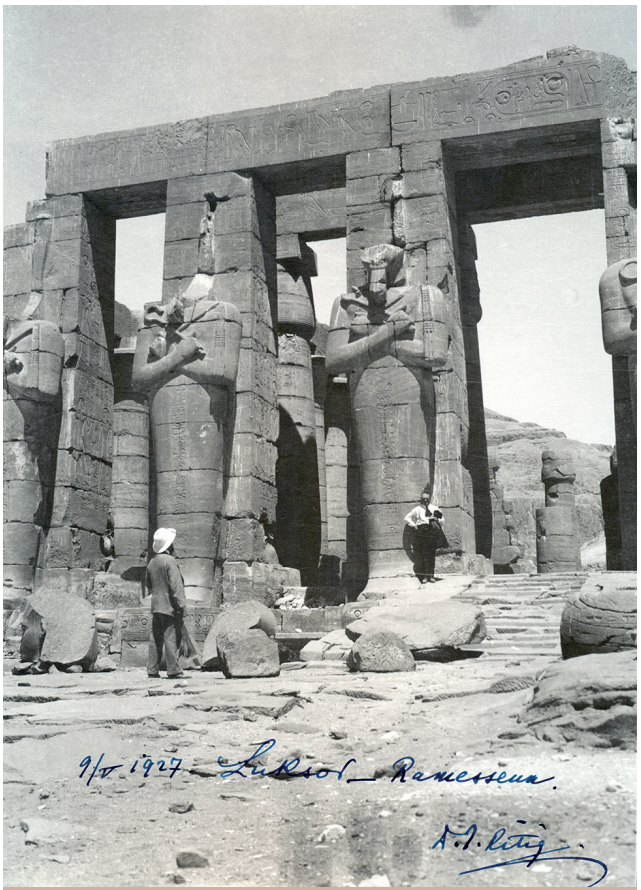
148 Sačuvane fotografije s ovog putovanja čuvaju se u Meštrovićevoj galeriji u Splitu. Split: *Meštrovićeva galerija*: FGM-1174. Jurić Šabić 2019a.

149 Meštrović 1962: 405-411.

150 Rittig 1929: 34-38; Jurić Šabić 2015; Jurić Šabić 2016; Jurić Šabić 2019b.

Slika 25. Ivan Meštrović u Amunovu hramu u Karnaku, Teba (moderni Luksor), 8. svibnja 1927.

Slika 26. Ivan Meštrović u ostacima Ramezeja, Teba (moderni Luksor), 9. svibnja 1972.

Slika 27. Meštrovićeva obiteljska grobnica u Otavicama.

Slika 28. Grga Novak.

Slika 29. Vladimir Nazor.

Tijekom tridesetih godina 20. stoljeća, Grga Novak (1888. – 1978.), hrvatski znanstvenik i sveučilišni profesor stare povijesti, putovao je dva puta u Egipat (prosinac 1932. – ožujak 1933.) i srpanj 1935.[151] Svoja putovanja opisao je u seriji članaka objavljenih u dnevnim novinama *Novosti*[152], časopisu *Jadranska straža*[153] i putopisnoj knjizi *U zemlji faraona*[154].

Slavni hrvatski liječnik Andrija Štampar (1888. – 1958.) boravio je tijekom svog života u Egiptu u nekoliko navrata. Dio svjedočanstva s njegovih putovanja po svijetu ostao je sačuvan u obliku dnevničkih zapisa koji se danas čuvaju u Hrvatskom državnom arhivu.[155] U zapisima datiranim od 22. do 26. rujna 1933. Štampar opisuje svoje putovanje od Genove do Port Saida velikim putničkim brodom SS „Christian Huygens" s kojim se uputio na Daleki istok. U Egiptu je tijekom 1933. bio samo na kratkom proputovanju brodom te je kratko boravio u Port Saidu i Suezu[156] te na Crvenom moru[157]. Dnevnik sadrži kratke opise Port Saida i Sueza te opisuje svakodnevni život Egipćana, njihove navike stanovanja i zdravstvene prilike.[158] Nažalost, njegova druga dva putovanja nisu dokumentirana, a susret i razgovori s egipatskom predsjednikom Gamal Abdel Naserom tijekom druge polovice pedesetih godina 20. stoljeća zabilježeni su samo na fotografijama.[159]

Krajem lipnja i tijekom prve polovice srpnja 1935. slavni hrvatski književnik Vladimir Nazor (1876. – 1949.) pridružio se organiziranom putovanju društva *Jadranska straža* u Grčku i Egipat. Svoje dojmove o viđenome zabilježio je u knjizi *Iz Splita do piramida* koja je objavljena tijekom 2. svjetskog rata.[160]

151 Tomorad & Štimac 2016: 235-240; Tomorad 2019g: 74; Tomorad 2019m.
152 Tomorad 2003a: 117-121; Tomorad 2016e: 235-239.
153 Novak 1935; Tomorad 2003a: 121-122.
154 Novak 1946a; Tomorad 2003a: 117-121.
155 Zagreb: *Hrvatski državni arhiv*, HR-HD-831 Andrija Štampar 5.1 Dnevnički zapisi.
156 Štampar 1933: 3; Tomorad 2019g: 75.
157 Štampar 1933: 4-5; Tomorad 2019g: 75.
158 Štampar 1933: 3; Tomorad 2019g: 75.
159 Sačuvane su tri fotografije snimljene između 1955. i 1958. godine. Na njima je zabilježeno primanje Nasera sa Štamparom, vjerojatno u Zagrebu. Zagreb: *Hrvatski državni arhiv*, HR-HDA-0831; Tomorad 2019g: 75.
160 Nazor 1942.

Juraj Hus Rasinjanin i njegovo putovanje Orijentom (1532. – 1541.)

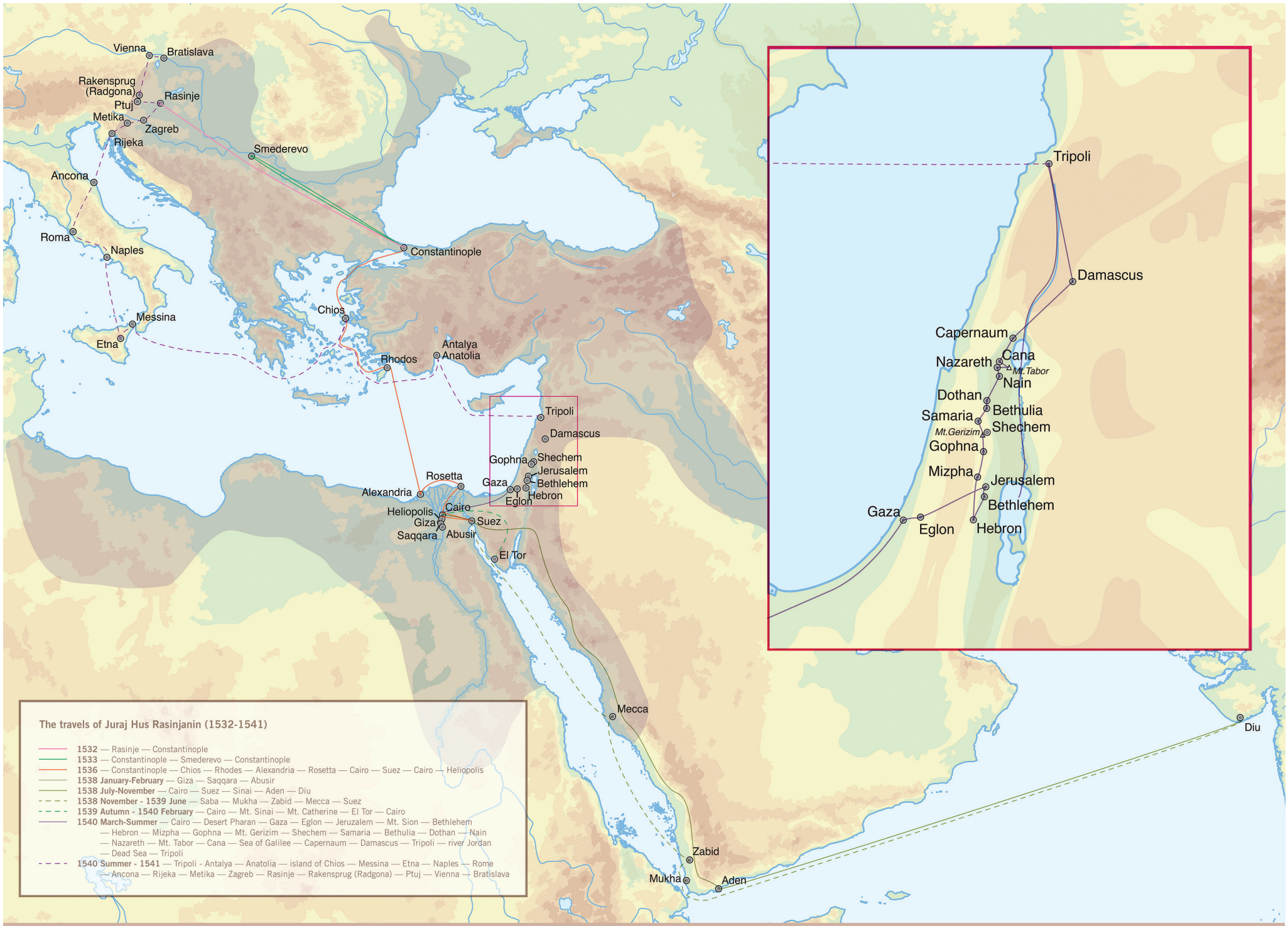
Juraj Hus Rasinjanin (lat. *Georgius Huszthius*; hung. *György Husz Raszinyai*; tal. *Huszti de Raszinya*) rođen je početkom 16. stoljeća[161] u selu Rasinje između Ludbrega i Koprivnice. Poznato je da je humanističko obrazovanje stekao u Pečuhu u Mađarskoj tijekom prvih desetljeća 16. stoljeća.[162]

Godine 1532. zarobila ga je turska vojska prilikom povlačenja nakon bitke kod Kosega[163] te je tada zajedno s ostatkom stanovništva opljačkanog i spaljenog rasinjskog kraja odveden u ropstvo u Konstantinopol.[164]

Tijekom svog četverogodišnjeg robovanja služio je *defterdaru* Iskenderu Čelebiji koji ga je kao obrazovanog kršćanskog roba poslao na dodatno obrazovanje u islamsku vjersku školu medresu u kojoj je naučio arapski jezik te svirati trubu.[165] Potkraj listopada 1533. izveo je prvi pokušaj bijega priključivši se izaslanstvu Ivana Zapolje.[166] No, na povratku u domovinu njegov je bijeg kod Smedereva otkriven te je odveden u Konstantinopol gdje je bačen u tamnicu i osuđen na velik broj udaraca štapom.[167] Nekako je uspio preživjeti strašnu kaznu te je prisiljen preobratiti se na islam.[168] U narednim godinama služi kao trubač u Galaciji.[169] U ožujku 1535. nakon smaknuća Iskendera Čelebije u Bagdadu Juraj Hus postaje vlasništvo sultana Sulejmana Veličanstvenog koji ga ubrzo daruje Ibrahimu paši.[170]

Sudbina se ponovno poigrala njegovim vlasnikom koji je 15. ožujka 1536. zadavljen uslijed dvorskih spletki.[171] Ubrzo nakon toga Juraj Hus je odveden na sultanov dvor gdje je stekao slobodu, ali ona je bila uvjetovana njegovim ostankom na teritoriju Otomanskog Carstva.[172] Zbog nemogućnosti da se vrati u domovinu, Hus do kraja ožujka 1536. stupa u službu jednog nepoznatog arapskog kapetana te započinje svoje višegodišnje lutanje Orijentom (Karta 2).[173]

161 Vjerojatno između 1500. i 1510. godine. *Hrvatska enciklopedija*, s.v. "Hus, Juraj", Vol. V (2003): 17.
162 Juraj Hus 2017: 45, 121.
163 Isthuanfffii *Histor*. XI, 115; Grgec 1933: 5-10; Šišić 1975: 289-290; Matuz 1992: 79; Inalcik 2002: 42.
164 Isthuanfffii *Histor*. XI, 115; Juraj Hus 2017: 45, 121; Grgec 1933: 13-14; Šišić 1975: 290-291;
165 Juraj Hus 2017: 46, 122; Grgec 1933: 19-20.
166 Juraj Hus 2017: 47, 123; Grgec 1933: 23.
167 Juraj Hus 2017: 47, 123.
168 Juraj Hus 2017: 48, 124; Grgec 1933: 25.
169 Juraj Hus 2017: 48, 124; Grgec 1933: 25.
170 Juraj Hus 2017: 49, 125-126; Grgec 1933: 29.
171 Juraj Hus 2017: 51, 128; Grgec 1933: 30-31.
172 Juraj Hus 2017: 52, 129; Grgec 1933: 32.
173 Juraj Hus 2017: 52-53, 129-130.

Karta 2. Putovanje Jurja Husa Rasinjanina (1532. – 1541.)

Tijekom proljeća 1536. otplovio je u Egipat preko otoka Kiosa i Roda.[174] U Egiptu je proveo dvije godine služeći na obalama Sredozemnog mora i na Crvenom moru. Slobodno vrijeme provodi obilazeći Aleksandriju, Rozetu, Suez, Kairo i njegovu okolicu (Heliopol, Gizu, Sakaru, i Abusir).[175]

Tijekom ljetnih mjeseci 1538. dio je pomorske flote koja je bezuspješno pokušala osvojiti portugalsku luku Diu u zapadnoj Indiji.[176] Na povratku iz Indije (studeni 1538. – lipanj 1539.) sudjelovao je u turskom osvajanju Sabe, Mukhe i Zabida na prostoru arapskog poluotoka.[177] Po povratku u Egipat, tijekom jeseni 1539., kreće na putovanje po Sinaju gdje posjećuje samostan sv. Katarine.[178] U proljeće 1540. kreće na svoje hodočašće Svetom Zemljom.[179]

U ljeto 1540. započinje svoj drugi pokušaj bijega s turskog teritorija te se preko Tripolija, Antalije, Anatolije te otoka Kiosa mletačkim brodom uspijeva prebaciti na kršćanski teritorij u Mesinu[180], a odatle preko Sicilije i Napulja do Rima gdje provodi nekoliko mjeseci u službi jednog nadbiskupa iz Habsburške Monarhije.[181] Tijekom 1541. konačno se preko Rijeke i Zagreba vraća u opustošenu Slavoniju[182] te zatim odlazi u Beč i Bratislavu.[183]

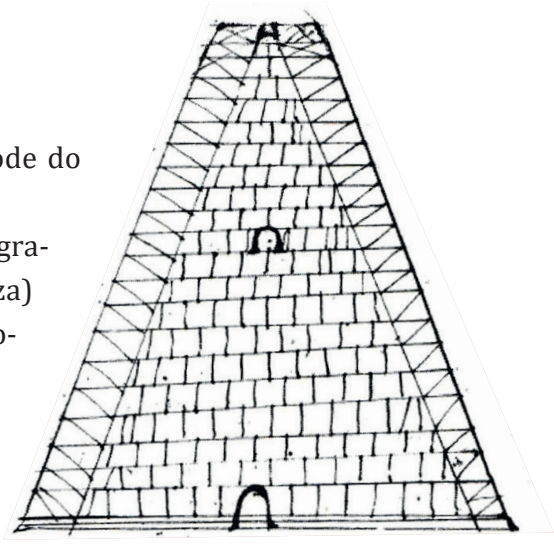
Godine 1548. svoja putopisna svjedočanstva zabilježio je u rukopisu nazvanom „*Georgii Huz peregrination Hierosolimitana*" koji je vjerojatno napisao u Bratislavi. Tijekom narednog perioda darovao je svoj rukopis habsburškom caru Ferdinandu I. u Beču te se on danas čuva u Hofbibliothek u Beču. Godine 1566. drugu, dužu verziju rukopisa *Descriptio peregrinationis Georgii Huszthii* posvetio je konzulu Hieronymusu Becku von Leopoldsdorfu. Ova se verzija rukopisa danas čuva u Vatikanskoj knjižnici u Rimu (*Codex bibliothecae vaticanae Romae* 931). Vrijeme smrti Jurja Husa Rasinjanina nije poznato te se pretpostavlja da je umro nakon 1566. godine.[184]

Njegovi putopisi sadrže vrlo vrijedne podatke o mjestima i običajima prostora koje obilazi te se smatraju prvim sačuvanim putopisnim svjedočanstvima neke osobe s prostora Hrvatske koja je boravila u Egiptu. Velik dio teksta njegova putopisa opisuje floru (voće i povrće) i faunu Egipta[185] te vrste balzama koji se mogu pronaći u dolini Nila.[186] Također opisuje muslimanske običaje te „nemoralnost"

174 Juraj Hus 2017: 53, 130; Grgec 1933: 35.
175 Juraj Hus 2017: 53, 130; Grgec 1933: 36-39.
176 Juraj Hus 2017: 65-72, 141-148.
177 Juraj Hus 2017: 73-79, 149-154.
178 Juraj Hus 2017: 79-80, 87-91, 154-155, 161-165.
179 Juraj Hus 2017: 80-81, 155-157.
180 Juraj Hus 2017: 81-83, 157-159.
181 Juraj Hus 2017: 84, 159.
182 Juraj Hus 2017: 84, 160.
183 Juraj Hus 2017: 84, 160.
184 *Hrvatska enciklopedija*, s.v. "Hus, Juraj", Vol. V (2003): 17.
185 Juraj Hus 2017: 56-59, 132-135.
186 Juraj Hus 2017: 55-56, 131-132.

plesova tijekom proslave poplave Nila, koji često dovode do slobodnih seksualnih činova.[187]

Uz etnografske opservacije Hus daje vrijedne opise gradova koje posjećuje (Kaira, Rozete, Aleksandrije, Sueza) te opise ostataka arheoloških nalazišta koji su u njegovo vrijeme uglavnom prekriveni pijeskom.[188] Početkom 1538. obišao je šest piramida smještenih na zapadnoj visoravni u blizini Kaira na nekoliko kilometara udaljenosti od grada. Njihov točan lokalitet teško je utvrditi, ali se na temelju njihova broja može pretpostaviti da se radi o piramidama na prostoru Gize ili Abusira. Hus Rasinjanin opisuje dvije vrlo visoke piramide te četiri znatno manje. Stranice velikih piramida imale su dužinu od 146 stopa. Zajedno sa svojim kolegama ušao je u jednu od velikih piramida te su u njenoj unutrašnjosti pronašli veliki kameni sarkofag od bijelog kamena. Tijekom dvosatnog boravka u unutrašnjosti piramide put su osvjetljivali bakljama. Po izlasku su se popeli na vrh jedne velike piramide.[189]

Slika 30. Crtež piramide. *Descriptio peregrinationis Georgii Huszthii* (1566).

Jakov Šašel i njegovo putovanje u Egipat i Nubiju tijekom 1853. i 1854. godine

Jakov Šašel se rodio 1832. u blizini mjesta Ferlach (Borovlje) na granici Slovenije i Austrije. Tijekom mladosti njegova se obitelj nekoliko puta selila pa su tako neko vrijeme živjeli u Kranju i Ljubljani.[190] Njegov je otac bio je puškar pa je i Jakov naslijedio njegov zanat.[191] Tijekom kolovoza 1853. pridružio se grupi misionara i obrtnika u katoličkoj misiji u Kartumu u koji je pristigao krajem prosinca iste godine. Zbog bolesti je bio prisiljen vratiti se u domovinu vjerojatno tijekom ljeta 1854. Ubrzo po povratku preselio se u Novo Mesto gdje živi do 1857. kada seli u Karlovac gdje umire 1903. godine.[192] U Hrvatskoj se konačno smirio i proveo ostatak života. Otvorio je puškarski obrt, a bio je poznat kao graver, slikar, ilustrator, dizajner i proizvođač crkvenog namještaja.[193] Zbog svojih zapaženih obrtničkih i umjetničkih radova ostavio je važan trag u hrvatskoj umjetnosti i kulturi druge polovice 19. stoljeća.

187 Juraj Hus 2017: 59-62, 135-138.
188 Juraj Hus 2017: 53-63, 130-139.
189 Juraj Hus 2017: 62-63, 138-139.
190 Kočevar 2008: 6-7; Kočevar 2012: 95.
191 Kočevar 2003: 163; Kočevar 2008: 6-7; Kočevar 2012: 95, fn. 11.
192 Kočevar 2003: 163; Kočevar 2008: 6-7.
193 Kočevar 2008: 6-7.

Jakov Šašel and his travel to Egypt and Sudan during 1853-1854

22nd-25th August 1853 — Ljubljana — Trieste
27th August-1st September — Trieste — Adriatic Sea — Methoni — Kérkyra — Pylos (Greece) — Alexandria
17th-25th September — Alexandria — Cairo
25th September-2nd October — Cairo — Giza
3rd-the end of October — Cairo — Asyut — Akhmim — Girga — Qena — Naqada — Thebes — Aswan — Philae
November-December — Aswan — desert to Shellal — Kuruskū — Nubian desert — Abū Hamad — Barbar — Meroe — Khartoum
Spring-Summer 1854 — Khartoum — Barbar — Nubian Desert — Abū Hamad — Kuruskū — ruta Nilom Aswan — Thebes — Cairo — Alexandria — Trieste

Karta 3. Putovanje Jakova Šašela od Ljubljane do Khartouma i natrag u Sloveniju (1853. – 1854.)

Putovanje Jakova Šašela u Egipat (Karta 3) započelo je potkraj kolovoza 1853. godine u Ljubljani, gdje su se okupili svećenici i obrtnici koji su se trebali pridružiti katoličkoj misiji koju je predvodio Ignacije Knoblecher u Kartumu.[194] U društvu petorice svećenika iz Austrije i Slovenije te sedmorice obrtnika Šašel je pješke otišao u Trst gdje mu se pridružila još jedna skupina misionara iz Tirola.[195] Brodom „Calcutta" otplovili su u Aleksandriju gdje su se iskrcali 1. rujna 1853.[196] Tamo ih je dočekao Knoblecher u društvu Moge, poglavice plemena Bari koje je nastanjivalo područje Bijelog Nila.[197] Narednih sedamnaest dana proveli su u Aleksandriji, gdje je tijekom boravka u ovom slavnom gradu Šašel je obišao grad i njegove crkve.[198] Putovanje na jug nastavili su u manjim brodicama s kojima su kroz rukavac Nila pristigli u Kairo 25. rujna 1853.[199] Tijekom boravka u „Parizu istoka"[200] Šašel je razgledao brojne džamije, koptske crkve na prostoru „starog Kaira", Kairsku citadelu i piramide u Gizi.[201] Putovanje prema Tebi nastavili su 3. listopada 1853. često u strahu od napada lokalnih pljačkaša.[202] Prilikom vožnje brodom Šašel je imao priliku vidjeti kolone zarobljenih gusara.[203] Potkraj listopada pristigli su u Tebu gdje su razgledali ostatke drevnog egipatskog grada Ramezej, Memnonove kolose, Medinet Habu, kraljevske grobnice u Dolini kraljeva, hramove u Karnaku i Luksoru.[204] Grad su napustili potkraj listopada te su nakon dva dana plovidbe pristigli u Aswan gdje su posjetili hram na otoku File.[205] U gradu su ukrcali prtljagu na deve te su nastavili putovanje kroz pustinju do mjesta Shellal gdje su se ukrcali u pet manjih brodica s kojima su nastavili putovanje u Kurusku u koju su pristigli 26. studenog 1853.[206] Ondje su ponovno ukrcali prtljagu na 500 deva s kojima su nastavili putovanje kroz Nubijsku pustinju do Abu Hamada[207] te dalje na jug do većeg sudanskog grada Barbara.[208] Sredinom prosinca ukrcali su se u brod Stella Matutina s kojim su nastavili putovanje u Kartum u koji su konačno pristigli 28. prosinca 1853.[209] Sljedećih mjeseci Šašel je živio i radio u katoličkoj misiji kao obrtnik nezadovoljan odnosom Knoblechera prema pridošlicama.[210] Budući da se teško razbolio te da je morao hodati

194 Katolička misija u Kartumu osnovana je 1847., a na njenom čelu se od 1848. nalazio Ignacijo Knoblecher. Šašel 2003: 173.
195 Šašel 2003: 179.
196 Šašel 2003: 180.
197 Šašel 2003: 181.
198 Šašel 2003: 182.
199 Šašel 2003: 184-185.
200 Šašel 2003: 190.
201 Šašel 2003: 187-199.
202 Šašel 2003: 199-204.
203 Šašel 2003: 205.
204 Šašel 2003: 206-212.
205 Šašel 2003: 213.
206 Šašel 2003: 214-216.
207 Šašel 2003: 221-222.
208 Šašel 2003: 227.
209 Šašel 2003: 232.
210 Šašel 2003: 251-253.

uz pomoć štaka, Šašel se pridružio skupini francuskih trgovaca iz Aleksandrije koji su prolazili Kartumom te je zajedno s njima tijekom proljeća 1854. otputovao nazad u Kairo i Aleksandriju te brodom u Trst.[211] U Sloveniju se, vjerojatno, vratio tijekom kasnog proljeća ili ljeta 1854. godine.[212]

Slika 31. Moga, plemenski poglavica plemena Bari s područja Bijelog Nila u Sudanu.

Slika 32. Egipatski felah s magarcem.

Slika 33. Egipatska obitelj u Aleksandriji.

Slika 34. Kuće felaha.

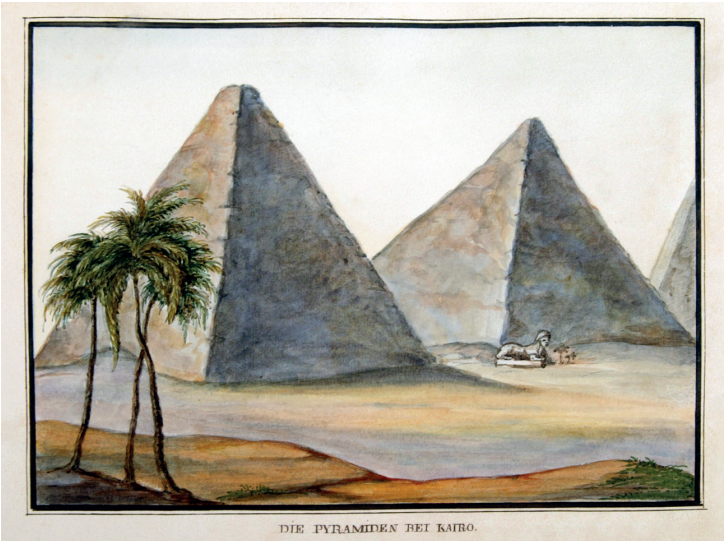

Slika 35. Kairo s pogledom na Gizu i piramide.

211 Šašel 2003: 253-255.
212 U dnevniku Šašel ne navodi točno vrijeme povratka. Šašel 2003: 255.

Slika 36. Drvo stare egipatske smokve.

Slika 37. Piramide u Gizi.

Slika 38. Katolička crkva u Nagadi.

Slika 39. Prijevoz egipatskih novaka tijekom njihova boravka u Girgi.

Slika 40. Ruševine Tebe.

Slika 41. Memnonovi kolosi.

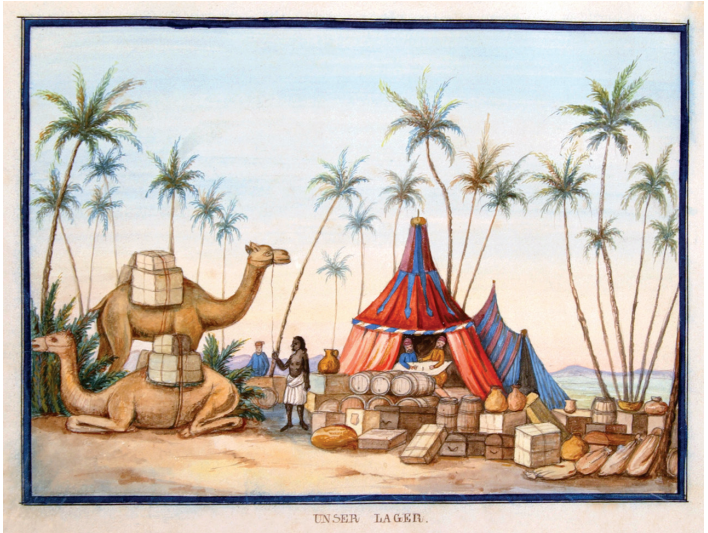
Slika 42. Ruševine hrama u Tebi.

Slika 43. Katarakt i ostaci Asuana.

Slika 44. Granitne stijene kod otoka File.

Slika 45. Kamp u pustinji.

Slika 46. Hramovi u Abu Simbelu.

Slika 47. Egipatski vojni logor u Kuruskū.

Slika 48. Karavana u pustinji.

Slika 49. Arapin se moli u pustinji.

Slika 50. Selo Abū Hamad.

Slika 51. Lov na krokodile.

Slika 52. Nilski konj.

Slika 53. Derar.

Šašelov putopis je jedan od najdetaljnijih i najzanimljivijih memoara koji opisuju Egipat, Nubiju i Sudan sredinom 19. stoljeća. Njegovi zapisi s putovanja vrijedan su izvor za raznovrsna multidisciplinarna istraživanja budući da sadrže zemljopisne, etnološke, antropološke i povijesne detalje puta. Njegove bilješke i dojmovi također pružaju vrijedne informacije za egiptologe i druge istraživače povijesti Egipta i Sudana. Svaki čitatelj njegovog dnevnika može zapaziti da je Šašel bio dobro načitan te da je posjedovao bogato znanje o drevnoj povijesti Egipta te važnim antičkim izvorima. U svojim opisima on tako često citira Herodota i Strabona, ali i egiptološke radove talijanskog istraživača Giovannija Battiste Belzonija[213] te britanskog egiptologa Johna Gardnera Wilkinsona čija su djela nastala tijekom prve polovice 19. stoljeća.[214] Njegov rad, donedavno, nije bio dobro poznat široj hrvatskoj javnosti. Međutim na području karlovačkog kraja u kojem je živio od 1857. Jakov Šašel je bio poznat kao putnik i istraživač Afrike. Njegov dnevnik i članci o životu u Kartumu, objavljeni u časopisu *Svjetlo* tijekom 1884. godine,[215] nedvojbeno su utjecali na Dragutina Lermana (1863. – 1918.), Napoleona Lukšića (1863. – 1883.) te braću Mirka i Stjepana Seljana da istražuju Afriku potkraj 19. i početkom 20. stoljeća.[216]

Pogled na staroegipatske spomenike talijanskog fotografa Antonija Beata

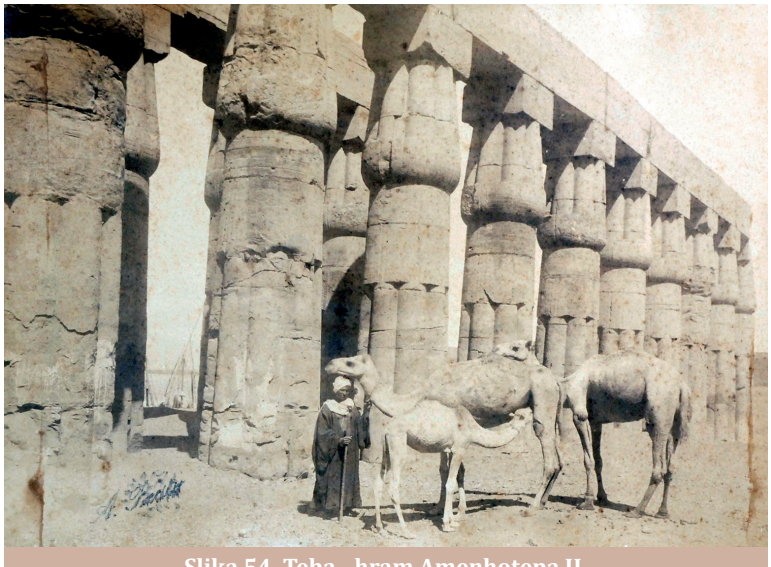
Među egipatskim predmetima koje su braća Amerling darovala muzeju u Dubrovniku čuva se zbirka 37 fotografija[217] koje je snimio poznati talijanski fotograf Antonio Beato (1825. – 1906.). Točna godina njihove donacije nije sigurna, ali možemo pretpostaviti da se to dogodilo između 1872. i sredine osamdesetih godina 19. stoljeća.[218]

Antonio ili Antoine Beato rođen je između 1825. i 1832. godine, u obitelji s nekoliko djece, na području venecijanskog teritorija ili na otoku Krfu.[219] Godine 1844. obitelj Beato preselila se u glavni grad Osmanskog Carstva, Konstantinopol.[220] Fotografsku karijeru, Antonio i njegov brat Felice, najvjerojatnije su započeli suradnjom s pozna-

213 Detaljnije o njegovom životu i egiptološkim istraživanjima vidi u: Tomorad 2017c: 11-13.
214 Detaljnije o njegovom životu i egiptološkim istraživanjima vidi u: Tomorad 2017c: 16-17.
215 Detaljnije u Kočevar 2008: 8-9.
216 O Dragutinu Lermanu i Napoleonu Lukšiću vidi detaljnije u: *Hrvatska enciklopedija* 6 s.v. „Lerman, Dragutin“: 590. Kočevar 2012: 96-98. O braći Seljan vidi u: *Hrvatska enciklopedija* 9 s.v. „Seljan, Mirko i Stevo“: 679; Kočevar 2012: 98-103.
217 Dubrovnik: *Arheološki muzej*, inv. br. 1683-1719.
218 Najstariji datum moguće donacije fotografija je 1872. godina kada su braća poklonila muzeju dio staroegipatskih predmeta. Nakon britanske okupacije Egipta 1882. godine braća Amerling vratili su se u Dubrovnik pa je moguće da su fotografije darovali muzeju iste godine ili nešto kasnije. Vidi detaljnije u: Tomorad & Štimac 2016e: 229-230.
219 Tomorad & Štimac 2016e: 230; Tomorad 2019i: 101.
220 Osman 1992: 72; Tomorad & Štimac 2016e: 230; Tomorad 2019i: 101.

tim Jamesom Robertsonom. Tijekom putovanja u Maltu (1854. – 1856.), Grčku i Svetu Zemlju (1857.), braća Beato i Robertson posjetili su i fotografirali kulturne i vjerske građevine i mjesta.[221] Felice Beato odlazi u Indiju vjerojatno 1858., a Antonio ubrzo odlazi za njim.[222] Tijekom 1858. Antonio je u Kalkuti osnovao jedan od prvih komercijalnih fotografskih studija.[223] U prosincu 1858. Antonio je napustio Kalkutu i vratio se na Maltu vjerojatno zbog zdravstvenih razloga.[224] Godine 1860. Antonio Beato seli u Kairo gdje živi u blizini hotela Shepheard u Ulici Muski.[225] Čini se da je Antonio Beato svoj studio utemeljio u Kairu 1862. godine, a od 1870. godine u Luksoru.[226] Godine 1864., tijekom japanske misije Ikede Nagaokija u Europu, Antonio Beato snimio je nezaboravan portret 27 samuraja ispred sfinge.[227] Njegove fotografije prodane su putnicima koji su od sedamdesetih godina 19. st. pa sve do kraja 19. stoljeća poduzeli „Grand Tour of Egypt".[228] Antonio Beato bio je jedan od najplodnijih fotografa Egipta. Njegove fotografije pojavljuju se u većini putničkih albuma tog razdoblja na prijelazu stoljeća te pokrivaju sve aspekte Egipta: krajolike, arhitekturu, etnografske slike i scene žanra. Godina njegove smrti nije sigurna. Umro je u Luksoru negdje između 1903. i 1906. godine.[229]

Zbirka fotografija Antonija Beata u Arheološkom muzeju u Dubrovniku sadrži kulturno-povijesne spomenike s različitih mjesta u Gornjem Egiptu (Dendere, područja Tebe, Edfua, područja Asuana, Nubija i Abu Simbela).[230] Zanimljivo je da fotografska zbirka ne sadrži slike iz nekropole Gize i regije Kaira. Poznato je da je Antonio Beato uglavnom fotografirao atraktivne lokacije koje bi mogle zanimati turiste u drugoj polovici 19. stoljeća, što je i razlog zašto većina fotografija prikazuje samo poznate povijesne znamenitosti.

Slika 54. Teba - hram Amenhotepa II.

221 Osman 1994: 20; Tomorad & Štimac 2016e: 230; Tomorad 2019i: 101.
222 Lacoste 2010: 2-3; Tomorad & Štimac 2016e: 230; Tomorad 2019i: 101.
223 Lacoste 2010: 3; Tomorad & Štimac 2016e: 230; Tomorad 2019i: 101.
224 Tomorad & Štimac 2016e: 230; Tomorad 2019i: 101.
225 Perez 1988: 131; Tomorad & Štimac 2016e: 230; Tomorad 2019i: 101.
226 Perez 1988: 131; Tomorad & Štimac 2016e: 230; Tomorad 2019i: 101.
227 Cobbing 1998: 60; Tomorad & Štimac 2016e: 230; Tomorad 2019i: 101.
228 Tomorad & Štimac 2016e: 230; Tomorad 2019i: 101.
229 Tomorad & Štimac 2016e: 231; Tomorad 2019i: 101.
230 Tomorad 2019i: 101.

Slika 55. Karnak, pogled sa sjevera.

Slika 56. File - dvorište hrama.

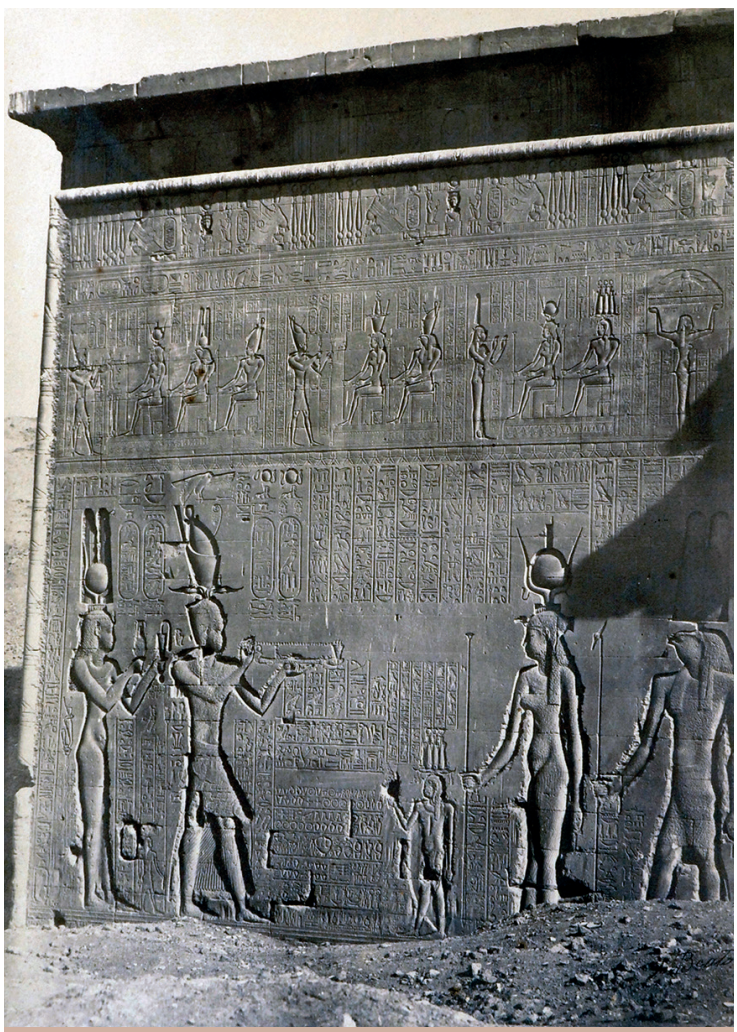
Slika 57. Nubija - Veliki hram u Abu Simbelu.

Slika 58. Dendera - pilon hrama božice Hator.

Slika 60. Luksor, Karnak - reljef bitke
iz vremena vladavine Ramzesa II.

Slika 59. Dendera - reljef Kleopatre II.
i Ptolemeja XV. Cezariona na zidu Hatorina hrama.

Slika 61. File - Trajanov kiosk.

Slika 62. Luksor, kip Ramzesa II.

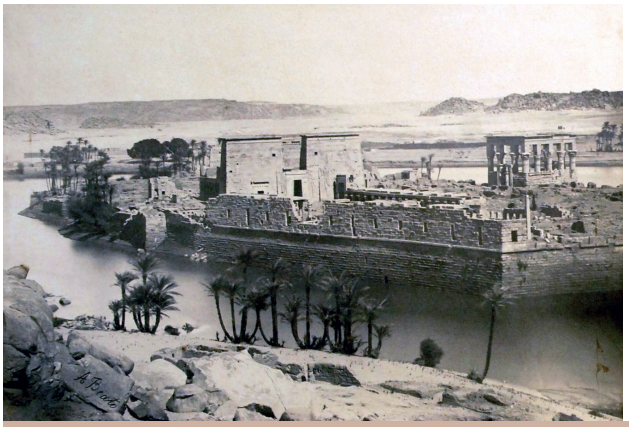
Slika 63. Karnak - stupovi sa sfingama.

Slika 64. Luksor - pogled na hram.

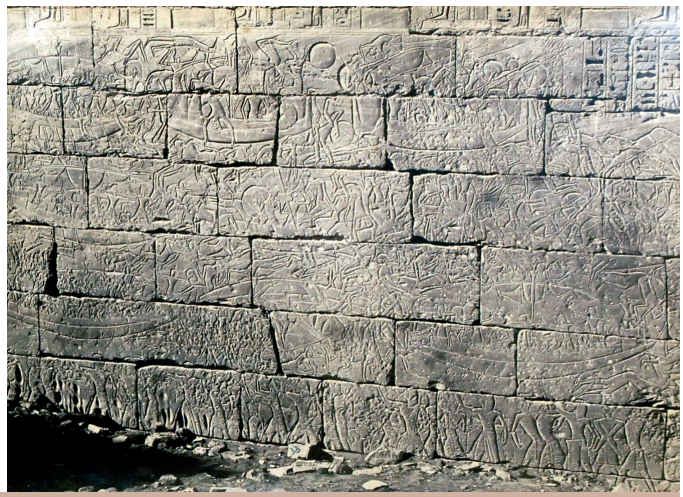
Slika 65. Karnak - prvo dvorište hrama.

Slike 66a-b. File - pogled na otok s istoka. Otok slonova - rimske kupke.

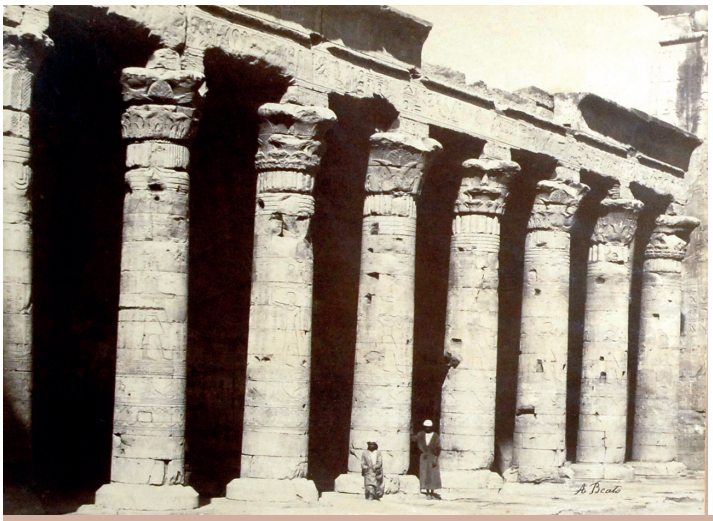

Slike 67a-b. Teba - Memnonovi kolosi. Medinet Habu – morska bitka između Ramzesa III. i Naroda s mora.

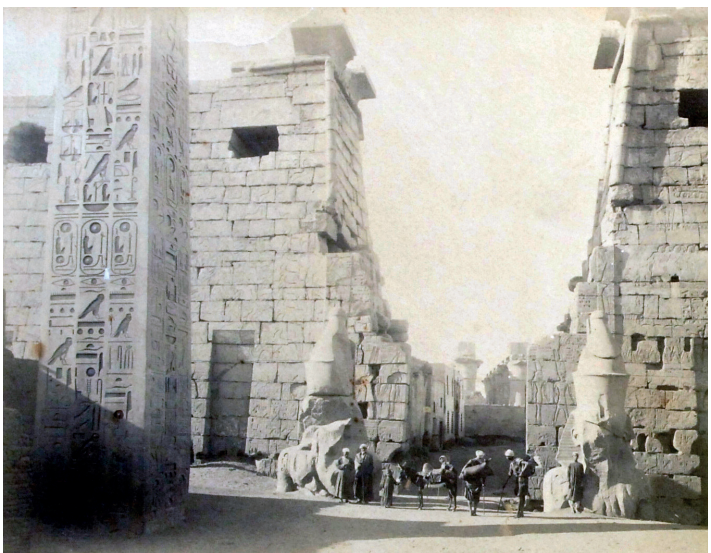
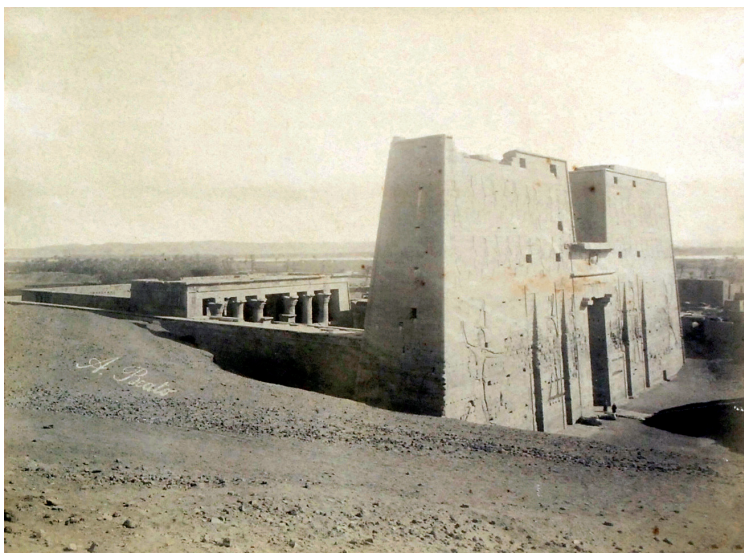
Slike 68a-b. Medinet Habu - pogled na drugo dvorište hrama.

Slike 69a-b. Edfu - unutrašnje dvorište hramskog kompleksa.

Slike 70a-b. Ramezej – pogled na hram s kolosalnim kipovima.

Slike 71a-b. Luksor - ulaz u hramski kompleks. Edfu - Horusov hram.

Slike 72a-b. Gurna - hramski kompleks. Ulaz u Dolinu kraljeva.

Slike 73a-b. Nubijci. Pogled na 1. katarakt.

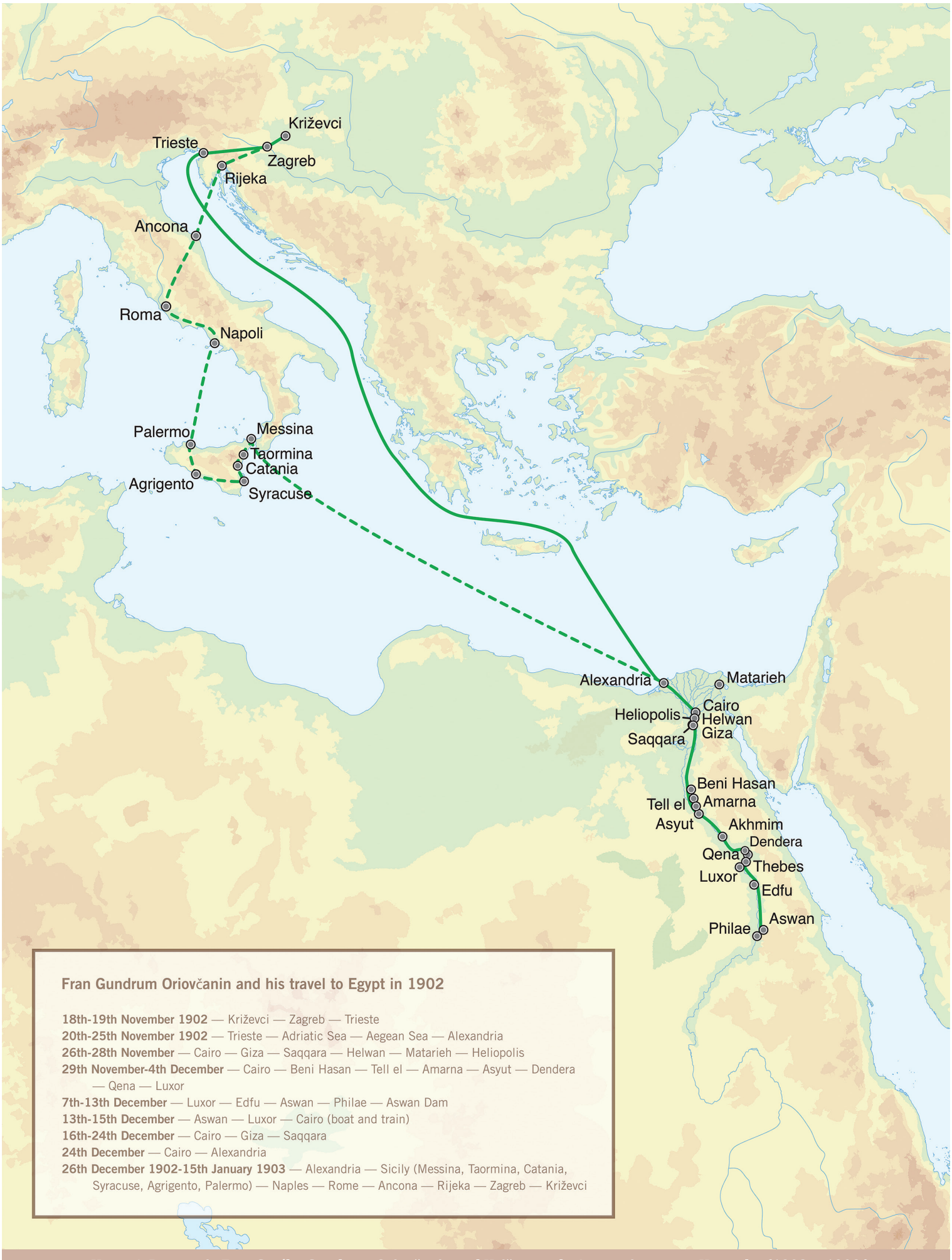
Slike 74a-b. Luksor - pogled na hramski kompleks. Karnak - pogled na sveto jezero.

Fran Gundrum Oriovčanin u Egiptu (studeni – prosinac 1902.)

Fran Gundrum Oriovčanin znameniti je hrvatski znanstvenik, liječnik, književnik, amaterski arheolog, povjesničar te kolekcionar druge polovice 19. i početka 20. stoljeća. Rođen je u Oriovcu 1856., a umro u Križevcima 1919. godine.[231] Školovao se u Oriovcu, Osijeku, Zagrebu i Požegi, a studij medicine završio je u Beču.[232] Od 1894. do kraja života živio je u Križevcima gdje je bio profesor higijene na Gospodarskom učilištu te ravnatelj lokalne bolnice.[233] Zbog svojih radova o tuberkulozi i drugim bolestima, štetnosti alkohola i duhana, važnosti održavanja higijene, zdravlja zubi i kose te problemu prostitucije danas se može smatrati jednim od začetnika javnog zdravstva u Hrvatskoj.[234] Kao amaterski povjesničar i arheolog bio je član Narodnog muzeja za koji je nabavljao vrlo vrijedne predmete svih povijesnih razdoblja s područja Križevaca i Kalnika.[235] Njegova privatna zbirka starina sastojala se od mnoštva primjeraka starog novca, oružja, oruđa, zastava, grnčarije, kipića, slika i povijesnih dokumenata.[236] Tijekom života sakupio je najveću zbirku predmeta posvećenu banu Josipu Jelačiću.[237] Predmeti iz njegovih zbirki starina danas se čuvaju u Arheološkom muzeju u Zagrebu, Povijesnom muzeju Hrvatske u Zagrebu, Gradskom muzeju u Križevcima, Gradskom muzeju u Bjelovaru i Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti u Zagrebu.[238]

Bio je i vrstan putopisac koji je tijekom života napisao brojna svjedočanstva sa svojih putovanja po Hrvatskoj, Sredozemlju (Egipat, Tanger, Maroko, Turska) i europskim državama (Bugarska, Grčka, Italija, Španjolska, Portugal, Danska, Švedska i Norveška).[239] Crtice sa svojih putovanja objavio je u časopisima *Prosvjeta*, *Hrvatska*, *Hrvatski planinar*, *Obzor* i *Liječnički vjesnik*.[240]

231 Tomorad 2018b: 313; Tomorad 2019j: 118.
232 Tomorad 2018b: 313; Tomorad 2019j: 118.
233 Tomorad 2018b: 314; Tomorad 2019j: 118.
234 Tomorad 2018b: 314; Tomorad 2019j: 118.
235 Tomorad 2018b: 315; Tomorad 2019j: 118.
236 Tomorad 2018b: 315; Tomorad 2019j: 118.
237 Tomorad 2018b: 315; Tomorad 2019j: 118.
238 Tomorad 2018b: 315; Tomorad 2019j: 118.
239 Tomorad 2018b: 316; Tomorad 2019j: 118.
240 Detaljnije u: Tomorad 2018b: 316.

Fran Gundrum Oriovčanin and his travel to Egypt in 1902

18th-19th November 1902 — Križevci — Zagreb — Trieste
20th-25th November 1902 — Trieste — Adriatic Sea — Aegean Sea — Alexandria
26th-28th November — Cairo — Giza — Saqqara — Helwan — Matarieh — Heliopolis
29th November-4th December — Cairo — Beni Hasan — Tell el — Amarna — Asyut — Dendera — Qena — Luxor
7th-13th December — Luxor — Edfu — Aswan — Philae — Aswan Dam
13th-15th December — Aswan — Luxor — Cairo (boat and train)
16th-24th December — Cairo — Giza — Saqqara
24th December — Cairo — Alexandria
26th December 1902-15th January 1903 — Alexandria — Sicily (Messina, Taormina, Catania, Syracuse, Agrigento, Palermo) — Naples — Rome — Ancona — Rijeka — Zagreb — Križevci

Karta 4. Putovanje Fran Srećka Gundrum Oriovčanina od Križevaca do Asuana i natrag u Hrvatsku (1902. – 1903.)

Fran Gundrum krenuo je na svoje putovanje u Egipat (Karta 4) kako bi sudjelovao na 1. egipatskom medicinskom kongresu koji se održao u Kairu od 19. do 24. prosinca 1903.[241] Putovanje je započeo 18. studenoga 1902. u Križevcima.[242] U Zagrebu se ukrcao u vlak do Trsta gdje je stigao 19. studenoga u ranojutarnjim satima.[243] Istoga je dana platio je ulaznicu za kabinu 1. razreda u iznosu od 130 zlatnih forinti na parobrodu SS „Habsburg", austrijskog Lloyda.[244] Idućeg dana u 10 ujutro zaplovio je na svoje petodnevno putovanje do Aleksandrije, kamo je pristigao ujutro 25. studenoga.[245] Ulice drevnoga grada su bile prepune mnoštva ljudi različitih rasa, ali Gundrum uopće nije bio impresioniran Aleksandrijom zbog relativno malog broja kulturno-povijesnih znamenitosti koje grad nudi putniku.[246]

Sljedećeg je dana krenuo je na putovanje vlakom do Kaira[247] u koji je pristigao nakon tri i pol sata putovanja.[248] Grad ga je impresionirao brojnim znamenitostima koje je obišao u sljedećim danima[249] te tijekom druge polovice prosinca,[250] nakon što se vratio u Kairo poslije putovanja Gornjim Egiptom. U svojim zabilješkama ističe Ulicu Muski[251] i lokalni bazar[252], vrt Esbekiah[253], džamije sultana Hassana[254] i Muhameda Alija[255], Citadelu[256], lokalno groblje na brežuljcima Mukatama[257], kairsko sveučilište[258], Muzej egipatskih antikviteta (danas Egipatski muzej)[259], stari Kairo te ostatke utvrde Babilon[260]. Obišao je i četvrt Bulak gdje je posjetio hotel Gezira s njegovim veličanstvenim vrtom.[261] Na otoku Rodu obišao je slavni nilometar te staru crkvu s kriptom.[262] U okolici grada vlakom je posjetio selo Bedrašen te ostatke drevne prijestolnice Memfisa

241 Gundrum 1903a: 49-50; Gundrum 2003: 11-12; Tomorad 2018b: 317; Tomorad 2019j: 119.
242 Gundrum 1902a: fol. 1; Tomorad 2018b: 318; Tomorad 2019j: 119.
243 Gundrum 1902a: fol. 3; Tomorad 2018b: 318; Tomorad 2019j: 119.
244 Gundrum 1902a: fol. 5; Gundrum 1903a: 50; Gundrum 2003: 12; Tomorad 2018b: 318; Tomorad 2019j: 119.
245 Gundrum 1902a: fol. 5-24; Gundrum 1903a: 50; Gundrum 2003: 12; Tomorad 2018b: 318; Tomorad 2019j: 119.
246 Gundrum 1902a: fol. 24-41; Gundrum 1903b: 65; Gundrum 2003: 14; Tomorad 2018b: 318-319; Tomorad 2019j: 119-120.
247 Gundrum 1902a: fol. 42; Gundrum 1903b: 65; Gundrum 2003: 14; Tomorad 2018b: 319; Tomorad 2019j: 120.
248 Gundrum 1902a: fol. 42-66; Gundrum 1903b: 65; Gundrum 2003: 14; Tomorad 2018b: 319; Tomorad 2019j: 120.
249 Između 26. i 28. studenoga 1902. Tomorad 2018b: 320; Tomorad 2019j: 121-122.
250 Između 15. i 24. prosinca 1902. Tomorad 2018b: 320.
251 Gundrum 1902a: fol. 52-61; Tomorad 2018b: 320.
252 Gundrum 1902a: fol. 61-71; Tomorad 2018b: 320.
253 Gundrum 1902a: fol. 71; Tomorad 2018b: 321.
254 Gundrum 1902a: fol. 76-79; Tomorad 2018b: 321.
255 Gundrum 1902a: fol. 83-85; Tomorad 2018b: 321.
256 Gundrum 1902a: fol. 79-83; Tomorad 2018b: 321.
257 Gundrum 1902a: fol. 86, 93-96; Tomorad 2018b: 321.
258 Gundrum 1902a: fol. 131-137; Tomorad 2018b: 321.
259 Gundrum 1902a: fol. 223-233; Tomorad 2018b: 321.
260 Gundrum 1902a: fol. 146-148; Tomorad 2018b: 323.
261 Gundrum 1902a: fol. 121-122; Tomorad 2018b: 323.
262 Gundrum 1902a: fol. 142-144; Tomorad 2018b: 323.

gdje je vidio dvije velike statue faraona Ramzesa II.[263], ostatke drvenog Heliopola[264], bolnicu u Helwanu[265] te drveće sikomore u Matariehu[266]. Od ostalih arheoloških lokaliteta posjetio je Sakaru gdje je vidio Đoserovu piramidu, grobnice Tija i Mereruke te ostatke Serapeja i slavnu Mariettevu[267] kuću koja je bila polazište za brojna arheološka istraživanja tijekom druge polovice 19. stoljeća.[268] Na prostoru Gize obišao je sve tri velike piramide te znamenitu sfingu. Prilikom posjeta Gizi popeo se na vrh Khufuove/Keopsove piramide.[269] Na povratku u Kairo otišao je pogledati znamenite varijete te gavazzi plesačice.[270]

Ujutro 29. studenoga krenuo je na svoje krstarenje Gornjim Egiptom brzim parobrodom SS *Nefertari*.[271] Na brodu je uzeo kabinu prve klase te je putovao s još četrnaest putnika većinom Engleza.[272] Na putu do drevnih ostataka Tebe parobrod je stajao u velikom broju mjesta koje je Gundrum opisao u svojem dnevniku.[273] Prve stanice na putu su bile Sakara, Meidum te regija Fajuma gdje su putnici razgledali slavne ostatke arheoloških lokaliteta. U Beni Hasanu[274] Gundrum je posjetio drevne grobnice Srednjeg kraljevstva, u Tell el-Amarni[275] ostatke drevne prijestolnice Amenhotepa IV., u Asyjutu drevne grobnice, arapsko groblje te lokalnu bolnicu,[276] u Denderi hram božice Hator[277], a u Qeni razne radionice lokalnih trgovaca te gavazzi plesačice.[278] Gundrum je 4. prosinca pristigao u Luksor u kojem je proveo nekoliko sljedećih dana.[279] Tijekom boravka u drevnoj Tebi posjetio je ostatke hramskih kompleksa u Luksoru i Karnaku, grobnice faraona Ramzesa I., III., IV., VI. i IX. te Setija I. u Dolini kraljeva te ostatke hrama Setija I. Na prostoru Deir el-Bahrija posjetio je ostatke hramova kraljice Hatšepsut te Mentuhotepa II., a nešto kasnije istoga dana i obližnji Ramezej te Memnonove kolose, dolinu Deir el-Medina, hram Ramzesa III. u Medinet Habuu te obližnju nekropolu Sheikh Abdel-Quma.[280] Tijekom boravka u Luksoru obišao je i lokalnu bolnicu, džamiju, školu te diplomatskog agenta Austro-Ugarske.[281]

263 Gundrum 1902a: fol. 191; Tomorad 2018b: 323.
264 Gundrum 1902a: fol. 97-110; Tomorad 2018b: 324.
265 Gundrum 1902a: fol. 68; Tomorad 2018b: 324.
266 Gundrum 1903b: 68; Tomorad 2018b: 324.
267 Auguste Mariette bio je znameniti francuski egiptolog i začetnik očuvanja staroegipatskih starina. Vidi detaljnije u: Tomorad 2017c: 18-20.
268 Gundrum 1902a: fol. 193-204; Tomorad 2018b: 323-324.
269 Gundrum 1902a: fol. 174; Tomorad 2018b: 322.
270 Gundrum 1902a: fol. 72; Tomorad 2018b: 322.
271 Gundrum 1902b: fol. 3; Tomorad 2018b: 325; Tomorad 2019j: 122.
272 Gundrum 1903b: 75; Tomorad 2018b: 325.
273 Gundrum 1902b; Tomorad 2018b: 325; Tomorad 2019j: 122-123.
274 Gundrum 1902b: fol. 21-26; Tomorad 2018b: 325.
275 Gundrum 1902b: fol. 27-28; Tomorad 2018b: 325.
276 Gundrum 1902b: fol. 31-41; Tomorad 2018b: 325.
277 Gundrum 1902b: fol. 46-55; Tomorad 2018b: 325.
278 Gundrum 1902b: fol. 55-56; Tomorad 2018b: 326.
279 Gundrum 1902b: fol. 297-263; Tomorad 2018b: 326; Tomorad 2019j: 123-124.
280 Gundrum 1902b: fol. 306-357; Tomorad 2018b: 326.
281 Gundrum 1902b: fol. 357-363; Tomorad 2018b: 327.

Dana 7. prosinca oko podne krenuo je parobrodom SS „Amenarts“ prema Asuanu u pratnji jednog Nijemca te nekoliko Engleza.[282] Sutradan je obišao Horusov hram u Edfu te sam grad.[283] Navečer 9. prosinca pristigao je u Asuan gdje je odsjeo u novoizgrađenom hotelu *Cataracte*.[284] Tijekom idućih nekoliko dana obišao je otok Elefantinu, lokalni bazar, drevne grobnice, ostatke koptskog samostana, veliki nedovršeni obelisk, otok File s hramom posvećenim božicama Izidi i Hator te je pogledao i upravo završenu staru asuansku branu.[285]

Poslijepodne 13. prosinca ukrcao se na brod „SS Hatasoo“ te krenuo u Luksor gdje se sljedećeg dana ukrcao u vlak za Kairo u koji je pristigao 15. prosinca ujutro.[286] Dane do početka medicinskog kongresa proveo je u Sakari i Gizi.[287]

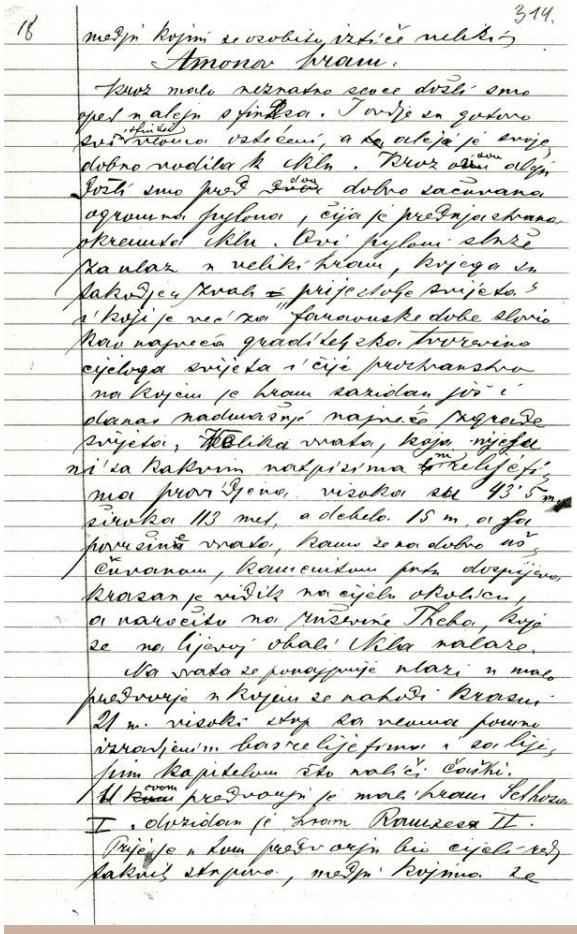
Prvi egipatski medicinski kongres započeo je navečer 18. prosinca primanjem u hotelu *Continental* u Kairu[288], a narednog dana započeo je rad kongresa u kairskoj operi[289]. Gundrum je bio jedini hrvatski predstavnik na kongresu na kojem je sudjelovalo 450 do 520 liječnika iz razvijenijih svjetskih država s ukupno 250 referata.[290] Svakog su dana sudionici konferencije imali organizirane razne oblike zabave. Navečer prvog dana kongresa održana je priredba na kojoj su piramide i sfinga bile osvijetljene, a u isto su vrijeme goste zabavljali razni izvođači odjeveni u arapske nošnje. Sudionici su, također, mogli po mjesečini jahati deve u blizini piramida te su imali pripremljenu večeru u hotelu *Mena House*.[291] Dana 21. prosinca organizirano je jednosatno kružno putovanje Nilom[292], a sutradan je priređeno primanje uz arapsku muziku i gavazzi plesače.[293] Dana 23. prosinca organiziran je posjet Egipatskom muzeju gdje su sudionike primili ugledni egiptolozi Gaston Maspero, Emile Brugsch i Friedrich Wilhelm von Bissing.[294]

Povratak kući Gundrum je započeo navečer 24. prosinca vlakom iz Kaira u Aleksandriju.[295] Zbog lošeg je vremena parobrod napustio Aleksandriju tek ujutro 26. prosinca.[296] Naredna tri tjedna Gundrum je proveo na proputovanju Sicilijom i Italijom te se u Hrvatsku vratio tek 15. siječnja 1903.[297]

282 Gundrum 1902b: fol. 363; Tomorad 2018b: 327; Tomorad 2019j: 124.
283 Gundrum 1902b: fol. 365-369; Tomorad 2018b: 327.
284 Gundrum 1902b: fol. 372; Tomorad 2018b: 328.
285 Gundrum 1902b: fol. 372-446; Tomorad 2018b: 328.
286 Gundrum 1902b: fol. 446-453; Tomorad 2018b: 328; Tomorad 2019j: 125.
287 Gundrum 1902a: fol. 213; Gundrum 1903b: 74; Gundrum 2003: 26; Tomorad 2018b: 329.
288 Gundrum 1903d: 95; Tomorad 2018b: 329.
289 Gundrum 1903d: 95; Tomorad 2018b: 329; Tomorad 2019j: 125.
290 Gundrum 1903d: 95; Tomorad 2018b: 329; Tomorad 2019j: 125.
291 Gundrum 1903d: 101; Tomorad 2018b: 330; Tomorad 2019j: 126.
292 Gundrum 1903d: 101; Tomorad 2018b: 330.
293 Gundrum 1903d: 101; Tomorad 2018b: 330.
294 Gundrum 1903d: 101; Tomorad 2018b: 330; Tomorad 2019j: 126.
295 Gundrum 1903c: 90; Tomorad 2018b: 330.
296 Gundrum 1903c: 90; Tomorad 2018b: 331.
297 Gundrum 1903c: 90; Tomorad 2018b: 331.

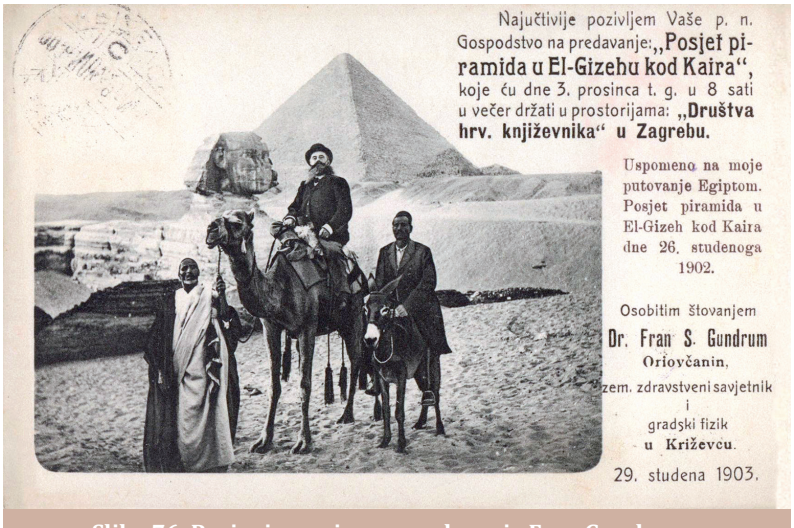
Fran Gundrum Oriovčanin svoja je putopisna svjedočanstva s putovanja u Egipat objavio u *Liječničkom vjesniku*[298] i *Hrvatskom planinaru*[299] tijekom prve polovice 1903. godine. Godine 1905. ovi tekstovi objavljeni su u obliku knjige pod nazivom *U Egipat*![300], a ista knjiga prevedena je 2003. godine na engleski i arapski jezik pod naslovom *In Egypt*![301].

Njegovi golemi dnevnici *Moje putovanje u Egipat: Iz Križevaca u Kairo* i Iz *Kaira u Gornji Egipat i natrag u Kairo* napisani na 453 stranice nikada nisu objavljeni.[302] Skraćena, prerađena verzija istog rukopisa, *Moje putovanje po Egiptu*, također je do danas neobjavljena.[303] Ovi rukopisi sadrže brojna zapažanja i opise arheoloških lokaliteta, povijesti i kulture starog Egipta, svakodnevnog života Egipta na prijelazu 19. u 20. stoljeće, načine putovanja, sociološke, etnografske i antropološke podatke, vrijedne zapise o načinima liječenja raznih bolesti itd., te predstavljaju vrlo vrijedne povijesne izvore s početka 20. stoljeća.

Slika 75. Stranica neobjavljenog rukopisnog dnevnika *Moje putovanje u Egipat: Iz Kaira u Gornji Egipat i natrag u Kairo* s opisom Amunova hrama u Tebi.

Fran Gundrum je svoj interes za staroegipatskom kulturom predstavio javnosti tijekom javnog predavanja održanog 3. prosinca 1903. u *Društvu hrvatskih književnika* u Zagrebu.[304] Bilo je to prvo javno izlaganje nekog hrvatskog putnika o svojim doživljajima s putovanja Egiptom, a slična će javna predavanja tridesetih godina održati Grga Novak.[305]

Slika 76. Pozivnica na javno predavanje Fran Gundruma Oriovčanina o piramidama u Gizi u organizaciji „Društva hrvatskih književnika“. Zagreb, 3. prosinac 1903.

298 Gundrum 1903d.
299 Gundrum 1903a; Gundrum 1903b; Gundrum 1903c.
300 Gundrum 1905.
301 Gundrum 2003.
302 Gundrum 1902a; Gundrum 1902b.
303 Gundrum 1903e.
304 Tomorad 2019j: 127.
305 Vidi detaljnije u: Tomorad 2003: 121.

Grga Novak and his travel to Egypt in 1932/1933

24th-30th December 1932 — Trieste — Brindisi — Alexandria
5th January 1933 — Alexandria — Cairo
January 1933 — Cairo — Memphis — Saqqara — Giza — Heliopolis
February 1933 — Meleui (Tell el - Amarna) — Asyut — El Baliana — Dendera — Luxor — Edfu — Ombos — Aswan — Cairo
The end of February-early March 1933 — Cairo — Suez — Trieste — Zagreb

Karta 5. Putovanje Grge Novaka po Egiptu 1932./1933. godine.

Istraživačko putovanje sveučilišnog profesora Grge Novaka u Egipat 1932./1933. godine

Tijekom svoje akademske karijere Grga Novak je tri puta putovao u Egipat (1932./1933.; 1935., 1963.).[306] Njegovo prvo, najduže i najinteresantnije putovanje počelo je 24. prosinca 1932. godine u Trstu gdje se ukrcao u parobrod SS *Gange* (Karta 5).[307] Nakon šest dana provedenih na moru Novak je stigao u Aleksandriju 30. prosinca 1932. Nije bio impresioniran izgledom grada: „*U Aleksandriji danas nema ništa za stranca, koji nije došao zbog trgovine, što bi ga moglo interesirati*".[308]

Ubrzo je vlakom otputovao u Kairo, gdje pristiže 5. siječnja 1933.[309] Kairo je bio njegova baza tijekom gotovo cijelog putovanja. Iz njega je putovao u društvu dvojice neimenovanih Hrvata iz Zagreba. Za razliku od Aleksandrije bio je impresioniran izgledom ovog modernog velegrada.[310] Dok je hodao ulicama Kaira bio je zadivljen šarenilom egipatskih kostima i trgovinom na bazaru smještenom u ulici Muski.[311] Tijekom ramazanske noći posjetio je moderni restoran *Kursaal* u ulici Elfi Bey, kojeg je dizajnirao zagrebački arhitekt Milan Freudenreich.[312] Tijekom svog boravka u Kairu snimio je nekoliko fotografija koje su kasnije iskorištene u njegovim novinskim člancima te putopisnoj knjizi.[313]

U svojim svjedočanstvima opisuje svakodnevni život te njegove ljude. Moderni Egipat opisuje kao zemlju koja je slobodna na papiru, ali u čijoj je stvarnosti vlada i dalje pod velikim utjecajem Britanskog Carstva, čiji se vojnici mogu vidjeti po ulicama Kaira. Svjedoči o nezadovoljstvu lokalnih stanovnika koji žele steći političku nezavisnost.[314]

Jedna od zanimljivosti u njegovim zapisima svjedoči o mogućnosti kupnje originalnih staroegipatskih predmeta u Egipatskom muzeju u Kairu.[315]

Tijekom boravka u Kairu u siječnju 1933. Novak je sa svojim društvom posjetio i brojne lokalitete u njegovoj okolici. Prvo su posjetili Heliopol, a zatim i novi moderni Heliopol sa širokim avenijama, parkovima, sportskim igralištima te palačama kojeg su izgradili belgijski arhitekti početkom 20. stoljeća.[316]

Jednog su dana autom otputovali u Memfis gdje su posjetili ostatke drevnoga grada, a njegovim ostatcima je bio prilično razočaran.[317] Nakon brzog razgleda odvezli

306 Detaljno o njegovim izvješćima i putovanjima vidi u: Tomorad 2003: 116-129.
307 Novak 1933a.
308 Novak 1933c; Novak 1946a: 20.
309 Novak 1933d;
310 Novak 1933d; Novak 1946a: 27-28.
311 Novak 1933e; Novak 1946a: 33-36.
312 Novak 1933e; Novak 1946a: 36.
313 Novak 1946a.
314 Novak 1933d; Novak 1946a: 31.
315 Novak 1933k; Novak 1946a: 95.
316 Novak 1933f; Novak 1946a: 39.
317 Novak 1933g; Novak 1946a: 45-46.

su se u Sakaru gdje su obišli stepenastu piramidu Đosera i mastabu Tija.[318] Sljedećeg su se dana odvezli do Gize gdje su obišli sve tri velike piramide.[319]

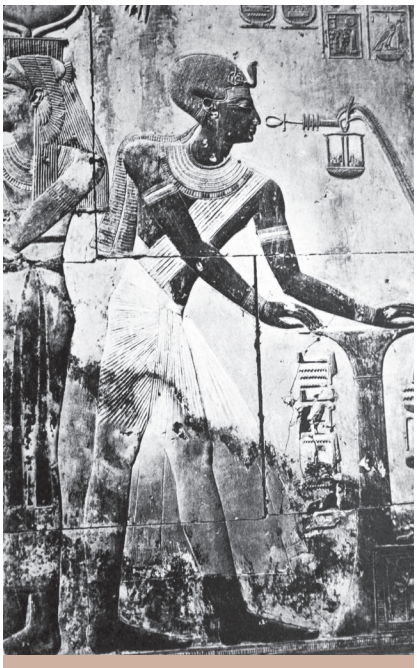

Slika 77. Piramide Khufua, Kafre i velika Sfinga u Gizi. Razglednica koju je Ivan Meštrović poslao svojoj bivšoj supruzi Ruži Meštrović u svibnju 1927.

Početkom veljače 1933. Novak napušta Kairo i odlazi vlakom na jug. Kupio je kartu do Asuana sa stajalištima u El Balijani, Denderi, Luksoru, Efdu, Ombosu i Asuanu.[320] Na putu prema jugu posjetio je lokalne grobnice te Tell el-Amarnu gdje je proveo većinu dana šetajući ruševinama Akhetatona.[321]

U restoranu u Meleui je prvi put tijekom dotadašnjeg boravka u Egiptu probao lokalnu kuhinju. U svojim zapisima navodi da se bojao jesti lokalnu hranu zbog informacija koje je dobio u Zagrebu da je ona prljava te da se Europljani od nje lako mogu razboljeti.[322] Osnovne informacije o načinu putovanja crpio je iz slavnog Baedekerova turističkog vodiča.[323]

318 Novak 1933g; Novak 1946a: 46-48.
319 Novak 1933h; Novak 1946a: 53-55.
320 Novak 1933j; Novak 1946a: 65.
321 Novak 1933j; Novak 1946a: 70-74.
322 Novak 1933j; Novak 1946a: 66-67.
323 Njemački putopisac i izdavač Karl Baedeker (1801. – 1859.) pokrenuo je izdavanje slavnih turističkih vodiča tijekom prve polovice 19. stoljeća. Oni su i nakon njegove smrti neprestano nadopunjavani te izdavani pod njegovim imenom. Nakon njegove smrti njegovo ime korišteno je i dalje u seriji vodiča za putovanja Egiptom i Sudanom. Riječ je o jednom od najkvalitetnijih vodiča za putnike na područje Egipta koje je ikad izašlo. Tekstovi o lokalitetima su vrlo detaljno napisani s preciznim kartama i nacrtima svakog mjesta. Egiptološke dijelove pisali su njemački egiptolozi, a kasnije su isti prevođeni na engleski jezik i objavljivani u Londonu. Prvo izdanje vodiča izašlo je 1878., a posljednje 8. izdanje 1929. Posljednje izdanje iz 1929. vjerojatno je koristio Grga Novak tijekom svog putovanja Egiptom.

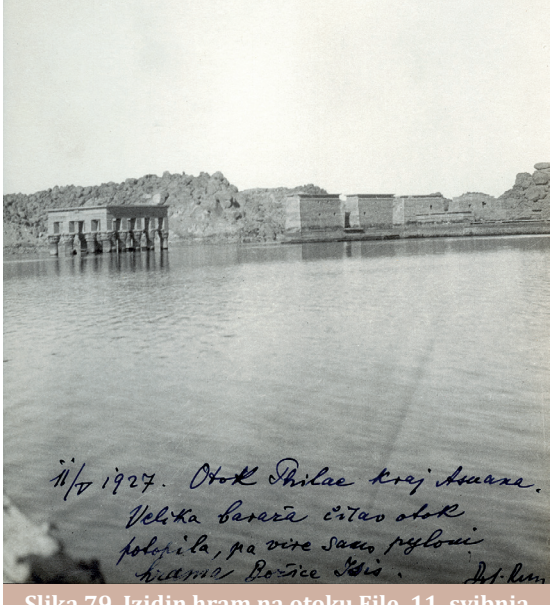

Slika 78. Abidos, hram Setija I. Razglednica koju je Ivan Meštrović poslao svojoj bivšoj supruzi Ruži Meštrović u svibnju 1927.

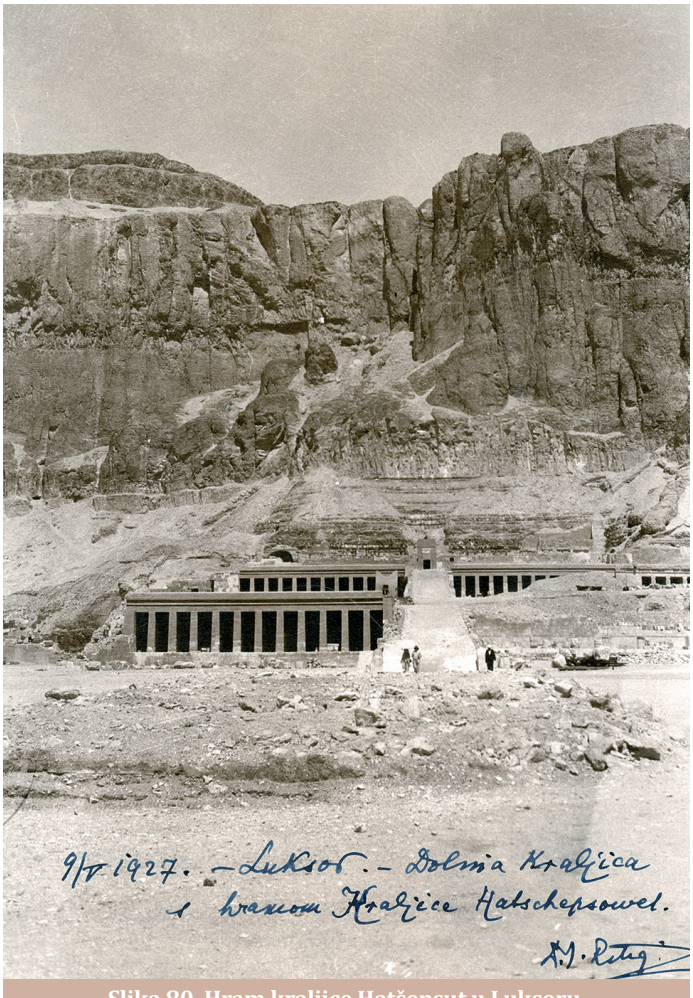
Njegovo sljedeće odredište na putu prema jugu bila je El Baliana u koju je došao posjetiti ostatke drevnog Abidosa. Nakon obilaska njegovih ruševina[324] zaputio se u Luksor kamo je pristigao 4. veljače 1933. Tijekom boravka u Luksoru posjetio je Amunov hram u Karnaku.[325] Dana 6. veljače odlazi u Dolinu kraljeva gdje posjećuje grobnice Tutankhamuna, Horemheba, Setija I., Tutmozisa III., Amenhotepa II. te drugih vladara.[326]

U nastavku putovanja prema Asuanu posjetio je hram Horusa u Edfu i hram u Kom Ombu. U Asuanu je brodom posjetio otok Elefantinu te tamošnji slavni nilometar.[327] Sljedećeg je dana otišao na 45-minutno putovanje vlakom do stare asuanske brane koja je izgrađena od 1898. do 1902. godine.[328] Otplovio je brodicom i na otok File koji je tada bio prekriven vodom.[329]

Nakon boravka u Asuanu Novak je nastavio putovanje te se vlakom vratio do Luksora. Tijekom svog drugog boravka u Luksoru posjetio je brojne hramove na zapadnoj obali (Ramezej, Hatšepsutin hram u Deir el-Bahriju, Medinet Habu, te Memnonove kolose).[330]

Slika 79. Izidin hram na otoku File, 11. svibnja 1927. Fotografija iz zbirke Ivana Meštrovića.

Slika 80. Hram kraljice Hatšepsut u Luksoru, 9. svibnja 1927. Fotografija iz zbirke Ivana Meštrovića.

324 Novak 1946a: 76, 140.
325 Novak 1933i; Novak 1946: 85-86.
326 Novak 1946a: 90-91.
327 Novak 1933l; Novak 1946a: 101-102.
328 Novak 1933m; Novak 1945a: 106-107.
329 Novak 1933m; Novak 1945a: 105-106.
330 Novak 1946a: 112-127.

Sredinom veljače krenuo je natrag u Kairo te je ondje proveo narednih petnaestak dana. Posljednjih dana putovanja obilazio je razne džamije i malene trgovine.[331] Krajem veljače napustio je Kairo te otišao do Sueza, odakle je brodom otplovio natrag u Trst.[332]

Ovo Novakovo putovanje drugo je veliko svjedočanstvo nekog hrvatskog znanstvenika koje detaljno opisuje život Egipta, njegove običaje i starine te predstavlja važno svjedočanstvo o životu Egipćana tijekom posljednjih desetljeća britanske uprave.[333]

Zanimljivo je da u svojim novinskim izvješćima s putovanja objavljenim u dnevnim novinama *Novosti* Novak upućuje čitatelje gdje je dobro odsjesti, što jesti i vidjeti na pojedinim lokalitetima. Na taj se način njegova izvješća mogu smatrati i određenom vrstom turističkog vodiča za buduće posjetitelje Egipta. Ona su vrlo vjerojatno mogla poslužiti kao uzor brojnim putnicima tijekom kružnih putovanja *Jugoslavenskog Lloyda* koji će započeti upravo tijekom 1933. godine o čemu će biti više riječi u sljedećoj temi.

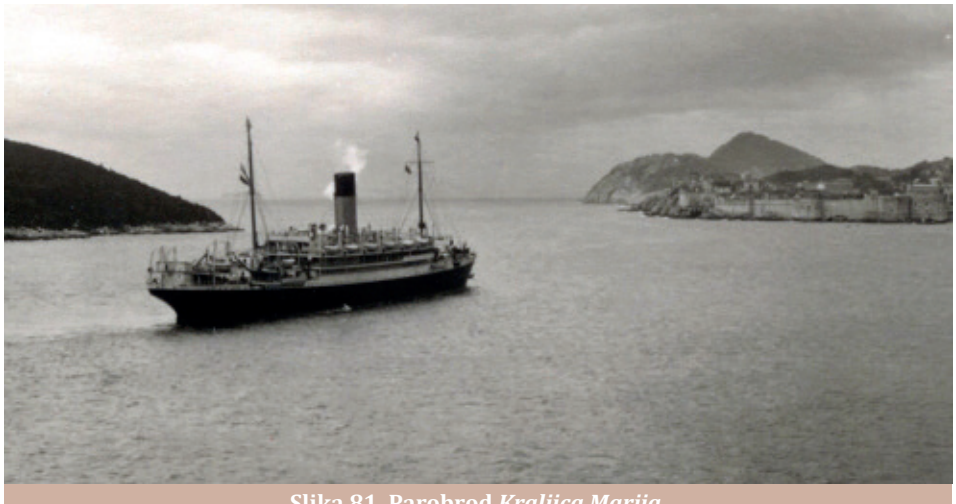
Jugoslavenski Lloyd i kružna krstarenja Sredozemljem tijekom tridesetih godina 20. stoljeća

Početkom 1929. godine stvoren je *Jugoslavenski Lloyd*.[334] Ova važna pomorska tvrtka sa nastaje spajanjem Atlantske plovidbe *Ivo Račić* i *Jugoslavensko-amerikanske plovidbe* čime je stvoreno najjače parobrodarsko društvo Kraljevine Jugoslavije.[335]

U ljeto 1930. društvo je kupilo luksuzni turistički parobrod SS *Araguaya*[336] kojeg je preimenovalo u SS *Kraljica Marija*[337] koji je prilikom kupnje bio jedini brod namijenjen turističkom prometu „snabdjeven svim modernim komforom za 400 putnika, sve I. klase".[338] Od 7. ožujka 1931., kada je parobrod svečano dočekan i okićen u splitskoj luci, SS *Kraljica Marija*[339] plovila je Sredozemljem, u početku najčešće na relaciji do

331 Novak 1946a: 163.
332 Novak 1946a: 163.
333 Primjerice opis života u Egiptu tijekom 1902. godine ne sadrži kritiku britanske vlasti. Tri desetljeća kasnije Novak bilježi nezadovoljstvo obrazovanog stanovništva britanskom okupacijom te tako predstavlja vrlo važno svjedočanstvo o promjenama koje će uslijediti sredinom pedesetih godina 20. stoljeća.
334 Jelaska Marijan 2004: 231, 250-256; Tomorad 2019l: 149.
335 Središte uprave društva nalazilo se u Zagrebu, a pomorske agencije smještene su u Splitu i Sušaku. Jelaska Marijan 2004: 261. Društvo je 1929. posjedovalo flotu od 25 parobroda ukupne tonaže 207.296 tona na kojima je bilo zaposleno gotovo 1000 pomoraca. Jelaska Marijan 2004: 258.
336 Brod je izgrađen u Belfastu 1906., a plovio je na relaciji od Southamptona do Rio de la Plate u Argentini. Tijekom 1. svjetskog rata korišten je kao brod-bolnica. Bašić 2012: 276. Godine 1940. parobrod je prodan francuskoj vladi, te mijenja ime u „Savoie". U luci Casablanca potopljen je za američkoga napada 8. studenoga 1942. Bašić 2012: 294; Tomorad 2019l: 149.
337 Kuma broda bila je jugoslavenska kraljica Marija po kojoj je brod dobio i ime. Bašić 2012: 276.
338 Split: *Državni arhiv*, „Javni bilježnici srednje Dalmacije, Lujo Kargotić", kutija 112, 34402/1931, Prilog A. Jelaska Marijan 2004: 263; Tomorad 2019l: 149.
339 Za prvo putovanje na relaciji Split – Dubrovnik – Kotor angažiran je poznati zagrebački slikar i urednik revije „Svijet" Otto Antonini koji je tom prilikom naslikao veliku panoramu Dubrovnika u glavnom salonu broda. Nakon svečanog dočeka, brojni uzvanici i orkestar Maksa Czepiczka krenuli su na prvi dvodnevni izlet do Dubrovnika i Kotora. „Prvo svečano putovanje S/S „Kraljica Marije", *Narodna svijest*

Atene, a kasnije i u ostale njene krajeve. *Jugoslavenski Lloyd* nudio je putnicima prvoklasnu udobnost uz poprilično niske cijene, pristupačne činovnicima, obrtnicima i turistima. Kapetan broda je bio Vicko Šimunković, a brodski liječnik dr. Petar Selem.[340] SS *Kraljica Marija* bila je opremljena prvorazrednim kabinama za 400 putnika koje su bile opremljene krevetima, ormarom, naslonjačem i umivaonikom, a mnoge su sobe imale i predsoblje ili salon s odvojenom kupaonicom. Na brodu se također nalazilo i 20 zajedničkih kupaonica. Posada broda sastojala se od činovnika, sobara, konobara, kuhara, prodavača, frizera i glazbenika. Na brodu je bio smješten i stalni brodski liječnik te ambulanta, a nudila se i usluga ureda *Putnik* za rezervaciju hotelskoga smještaja i prodaju raznih prijevoznih karata. Luksuz koji je brod nudio svojim putnicima očitovao se i raznim oblicima zabave pa je tako brod imao sedam salona, od kojih jedan za nepušače, restoran za 200 ljudi te četiri palube za šetnju i razonodu. U plavoj glazbenoj dvorani za vrijeme ručka, večere te navečer svirali su orkestar i jazz band. Gosti su mogli boraviti i u otvorenoj kavani i baru, igraonicama i promenoaru (trijem, hodnik za šetanje) s knjižarama, a putnicima je bila dostupna i usluga brodskog fotografa za snimanje zajedničkih i pojedinačnih snimaka te prodavaonica duhana. Na donjoj i najvišoj palubi nalazile su se i prostorije za tenis, kuglanje, sprave za tjelovježbu i veslačke vježbe, bazen s morskom vodom, frizerski saloni i krojačnice, telegraf i mala tiskara (za oglase i jelovnike). Putnici su svake večeri mogli prisustvovati i filmskim projekcijama.[341] Parobrod je tijekom 1931. održavao stalnu dvanaestodnevnu liniju (polazak svakog 2. i 16. dana u mjesecu) od Sušaka preko Splita, Dubrovnika do Grčke.[342]

Slika 81. Parobrod *Kraljica Marija*.

XIII.11 od 11. 3. 1931: 1; „Još o svečanom putovanju Njez. Vel. Kraljice", *Narodna svijest* XIII.12 od 18. 3. 1931.: 2; *Svijet*, 21. 3. 1931; Kolveshi 2006: 79-80; Bašić 2012: 276; Tomorad 2019l: 149.

340 Bašić 2012: 284; Tomorad 2019l: 149.

341 Bašić 2012: 283-284.

342 „SS „Kraljica Marija", *Jadranska straža* IX.1: 4; Tomorad 2019l: 149.

Godine 1932. *Jugoslavenski Lloyd* pokreće prvu turističku liniju do Egipta, tzv. *Luxus-Express Europa-Egypt line* iz Trsta za Brindizi i Aleksandriju prekoceanskim parobrodom SS *Gange*.[343]

Prvo putovanje parobroda SS *Kraljica Marija* na područje Orijenta započelo je 1933. na relaciji Venecija-Split-Rhodos-Larnaka-Beirut-Damask-Haifa-Jeruzalem-Aleksandrija-Kairo-Luxor.[344]

Slika 82. Ruža Meštrović ispred mauzoleja Račić u Cavtatu. Kružno putovanje SS *Kraljica Marija* 1933.

Među poznatijim osobama koje su se tijekom 1933. uputili na prva kružna putovanja istočnim Sredozemljem i Egiptom bili su bivša supruga Ivana Meštrovića, kiparica Ruža Meštrović te članovi obitelji hrvatskih veletrgovaca i industrijalaca Deutsch-Maceljski, Albert i Tilda. U obiteljskoj ostavštini Ruže Meštrović sačuvane su brojne fotografije i suveniri s njenog krstarenja.[345] Albert Deutsch-Maceljski snimio je obiteljski film *Putovanje sa S/S Kraljica Marija*[346] koji prati njihov boravak na SS *Kraljica Marija* tijekom kružnog putovanja istočnim Sredozemljem od 13. rujna do 7. listopada 1933. Na filmu su prikazani članovi obitelji u obilasku Atene, prikazi broda i raznih oblika brodske zabave, zatim razgled Carigrada, Bospora, Rodosa, Beiruta, Libanona, Damaska, Jaffe, Jeruzalema, Mrtvog mora, Betlehema, Tel Aviva i Kaira.[347]

343 Novak 1933b: 11; Novak 1946: 14; Tomorad 2019l: 149.

344 „Turistički luksuzni parobrod „Kraljica Marija" Jugoslavenskog Lloyda", *Jugoslavenski pomorac* XIII.1 od 1. 1. 1933.: 5; Tomorad 2019l: 152.

345 Ostavštinu danas čuva Sabina Kaštelančić. Zahvaljujući njenom angažmanu na izložbi „Egipat u Hrvatskoj" (Zagreb: Muzej Mimara, 20. rujan-14. listopad 2018.) vrijedni su predmeti prvi puta predstavljeni javnosti. Tomorad 2019l: 152.

346 Zagreb: *Hrvatski državni arhiv*.

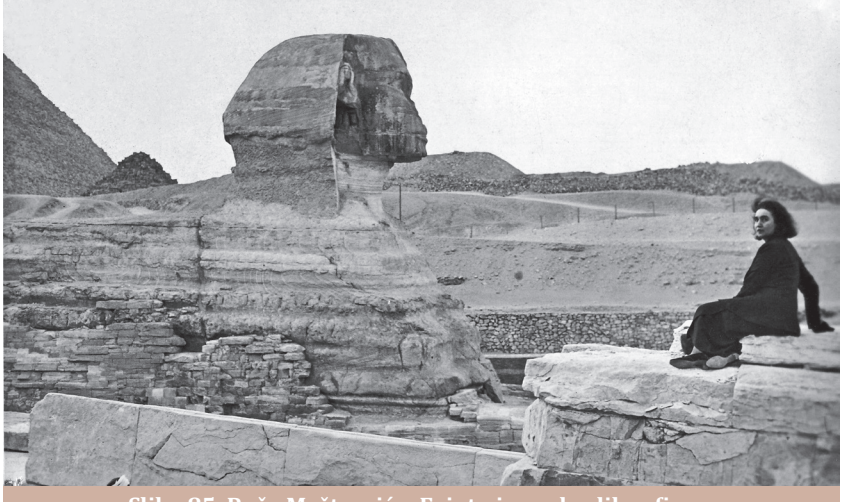
347 Tomorad 2019l: 152.

Slika 83. Putnici parobroda SS *Kraljica Marija* 1933.

Slika 84. Ruža Meštrović ispred Akropole u Ateni.
Kružno putovanje SS *Kraljica Marija* 1933.

Slika 85. Ruža Meštrović u Egiptu ispred velike sfinge.
Kružno putovanje SS *Kraljica Marija* 1933.

Tijekom 1933., kada su ovim brodom putovali Albert i Tilda Deutsch-Maceljski te Ruža Meštrović, SS *Kraljica Marija* obavio je ukupno 10 kružnih putovanja po Sredozemlju, ukupno 30.000 milja za 206 dana.[348]

Jugoslavenski Lloyd je parobrodom SS *Kraljica Marija* od 1933. do 1938. organizirao brojna putovanja na područje Sredozemlja, a ponekad se organiziraju i specijalna putovanja na prostor istočnog Sredozemlja i Egipta[349]. Tijekom ljeta 1933. parobrodom SS *Kraljica Marija* iz Venecije su organizirana tri društveno poučna putovanja: 1) Grčka, Orijent, Dalmacija od 7. do 27. srpnja, 2) Francuska, Španjolska, Sjeverna Afrika od 28. srpnja do 5. kolovoza i 3) Egipat, Palestina, Carigrad, Atena od 13. rujna do 6. listopada.[350]

348 „Izvještaj i zaključni računi za poslovnu godinu 1933.“, Jugoslavenski Lloyd a. d. Split 1934: 8; Bašić 2012: 278; Tomorad 2019l: 152.
349 Detaljnije u: Bašić 2012: 277-293.
350 Detaljnije u: Bašić 2012: 282-283; Tomorad 2019l: 152.

Round trips with steam boats during 1930's

1932 - Yugoslavian Lloyd — line "Luxus — Express Europa — Egypt" — Triest — Brindisi — Alexandria

SS "Kraljica Marija"
30th June-16th July 1935 — Greece (Pirei) — Crete — Port Said — Cairo— Giza — Alexandria — Boka Kotorska — Dubrovnik — Split
19th May-7th June 1938 — Venece — Split — Rhodos — Beirut — Haifa — Alexandria — Kotor — Dubrovnik — Venece
24th September-14th October 1938 — Venece — Split — Rhodos — Larnaka — Beirut — Damask — Haifa — Jerusalem — Alexandria — Cairo — Luxor — Dubrovnik — Venece

SS "Princes Olga"
9th July-4th August 1937 — Split — Athens — Haifa — Beirut — Jerusalem — Tel Aviv — El Kantara — Cairo — Alexandria — Dubrovnik — Split
29th April-9th November 1938 every 14 days (Greece — Egypt — Palestine)

Karta 6. Kružna putovanja parobrodima *Jugoslavenskog Lloyda* tijekom tridesetih godina.

Godine 1935. društvo *Jadranska straža* organiziralo je dvotjedno kružno krstarenje iz Splita, preko Grčke do Egipta na parobrodu SS *Kraljica Marija*. Izvršni odbor organizacije *Jadranska straža* najavio je putovanje u ožujku 1935., a tijekom narednih mjeseci odaziv zainteresiranih putnika bio je vrlo velik te se na putovanje otisnulo 270 putnika, među kojima su bili Grga Novak i Vladimir Nazor. Cijena putovanja ovisila je o kategoriji smještaja (I.-VI. kategorija) te je za prvi razred iznosila 6700 jugoslavenskih dinara, za drugi 5400 dinara, treći 4700, četvrti 4100, peti 3700 te za šesti 3400 dinara.[351] Putovanje se odvijalo od 30. lipnja do 16. srpnja 1935. Krstarenje je započelo u Splitu, a tijekom putovanja brod je kratkotrajno pristao u Dubrovniku i Budvi. Zatim su plovili do kopnene Grčke gdje su posjetili Katakolon, Olimpiju, Pirej, Atenu i njezinu okolicu te Heraklion i Knos na Kreti.[352] Nakon putovanja i razgledavanja grčkih lokaliteta, putnici su nakon jednodnevne plovidbe 8. srpnja stigli u egipatsku luku Port Said.[353] Dana 9. srpnja grupa je vlakom doputovala u egipatsku prijestolnicu Kairo, gdje im je agencija *Morgentours* organizirala stručno vodstvo po autentičnom muslimanskom Kairu, a 10. srpnja posjetili su arheološke lokalitete u Memfisu, Sakari, Heliopolu i piramide u Gizi. Od spomenika svojom monumentalnošću putnici su se mogli diviti kolosalnom kipu Ramzesa II. u Memfisu, stepenastoj piramidi faraon Đosera, Serapeju i grobnici Tija u Sakari te velikim piramidama Khufua, Khafre i Menkaure i velikoj sfingi na platou Gize. Neki putnici ulazili su u unutrašnjost piramida, a poneki se popeo i na sam vrh Khufove piramide. Od 11. do 13. srpnja u Kairu su posjetili Egipatski muzej te kulturno-povijesne spomenike grada poput Hasanove džamije, Kairske citadele, grobnice Mameluka, bazar Khan el-Khalili, Sveučilište Al-Azhar te brojne noćne klubove i restorane poput Kit Kata, Badia i Kursaala. Dana 14. srpnja otputovali su u Aleksandriju gdje su razgledali Pompejev stup, Grčko-rimski muzej, katakombe Kom El Shoqafa, citadelu Qaitbay, palaču Montaza, Trg Mohammeda Alija, vrt Nouza i aleksandrijski zoološki vrt, šetnicu Corniche, plažu Stanley te Ulicu kralja Fouada I. Iz Aleksandrije su se istom rutom zaputili natrag prema Splitu. Prilikom povratka ponovno su pristali u Kotorskom zaljevu, Dubrovniku i Splitu.[354]

Nakon povratka u Hrvatsku svoja razmišljanja o putovanju nisu propustili objaviti Grga Novak i Vladimir Nazor. Ubrzo po povratku Novak je objavio svoj izvještaj s puta u časopisu *Jadranska straža*.[355] Tekst članka ilustriran je brojnim fotografijama od kojih je većina već ranije objavljena u dnevnom tisku tijekom 1933. godine.[356] Nazor je svoje utiske s putovanja objavio u putopisnoj knjizi *Od Splita do piramida* objavljenoj

351 N. A. 1935: 114.
352 Rubić 1935a: 137-140; Rubić 1935b: 181-184; Bartulović 1935.
353 Novak 1935: 133.
354 Bartulović 1935: 414-423; Novak 1935: 233-239.
355 Novak 1935: 233-239.
356 Umjetnine, krajolik, gradske panorame i prizori svakodnevnog života Egipćana.

1942.[357] Njegov tekst utemeljen je na suprotnosti zapadne i orijentalne civilizacije te je često prožet fikcijom. U potrazi za autohtonom drevnom civilizacijom Egipta Nazor je razočaran viđenim. Utisak na njega ostavili su tek djelomično spomenici pohranjeni u kairskom i aleksandrijskom muzeju, a razočaran je ostatcima drevne prijestolnice Memfisa. Primjerice, njemu je neshvatljivo da gotovo svuda potomci slavnih faraona mole zapadnjake za bakšiš. Da ne bi ispalo da je bio razočaran s gotovo svim viđenim, treba istaknuti da je Nazor oduševljen bazarom koji opisuje kao događaj iz slavnih djela arapske književnosti (Tisuću i jedna noć) gdje se može vidjeti prava živa slika arapskog društva. Cijeli njegov putopis odiše suprotnošću istoka i zapada te rastrganošću između dvije civilizacije.[358]

Tijekom 1937. i 1938. u turistička putovanja istočnim Sredozemljem uključen je i novi parobrod SS *Princeza Olga*[359] kojeg je *Jugoslavenski Lloyd* kupio još 1935. godine[360]. Ovim parobrodom je tijekom ljeta 1937. (9. srpnja – 3. kolovoza) organizirano drugo hrvatsko hodočašće u Svetu Zemlju i Egipat pod vodstvom kardinala Alojzija Stepinca i dr. Josipa Andrića. Na putovanju je sudjelovalo preko pedeset hodočasnika od kojih 37 Hrvata.[361] Na put su krenuli iz Splita da bi stali u Pireju. Nakon razgleda Atene nastavili su put do Haife, Beiruta, Jeruzalema, Tel Aviva i El Kantara. Željeznicom su iz El Kantare otputovali u Kairo i Aleksandriju iz koje su se parobrodom vratili u Dubrovnik i Split.[362] Hodočašće je ovjekovječio poznati fotograf Ljudevit Griesbach (1890. – 1946.) na svojim fotografijama tijekom putovanja snimljeni su i filmski zapisi koji su, nažalost, izgorjeli u požaru sredinom devedesetih godina 20. stoljeća. Fotografije s putovanja po Svetoj Zemlji danas se čuvaju u arhivu Muzeja bl. Alojzija Stepinca u Zagrebačkoj nadbiskupiji na Kaptolu.[363]

Slika 86. Promotivni plakat za kružno putovanje SS *Kraljica Marija*, 1938.

357 Nazor 1942.
358 Detaljnije u Nazor 1942. i kasnijim izdanjima.
359 Godine 1940. brod je „Jugoslavenski Lloyd" zbog nepovoljne političke situacije na Sredozemlju bio prisiljen prodati portugalskoj parobrodarskoj tvrtki. U funkciji ostaje do 1955. kada je izrezan u jednom belgijskom brodogradilištu. Bašić 2012: 294.
360 Bašić 2012: 281.
361 Rebić 1984: 557.
362 Rebić 1984: 557; Bašić 2012: 279-280; Tomorad 2019l: 154. Detaljnije u: Grbeša 2013.
363 Tomorad 2019l: 154.

Karta 7. Hodočašće po Svetoj Zemlji, srpanj – kolovoz 1937.

Od 19. svibnja do 7. lipnja te od 24. rujna do 14. listopada 1938. organizirana su velika trotjedna krstarenja istočnim Sredozemljem i Egiptom. Cijene za proljetna krstarenja tijekom 1938. godine za plovidbu, obroke i smještaj u kabini kretale su se od 4.300 do 11.400 dinara.[364] Tijekom travnja 1938. SS *Princeza Olga* plovila je na redovitoj liniji Grčka–Palestina–Egipat. Zbog palestinskih nemira i političke napetosti uoči 2. svjetskog rata brod je tijekom proljeća na ovoj liniji prevezao 4 000 putnika.[365] Linija je ukinuta 20. lipnja 1938., a ubrzo je *Jugoslavenski Lloyd* bio prisiljen prodati oba turistička parobroda, čime prestaje razdoblje turističkih kružnih putovanja naših brodara.[366]

Hrvatsko iseljeništvo u Egiptu tijekom druge polovice 19. i prve polovice 20. stoljeća

Tijekom 19. stoljeća u Egiptu su živjeli brojni doseljenici s područja Habsburške Monarhije, te kasnije Austro-Ugarskog Kraljevstva. Među prvim poznatim trgovcima koji su djelovali u Aleksandriji i Kairu javljaju se već spomenuti Franjo Jordan te Dubrovčani Frane i Nikola Amerling.

Od 1859., kada u Egiptu započinje gradnja Sueskog kanala, pojavljuju se i prve veće iseljeničke kolonije hrvatskih radnika koji su radili na prokopu Sueskoga kanala. Njihov je broj teško utvrditi, procjene se kreću od nekoliko stotina do tri tisuće.[367] Među poznatijim ličnostima koje su sudjelovale u izgradnji kanala ističe se Andrija Lončarić Josipov, koji je uklonio posljednju zapreku između Sredozemnog i Crvenoga mora, te franjevac Lujo Čurčija koji je 1869. blagoslovio svečanost otvaranja Sueskog kanala.[368]

Nakon završetka izgradnje kanala dio Hrvata nastavio je živjeti u Egiptu, uglavnom radeći na samom kanalu. Godine 1895. hrvatski i slovenski iseljenici osnovali su u Aleksandriji prosvjetiteljsko društvo *Slavjanska sloga* na čijem se čelu nalazio Lujo Žaja.[369] Društvo je u narednim desetljećima održavalo veze s domovinom te poslalo novčanu pomoć stradalima u protumađarskom pokretu 1903. i 1904. godine.[370]

Broj Hrvata narastao je na 4000 između dva svjetska rata. Uglavnom su živjeli u Aleksandriji, Kairu, Port Saidu, Ismailiji i Suezu gdje su radili na upravljanju Sueskim kanalom, te kao mornari, radnici u tvornicama, ribari i trgovci.[371] Tijekom dvadesetih i

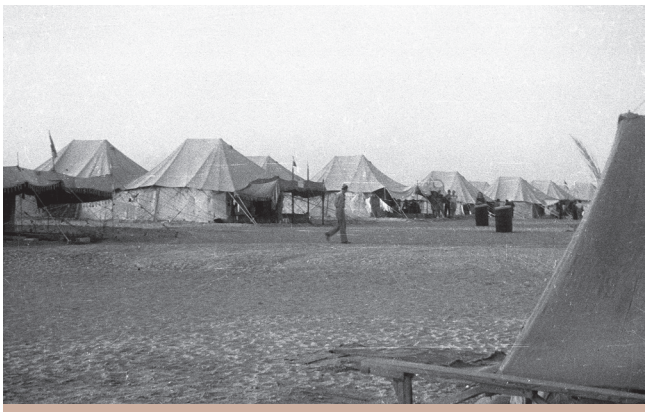
364 Bašić 2012: 277; Tomorad 2019l: 154.
365 Bašić 2012: 280.
366 Tomorad 2019l: 155.
367 *Hrvatska enciklopedija*, sv. 3 s.v. „Egipat: Hrvatsko iseljeništvo“: 362; Tomorad 2019k: 129.
368 *Hrvatska enciklopedija*, sv. 3 s.v. „Egipat: Hrvatsko iseljeništvo“: 362; Tomorad 2019k: 129.
369 Pečnik 1902; PEČNIK 1919; *Hrvatska enciklopedija*, sv. 3 s.v. „Egipat: Hrvatsko iseljeništvo“: 362; Tomorad 2019k: 129.
370 *Hrvatska enciklopedija*, sv. 3 s.v. „Egipat: Hrvatsko iseljeništvo“: 362, Tomorad 2019k: 129.
371 *Hrvatska enciklopedija*, sv. 3 s.v. „Egipat: Hrvatsko iseljeništvo“: 362; Tomorad 2019k: 129.

tridesetih godina njihov je životni standard bio prilično nizak, a nekadašnji društveni život, kao i društvo *Slavjanska sloga*, uglavnom su zamrli.[372]

Tijekom 2. svjetskog rata, oko 30 000 civila početkom 1944. iz Dalmacije bježi na otok Vis, a zatim u Bari, Tarento te u konačnici na poluotok Sinaj. Bili su to uglavnom žitelji područja Ravnih Kotara, Bukovice, Makarske, Vodica te otoka Hvara, Visa i Korčule koji su u strahu od njemačke odmazde pobjegli iz domovine. Njihov logor, pod upravom britanske vojske, smješten je u El-Shattu u Egiptu gdje su proveli ukupno 18 mjeseci.[373] Tijekom boravka u El-Shattu 856 ljudi je umrlo zbog teških životnih uvjeta u pustinjskom kraju.[374] Tijekom njihova boravka ondje naslikano je nekoliko zanimljivih crteža i akvarela. Oni se danas čuvaju u Hrvatskom povijesnom muzeju u Zagrebu.[375] Izbjeglice su se vratile u domovinu do kraja ožujka 1946.[376]

Slika 87. Izbjeglički logor. Egipat, El-Shatt.

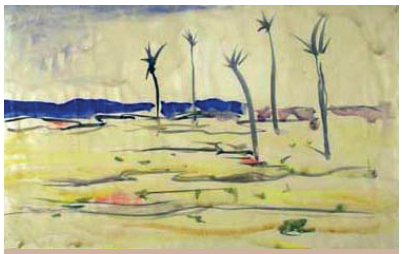
Slika 88. Izbjeglički logor. Egipat, El-Shatt.

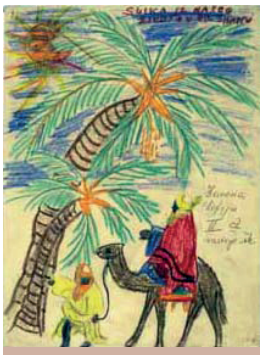
Slika 89. Kuzma Vitajić.
„Na Sueskom kanalu", 1944.

Slika 90. Sabahudin Hodžić.
„U pustinji", *Naši pionir* 4-5, 1944.

Slika 92. Kuzma Vitajić.
Iz El-Shatta, 1945.

Slika 91. Havona Sofija.
„Slika iz našeg života u
El-Shattu".

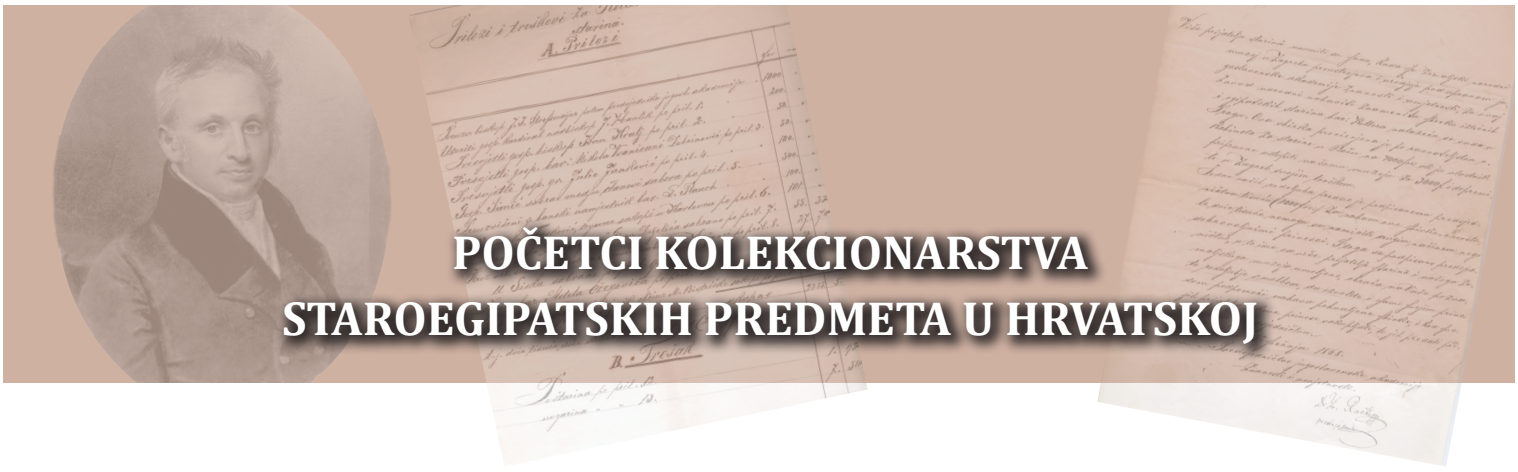
372 *Hrvatska enciklopedija*, sv. 3 s.v. „Egipat: Hrvatsko iseljeništvo": 362; Tomorad 2019k: 129.
373 Tomorad 2019k: 129-130.
374 Detaljnije u: Bogdanić 1996; Mataušić 2007.
375 Zagreb: *Hrvatski povijesni muzej*, MRNH-C-2513, MRNH-C 3089-3090, MRNH-C 3318 i MRNH-C-3538; Tomorad 2019k: 130.
376 *Hrvatska enciklopedija*, sv. 3 s.v. „Egipat: Hrvatsko iseljeništvo": 362; Tomorad 2019k: 130.

Nakon 2. svjetskog rata u Egiptu je živjelo tek nekoliko stotina Hrvata[377]. Od kasnih pedesetih godina 20. stoljeća uspostavljene su dobre gospodarske veze AR Egipta i FNRJ/SFRJ. To se osobito vidjelo tijekom izgradnje nove Asuanske brane do kraja šezdesetih godina, ali i na drugim gospodarskim projektima hrvatskih tvrtki tijekom cijelog razdoblja Pokreta nesvrstanih.

Slike 93a-c. Andrija Štampar i Gamal Abdel Naser prilikom jednog zajedničkog susreta sredinom pedesetih godina 20. stoljeća.

377 *Hrvatska enciklopedija*, sv. 3 s.v. „Egipat: Hrvatsko iseljeništvo“: 362.

POČETCI KOLEKCIONARSTVA STAROEGIPATSKIH PREDMETA U HRVATSKOJ

Početci prikupljanja starina u Hrvatskoj vjerojatno sežu još iz razdoblja ranog novog vijeka. U razdoblju od 16. do kraja 18. stoljeća prvi putnici i trgovci odlaze na prostor Egipta pa se može pretpostaviti da su sa tih putovanja donijeli i poneki suvenir u obliku drevnih predmeta faraonskog razdoblja.[378] Nažalost, nekih detaljnijih podataka o prvim zbirkama koje su tada mogle nastati za sada nema iako su one vjerojatno postojale na prostoru Dubrovačke Republike i dalmatinskih pomorskih gradova poput Zadra ili Splita. Na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće na prostoru Europe znatno se povećala potražnja za predmetima starovjekovnih civilizacija, a među njima su svoje mjesto našli i predmeti podrijetlom iz Egipta.[379]

Prvi tragovi imena osoba čije se zbirke danas čuvaju u brojnim muzejskim ustanovama u Hrvatskoj potječu tek s početka 19. stoljeća, a neki od njih nisu usko vezani uz hrvatsku povijest i prostor.

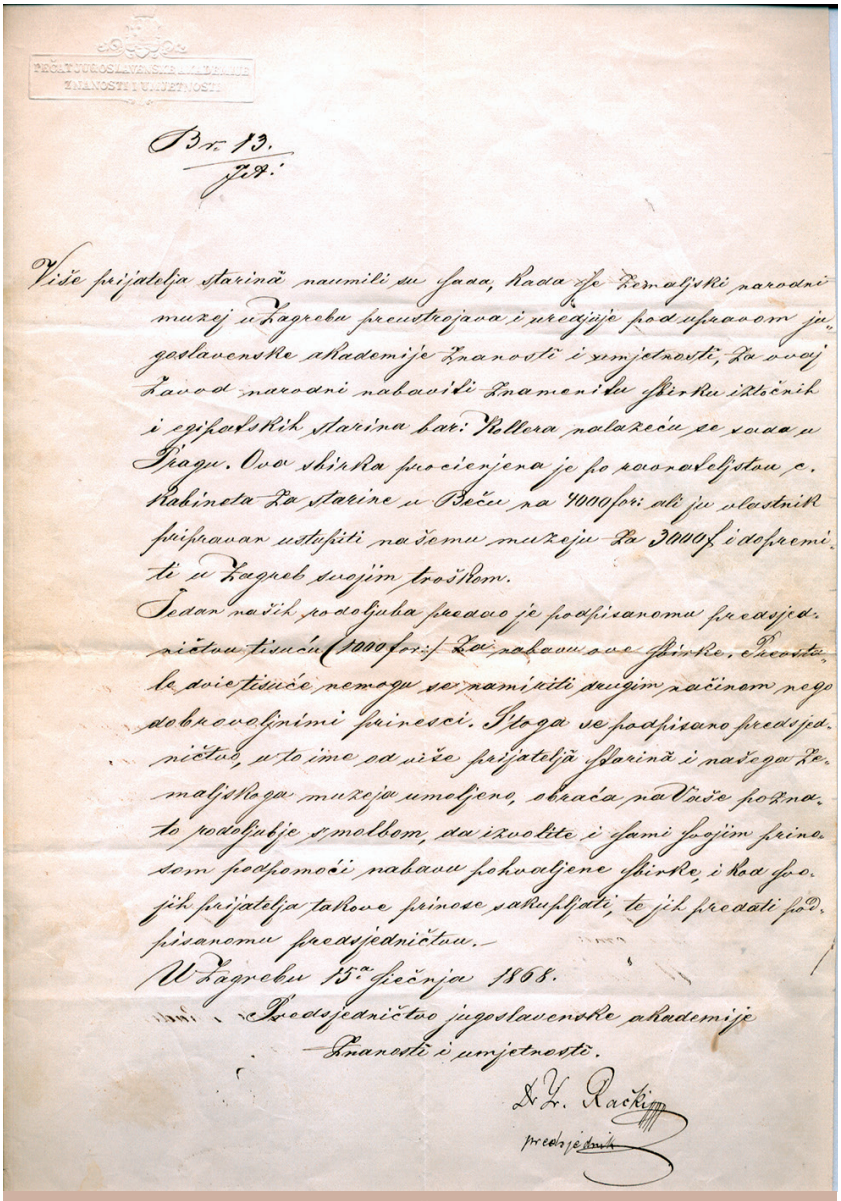
Najznačajnija zbirka staroegipatskih umjetnina koja se danas čuva u Hrvatskoj nastala je iz kolekcionarskog interesa poznatog habsburškog carskog maršala baruna Franza Kollera (Mníchovo Hradište, 1767. – Napulj, 1826.).[380] Po završetku napoleonskih ratova Koller započinje svoju diplomatsku službu u Napulju (1815., 1821. – 1826.) gdje prikuplja značajnu zbirku raznih antičkih starina koje je vrlo vjerojatno kupio od dobro poznatog antikvara Lanciusa te Papiandropulusa.[381] Oni su egipatske umjetnine nabavljali u Egiptu od tadašnjih konzula Drovettija i Salta te njihovih pomoćnika. Nakon njegove smrti Kollerove zbirke smještene su u dvorac Obřistov, a kasnije su se čuvale u Pragu.[382] Kollerova zbirka umjetnina sadržavala je velik broj predmeta s područja starog Egipta iz faraonskog i helenističkog razdoblja, stare Grčke i Rima. U razdoblju od 1828. do 1868. zbirke su prodane raznim muzejskim institucijama na prostoru Europe. Godine 1828. pruski kralj Friedrich Wilhelm III. kupio je zbirku grčkih vaza i grčko-rimskih umjetnina te se one danas čuvaju u *Al-*

378 Detaljnije u Tomorad 2017c: 6-8.
379 Detaljnije u Tomorad 2017c: 7-24, 43-44.
380 Wurzbach 1864: 341; Mirnik & Uranić 1999: 199; Tomorad 2003a: 19; Tomorad 2016d: 327.
381 Ljubić 1889a: 1; Mirnik & Uranić 1999: 201; Tomorad 2003a: 20; Tomorad 2016d: 327-328.
382 Ljubić 1889a: 1; Mirnik & Uranić 1999: 201; Tomorad 2003a: 19; Tomorad 2016d: 328.

tes Museum i *Neues Museum*, *Ägyptiches Museum* u Berlinu.[383] Godine 1830. profesor Seyffarth sa Sveučilišta u Leipzigu zamalo je kupio zbirku egipatskih predmeta koji su kasnije svoje mjesto našli u Narodnom muzeju u Zagrebu.[384] Prema nekim informacijama iz 19. stoljeća dio umjetnina završio je i u britanskim muzejima.[385] Godine 1868. velik dio Kollerove egipatske zbirke umjetnina (oko 2100 predmeta) otkupljen je zaslugom brojnih predstavnika hrvatske elite (plemstva, svećenstva i istaknutih građana) za 3000 forinti koje su isplaćene u naredne tri godine.[386] Zbirka je dopremljena u Zagreb krajem travnja 1868.[387]

Slika 94. Franz Koller.

Slika 95. Pismo Franje Račkog od 15. siječnja 1868. o prikupljanju sredstava za otkup Kollerove zbirke.

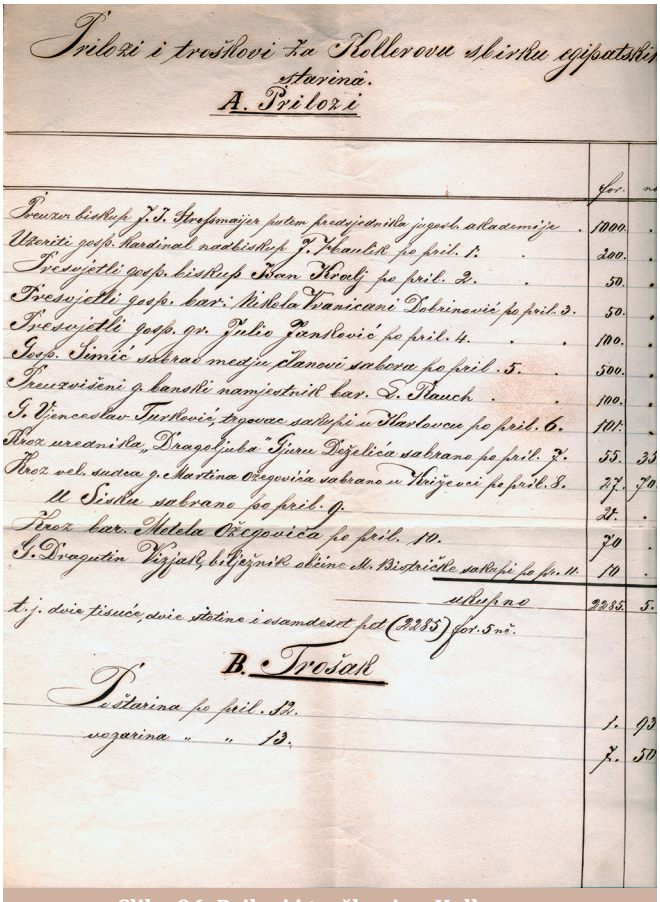
383 Wurzbach 1864: 341; Blumenthal 1981: 6; Mirnik & Uranić 1999: 201; Tomorad 2003a: 19-20; Tomorad 2016d: 328.

384 Wurzbach 1864: 341; Blumenthal 1981: 6; Mirnik & Uranić 1999: 201; Tomorad 2003a: 19-20; Tomorad 2016d: 328.

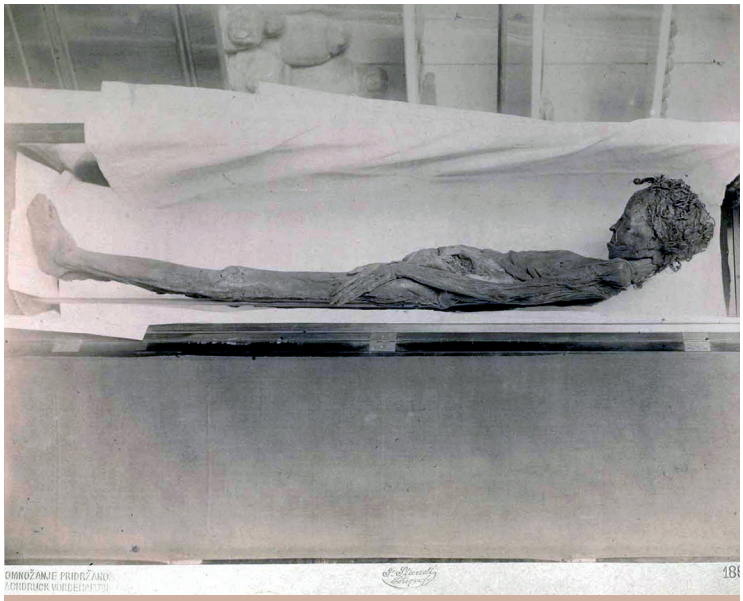
385 Wurzbach 1864: 341; Tomorad 2016d: 328.

386 Zagreb: *Arhiv Arheološkog muzeja*, kutija 33; Ljubić 1889a, 1; Mirnik & Uranić 1999: 203-208; Tomorad 2003a: 31. Dokumente o kupoprodaji zbirke vidi u: Tomorad 2003a, 21-27.

387 Vidi pisma V. Tomeka napisana u Pragu potkraj travnja 1868. Zagreb: *Arhiv Arheološkog muzeja*, kutija 33. Također vidi: Ljubić 1889a, 2; Mirnik & Uranić 1999: 203-208; Tomorad 2003a: 20, 25-26; Tomorad 2016d: 328.

Slika 96. Prilozi i troškovi za Kollerovu sbirku egipatskih starina iz 1868. Prilog A.

Slika 97. *Zagrebačka mumija* snimljena koncem 19. stoljeća.

Godine 1848./1849. hrvatski državni činovnik Mihael Barić (Semeljci, oko 1791. – Beč, 1859.), koji je živio i radio u Beču kupio je manju zbirku egipatskih umjetnina te jednu mumija vjerojatno tijekom svojeg boravka u Egiptu.[388] Nakon njegove smrti 1859. zbirka je donirana Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti ili Narodnom muzeju, a izvršitelj oporuke bio je njegov brat Ilija Barić.[389] Godine 1862. zbirka je prebačena u Narodni muzej u Zagrebu gdje je postala prvim dijelom kasnije velike egipatske zbirke.[390] Nakon višedesetljetnih istraživanja,[391] godine 1892., otkriveno je da su povoji ženske mumije iz Barićeve zbirke obavijeni etruščanskim tekstom,[392] što je čini raritetom u svjetskim razmjerima, a sami povoji danas su poznati pod imenom *Liber linteus zagrabiensis*.

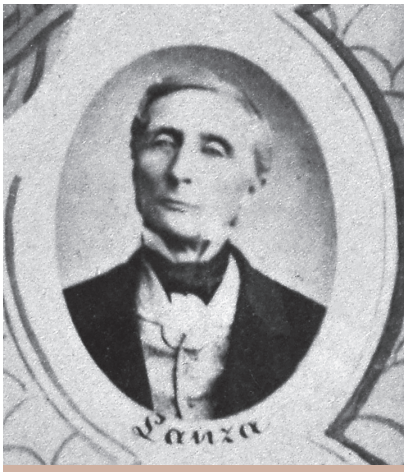
Obitelji Lanza i Carrara (kasnije Carrara-Bratanić, danas Marović) iz Splita te obitelji Marchi i Machiedo s otoka Hvara bile su poznate po sakupljačima antičkih umjetnina te je poznato da su neki njihovi egipatski predmeti, koje su sakupili tijekom 19. stoljeća, završili u zbirkama Arheološkog muzeja u Splitu te u Narodnom muzeju u Zagrebu.[393] Među pripadnicima obitelji Lanza ističe se dr. Carlo Lanza (Roccasecca, 1778. – Split, 1834.), liječnik i prvi ravnatelj *Muzeja starina* u Splitu (danas *Arheološki muzej*) koji je

388 Ljubić 1892: 60; Tomorad 2003a: 28; Tomorad 2003b: 54; Tomorad 2016d: 329.
389 Tomorad 2003a: 82.
390 Detaljno u: Tomorad 2003a: 82-83.
391 Detaljno o istraživanjima u: Tomorad 2003a: 83-85.
392 Krall 1892; Mirnik & Rendić-Miočević 1986: 45; Tomorad 2003a: 85.
393 Za predmete obitelji Lanza u Arheološkom muzeju u Zagrebu vidi u: Tomorad 2017c: 55. O predmetima koje su sakupili obitelji Marchi, Marchiedo, Lanza i Lukanović, a koje se danas čuvaju u Arheološkom muzeju u Splitu vidi: Selem 1963; Perc 1968; Selem 1969; Selem 1970; Selem 1971a; Selem 1971b; Selem 1972; Selem 1997; Tomorad 2003a: 52-55; Selem 2012; Tomorad 2015d: 48-49; Tomorad 2017c: 73.

Slika 98. Frane Lanza.

prema sačuvanim zapisima u muzejske zbirke uključio neke staroegipatske predmete s područja Solina, koji su vezani uz tamošnje štovanje egipatskih kultova u rimskom razdoblju.[394] Njegov sin i nasljednik liječnik je i arheolog Frane Lanza (Split, 1808. – Santa Maria della Rovere, 1892.) koji je poput svojeg oca istraživao povijest Splita i njegove okolice te bio ravnatelj Arheološkog muzeja u Splitu od 1863. – 1872. Godine 1875. odselio je u Italiju gdje je odnio dio svoje zbirke starina i rukopisa.[395] Nažalost, točno mjesto gdje se nalazi ova njihova zbirka koja je prenesena u Italiju nije poznato. Nepoznati predstavnici obitelji Lanza također su darovali nekoliko staroegipatskih predmeta Narodnom muzeju u Zagrebu.[396] Frano Carrara (Split, 1812. – Venecija, 1854.) je bio poznati povjesničar, arheolog i konzervator koji je povijest i arheologiju Splita i njegove okolice istraživao u isto vrijeme kao i njegov suparnik i protivnik Frane Lanza.[397] Poznato je da je tijekom svog života sakupio zbirku antikviteta među kojima se nalazilo šest šauabtija koji se danas čuvaju u privatnoj zbirci Marović iz Splita.[398]

Slika 99. Frano Carrara.

Tijekom 19. stoljeća mađarska plemićka obitelj Pasthory-Varady živjela je u dvorcu Križovljan u blizini Varaždina. Prema vrlo šturim sačuvanim informacijama neki njeni predstavnici bili su u diplomatskoj službi u Egiptu gdje su vjerojatno kupili šest staroegipatskih predmeta koji se danas čuvaju u Gradskom muzeju Varaždin.[399]

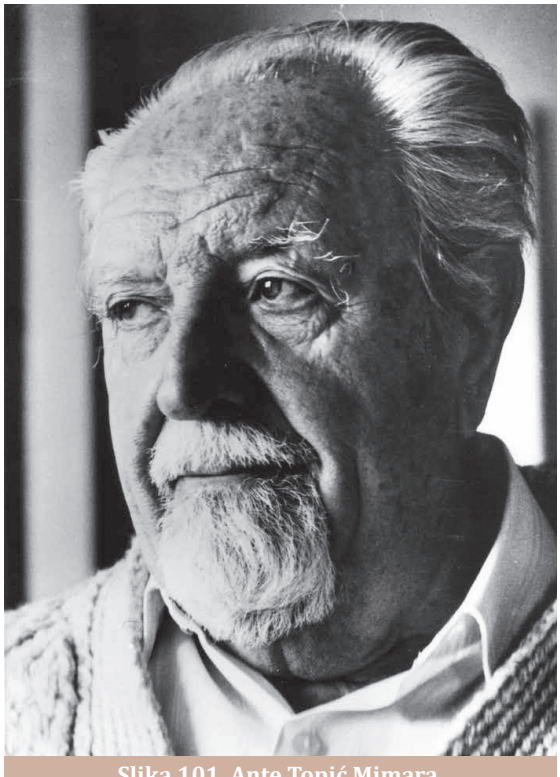

Slika 100. Egipatska stela Meri-Merija iz zbirke obitelji Pasthory-Varady.

394 *Hrvatska enciklopedija* sv. 6, s. v. „Lanza, Karlo“: 427.
395 *Hrvatska enciklopedija* sv. 6 s. v. „Lanza, Frano“: 427.
396 Zagreb: *Arheološki muzej*, E-442, E561-565. Tomorad 2017c: 55.
397 *Hrvatska enciklopedija* sv. 2 s. v. „Carrara, Frano“: 462.
398 Selem 1971b; Tomorad 2017c: 89.
399 Tomorad 2002: 547; Tomorad 2003a: 71; Tomorad

Na prostoru Dubrovnika tijekom 19. stoljeća djelovalo je nekoliko osoba za koje znamo da su prikupljale razne staroegipatske umjetnine. To su Tonko Kuraica, Ivo Nordelli te braća Frane i Nikola Amerling.[400] Od navedenih informacija najviše ih je sačuvano o članovima obitelji Amerling. Frane (Dubrovnik, 1821. – ?) i Nikola (Dubrovnik, 1823. – Beč, 1892.) živjeli su u Aleksandriji i Kairu od 1842. do britanske okupacije Egipta 1882. godine. Zajedno sa svojom braćom Ignjatom i Antunom bili su začetnici Dubrovačkog muzeja kojem su od 1872. nadalje poklonili velik broj raznih antikviteta od kojih je većina potjecala iz Egipta, te 39 fotografija egipatskih hramova i spomenika koje je snimio slavni talijanski fotograf Antonio Beato (oko 1832. – 1906.).[401]

Tijekom prve polovice 20. stoljeća značajnu zbirku staroegipatskih predmeta sakupio je Ante Topić Mimara (Korušca, 1898. – Zagreb, 1987.). On je tijekom svog života živio u Rimu, Parizu, Berlinu, Münchenu, Tangeru, Salzburgu i Zagrebu, gdje se upoznao s brojnim slavnim europskim i svjetskim kolekcionarima umjetnina.[402] Njegova ljubav prema umjetnosti i kulturi iznjedrila je impresivnu umjetničku zbirku od 3750 predmeta od kojih se njih 505 povezanih sa staroegipatskom kulturom danas čuva u Zbirci stakla i Zbirci starih civilizacija. Darovnim ugovorima gradu Zagrebu i SR Hrvatskoj u razdoblju od 1973. do 1986. stvoreni su temelji današnjeg Muzeja Mimara koji je otvoren 1987. godine.[403]

Slika 101. Ante Topić Mimara.

Tijekom 19. stoljeća i početkom 20. stoljeća svoje manje zbirke staroegipatskih umjetnina također su sakupili brojni predstavnici hrvatske elite, plemstva i građanstva. Njihovom zaslugom nastale su staroegipatske zbirke Narodnog muzeja u Zagrebu i Arheološkog muzeja u Osijeku[404].

Među brojnim pojedincima koji su sakupili brojne kolekcije starina svakako se ističe numizmatičar i kolekcionar Benko Horvat (Vinkovci, 1873. – Zagreb, 1955.) koji je tijekom života oformio značajnu zbirku grčkog i rimskog novca te zbirku antičkih umjetnina. Njegova numizmatička zbirka od oko 1000 kovanica donirana je Narodnom muzeju 1928. godine, a oko 600 umjetničkih predmeta antičkog razdoblja donirano je

& Uranić 2006; Tomorad 2017c: 84.

400 Menalo 2003; Tomorad 2017c: 68.

401 Menalo 2003:6; Tomorad 2016d: 330; Tomorad 2017c: 68.

402 Tomorad 2003a: 63.

403 Tomorad 2003a: 63-69; Čukman Nikolić & Tomorad 2015; Tomorad 2017c: 65.

404 Kovač 2013; Kovač 2015.

1946. gradu Zagrebu (danas se čuvaju u Muzeju suvremene umjetnosti). U njegovim zbirkama nalazile su se kovanice ptolemejskih kraljeva te carske kovanice iz aleksandrijske kovnice koje se danas čuvaju u Arheološkom muzeju u Zagrebu.[405] U Muzeju suvremene umjetnosti u Zagrebu nalazi se jedanaest predmeta povezanih s poviješću i kulturom faraonskog Egipta ili sa štovanjem staroegipatskih kultova na prostoru Rimskog Carstva.[406]

Slika 102. Benko Horvat.
Medalju izradio Antun Augustinčić.

405 Mirnik 2016; Tomorad 2017c: 62-65.
406 Koščević 2000; Tomorad 2003c: 70; Tomorad 2017c: 81.

EGIPATSKE ZBIRKE U HRVATSKOJ

Uvod

Moderne staroegipatske zbirke u Hrvatskoj stvorene su iz brojnih privatnih zbirki formiranih tijekom 19. i 20. stoljeća. One se danas čuvaju u četrdesetak muzejskih ustanova u Hrvatskoj.[407] Uz muzejske zbirke staroegipatski predmeti također se mogu pronaći i u većem broju privatnih kolekcija koje su raspršene po cijeloj Hrvatskoj. Prema istraživanjima koja su provedena u razdoblju od 1999. do početka 2019. godine u muzejskim institucijama se čuva oko 4000 staroegipatskih predmeta, a može se pretpostaviti da bi ih u privatnim zbirkama moglo biti još oko 1000[408]. Zbirke se mogu podijeliti u pet osnovnih skupina: 1) zbirke arheoloških muzeja[409], 2) zbirke gradskih muzeja, 3) zbirke područnih muzeja, 4) privatne zbirke, i 5) predmete koji su smješteni na arheološkim lokalitetima ili su dio seoske ili gradske arhitekture.

Kronološki predmeti mogu datirati od preddinastijske kulture Badari[410] do koptskih predmeta iz 6. i 7. stoljeća koji se danas čuvaju u Zbirci starih civilizacija Muzeja Mimara[411].

407 Detaljni pregled egipatskih predmeta koji se čuvaju u hrvatskim muzejskim i privatnim zbirkama vidi na: *Croato-Aegyptica* [http://croato-aegyptica.starapovijest.eu/].

408 Tijekom održavanja izložbe *Egipat u Hrvatskoj* (Zagreb: Muzej Mimara, 20. rujan – 14. listopad, 2018.) javio mi se veći broj privatnih kolekcionara koji su željeli saznati vrijednost svojih zbirki ili da im se procjeni autentičnost predmeta. Navedena brojka je pretpostavka, odnosno procjena koliko bi se po prilici predmeta moglo pronaći u privatnim zbirkama.

409 Prema brojnosti predmeta u ovu skupinu spadaju Arheološki muzej u Zagrebu (3279 predmeta), Arheološki muzej u Dubrovniku (228 predmeta, otpisano je 12 predmeta), Arheološki muzej u Splitu (132 predmeta, a možda i 140; razlika se odnosi na 8 predmeta koji su zagubljeni), Arheološki muzej Istre u Puli (37 predmeta), Arheološki muzej u Osijeku (19 predmeta) i Arheološki muzej u Zadru (15 predmeta). Vidi detaljniji popis u: Tomorad 2017c: 52-82.

410 Predmet se čuva u Gradskom muzeju u Varaždinu. Riječ je o manjoj posudi (čaši?) iz razdoblja kulture Badari koja se razvila na prostoru Gornjeg Egipta tijekom 5. tisućljeća pr. Kr. Predmet je u muzej prispio iz ostavštine plemićke obitelji Pasthory-Varady te je vjerojatno nabavljen u Egiptu tijekom 19. ili početkom 20. stoljeća. Varaždin: *Gradski muzej Varaždin*, AO 6521. Detaljnije u: Tomorad 2002: 550-552; Tomorad & Uranić 2006: no. 1, 88-89; Tomorad 2009a: 540-541.

411 Riječ je o jedanaest predmeta koptske umjetnosti koji su izrađeni tijekom bizantske uprave Egiptom (395. – 642./645.). To su: koptska lanena tkanina s prikazom zeca i riba iz razdoblja 5. ili 6. st. (ATM 246), kameni reljef s prikazom dvije svetice iz 5. ili 6. st. (ATM 340), drvenoj kutiji iz 5. ili 6. st. (ATM 3582), brončanim uljanicama sa ili bez stalka iz 6. ili 7. st. (ATM 355-357, ATM 361, ATM 1719), brončanom svijećnjaku (ATM 358, ATM 359) te dvije koptske menasampule od terakote (ATM 349, ATM 351). Predmete je sakupio Ante Topić Mimara vjerojatno tijekom prve polovice ili sredinom 20. stoljeća. Zagreb: *Muzej Mimara*, ATM 246, ATM 340, ATM 3582, ATM 357, ATM 349, ATM 351, ATM 355, ATM 358, ATM

Slika 103. Preddinastijska čaša.

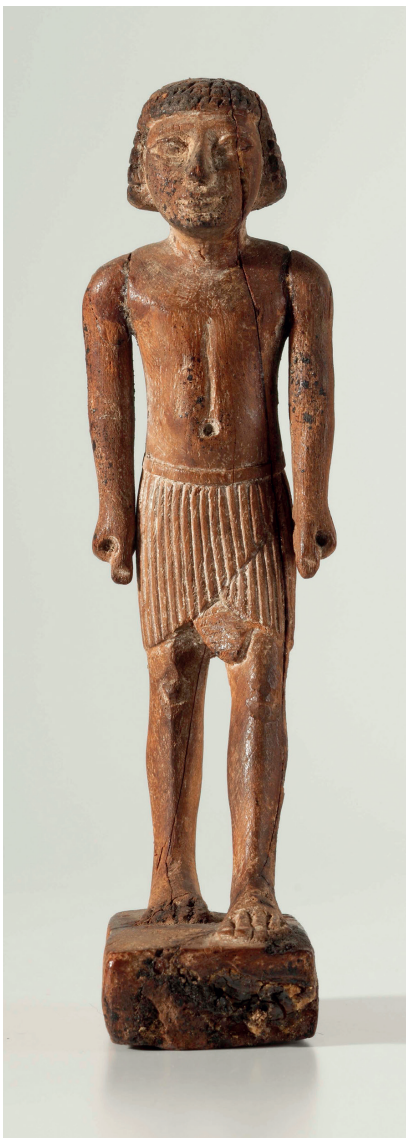
Slika 104. Preddinastijska posuda.

Slika 105. Plitica.

Slika 106. Pogrebna stela Kaya.

Slika 107. Drvena statueta muškarca.

Slika 108. Drvena statueta žene.

Slika 109. Glava nepoznatog faraona.

361, ATM 1719 i ATM 359. Detaljnije u: Čukman Nikolić & Tomorad 2015.

Slike 110a-b. Šauabti nepoznate žene.

Slika 111. Mali vrć.

Slika 112. Tanjur.

Slike 115a-b. Brončana statua Ozirisa.

Slika 113. Pisarska paleta s kartušom Ramzesa II.

Slika 114. Šauabti kraljevskog pisara Nebnofera.

Slika 115. Brončana statua Ozirisa.

Slika 116. Ptica Ba od drveta.

Slike 117a-b. Oko udat od zelene fajanse.

Slika 118. Set kanopskih posuda Ketjena.

Slika 119. *Liber linteus zagrabiensis.*

Slike 120a-b. Sarkofag Kareset.

Slike 120c-f. Sarkofag Kareset.

Slika 121. Alabastron.

Slike 122a-b.
Ptolemejski novac s likom
Marka Antonija i Kleopatre VII.

Slika 123. Manja posuda.

Slika 124. Rimska kovanica
s Aleksandra Severa s likom Serapisa.

Slika 125. Koptska lanena
tkanina s prikazom ribe i zeca.

Slika 126. Menasampula s likom sv. Menasa.

Slika 127. Koptska uljanica na stalku.

Većina predmeta koji se čuvaju u muzejskim i privatnim zbirkama uglavnom su sitni predmeti. Zbirkama dominiraju brojni skarabeji, amuleti, šauabtiji, pločice od raznih materijala, nakit, znakovi plodnosti, statuete raznih božanstava, ali se također mogu naći i obuća, razni tipovi posuda, kanope, prikazi životinja te muške i ženske statue. Među brojnim predmetima moguće je identificirati i veću zbirku kipova raznih bogova, drvene i kamene stele s natpisima i slikovnim prikazima, uglavnom pogrebnog karaktera, natpise na papirusu ili lanenim trakama i knjige mrtvih. Posebno treba izdvojiti sarkofage za ukop ljudskih i životinjskih ostataka, mumije te povoje mumija iz zbirke Arheološkog muzeja u Zagrebu. Trinaest sfingi ili njihovih dijelova, koje su se nekad nalazile u Dioklecijanovoj palači u Splitu, čine posljednju skupinu predmeta. Zbirka stakla Muzeja Mimara u Zagrebu čuva veći broj predmeta staroegipatske proizvodnje nastalih tijekom faraonskog, helenističkog i rimskog razdoblja.[412] U hrvatskim zbirkama također se čuvaju brojne kovanice ptolemejskih kraljeva te rimskih careva aleksandrijske kovnice te rimski novac s prikazima staroegipatskih božanstava. Njihov najveći broj čuva se u Numizmatičkom odjelu Arheološkog muzeja u Zagrebu.[413] U

412 Riječ je o dvadeset cjelovitih predmeta i 450 fragmenata raznih posuda koje mogu datirati od 16. st. pr. Kr. do 2. st. Zagreb: *Muzej Mimara*, ATM 1334-1348, ATM 1350-1352, A1695, ATM 1766-1767). Detaljno u: Ratković-Bukovčan 2015.

413 Riječ je o 221 kovanici ptolemejskih kraljeva koje su kovane na teritoriju egipatskog kraljevstva (Aleksandrija, Cipar, Kirenaika) i 793 kovanica rimskih careva izrađenih u aleksandrijskoj kovnici u razdoblju od 30. g. pr. Kr. do Dioklecijanovih gospodarskih reformi potkraj 3. st. Vidi detaljnije u: Mirnik 2016. Katalog Ivana Mirnika iz 2016. godine uključuje 1014 gore navedenih primjeraka novca, ali ne sadrži dvije kovanice koje su zajednički kovali Kleopatra VII. i Marko Antonije koje se čuvaju u zbirci rimskog

muzejskim institucijama u Hrvatskoj također se mogu pronaći predmeti povezani sa suvremenom egiptomanijom, tj. imitacije staroegipatskih predmeta nastale tijekom 19. i 20. stoljeća.[414]

Staroegipatski predmeti u najvećoj mjeri pristigli su u hrvatske muzejske i privatne zbirke otkupom ili donacijom privatnih zbirki raznovrsnih kolekcionara koji su ih vjerojatno nabavili na području Egipta ili preko nepoznatih posrednika, uglavnom tijekom 19. i 20. stoljeća.

Gotovo četiri stotine staroegipatskih predmeta također je pronađeno na hrvatskom povijesnom prostoru u razdoblju od kasnog 18. do početka 21. stoljeća. Ova vrsta predmeta najčešće je plod raznih arheoloških istraživanja, a na današnji hrvatski prostor bila je dopremljena ponajviše tijekom grčko-rimskog razdoblja. Oni su povezani s pojavom i prisutnošću staroegipatskih ili sinkretističkih kultova koji su se razvili u grčko-rimskom razdoblju. Na hrvatski povijesni prostor pristigli su uglavnom putem posrednika (moreplovci, trgovci, vojnici) šireći nova vjerska shvaćanja na današnji hrvatski prostor.[415] Uvidom u inventarne knjige muzeja vidljivo je da su često ovi predmeti bili proglašavani modernim kopijama, naročito tijekom druge polovice 19. stoljeća.

Obzirom na objavljivanja staroegipatske građe u zbirkama muzeja u Hrvatskoj može se govoriti o dvije osnovne skupine predmeta.

1. Zbirke institucija koje su sustavno prezentirane i objavljivane putem kataloga izložbi te praćene i publicirane u znanstvenoj periodici. To su zbirke Arheološkog muzeja u Zagrebu[416] i Arheološkog muzeja u Splitu[417]. Za Arheološki muzej u Zagrebu postoje katalozi i vodiči starina objavljeni u Parizu[418] i Zagrebu[419] te mnogi stručni katalozi pojedinačnih izložaba[420]. Eksponati Arheološkog muzeja u Splitu prezentirani su i publicirani uglavnom putem stručne periodike[421] i pojedinih knjiga[422]. Egipatske starine koje su obuhvaćene Zbirkom Ante Topića Mimare naznačene

republikanskog novca. Zagreb: *Arheološki muzej – Numizmatička* zbirka, B1921-1922. Vidi: Tomorad 2017c: 62.

414 Takvi predmeti sigurno se nalaze zbirci Dvorca Trakošćan, Gradskom muzeju u Varaždinu i Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu, a vjerojatno ih se može pronaći i u nekim drugim muzejskim ustanovama na teritoriju Hrvatske.

415 Detaljnije u: Selem 1971a; Selem 1972; Selem 1980; Selem 1997; Selem 2012; Selem 2015; Tomorad 2015a; Tomorad 2016b; Tomorad 2018a.

416 Tomorad 2015d: 38-45; Tomorad 2017b: 242-255; Tomorad 2017c: 52-65.

417 Tomorad 2015d: 48-49; Tomorad 2017b: 251; Tomorad 2017c: 73-76.

418 Monnet Saleh 1970.

419 Ljubić 1871; Ljubić 1889a; Ljubić 1889b; Brunšmid 1904; Brunšmid 1905; Brunšmid 1907; Brunšmid 1914; Gorenc 1979; Dukat & Mirnik 2004; Uranić 2005a; Uranić 2009; Mirnik 2016.

420 Rendić-Miočević 1986; Rendić-Miočević 1993; Mirnik, Uranić & Rendić-Miočević 1996; Uranić 1996; Uranić 1999; Uranić, Čavka & Petaros 2012.

421 *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* (Spalato, 1878.-1918.) i *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* (Split, 1919.-). Vidi: Bulić 1879; Bulić 1885; Bulić 1887a; Bulić 1887b; Bulić 1888; Bulić 1896; Bulić 1903; Bulić 1908; Bulić 1909; Bulić 1910a; Bulić 1910b; Bulić 1910c; Bulić 1927; Bulić 1928; Selem 1963a; Selem 1969; Cambi 1971; Selem 1979; Žanić-Protić 1988; Cambi 1993.

422 Selem 1997; Tomorad 2003a: 52-55; Selem 2012; Tomorad 2015d: 48-49; Tomorad 2017c: 73-76.

su u stručnim katalozima Muzeja Mimara u Zagrebu[423], knjigama i člancima[424]. Velike zbirke arheoloških muzeja u Dubrovniku[425], Puli[426], Osijeku[427] i Zadru[428] tek su u posljednjih nekoliko godina sustavnije obrađene i publicirane. Posebno treba izdvojiti vrlo vrijednu egipatsku zbirku Gradskog muzeja Varaždin, koja je nekoliko puta sustavno obrađena i publicirana.[429]

Za značajno mjesto koje Hrvatska zauzima u svjetskim razmjerima najzaslužnija je zbirka Arheološkog muzeja u Zagrebu u kojoj se čuva raritet u svjetskim razmjerima, tzv. "Zagrebačka egipatska mumija s lanenom knjigom" (*Liber linteus zagrabiensis*)[430] i nedavno protumačeni dio papirusa o balzamiranju Apisa[431].

2. Zbirke institucija i privatnih osoba koje nisu sustavno prezentirane i objavljivane. Ove zbirke postupno se sustavno obrađuju u sklopu projekta *Croato-Aegyptica Electronica*. Njihova sustavna analiza, unos u bazu podataka i objavljivanje putem elektronskih medija omogućit će upoznavanje šire javnosti i s ovim zbirkama koje su do sada uglavnom bile skrivene od javnosti. Prilikom analize posebna pozornost posvećuje se određivanju podrijetla predmeta[432], njihovoj autentičnosti, periodu nastanka i kulturno-povijesnoj vrijednosti. Kako i na koji način su pojedini predmeti došli u pojedine institucije ili u privatni posjed, najčešće je gotovo nemoguće utvrditi. Usprkos nastojanjima da se u proteklih nekoliko godina dobije približna slika točnog broja i vrijednosti predmeta koji se čuvaju u privatnom posjedu, neke točne podatke još je uvijek nemoguće dati jer su ove zbirke gotovo nepoznate znanstvenoj javnosti te su najčešće skrivane pa se za veliki broj njih niti ne zna.

Po broju predmeta koji se čuvaju u muzejskim institucijama posebno se ističu zbirke *Arheološkog muzeja u Zagrebu* (nekadašnja zbirka *Narodnog muzeja*) i *Muzeja Mimara* u Zagrebu, *Arheološkog muzeja u Dubrovniku* i *Arheološkog muzeja u Splitu*.

423 Lukšić (Ur.) 1987; Lukšić (Ur.) 1988; Ratković-Bukovčan 2001; Ratković-Bukovčan 2004;

424 Tomorad 2003a: 63-69; Tomorad 2005a: 11-13; Tomorad 2009a: 541-544; Tomorad 2012; Čukman-Nikolić & Tomorad 2015; Ratković-Bukovčan 2015; Tomorad 2015d: 45-46; Tomorad 2017b: 240, 249; Tomorad 2017c: 65-68.

425 Tomorad 2001: 26; Uranić 2002a; Menalo 2003; Tomorad 2003a: 56-63; Tomorad 2005a: 13-16; Tomorad 2015d: 47-48; Tomorad 2017b: 251; Tomorad 2017c: 68-72.

426 Jurkić-Girardi 2001; Džin 2001; Uranić 2001; Tomorad 2003a: 48-51; Tomorad 2005a: 16-18; Tomorad 2007a; Tomorad 2015d: 48-49; Tomorad 2017b: 251, 253; Tomorad 2017c: 76-78.

427 Tomorad 2003a: 73-74; Kovač 2013; Kovač 2015; Tomorad 2015d: 49-50; Tomorad 2017b: 256-258; Tomorad 2017c: 82-83; Kovač 2019; Tomorad & Kovač 2019: 41-52.

428 Tomorad 2002; Tomorad 2003a: 71-72; Tomorad 2005: 20-21; Tomorad & Uranić 2006; Tomorad 2009a: 540-541; Tomorad 2015d: 51; Tomorad 2017b: 252, 256-257; Tomorad 2017c: 84.

429 Tomorad 2002; Tomorad 2003a: 71-72; Tomorad 2005: 20-21; Tomorad & Uranić 2006; Tomorad 2009a: 540-541; Tomorad 2015d: 51; Tomorad 2017b: 252, 256-257; Tomorad 2017c: 84.

430 *Zagreb: Arheološki muzej – Egipatski odjel*, E664-665.

431 *Zagreb: Arheološki muzej – Egipatski odjel*, E597-2.

432 Podrijetlo je u najčešćim slučajevima vrlo teško utvrditi ako o tome nema točnih zapisa u inventarnim knjigama ili nekoj drugoj dokumentaciji.

Muzej, institucija ili privatna zbirka	**Broj predmeta**
Arheološki muzej u Zagrebu	3279
Muzej Mimara u Zagrebu	505
Privatna zbirka Kovačić-Bošnjak, Kutina/Ivanić Grad	oko 500?
Dubrovački muzeji - Arheološki muzej u Dubrovniku	228 (240)
Arheološki muzej u Splitu	132 (140)
Arheološki muzej Istre u Puli	37
Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja u Rijeci	20-30?
Muzej Slavonije u Osijeku	18
Arheološki muzej u Zadru	15
Samostan sv. Eufemije u Kamporu na otoku Rabu - Arheološka zbirka	10 (21)?
Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb	13
Muzej suvremene umjetnosti u Zagrebu - Arheološka zbirka Benka Horvata	11
Franjevački samostan u Košljunu	10
Gradski muzej Varaždin - Arheološki odjel	8
Dioklecijanova palača u Splitu	7
Privatna zbirka Marović, Split	6
Franjevački samostan u Sinju - Arheološka zbirka	5
Dvorac Trakošćan, Trakošćan	4
Muzej grada Šibenika	3
HAZU – Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe u Zagrebu	3
Zavičajni muzej Varaždinske Toplice – Arheološki park *Aquae Iasae*	3
Muzej grada Splita	2
Muzej *Narona*, Vid kod Metkovića	2
Arheološki park Andautonija, Ščitarjevo	2
Park Maksimir, Zagreb	2
Zoološki vrt, Zagreb	2
Groblje Mirogoj, Zagreb	2
Zavičajni muzej Poreštine, Poreč	1
Lapidarij u Novigradu (Istra)	1
Privatna zbirka Lik, Kazale	1
Lapidarij Veliki Brijun	1
Gradski muzej u Senju - Lapidarij	1
Obiteljska kuća Glimb, Nin	1
Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, Split	1

Privatna zbirka Domančić, Split	1
Arheološka zbirka i Lapidarij Grga Novak, Centar za zaštitu kulturne baštine Hvar	1
Zavičajni muzej Imotski - Arheološka zbirka	1
Župni dvor, Kruševo	1
Gradski muzej Karlovac	1
Muzej grada Požege	1
Muzej grada Koprivnice	1
Gradski muzej Križevci	1
Muzej grada Zagreba	1
Muzej grada „dr. Zlatko Dragutin Tudjina“, Pregrada	1
Ukupan broj predmeta	4846-4887?

TABLICA 1 Egipatski predmeti u institucionalnim, muzejskim i privatnim zbirkama u Hrvatskoj

Arheološki muzej u Zagrebu

Arheološki muzej u Zagrebu danas je jedna od rijetkih institucija na našem prostoru koja kontinuirano prikuplja egipatske starine. Sustavnim prezentiranjem putem stalne postave i tematske izložbe ova institucija uvelike doprinosi da se domaća javnost neprestano upoznaje s kulturom i poviješću drevnoga Egipta.

Zbirka Egipatskog odjela nekadašnjeg Narodnog muzeja, danas Arheološkog muzeja u Zagrebu, u gotovo 150 godina postojanja prikupljana je iz raznih izvora. Zbirku danas vodi egiptolog Igor Uranić koji je kao muzejski kustos zaposlen od 1996. godine. Zametak zbirke čini mumija Nesi-Hensu[433] i njeni povoji poznati pod nazivom *Liber linteus zagrabiensis*[434] koji su u zgradu Narodnog muzeja u Zagrebu pristigli u ljeto 1862.[435] Riječ je o vrlo vrijednom svjetskom raritetu oko kojeg se do danas oblikovala jedna od najznačajnijih staroegipatskih zbirki na području srednje i jugoistočne Europe. Ipak, najveći dio zbirke prikupljen je zaslugom biskupa Josipa Jurja Strossmayera i predsjednika JAZU-a Franje Račkoga 1868. g., kad je od nasljednika baruna Franza Kollera otkupljeno oko 2100 staroegipatskih predmeta.[436] Danas zbirka sadrži 2227 predmeta koji datiraju od Srednjeg kraljevstva do ptolemejskog razdoblja (2055. g. pr. Kr. – 30. g. pr. Kr.). Većinu zbirke čini sitna plastika

433 Zagreb: *Arheološki muzej*, E-664.
434 Zagreb: *Arheološki muzej*, E-665.
435 Detaljnije o okolnostima nabavke i povijesti istraživanja ovih predmeta vidi u: Tomorad 2003a: 20, 28, 81-89; Tomorad 2003b: 54-59.
436 O okolnostima otkupa i dolasku Kollerove zbirke u Narodni muzej u Zagreb vidi u: Tomorad 2003a: 19-27, 31-33.

(skarabeji, amuleti, nakit, šauabtiji, statuete bogova), ali u zbirci se također nalaze brojne stele, kanope, papirusi, mumije i sarkofazi.[437] Od druge polovice 19. stoljeća pa sve do današnjih dana zbirka se više puta popunjavala poklonima građana, egipatske vlade ili otkupom vrijednih premeta. Točna nalazišta i podrijetlo nekih predmeta uglavnom su nepoznata. Zahvaljujući brojnim donacijama i manjim otkupima zbirka Arheološkog muzeja u Zagrebu danas posjeduje predmete neprocjenjive kulturne vrijednosti.

U zbirci Antičkog odjela Arheološkog muzeja u Zagrebu čuva se 36 predmeta koji se vežu uz ranu prisutnost (7. – 4. st. pr. Kr.) i štovanje staroegipatskih kultova na području Ilirika u grčko-rimskom razdoblju (3. st. pr. Kr. – 4. st.). Riječ je, uglavnom, o statuetama helenističkih i sinkretističkih bogova (Izide, Serapisa, Hermes-Tota, Izide-Fortune, Harpokrata) i nizu epigrafskih spomenika vezanih uz štovanje ovih božanstava. Većina predmeta pristigla je u muzej za vrijeme brojnih arheoloških iskopavanja tijekom 19. i 20. stoljeća, a manji dio predmeta potječe iz otkupa velike zbirke Franza Kollera.[438]

U Numizmatičkom odjelu Arheološkog muzeja u Zagrebu čuva se 223 primjerka kovanica ptolemejskih vladara (305. g. pr. Kr. – 30. g. pr. Kr.) i 793 kovanica rimskih careva kovanih u aleksandrijskoj kovnici u razdoblju od 30. g. pr. Kr. do početka 4. st.[439] U razne zbirke ovog odjela novac je uglavnom pristigao terenskim iskopavanjima s našeg prostora ili otkupom trećih osoba te danas ukupno broji 1016 kovanica.[440] Zbirka ptolemejskog novca pristigla je u Arheološki muzej u Zagrebu tijekom terenskih iskopavanja ili otkupom većeg broja danas većinom nepoznatih osoba. Velika skupina rimskog carskog novca aleksandrijske kovnice datira od vladavine Augusta (27. g. pr. Kr. – 14. g. pr. Kr.) do Dioklecijana (284. – 305.) te prikazuje brojne careve, njihove suvladare i egipatska helenistička božanstva (npr. Apisa, Izidu, Ozirisa, Harpokrata).

Muzej Mimara u Zagrebu

Muzej Mimara nastao je donacijom umjetničke zbirke Ante Topića Mimare (Korušca, 1898. – Zagreb, 1987.) SR Hrvatskoj i gradu Zagrebu.[441] Cjelokupna zbirka sastoji se od 3750 predmeta koji se danas čuvaju u zgradi muzeja na Rooseveltovu trgu br. 5 u Zagrebu. Muzej danas ne posjeduje nikakve podatke o vremenu kad je Ante Topić Mimara došao u posjed pojedinih predmeta, kao i o podrijetlu samih ar-

437 Detaljniji popis predmeta u: Tomorad 2017c: 53-58.
438 Detaljniji popis predmeta u: Tomorad 2017c: 58-60.
439 Detaljni popis predmeta u: Mirnik 2016; Tomorad 2017c: 60-65.
440 Vidi detaljnije u: Mirnik 2016.
441 O nastanku zbirke vidi u: Tomorad 2003a: 63-69; Tomorad 2017c: 65.

tefakata. Ukupno 505 predmeta staroegipatske provenijencije čuva se u dvije zbirke, Zbirci starih civilizacija i Zbirci stakla.

U Zbirci starih civilizacija čuva se 35 predmeta staroegipatske provenijencije koji datiraju od preddinastijskog razdoblja do koptske umjetnosti 6. i 7. stoljeća.[442] Predmeti preddinastijskog i arhajskog razdoblja i koptskog perioda čine ovu zbirku jedinstvenom u Hrvatskoj.

U Zbirci stakla čuva se 470 raznovrsnih staroegipatskih predmeta izrađenih od staklene paste ili stakla. Oni datiraju od razdoblja Srednjeg kraljevstva do kraja 2. stoljeća.[443] Ovo je jedina Zbirka stakla s predmetima egipatske provenijencije koja se čuva u Hrvatskoj, po čemu je ova zbirka jedinstvena.

Dubrovački muzeji - Arheološki muzej u Dubrovniku

Arheološki muzej u Dubrovniku, koji djeluje u sklopu Dubrovačkog muzeja, nastao je dugogodišnjim donacijama danas većinom nepoznatih osoba.

Iz inventarne knjige muzeja samo se za tri predmeta[444] mogu iščitati donator i vrijeme dolaska u muzej.[445] Iz arhivskih zapisa muzeja vidljivo je da je obitelj Amerling 1872. g. darovala veliku zbirku, a budući da su Franjo i Nikola Amerling živjeli u Egiptu u razdoblju od 1842. do 1882. godine, može se pretpostaviti da su oni vjerojatni donatori većine pristiglih predmeta. Arhivski zapisi također navode da je jednu veću zbirku darovao Ivo Nordeli koji se u inventaru zbirke ne navodi kao izravni darovatelj. Budući da točni podatci nisu sačuvani, preciznu genezu zbirke nemoguće je odrediti.

Većina predmeta potječe iz Kasnog, ptolemejskog i rimskog razdoblja. Prema podatcima iz inventarne knjige muzeja svi predmeti potječu iz Egipta. Budući da nemamo nikakve precizne naznake o njihovom točnom podrijetlu, gotovo je nemoguće utvrditi lokalitete s kojih artefakti potječu. Prema prvim preliminarnim istraživanjima I. Uranića (2002.) i M. Tomorada (2003., 2005.) u zbirci su identificirana 172 autentična predmeta, 30 mogućih krivotvorina, jedan predmet koji potječe iz Etrurije[446] i mumija koja se sastoji od dijelova tijela više osoba. U zbirci se čuva i 37 fotografija staroegipatskih spomenika i hramova koje je napravio poznati talijanski fotograf Antonio Beato[447]. On se u Kairu i Luksoru bavio fotografijom između 1860. i

442 Čukman Nikolić & Tomorad 2015; Tomorad 2017c: 65-67.
443 Ratković-Bukovčan 2001; Ratković-Bukovčan 2004; Tomorad 2003a: 67-69; Ratković-Bukovčan 2015; Tomorad 2017c: 67-68.
444 Dubrovnik: *Arheološki muzej*, inv. br. 638-639, dar obitelji Amerling i inv. br. 3808 dar Tonka Kurajca.
445 Više o donacijama i povijesti zbirke vidi u: Tomorad 2001: 26; Uranić 2002a; Tomorad 2003a: 56-63; Menalo 2003; Tomorad 2015d: 47-48; Tomorad 2017c: 68-72.
446 Dubrovnik: *Arheološki muzej*, inv. br. 3809.
447 Dubrovnik: *Arheološki muzej*, inv. br. 1683-1720. Tomorad & Štimac 2016: 229-234.

1906. Tijekom 2010. godine obavljena je revizija cjelokupnog fundusa Arheološkog muzeja u Dubrovniku pa tako i egipatske zbirke. Tom je prilikom otpisano dvanaest predmeta koji su ukradeni oko Božića 2002. godine.[448]

Arheološki muzej u Splitu

Egipatska zbirka Arheološkog muzeja u Splitu sastoji se od 73 do 80 predmeta[449] koji dokumentiraju prisutnost staroegipatskih sinkretističkih kultova na području srednje Dalmacije s otocima. U zbirci se također nalaze sfinge, dijelovi sfingi i jedna egipatska glava od crvenkastog granita koje su nekad krasile Dioklecijanovu palaču u Splitu. Najveći dio predmeta pristigao je u muzej tijekom arheoloških iskapanja na ovom području, a dio je nabavljen otkupom ili donacijom privatnih dalmatinskih obitelji Lanza, Marchi, Machiedo i Lukanović.[450]

U Numizmatičkoj zbirci Arheološkog muzeja u Splitu također se čuva 59 primjeraka ptolemejskog novca koji su pronađeni na području Dalmacije te otocima Visu, Korčuli i Hvaru.[451]

Arheološki muzej Istre u Puli

U Arheološkom muzeju Istre u Puli čuva se 37 staroegipatskih provenijencija. Predmete možemo podijeliti u tri skupine: 1.) trinaest predmeta s područja Pule i njene okolice koji potvrđuju prisutnost staroegipatskih kultova Serapisa, Izide, Izide-Fortune, Jupitera-Amuna i Hatora na području Istre[452]; 2.) sedam bronćanih predmeta uglavnom votivnog karaktera s područja Istre[453]; i 3.) sedamnaest staroegipatskih predmeta koji su bili dio zbirke nepoznatog austrijskog donatora[454]. U Muzeju se također čuva nepoznati broj ptolemejskih kovanica otkrivenih na prostoru Istre.[455]

448 Tomorad 2017c: 69-72.

449 Točna trenutna brojka nije utvrđena. U muzeju bi se prema podatcima objavljenim u raznim publikacijama trebalo nalaziti 80 kultnih predmeta, a prema popisu koji se nalazi u bazi Arheološkog muzeja u Splitu utvrđeno je postojanje 73 predmeta. Njih sedam trenutno se smatra zagubljenim. Detaljniji popis u: Tomorad 2017c: 73-75.

450 O povijesti zbirke vidi detaljnije u: Perc 1968; Selem 1963a; Selem 1969; Cambi 1971; Selem 1970; Selem 1971a; Selem 1972; Žanić-Protić 1988; Cambi 1993; Selem 1997; Tomorad 2003: 52-55; Tomorad 2005: 18-20; Selem 2012; Tomorad 2015d: 48-49; Tomorad 2017c: 73-75.

451 Detaljni popis vidi u: Tomorad 2017c: 75-76.

452 Detaljan popis vidi u: Tomorad 2017c: 76-77.

453 Detaljan popis vidi u: Tomorad 2017c: 77.

454 Detaljan popis vidi u: Tomorad 2017c: 78.

455 Tomorad 2017c: 90.

Povijesni i pomorski muzej Hrvatskog primorja u Rijeci

U Povijesnom i pomorskom muzeja Hrvatskog primorja čuva se između dvadeset do trideset ptolemejskih kovanica koje su pronađene na širem prostoru Hrvatskog primorja.[456] Otkrivene tijekom arheoloških istraživanja u periodu 19. i 20. stoljeća.[457]

Arheološka zbirka samostana sv. Eufemije u Kamporu na otoku Rabu

Samostan sv. Eufemije na otoku Rabu posjeduje manju arheološku zbirku u kojoj se nalaze i predmeti s područja starog Egipta.[458] U zbirci se možda čuva dvadesetak staroegipatskih predmeta koji su smješteni u jednoj manjoj vodoravnoj drvenoj vitrini pokrivenoj staklom.[459] U vitrini se također nalaze razne prapovijesne sjekire, vršci brončanih kopalja, uljanice, manje amfore, keramičke posude, dijelovi posuđa te nekoliko prikaza životinja. Budući da je staklena površina zakucana čavlima u podnožje vitrine, u ovom je trenutku je nemoguća stručna analiza predmeta, jer tamošnje crkvene vlasti ne žele dati dopuštenje za otvaranje vitrine. Upravo iz toga razloga za čak jedanaest predmeta se ne može sa sigurnošću utvrditi pripadaju li oni staroegipatskom kulturnom krugu ili ne. Također je nemoguće utvrditi radi li se o originalima ili je riječ o eventualnim falsifikatima.

Zbirku je samostanu donirao Ivo Kugli, ali, nažalost, nisu sačuvani nikakvi podatci o vremenu donacije. Pretpostavljam da su predmeti donirani nakon završetka II. svjetskog rata. Naime, prema sačuvanim podacima I. Kugli je kupio staroegipatske predmete u Aquileji 1939. godine od jednog Židova koji je bježao u Ameriku.[460] Podrijetlo predmeta teško je utvrditi, pa ostaje dvojba potječu li ti artefakti iz Egipta ili s područja Aquileje.

Arheološki muzej u Osijeku

U Arheološkom muzeju u Osijeku[461] čuva se osamnaest staroegipatskih predmeta. Oni su smješteni u Egipatskoj zbirci, Zbirci zlatnog nakita i gema i Antičkoj zbirci.[462]

456 Zahvaljujem Ivi Mileusniću, kustosu numizmatičke zbirke na informacijima vezanim uz ptolemejski i rimski novac egipatske provenijencije koji se čuva u Povijesnom i pomorskom muzeju Hrvatskog primorja. Tomorad 2017c: 90.

457 Mirnik 1987: 371, 382-386.

458 Detaljnije o zbirci vidi u: Bonifačić 1985; Tomorad 2003a: 75; Tomorad 2017c: 79.

459 Detaljan popis predmeta vidi u: Tomorad 2017c: 79.

460 Bonifačić 1985: 37-38, 40; Tomorad 2003a: 75; Tomorad 2017c: 79.

461 Riječ je o bivšem arheološkom odjelu Muzeja Slavonije koji se tijekom ljeta 2018. podijelio na nekoliko muzejskih institucija.

462 Ovom prilikom zahvaljujem kolegici Marini Kovač na ustupljenim informacijama o do sada nepoznatim predmetima te novim inventarnim brojevima. Detaljnije o povijesti zbirke vidi u: Tomorad 2003a: 73-

Polovica predmeta može se vezati uz prisutnost i štovanje staroegipatskih kultova na području rimske provincije Panonije (Osijek, Dalj). U zbirci se također čuva određeni dio staroegipatskih predmeta čije podrijetlo nije moguće utvrditi, a prema nekim saznanjima i ova skupina predmeta je možda otkrivena na prostoru Panonije.[463] Artefakti su u muzej prispjeli na tri načina: kao slučajni nalaz s područja Osijeka, kao rezultat temeljitih arheoloških istraživanja na području Osijeka i istočne Slavonije te kao dio otkupa ili donacija privatnih zbirki.[464]

Arheološki muzej u Zadru

Arheološki muzej u Zadru posjeduje zbirku 16 staroegipatskih kultnih predmeta koji su pronađeni prilikom arheoloških iskapanja na području Zadra i njegove okolice.[465] Predmeti su otkriveni na području Podgrađa kod Benkovca, Zadra i Nina tijekom 19. i 20. stoljeća te potvrđuju prisutnost štovanja kultova Jupiter-Amuna, Serapisa, Izide, Harpokrata, Besa i Ozirisa na prostoru srednje Dalmacije u razdoblju od 1. do početka 4. stoljeća.[466]

Muzej suvremene umjetnosti u Zagrebu – Arheološka zbirka Benka Horvata

Godine 1946. poznati hrvatski kolekcionar i numizmatičar Benko Horvat donirao je gradu Zagrebu oko 1000 predmeta koji datiraju iz razdoblja od 11. st. pr. Kr. do 9. stoljeća. Njegova arheološka zbirka sastavljena od 381 predmeta pohranjena je nakon donacije u tadašnje Galerije grada Zagreba koje su tijekom svoje preraspodjele završile u današnjem zagrebačkom Muzeju suvremene umjetnosti. U ovoj se zbirci nalazi se jedanaest predmeta koji se vežu uz faraonski Egipat ili uz prisutnost staroegipatskih kultnih fenomena na području Sredozemlja.[467]

Franjevački samostan na Košljunu

U Arheološkoj zbirci Franjevačkog samostana u Košljunu, u zaljevu Punta na otoku Krku, čuva se zbirka od deset staroegipatskih predmeta. Oni su pronađeni u helenis-

74; Kovač 2013; Kovač 2015; Tomorad 2017c: 82-83; Kovač 2019; Tomorad & Kovač 2019: 41-52.
463 Vidi: Perc 1968: nos. 46-51, 200-206.
464 Vidi detaljnije u: Kovač 2013; Kovač 2015; Kovač 2019; Tomorad & Kovač 2019.
465 O zbirci vidi: Giunio 2002; Tomorad 2003: 51-52; Tomorad 2017c: 80-81.
466 Detaljan popis predmeta vidi u: Tomorad 2017c: 80-81.
467 Detaljnije o predmetima vidi u: Koščević 2000; Tomorad 2003: 70; Tomorad 2017c: 81.

tičkim grobovima na prostoru antičke nekropole otkrivene u vrtu kuće obitelji Šimigoj u gradu Krku. Šauabtij, pseudošaubtij i tri skarabeja pripadaju faraonskom razdoblju egipatske povijesti i vjerojatno su na prostor Krka pristigli sredinom 1. st. pr. Kr., a pet figurica mačke vjerojatno pripadaju prvim stoljećima Rimskoga Carstva.[468]

Gradski muzej Varaždin

U Gradskom muzeju Varaždin čuva se sedam staroegipatskih predmeta i jedna staklena posuda na metalnom stalku s tri staroegipatske figure vjerojatno izrađena tijekom 19. stoljeća. Šest vrlo lijepih staroegipatskih predmeta potječu iz privatne zbirke obitelji Pasthory-Varady koja je vjerojatno nastala u 19. stoljeću u vrijeme kada je jedan od njezinih članova boravio u Egiptu tijekom svoje diplomatske službe. Nakon njegova povratka u zemlju predmeti su prispjeli u obiteljski dvorac Križovljan, odakle su u prvoj polovici 20. stoljeća dospjeli u muzej. Posljednja akvizicija ove zbirke je maleni neobjavljeni staroegipatski skarabej koji je doniram muzeju tijekom 2005. godine.[469] Svi su predmeti umjetnički vrlo lijepi i dobro očuvani.

Dioklecijanova palača u Splitu

Rimski car Dioklecijan (284. – 305.) dao je svoju palaču u današnjem Splitu ukrasiti brojnim staroegipatskim spomenicima koji su dopremljeni direktno iz Egipta. Dio tih spomenika ostao je sačuvan do danas.[470] Dio stupova od egipatskog kamena danas se nalazi *in situ* u dijelu zapadne kolonade Peristila, a dio je prenesen u crkvicu na Sustipanu. Na prostoru Dioklecijanove palače u Splitu danas je izloženo sedam staroegipatskih sfingi ili njihovih dijelova.[471] Njihov dio pronađen je tijekom arheoloških istraživanja palače Cindro u drugoj polovici 19. i prvoj polovici 20. stoljeća. Velika sfinga od crnog granita nalazi se na lijevoj strani Peristila, sfinga od crnog sjajnog granita pred ulazom u Jupiterov hram, a vrlo oštećena sfinga od crnog granita smještena je uz istočni zid Mauzoleja. Mala sfinga od sivog granita i ulomak sfinge od sivkastog granita izloženi su u podrumskim prostorijama Palače. Egipatska glava s klaftom na glavi od crvenog granita nalazi se uzidana u kuću Gotovac u Ulici Palaić

468 Vidi detaljnu analizu predmeta u: Tomorad 2015a: 185-195; Tomorad 2015e; Tomorad & Sliwa 2015; Tomorad 2017c: 83; Tomorad 2018c.

469 Više o zbirci i predmetima vidi u: Tomorad 2002; Tomorad 2003a: 71-72; Tomorad & Uranić 2006; Tomorad 2015d: 51; Tomorad 2017c: 84.

470 Više o spomenicima iz Dioklecijanove palače u Splitu vidi u: Bulić & Karaman 1927; Perc 1968: 253-263; Selem 1970; Selem 1997: 97-106; Tadinac 2011; Belamarić 2016.

471 Riječ je o sedam sfingi ili dijelova sfingi. Detaljnije u katalogu baze podataka *Croato-Aegyptica*. [croato-aegyptica.starapovijest.eu]

Slika 128. Sfinga od crnog sjajnog granita ispred ulaza u Jupiterov hram.

br. 16. Sredinom devedesetih godina 20. stoljeća, tijekom arheoloških konzervatorskih radova u palači otkriven je fragment sfinge od sivog granita.

Muzej grada Splita čuva sfingu od sivo-crnog granita koja je otkrivena 1948. i glavu sfinge od ružičasto-sivog granita koja je iskopana sredinom 1996. tijekom arheoloških istraživanja akvadukta i antičke kanalizacije Palače.[472] U Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu čuva se ulomak šape sfinge od crnog granita koja je otkrivena na prostoru crkve u Sustipanu u razdoblju od 1958. i 1962. godine.[473]

Franjevački samostan u Sinju

Pet egipatskih predmeta dio su arheološke zbirke Franjevačkog samostana u Sinju.[474] Predmeti potječu iz okolice Sinja, iz Čitluka, a jedan skarabej od tamnog kamena donio je pred 2. svjetski rat fra Ante Jadrijević iz Egipta. Predmeti koji su pronađeni na našem prostoru dokumentiraju pojavu staroegipatskih kultova na području rimske provincije Dalmacije. U zbirci se čuva ukupno šest staroegipatskih predmeta.[475]

Muzej grada Šibenika

U šibenskom gradskom muzeju čuvaju se tri predmeta staroegipatske provenijencije koji su otkriveni na širem gradskom području.[476] To su brončana figura Her-

472 Marasović J., Marasović K., Perojević & Rismondo 1999: 74. Detaljnije o predmetima u katalogu baze podataka *Croato-Aegyptica*. [croato-aegyptica.starapovijest.eu].

473 Detaljnije u katalogu baze podataka *Croato-Aegyptica*. [croato-aegyptica.starapovijest.eu].

474 Sinj: Franjevački samostan – Arheološka zbirka, R193, R298-R301, Detaljnije o predmetima u katalogu baze podataka *Croato-Aegyptica*. [croato-aegyptica.starapovijest.eu].

475 Cambi 1971; Selem 1979: 79-92; Selem 1997: 93-94, 116-118; Tomorad 2003a: 75-76; Uranić 2008: 70-73; Tomorad 2015d: 51-52.

476 Zahvaljujem Toni Brajkoviću, kustosu Gradskog muzeja u Šibeniku koji mi je poslao podatke o ova tri

mes-Thota s lokaliteta Danilo (*Municipium Raditarum*)[477], primjerak brončanog ptolemejskog novca kovanog na Cipru, koji je otkriven na rtu Ploče,[478] te žrtvenik od bijelog vapnenca s posvetom božici Izidi koji se nekada čuvao u lapidariju *Varvaria* u Bribirskoj Glavici.[479]

Manje muzejske zbirke predmeta

Na području Hrvatske pronađen je veliki broj predmeta koji dokumentiraju pojavu sinkretističkih staroegipatskih kultova koji su bili vrlo popularni tijekom Rimskoga Carstva. Na otoku Veliki Brijun nalazi se monolitni kameni blok s protomom glave Jupitera-Amuna koji je 1949. godine prenesen na Brijune iz Arheološkog muzeja Istre u Puli.[480] Predmet se ne nalazi u muzeju, nego stoji na otvorenome prostoru u parku preko puta crkve sv. Germana.[481]

U sklopu privatnog lapidarija kuće u Ulici J. Malaveca br. 12 u Novigradu nalaze se dva fragmenta manje are sa žrtvenika posvećenog Izidi.[482]

U Zavičajnom muzeju Poreštine čuva se malena statueta Izide-Fortune. Ona je otkrivena u sklopu dijela keramičarskog proizvodnog središta u *Loronu* tijekom arheoloških istraživanja lokaliteta (1994-1998).[483]

Godine 1962. u lapidarij Gradskog muzeja u Senju premješten je fragment skulpture s votivnim natpisom posvećenom kultu boga Serapisa. Ovaj je spomenik otkriven je 1898. na području Senja.[484] U muzeju se također čuva nepoznati broj ptolemejskih kovanica.[485]

Zbirka Centra za zaštitu kulturne baštine Hvara smještena je u okviru nekadašnje crkve sv. Marka koja je pripadala Dominikanskom samostanu. Tamošnja arheološka zbirka i njen lapidarij posvećeni su glasovitom povjesničaru, Hvaraninu dr. Grgi Novaku. U zbirku su uključeni brojni predmeti koji dokumentiraju povijest otoka Hvara od prapovijesti do kasne antike. Od staroegipatskih predmeta u zbirci se čuva brončani kipić boga Nefertuma koji je pronađen na otoku. Uz njega se u stalnom postavu mogu vidjeti još tri staroegipatska amuleta i jedan šauabti koji su također pronađeni na otoku Hvaru, a danas se nalaze u posjedu Arheološkog muzeja u Splitu.[486]

---

predmeta. Tomorad 2015d: 53.

477 Predmet se nalazi u privatnom posjedu Dragice Klarić. Tomorad 2017c: 86.

478 Šibenik: *Muzej grada Šibenika*, MGŠ 11001. Šešelj 2009: 321. Detaljnije u katalogu baze podataka *Croato-Aegyptica*. [croato-aegyptica.starapovijest.eu].

479 Šibenik: *Muzej grada Šibenika*, MGŠ 11748. Detaljnije u katalogu baze podataka *Croato-Aegyptica*. [croato-aegyptica.starapovijest.eu].

480 Jurkić-Girardi 2005: 147.

481 Tomorad 2017c: 86.

482 Tomorad 2017c: 87.

483 Jurkić-Girardi 2005: 204-205; Tomorad 2017c: 87.

484 Tomorad 2017c: 87.

485 Tomorad 2017c: 90.

486 Tomorad 2017c: 87.

U Arheološkom muzeju *Narona* u Vidu kod Metkovića čuva se žensko alabasterno poprsje s jasnim Izidinim odrednicama (veo, izidinski čvor, šal)[487] te kameni spomenik sa zagrobnim natpisom i prikazom sistruma[488] koji još jednom dokumentiraju prisutnost staroegipatskog kulta na prostoru Dalmacije u razdoblju Rimskoga Carstva.[489]

U Zavičajnom muzeju Imotski čuva se brončani kipić sinkretističkog božanstva Izide-Fortune. Iskopan je u blizini Šarampova mosta u Prološcu kod Imotskog 1986. g. Iste je godine otkupljen za istu zbirku gdje se i danas čuva.[490]

Na prostoru sela Sesveta, u Požeškoj kotlini, tijekom proljeća 1979. otkriven je gornji dio koštanog noža s urezanim profilom ženske glave. Na temelju moje prve preliminarne analize predmeta utvrdio sam da urezani profil vjerojatno prikazuje božicu Izidu.[491] Predmet se danas čuva u Gradskom muzeju Požege[492].

Tijekom kolovoza 2001. na području šljunčare Gabajeva greda u blizini Drave iz jezera je na dubini od 25 m iskopano mramorno krunište stele s lavljim parom. Riječ je o jednom u nizu sličnih spomenika s područja rimske provincije Panonije koji dokumentiraju pojavu sinkretističkih kultova Serapisa i Kibele. Krunište je pronašao voditelj šljunčare i amater-arheolog Ivan Zvijerac. Ono je ubrzo nakon pronalaska smješteno na plovni bager na jezeru, a potkraj rujna 2001. preneseno u Muzej grada Koprivnice, gdje se i danas čuva.[493]

U Gradskom muzeju Križevaca čuva se krunište s parom lavova od bijelog mramora koje ikonografski odgovara prikazu Serapisa.[494] Ono je pronađeno početkom pedesetih godina 20. stoljeća u Križevcima prilikom kopanja tamošnjeg novog groblja sv. Roka.[495]

U Muzeju grada Zagreba danas se čuva glava brončane staroegipatske statuete iz razdoblja XXVI. dinastije (664. – 525. g. pr. Kr.)[496] koja se nekad nalazila u zbirci slavne njemačke glumice Tille Durieux (rođ. Otillia Godefroy, 1880. – 1971.).[497]

---

487 Vid kod Metkovića: *Arheološki muzej Narone*, AMN-279. Detaljnije u katalogu baze podataka *Croato-Aegyptica*. [croato-aegyptica.starapovijest.eu].

488 Tomorad 2017c: 87.

489 Tomorad 2017c: 87.

490 Tomorad 2017c: 87.

491 Ovom prilikom zahvaljujem kolegici Mireli Pavličić, kustosici Gradskog muzeja u Požegi, koja je sredinom svibnja 2013., potražila ovaj predmet u depoima muzeja te mi dostavila njegove fotografije na temelju kojih sam izvršio ovu prvu preliminarnu analizu.

492 Požega: *Gradski muzej Požege*, 21.628. Sokač-Štimac 1980; Tomorad 2003a: 138; Tomorad 2015d: 52; Tomorad 2017c: 87.

493 Koprivnica: *Muzej grada Koprivnice*, 10960. Tomorad 2003a: 73; Tomorad 2005: 22; Tomorad 2015d: 52-53. Tomorad 2017c: 88.

494 Križevci: *Gradski muzej Križevci*, 26.

495 Tomorad 2003: 73; Tomorad 2005: 22; Tomorad 2015d: 53; Tomorad 2017c: 89.

496 Zagreb: *Muzej grada Zagreba*, MGZ 4759. Kadić 1984; Tomorad 2003a: 69; Tomorad 2015d: 53; Tomorad 2017c: 88.

497 Zbirka je nastala tijekom prva tri desetljeća 20. stoljeća. U njoj se nekada nalazio čitav niz predmeta različitih razdoblja staroegipatske povijesti od skarabeja, amuleta, kipića bogova, kip svećenice He-nid s hijeroglifskim natpisom i nekoliko malih predmeta brončane plastike. Godine 1982. njena je nasljednica Erika Danhoff darovala devetnaest predmeta iz njene zbirke gradu Zagrebu u kojem je gospođa Durieux živjela od 1941. do 1952. Tomorad 2003a: 69; Tomorad 2017c: 88.

U Muzeju grada Pregrade čuva se maleni amulet staroegipatskog boga Besa.[498] Ovaj staroegipatski predmet došao je u lokalni muzej kao donacija privatne zbirke dr. Zlatka Dragutina Tudjine iz Münchena.[499]

Privatne zbirke

U ovome trenutku gotovo je nemoguće odrediti točan broj staroegipatskih spomenika koji se čuvaju u raznim privatnim zbirkama. Većina ovih zbirki zatvorena je za javnost, a samo je dio registriran u konzervatorskim odjelima Ministarstva kulture Republike Hrvatske. U razdoblju od 2002. do 2018. u nekoliko sam navrata pokušao doći do podataka o staroegipatskim spomenicima koji se čuvaju u privatnom posjedu, ali, nažalost, dobio sam tek neke naznake da takve zbirke postoje u raznim gradovima na području Hrvatske. Privatne zbirke na prostoru Hrvatske mogu se podijeliti na zbirke koje su uključene u zbirke raznih muzejskih institucija i zbirke koje fizičke osobe čuvaju u svojim privatnim, najčešće kućnim kolekcijama. Zbirke koje se čuvaju u kućnim kolekcijama uglavnom su neobjavljene, nesistematizirane i nepoznate javnosti. Prema zakonu svaka privatna zbirka trebala bi biti prijavljena, pregledana i procijenjena, ali u praksi ovaj zakon ne funkcionira što sam mogao i sam primijetiti prilikom već navedenog obilaska konzervatorskih odjela.[500]

Kao što se može vidjeti iz prethodnih poglavlja ove knjige lako se može primijetiti da su institucionalne zbirke dobrim dijelom nastale zahvaljujući brojnim donacijama privatnih zbirki ili otkupom istih. U narednom ću se tekstu ukratko osvrnuti na neke poznatije privatne zbirke staroegipatskih umjetnina.

U privatnom posjedu obitelji Domančić na otoku Hvaru čuva se pseudošauabti od neobojene pečene zemlje koji datira iz Kasnog i helenističkog razdoblja staroegipatske povijesti (664.–30. g. pr. Kr.). Predmet je pronađen na otoku Hvaru. Zbirka je publicirana u više navrata.[501]

Obitelj Marović iz Splita danas čuva šest kultnih predmeta koji dokumentiraju prisutnost staroegipatskih kultova na području srednje Dalmacije. Njih je vjerojatno tijekom svoga života prikupio Frane Carrara na području Salone ili Splita. Njegovi nasljednici su tijekom narednih sto pedeset godina nasljeđivali ove predmete te su

498 Pregrada: *Muzej grada Pregrade „dr. Zlatko Dragutin Tudjina"*, MGP 00294.

499 Predmet je izrađen od sitnozrnate stijene s primjesama metalnih oksida i kvarcnog pijeska. Pregrada: Muzej grada Pregrade „*Dr. Zlatko Dragutin Tudjina*": inv. br. MGP-00294. Špoljar 2008; Tomorad 2015d: 53.

500 Tomorad 2015d: 53-54.

501 Selem 1972: 22; Selem 1979: 83-84, t. 1; Selem 1997: no. 4.5, 109; Tomorad 2000: 10, 13; Tomorad 2003a: 78; Tomorad 2004b: 90, 97-98; Tomorad 2006b: no. 3, 286, t. 77/3; Tomorad 2015d: 176-177; Tomorad 2017c: 89.

oni naposlijetku preko obitelji Carrara-Bratanića prispjeli u obitelj Tereze Marović. Zbirka je publicirana u više navrata.[502]

U posjedu Dražena Kovačića i Žarka Bošnjaka nalazila se 1991. velika zbirka s više od 500 staroegipatskih predmeta. Ovi privatni kolekcionari održali su u lipnju 1991. izložbu svoje kolekcije u Muzeju Moslavine u Kutini.[503] Na samoj je izložbi bilo predstavljeno oko stotinu predmeta egipatske kulture koji su kronološki pratili povijest Egipta od razdoblja Nagade do kasne antike. Tom su prilikom bili izloženi predmeti iz svakodnevne uporabe, posmrtne maske, sitna plastika, amuleti, nakit, dijelovi sarkofaga i zavjetna stela. Tijekom posljednjih desetak godina vlasnici zbirke pokušali su prodati ove predmete Arheološkom muzeju u Zagrebu, ali bez uspjeha.

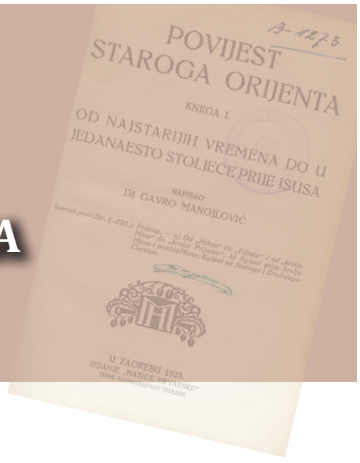
Prema informacijama koja posjedujem samo na području Zagreba postoji više od dvadesetak većih i manjih privatnih zbirki staroegipatskih starina. Međutim, niti jedna od ovih zbirki nije nikada publicirana pa stoga nije poznata široj javnosti. Slične zbirke također postoje na području Požege, Siska, Varaždina, Kazala i Splita.

502 Selem 1972: 19-21; Selem 1997: 89-90; Tomorad 2000: 2, 10, 13; Tomorad 2004b: 91, 97, 105-107, 109; Tomorad 2006b: nos. 5-10, 287-290; Tomorad 2017c: 89.

503 Bobovec 1991; Tomorad 2003a: 78; Tomorad 2005a: 23; Tomorad 2015d: 53-54; Tomorad 2017c: 89.

RAZVOJ EGIPTOLOŠKIH ISTRAŽIVANJA U HRVATSKOJ (1862. – 2019.)

Egiptološka istraživanja u Hrvatskoj (1862. – 2019.)

Egiptološka istraživanja u sklopu hrvatskih povijesnih znanosti razvijala su se u nekoliko razdoblja. U prvom razdoblju pripreme (od sredine 19. stoljeća do 1900.) prate se svjetski tokovi orijentalistike, prvenstveno egiptologije te se osigurava obrada građe u domaćim muzejskim institucijama. U drugom se razdoblju (1900. – 1960.) interpretira građa, pišu se prvi povijesni pregledi, nastavna skripta i enciklopedijski članci. U sljedećem razdoblju autonomnog razvitka (1960. – sredina devedesetih godina 20. st.) pojavljuju se prvi specijalisti, školovani orijentalisti koji istražuju i fenomene s domaćega tla, osobito svjedočanstva orijentalnog i egipatskog kulta koji je najučestaliji. Njihova se istraživanja pomiču prema socijalnoj pozadini tih fenomena. U oba razdoblja pojavljuju se osobe koje poglavito istražuju izvornu egipatsku povijest i kulturu. Od sredine devedesetih godina 20. stoljeća do danas javlja se novi val znanstvenika koji mijenjaju način razmišljanja i istraživanja povijesti starog Istoka i Egipta te prate svjetske istraživačke tokove. U posljednjem razdoblju pozornost istraživača nije više isključivo usmjerena uz pojavu i proučavanje orijentalnih kultnih fenomena, nego se fokusira na obradu i objavu građe, prvenstveno staroegipatskih predmeta koji se čuvaju u brojnim muzejskim institucijama u Hrvatskoj, pisanju i objavljivanju znanstvenih radova o povijesnim fenomenima staroegipatske povijesti, kulture i religije u specijaliziranim međunarodnim egiptološkim publikacijama i periodici, posebnih studija koji se objavljuju u obliku knjiga bilo da je riječ o katalozima pojedinih muzeja ili pregledima staroegipatske povijesti i religije.

Hrvatske povijesne znanosti (arheologija, povijest i povijest umjetnosti) počele su se baviti izučavanjem staroegipatskih starina u drugoj polovici 19. stoljeća. Tijekom 19. stoljeća, u vrijeme kada se svjetska egiptološka znanost uvelike razvijala na području srednje (Austrija, Njemačka) i zapadne Europe (Francuska, Engleska), hrvatski su stručnjaci uglavnom bili okrenuti izučavanju vlastite prošlosti od antike do modernog vremena, a egiptološka znanost zanimala je samo malobrojne. Početkom 21. stoljeća naši su stručnjaci još uvijek u najvećoj mjeri zaokupljeni izučavanjem hrvatskog povijesnog prostora. Pritom su vrlo važnu ulogu imali već navedeni faktori

koji su dodatno otežavali autonomni razvitak egiptologije kao samostalne znanosti.[504]

Izučavanje staroegipatske povijesti na tlu Hrvatske započinje 1862. kada je u Narodni muzej u Zagrebu dopremljena tzv. zagrebačka mumija, njeni povoji i ostali popratni predmeti. Bio je to, vjerojatno, prvi predmet staroegipatske provenijencije koji je došao u posjed naših muzejskih institucija, a da nije potjecao s hrvatskog povijesnog prostora. On je sve do naših dana privukao vrlo veliku pozornost zbog činjenice da je 1892. potvrđeno da je mumija žene (tzv. zagrebačka mumija) obavijena lanenim povojima ispisanim etruščanskim jezikom i pismom.[505] Ti povoji danas su u svjetskoj znanosti poznati pod nazivom *Liber linteus zagrabiensis*, a predstavljaju raritet kakav više nije zabilježen. Sama mumija privukla je puno manje pozornosti od povoja pa je o njoj razmjerno malo pisano, dok o povojima postoji više od stotinu članaka i knjiga.[506]

U isto vrijeme, od šezdesetih godina do kraja 19. stoljeća, nastali su zametci staroegipatskih zbirki po najvećim hrvatskim gradovima (Zagreb, Dubrovnik, Split). Ove muzejske zbirke omogućile su našim znanstvenicima da se počnu upoznavati s egiptološkom problematikom i aktualnim kretanjima u znanosti. Posjet velikog i značajnog egiptologa Henricha Brugscha Zagrebu 1869. i 1870. g. omogućio je prva istraživanja[507] danas naše najveće i najznačajnije staroegipatske zbirke Arheološkog muzeja u Zagrebu. Ova je institucija u posljednjih sto i pedeset godina postala središnje mjesto izučavanja izvorne staroegipatske građe. Oko nje su se često okupljali naši znanstvenici koji su se značajnije bavili staroegipatskim zbirkama u Hrvatskoj (Šime Ljubić, Duje Rendić–Miočević, Marcel Gorenc, Ivan Mirnik, Ante Rendić–Miočević, Igor Uranić i Mladen Tomorad).

Drugo važno središte proučavanja staroegipatskih starina, uglavnom vezanih uz pojavu staroegipatskih kultova na našem prostoru, je Arheološki muzej u Splitu. Uz njegov se rad može se pratiti djelatnost druge skupine naših znanstvenika (don Frane Bulić, Petar Selem) koji su uglavnom objavljivali građu vezanu uz prisutnost sinkretističkih staroegipatskih kultova na području Dalmacije.

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu je treća institucija u kojoj se značajnije proučavala staroegipatska povijest. U sklopu ove institucije kontinuirano se može pratiti izučavanje egipatske civilizacije od osamdesetih godina 19. stoljeća sve do današnjih dana (Gavro Manojlović, Grga Novak, Petar Lisičar, Petar Selem, Mladen Tomorad, Inga Vilogorac Brčić, Igor Uranić).

U posljednjih desetak godina važnu ulogu ima i četvrta i posljednja hrvatska institucija, Odsjek za povijest Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, gdje se predaju spe-

504 Detaljno o svim otežavajućim faktorima vidi u: Tomorad 2006a: 38-39.
505 Detaljno u: Tomorad 2003a: 81-89; Tomorad 2003b.
506 Vidi detaljan pregled istraživanja i popis radova u: Tomorad 2003a: 81-89. Zagreb: *Arheološki muzej*, E-664 i E-665.Detaljna popis radova vidi u bazi podataka Croato-Aegyptica [croato-aegyptica.starapovijest.eu]
507 Tomorad 2003a: 33, 90.

cijalizirani predmeti vezani uz povijest drevnog Egipta i starog Istoka u sklopu preddiplomskog i diplomskog studija povijesti (Eva Katarina Glazer, Mladen Tomorad).

Vrste egiptoloških istraživanja u Hrvatskoj

U knjizi *Egipat u Hrvatskoj* podrobno sam razradio sve tipove egiptoloških istraživanja u Hrvatskoj od 1862. do 2002.[508] Tada sam na temelju proučavanja mnogobrojnih radova egiptološka istraživanja u Hrvatskoj podijelio u tri osnovne faze:

1.) od 1862. do kraja 19. stoljeća, kada uglavnom počinje stručno izučavanje predmeta staroegipatske provenijencije u našim muzejskim institucijama.[509]

2.) prva polovica 20. stoljeća – kada se pojavljuju prvi radovi vezani isključivo uz staroegipatsku povijest, prve knjige i enciklopedijske natuknice. U istom se periodu organiziraju i prva stručna putovanja u Egipat o čemu je već bilo riječi u prethodnim poglavljima ove knjige (Grga Novak, 1932. – 1933., 1935.).[510]

3.) druga polovica 20. stoljeća – kada se staroegipatskoj povijesti i kulturi posvećuje mnogo više pozornosti.[511] Posebno se izdvajaju prvi monografski pregledi staroegipatske povijesti (Petar Lisičar[512], Grga Novak[513]), brojni radovi o spomeničkoj baštini vezanoj uz prisutnost orijentalnih i staroegipatskih sinkretističkih kultova na prostoru Istre i rimskih provincija Dalmacije i Panonije[514] te veći broj izložaba[515]. Organizirano je i nekoliko stručnih posjeta Egiptu (Grga Novak 1963.; Marcel Gorenc & Duje Rendić–Miočević 1977.; Marcel Gorenc, Duje Rendić-Miočević, Ivan Mirnik, Ante Rendić-Miočević 1979.; Petar Selem 1991.).[516]

U razdoblju od 2001. do danas došlo je do velikog zaokreta vezanog uz egiptološka istraživanja u Hrvatskoj pa se tako može govoriti i o četvrtoj fazi koja upravo traje. U ovom periodu objavljeno je deset knjiga vezanih uz izvornu povijest i kulturu starog Egipta[517] te

508 Tomorad 2003a: 81-98.
509 Tomorad 2003a: 81-98.
510 Tomorad 2003a: 99-134.
511 Tomorad 2003a: 135-188.
512 Lisičar 1956; Lisičar 1966: 1-41; Lisičar 1972: 1-71; Lisičar 1975: 1-59.
513 Novak 1945a; Novak 1945b; Novak 1955; Novak 1967.
514 Detaljan pregled u: Tomorad 2003a: 147-156.
515 Detaljan pregled u: Tomorad 2003a: 147-156.
516 Tomorad 2003a: 165-166.
517 Uranić, Igor, *Stari Egipat - povijest, književnost i umjetnost drevnih Egipćana*, Zagreb: Školska knjiga, 2002.; Tomorad, Mladen, *Egipat u Hrvatskoj*, Zagreb: Barbat, 2003.; Uranić, Igor, *Ozirisova zemlja*, Zagreb: Školska knjiga, 2005; Uranić, Igor, *Životi Egipćana*, Zagreb: Arheološki muzej, 2014; Šekrst, Kristina & Uranić, Igor, *Staroegipatski jezik*, Zagreb: Školska knjiga, 2014.; Tomorad, Mladen (ur.) *A History of Research into Ancient Egyptian Culture Conducted in Southeast Europe*, Oxford: Archaepress, 2015.; Tomorad, Mladen, *Staroegipatska civilizacija sv. I: Povijest i kultura starog Egipta*, Zagreb: Hrvatski studiji, 2016.; Tomorad, Mladen, *Staroegipatska civilizacija sv. II: Uvod u egiptološke studije*, Zagreb: Hrvatski studiji, 2017.; Tomorad, Mladen & Popielska-Grzybowska, Joanna (ur.), *Egypt 2015: Perspectives of Research. Proceedings of the Seventh European Conference of Egyptologists (2nd-7th June, 2015, Zagreb*

veći broj kataloga muzejske građe[518]. U Arheološkom muzeju Istre u Puli, Arheološkom muzeju u Dubrovniku, Arheološkom muzeju u Zagrebu, Arheološkom muzeju Narode u Vidu kod Metkovića, Muzeju Slavonije u Osijeku i Muzeju Mimara postavljen je veći broj izložbi vezanih u staroegipatsku povijest.[519] Od 2002. do danas aktivno djeluje projekt *Croato–Aegyptica Electronica*, prvi egiptološki projekt na širem prostoru jugoistočne Europe. Naši stručnjaci sve se više aktivno uključuju u međunarodna udruženja i projekte te aktivno sudjeluju na brojnim egiptološkim konferencijama.

Tijekom više od sto i pedeset godina prisutnosti staroegipatskih istraživanja u Hrvatskoj, objavljena istraživanja možemo podijeliti na sljedeće vrste:

1. radove vezane uz objavljivanje kulturne baštine u muzejskim i privatnim zbirkama u Hrvatskoj i inozemstvu;

2. radove o orijentalnim i staroegipatskim kultovima;

3. opće preglede povijesti, umjetnosti, svakodnevnog života, religije i povijesti istraživanja;

4. enciklopedijske natuknice.

Pritom posebnu važnost treba pridati istraživanju predmeta staroegipatskog podrijetla koji se čuvaju u institucionalnim ili privatnim zbirkama u Hrvatskoj. Ovu vrstu istraživanja možemo podijeliti na sljedeće vrste:

1. objavljivanje artefakata vezanih uz pojavu i prisutnost staroegipatskih kultova na području Istre te rimskih provincija Dalmacije i Panonije. Ovi predmeti čine glavninu manjih zbirki na području Hrvatske. Po broju predmeta posebno se izdvajaju Arheološki muzej Istre u Puli, Arheološki muzej u Zadru, Arheološki muzej u Splitu, Arheološki muzej u Zagrebu i Arheološki muzej u Osijeku.

2. objavljivanje staroegipatskih predmeta koji su na hrvatski prostor došli preko posrednika i kolekcionara podrijetlom iz Egipta. U ovu skupinu spadaju zbirke Egipatskog odjela Arheološkog muzeja u Zagrebu, Muzeja Mimara u Zagrebu, Arheološkog muzeja u Dubrovniku i Gradskog muzeja u Varaždinu.

3. znanstvenu analizu i interpretaciju predmeta muzejskih i privatnih zbirki;

4. stručne i znanstvene radove (članci, knjige) vezane uz proučavanje prisutnosti orijentalnih i staroegipatskih kultova na hrvatskom povijesnom prostoru. Radovi se temelje na prethodno objavljenoj stručnoj analizi građe te interpretaciji pojave ove

– *Croatia)*. Oxford: Archaeopress, 2017.; Tomorad, Mladen i suradnici. *Slavne žene stare povijesti: životi žena u društvima starog svijeta*. Zagreb: Meridijani-Hrvatski studiji, 2018.

518 Mirnik & Dukat 2004.; Uranić 2005; Uranić 2009; Selem & Vilogorac Brčić 2012; Kovač 2013; Selem & Vilogorac Brčić 2015.; Mirnik 2016.

519 *Egipatska religija i antička Istra*, Arheološki muzej Istre u Puli, Pula 2001; *Egipatska zbirka Dubrovačkog muzeja*, Arheološki muzej-Dubrovački muzeji, Dubrovnik proljeće 2003; *Egipatska zbirka* - novi stalni postav Egipatskog odjela Arheološkog muzeja u Zagrebu, otvoren potkraj ožujka 2005; *Mumije – znanost i mit*, Arheološki muzej, Zagreb prosinac 2012. - ožujak 2013.; *Egipatska zbirka Arheološkog muzeja u Dubrovniku*, Arheološki muzej Narone, Vid, 29. lipanj – 31. kolovoz 2012.; *Ulaznica za drugi svijet – Egipatska zbirka Muzeja Slavonije*, Muzej Slavonije, Osijek, 2013.; *Egipat u Hrvatskoj: hrvatska fascinacija starim Egiptom*, Muzej Mimara, Zagreb 20. rujan – 14. listopad 2018.

vrste građe na našem tlu. Glavnina istraživanja uglavnom je vezana upravo uz ovu problematiku;

5. stručne i znanstvene radove vezane uz staroegipatsku povijest koji se djelomično temelje i na interpretaciji staroegipatskih predmeta iz naših zbirki.

Najznačajnija istraživanja (1862. – 2019.)

Prva egiptološka istraživanja u Hrvatskoj vezana su uz egipatsku zbirku Narodnog muzeja u Zagrebu, pri čemu se posebno ističu pionirski radovi Šime Ljubića (Stari Grad, 1822. – Stari Grad, 1896.).[520] Godine 1869. u Zagrebu je boravio glasoviti njemački egiptolog Heinrich Brugsch (1827. – 1894.). Tijekom njegova boravka Ljubić ga je pozvao u Narodni muzej kako bi procjenio tek kupljenu egipatsku zbirku.[521] Brugsch je prvi pregledao i sistematizirao cijelu zbirku te sastavio bilješke na temelju kojih je Ljubić kasnije objavio dva vrlo važna popisa zbirke (1871. i 1889.).[522] Zaslugom Š. Ljubića u Zagreb tijekom druge polovice 19. stoljeća dolaze svjetski znanstvenici i orijentalisti (R. Krehl, L. Reinisch, R. F. Burton, E. Brock, P. Proby Cautley) koji proučavaju povoje „Zagrebačke mumije" ispisane u to vrijeme nepoznatim jezikom i pismom.[523] Tijekom detaljnih istraživanja austrijskog profesora i egiptologa Jacoba Kralla, koja su provedena 1891. i 1892. u Beču, utvrđeno je da je mumija obavijena najdužim poznatim etruščanskim tekstom.[524] Uskoro su laneni povoji dobili svoje suvremeno ime *Liber linteus zagrabiensis*. Tijekom sljedećih više od stotinu godina o mumiji i njenim povojima napisani su brojni radovi, monografije i zbornici te se danas smatra jednim od najvrjednijih artefakata stare povijesti koji se čuvaju u Hrvatskoj. Š. Ljubić autor je i prvog domaćeg članka o jednom helenističkom bogu, Harpokratu, koji je vezan uz nalaz istog u Slavonskome Brodu.[525]

Slika 129. Šime Ljubić.

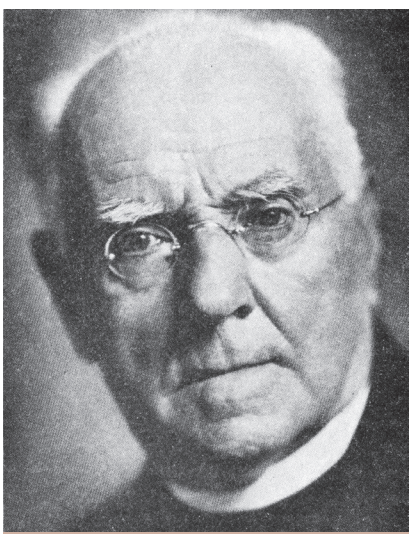
Slika 130. Heinrich Brugsch.

520 Ljubić 1871; Ljubić 1887; Ljubić 1889a; Ljubić 1889b; Ljubić 1892.
521 Detaljnije u: Tomorad 2003a: 33, 83-84.
522 Ljubić 1871; Ljubić 1889a; Ljubić 1889b.
523 Detaljnije u: Tomorad 2003a: 83-86.
524 Krall 1892; Tomorad 2003a: 85-86.
525 Ljubić 1887.

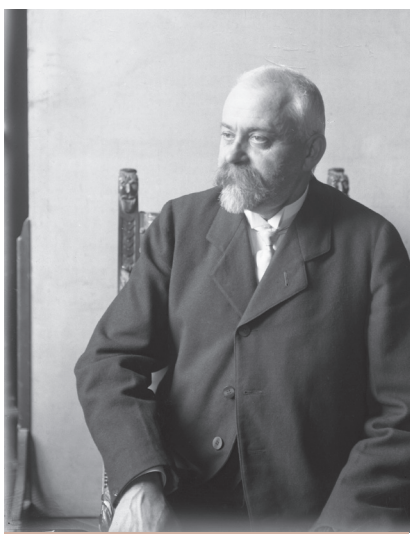
Istovremeno o egipatskim starinama u Hrvatskoj svoje manje priloge daju i brojni značajni kulturni i politički djelatnici druge polovice 19. stoljeća poput Josipa Jurja Strossmayera, Franje Račkog i Izidora Kršnjavog.

Početkom osamdesetih godina 19. stoljeća prevode se prvi recentni radovi egiptologa na hrvatski jezik (Maspero, Gaston *Poviest iztočnih naroda u starom vieku*, Naklada "Matica hrvatska", Zagreb 1883. Prijevod: Gavro Manojlović), a prevedena je i Herodotova *Povijest* (*Herodotova povijest*, Naklada "Matica hrvatska", Zagreb 1887. Prijevod: August Musić). Oni daju daljnji poticaj istraživanju i zanimanju za prošlost starog Istoka.

Tijekom druge polovice 19. i prve polovice 20. stoljeća u hrvatskoj je znanosti egiptološka problematika uglavnom vezana uz objavu muzejske građe koja se čuva u Arheološkom muzeju u Splitu i Arheološkom muzeju u Zagrebu.[526] Brojni objavljeni radovi uglavnom su djelo don Frane Bulića (Vranjic, 1846. – Zagreb, 1934.)[527], Josipa Brunšmida (Vinkovci, 1858. – Zagreb, 1929.)[528] i Viktora Hoffillera (Vinkovci, 1877. – Zagreb, 1954.)[529]. Tijekom druge polovice 19. i početkom 20. stoljeća također se javlja veći broj inozemnih autora koji daju svoj doprinos proučavanju egipatske spomeničke baštine u hrvatskim institucijama i Dioklecijanovoj palači u Splitu.[530] Predmeti iz Arheološkog muzeja u Splitu i građa iz Antičkog odjela Arheološkog muzeja u Zagrebu bit će često ponovno interpretirani u drugoj polovici 20. stoljeća kad će najčešće biti vezani uz pojavu istočnjačkih i staroegipatskih kultova na našem tlu u periodu antike.[531]

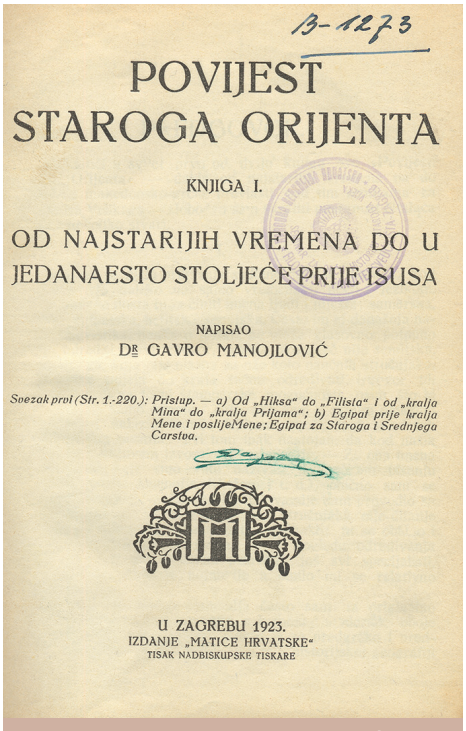
Slika 131. Don Frane Bulić.

Slika 132. Josip Brunšmid.

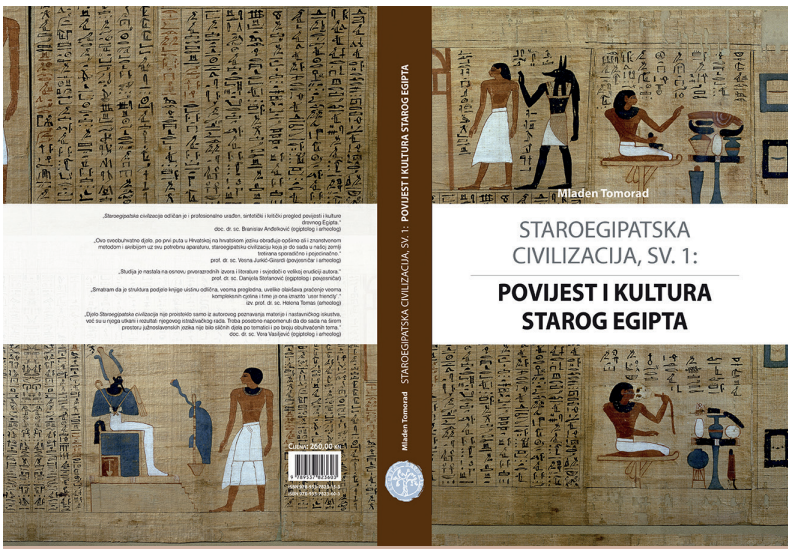
526 Detaljnije u: Tomorad 2003a: 91-94, 100-107.
527 Bulić 1879; Bulić 1885; Bulić 1887a; Bulić 1887B; Bulić 1888; Bulić 1896; Bulić 1903; Bulić 1908; Bulić 1909; Bulić 1910a; Bulić 1910b; Bulić 1910c; Bulić 1927; Bulić 1928.
528 Brunšmid 1904; Brunšmid 1905; Brunšmid 1907; Brunšmid 1914.
529 Hoffiller 1914; Hoffiller & Saria 1938: 124-125, 156, 243-244.
530 Detaljnije u: Tomorad 2003a: 92-94, 100-102.
531 Detaljnije u Tomorad 2003a: 147-156, 172-179.

U prvoj polovici 20. stoljeća pojavila su se i dvojica značajnih povjesničara koji su od samog početka aktivnog bavljenja povijesnom znanošću izučavali teme vezane uz povijest starog Egipta. Bili su to Gavro Manojlović (Zadar, 1856. – Zagreb, 1938.) i Grga Novak (Hvar, 1888. – Zagreb, 1978.). Gavro Manojlović je 1923. g. objavio knjigu *Povijest Starog Orijenta* u kojoj prvi pokušava dati sustavni pregled njegove prošlosti do XII. stoljeća pr. Kr.[532] Grga Novak svojim je velikim zalaganjem, predavanjima i izvješćima s putovanja na Istok nastojao širokom krugu ljudi približiti nove probleme i istraživanja staroegipatske povijesti.[533] U razdoblju od početka do kraja šezdesetih godina 20. stoljeća Novak je objavio velik broj novinskih članaka[534], članaka u časopisima[535], šest vrsnih natuknica u *Hrvatskoj enciklopediji*[536], putopisnih svjedočanstava u knjizi *U zemlji faraona*[537], nastavnih skripti[538] te prvi cjeloviti pregled staroegipatske povijesti – *Egipat – prethistorija, faraoni, osvajači, kultura*[539].

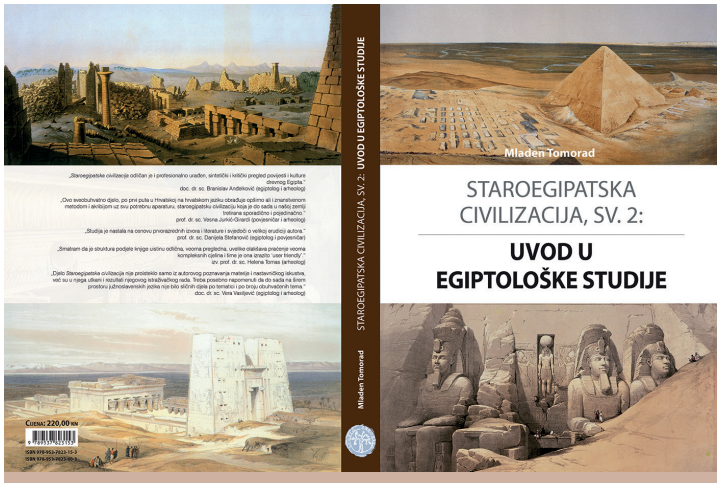
Slika 133. Gavro Manojlović, *Povijest starog orijenta. Knjiga I.*

U razdoblju od 1956. do 1975. Petar Lisičar (Blato, Korčula, 1908. – Split, 1987.)[540], sveučilišni profesor na Filozofskom fakultetu u Zadru, publicirao je nekoliko sveučilišnih udžbenika o povijesti starog Egipta i širem području starog Istoka. Šezdeset godina kasnije nove sveučilišne udžbenike staroegipatske povijesti objavio je Mladen Tomorad[541].

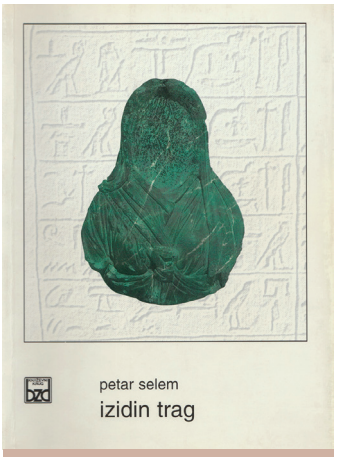

Slika 134. Mladen Tomorad, *Staroegipatska civilizacija sv. I.*

532 Manojlović 1923. Detaljnije o njegovim istraživanjima vidi u: Tomorad 2003a: 108-115.
533 Detaljnije u: Tomorad 2003a: 115-134.
534 Novak 1932; Novak 1933a; Novak 1933b; Novak 1933c; Novak 1933d; Novak 1933e; Novak 1933f; Novak 1933g; Novak 1933h; Novak 1933I; Novak 1933j; Novak 1933k; Novak 1933l; Novak 1933m; Novak 1933n; Novak 1946e; Novak 1946f; Novak 1946g; Novak 1946h.
535 Novak 1908; Novak 1935.
536 Novak 1941a; Novak 1941b; Novak 1941c; Novak 1943; Novak 1945a; Novak 1945b.
537 Novak 1946a.
538 Novak 1955.
539 Novak 1967.
540 Lisičar 1956; Lisičar 1966; Lisičar 1972; Lisičar 1975.
541 Tomorad 2016a; Tomorad 2017c.

Slika 135. Mladen Tomorad, *Staroegipatska civilizacija sv. II.*

Slika 136. Petar Selem, *Izidin trag.*

U drugoj polovici 19. i tijekom 20. stoljeća izvorna egipatska povijest i kultura proučavala se u manjoj mjeri. No, budući da je ovaj prostor nekad bio sastavni dio velikoga Rimskog Carstva, omogućio je dijelu naših znanstvenika da se, unatoč malim izdvajanjima za znanost, posvete proučavanju elemenata egipatske kulture na našim prostorima. Pritom ponajprije mislim na činjenicu da je na području Istre i nekadašnjih rimskih provincija Dalmacije i Panonije postojao kult čitavog niza egipatskih bogova čiji se utjecaj proširio s Istoka ili iz samoga Egipta. Zahvaljujući većem broju domaćih znanstvenika nastao je velik broj stručnih i znanstvenih članaka, doktorske dizertacije i monografije u kojima se raspravlja o pojavi egipatskih kultova na ovom prostoru.[542] Pojedini se znanstvenici bave proučavanjem nositelja kultova i komunikacije između zemalja antičkoga svijeta, a o predmetima egipatske provenijencije, koji su pronađeni na tlu Hrvatske, pisali su i mnogi inozemni znanstvenici.[543] Upravo u ovom segmentu hrvatska je znanost postigla vrlo dobre rezultate i s pravom se može mjeriti s ostalim europskim zemljama. Istraživanjima orijentalnih i egipatskih kultova na tlu Ilirika naročito se posvetio Petar Selem (Split, 1936. – Zagreb, 2015.)[544], dugogodišnji profesor stare povijesti na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu. On je od šezdesetih godina do svoje smrti 2015. objavio velik broj članaka[545] i knjiga[546] koje se bave problematikom izijačkog kultnog kruga i orijentalnih kultnih fenomena na prostoru Panonije i Dalmacije.

542 Tijekom ovog razdoblja najznačajnije radove objavili su P. Selem, J. Medini, M. Suić, N. Cambi i V. Jurkić–Girardi. Detaljnu bibliografiju o istraživanju egipatskih kultnih fenomena na prostoru Istre i Ilirika vidi u: Tomorad 2014f, a popis radova objavljenih do 2016. godine u: Tomorad 2017c: 189-200.

543 Npr. vidi: Perc 1968; Budischovsky 1977.

544 Detaljnije u: Tomorad 2003a: 169-180.

545 Selem 1961; Selem 1962; Selem 1963a; Selem 1963b; Selem 1969; Selem 1970; Selem 1971a; Selem 1971b; Selem 1972; Selem 1978; Selem 1979; Selem 1988; Selem 1989; Selem 1993; Selem 1999a; Selem 1999b; Selem 2000; Selem 2002; Selem 2005; Selem 2009; Selem 2013.

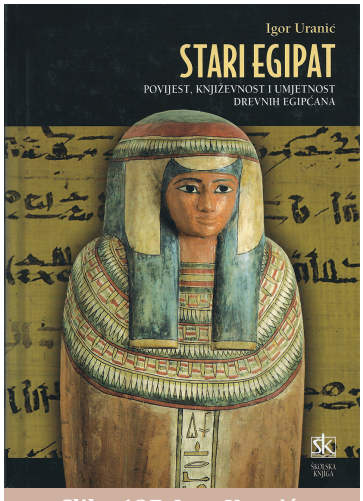
546 Selem 1980; Selem 1997; Selem 2006; Selem 2008; Selem & Vilogorac Brčić 2012; Selem & Vilogorac Brčić 2015.

Tijekom druge polovice 20. i prvih desetljeća 21. stoljeća domaći znanstvenici započinju intenzivnija istraživanja povijesti staroegipatske arhitekture (Sena Gvozdanović[547], Bruno Milić[548], Mladen Hudec[549], Igor Uranić[550], Mladen Tomorad[551]), književnosti (Petar Selem[552], Svetozar Petrović[553], Marko Višić[554], Mladen Tomorad[555]), glazbe[556], mitologije i religije (Bernard Gospodinović[557], Igor Uranić[558], Mladen Tomorad[559]), svakodnevnog života (Igor Uranić[560], Mladen Tomorad[561]) i istraživanja egipatskih mumija (Mislav Čavka[562]).

Naši su stručnjaci (G. Novak, D. Rendić–Miočević, M. Gorenc, P. Selem, I. Mirnik, A. Rendić–Miočević, M. Tomorad, I. Uranić, D. Rafaelić) posjetili tijekom posljednjih stotinjak godina kolijevku civilizacija – Egipat, jednom ili u više navrata. Pojedini su znanstvenici (F. Gundrum, G. Novak) svoje dojmove i iskustva sa tih putovanja objavili u obliku stručnih članaka, o čemu je bilo govora u ranijim poglavljima knjiga. Drugi su to registrirali u obliku stručnih izvješća koja su pohranjena u nadležnim muzejskim ustanovama.[563] Usto, stečena poznanstva, veze i uzajamna suradnja rezultirali su donacijom predmeta (sarkofag s mumijom) od egipatske vlade (1973.)[564] i pokušajem organiziranja dviju velikih izložaba egipatske umjetnosti (1978. – 1981.) koje nisu ostvarene[565].

Iz detaljne analize domaćih radova uočljivo je da u znanstvenoj produkciji prevladavaju članci u kojima se objavljuju predmeti iz fundusa egipatskih zbirki raznih muzejskih institucija i radovi o fenomenima pojave orijentalnih kultova u provincijama Rimskoga Carstva. U proteklih nešto više od sto i pedeset godina od kada je staroegipatska tematika zastupljena u hrvatskim povijesnim znanostima, uočljiv je

547 Gvozdanović 1962.
548 Milić 1990.
549 Hudec 1998.
550 Uranić 2002; Uranić 2005.
551 Tomorad 2006c; Tomorad 2009d; Tomorad 2009f; Tomorad 2012e; Tomorad 2016a: 205-211; 235-251, 311-328.
552 Selem 1973a; Selem 1973b; Selem 1976; Selem 2008.
553 Petrović 1982.
554 Višić 1989; Višić 1993.
555 Tomorad 2016: 171-179.
556 Andrais 1989.
557 Gospodinović 1993.
558 Uranić 1997; Uranić 2002; Uranić 2005.
559 Tomorad 2005b; Tomorad 2005d; Tomorad 2009f; Tomorad 2012d; Tomorad 2012f; Tomorad 2016a: 263-294. Tomorad 2009d; Tomorad 2009f; Tomorad 2015a; Tomorad 2015b; Tomorad 2015g; Tomorad 2016a: 205-211; 235-251, 311-328; Tomorad 2016b; Tomorad 2018a.
560 Uranić 2014.
561 Tomorad 2009e; Tomorad 2016: 213-234; Tomorad 2018d; Tomorad & Đukić 2018.
562 Mislav Čavka je u suradnji s brojnim drugim liječnicima i znanstvenicima u razdoblju od 2010.do danas objavio veliki broj znanstvenih radova o istraživanjima egipatskih mumija u Arheološkom muzeju u Zagrebu. Detaljan popis vidi u bibliografiji ove knjige.
563 Detaljnije u: Tomorad 2003a: 165.
564 Rendić-Miočević 1974; Gorenc 1974a; Gorenc 1974b; Gorenc 1975.
565 Tomorad 2003a: 163-164.

Slika 137. Igor Uranić, *Stari Egipat.*

vrlo malen broj objavljenih povijesnih pregleda i sinteza (G. Manojlović 1923., P. Lisičar 1956., G. Novak 1967., I. Uranić 2002., I. Uranić 2005., I. Uranić 2013., M. Tomorad 2016., M. Tomorad 2017., M. Tomorad i dr. 2019.) te radova o raznim aspektima staroegipatske povijesti, običaja, kulture i religije, o čemu je najviše pisao M. Tomorad tijekom posljednjih dvadesetak godina[566].

Nastale praznine pokušale su se popuniti ponekim prijevodom recentnih inozemnih izdanja koji ni približno ne predstavljaju zamjenu za kapitalna djela iz područja egiptologije i orijentalistike. U knjižnicama i znanstvenim ustanovama vrlo su rijetki časopisi s područja egiptologije, što našim znanstvenicima otežava rad i istraživanja. Taj nedostatak ispravljen je pristupom međunarodnim bazama časopisa (npr. *JSTOR*) u digitalnom obliku u brojnim sveučilišnim knjižnicama na prostoru Hrvatske. Do recentnih inozemnih izdanja (monografski prikazi, novi pregledi, enciklopedije) moguće je doći samo razmjenom sveučilišnih knjižnica ili kupnjom, što iziskuje velika novčana ulaganja.

Sveučilišna nastava staroegipatske povijesti u Hrvatskoj (1874. – 2019.)

Začetci proučavanja staroegipatske povijesti na hrvatskim sveučilištama vezani su uz nastanak i djelovanje Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te njegove prve nastavnike stare povijesti. Nažalost, sačuvani arhivski izvori otkrivaju nam vrlo malo podataka o sveučilišnoj nastavi povijesti staroga vijeka i starog Egipta na zagrebačkom sveučilištu tijekom njenih početaka. Od 1874. pa sve do 2005. godine, kada se počeo izvoditi novi studijski program prema bolonjskom sustavu, sadržaji vezani uz povijest starog Egipta i starog Istoka predavali su se u sklopu predmeta „*Opća povijest starog vijeka*“ putem zasebnih predavanja i seminara.

O samim početcima, predavačima i nastavnicima vrlo je malo toga ostalo sačuvano. Poznato je da je 1874. godine na Sveučilištu u Zagrebu osnovana Katedra za opću povijest na kojoj je u početku djelovao Natko Nadilo (Split, 1834. – Zagreb, 1912.).[567] On je od njenog osnutka do svog umirovljenja 1901. predavao Opću povijest staroga vijeka.

566 Od 2000. do kraja 2019. najveći broj znanstvenih radova objavio je M. Tomorad. On je također objavio preko 200 stručnih radova na portalima „*Croato-Aegyptica Electronica*“ i „*Stara povijest*“.

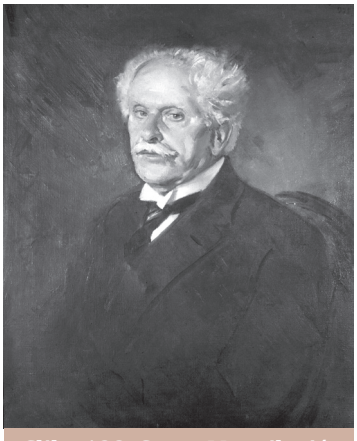
567 Tomorad 2018f: 205.

Njemu se 1893. godine na istoj katedri pridružio Vjekoslav Klaić (Garčin, 1849. – Zagreb, 1928.) koji je predavao povijest antike, srednjega vijeka i ranog novog vijeka.[568]

Godine 1897. Nodilu i Klaiću se na katedri pridružio Gavro Manojlović. On pripada skupini istaknutih javnih djelatnika druge polovice 19. i prve polovice 20. stoljeća. Studirao je u Zagrebu i Beču.[569] Godine 1897. postao je docent, a 1902. redoviti profesor povijesti staroga vijeka. Manojlović je na katedri djelovao do 1908. kada je umirovljen iz političkih razloga zbog svog sudjelovanja u hrvatsko-srpskoj koaliciji, a nakon amnestije 1914. godine vraćen je na mjesto redovitog profesora gdje djeluje do svog umirovljenja 1924. godine.[570] Bio je također član i predsjednik Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (1924. – 1933.), počasni član Srpske akademije nauka i umetnosti te aktivni političar.[571] Bavio se poviješću staroga vijeka, ranog srednjeg vijeka i bizantološkim istraživanjima. Također se smatra jednim od začetnika domaće orijentalistike i egiptologije.[572] Njegov interes i istraživanja povezani s poviješću starog Istoka započinju osamdesetih godina 19. stoljeća kada za Maticu hrvatsku s francuskog jezika prevodi knjigu Gastona Masperoa *Poviest iztočnih naroda u starom vieku*[573]. Od kraja 19. stoljeća Manojlović sustavno prati njemački povijesni časopis *Der alte Orient*, *Mitteilungen der Deutschen Orientgesellschaft* i *Mitteilungen der Vorderasiatischen-Ägyptischen Gesellschaft* kojeg prikazuje u tadašnjoj periodici[574]. Tijekom narednih petnaestak godina Manojlović nastavlja pratiti aktualna istraživanja prostora starog Istoka vjerojatno zbog vlastitog interesa te potreba tadašnje sveučilišne nastave. Rezultat njegova istraživačkog i sveučilišnog rada je knjiga *Povijest Staroga Orijenta I.-III.: Od najstarijih vremena do u jedanaesto stoljeće prije Isusa*[575] u kojem obrađuje povijest starog Istoka do 12. st. pr. Kr. Ovo djelo predstavlja svojevrsnu kompilaciju dotadašnjih saznanja o starom Istoku temeljenih na radovima pretežno njemačke i francuske povijesti.[576] Ideju za pisanje knjige Manojlović je dobio oko Nove godine 1922.: *Odlučih se i zato, što bi mi žao bilo, da sa mnom skoro nestane u nas za moje sadašnje i pređašnje universitetske slušače i uopće za prijatelje universalne povijesti ono nešto mojega poznavanja dugoga života onoga davnoga svijeta, koji i danas u mnogom pogledu živi među nama, a da pravo na to i ne mislimo. Jer i za povijest čovječanstva istinita je ona davna riječ, da je prva "luč sinula s Istoka*"[577]. Knjiga je koncipirana kao pregled izvora, povijesti, svakodnevnog života, ekonomije i religija pojedinih

568 Tomorad 2018f: 205.
569 Tomorad 2003a: 108; Tomorad 2018f: 205.
570 Tomorad 2003a: 108; Tomorad 2018f: 205.
571 Tomorad 2003a: 108; Tomorad 2018f: 205-206.
572 Tomorad 2003a: 108-115.
573 Maspero 1883.
574 Manojlović 1905.
575 Manojlović 1923.
576 Detaljniju analizu knjige vidi u: Tomorad 2003a: 109-114.
577 Manojlović 1923 sv. I: v.

država drevnog Istoka, ali temeljena je na danas vrlo zastarjeloj kronologiji. Jedna od karakteristika njegova jezičnog izražaja pokušaj je korištenja hrvatskih termina za specifične povijesne fenomene nastale na prostoru Egipta koji iz današnje perspektive izgledaju prilično zbunjujuće (npr. nome naziva županama, a za pojam Egipta koristi oba termina Misir i Egipat).[578] O Egiptu i njegovim starinama Manojlović je održao i seriju javnih predavanja oko Nove godine 1922.[579], te krajem listopada 1931.[580]

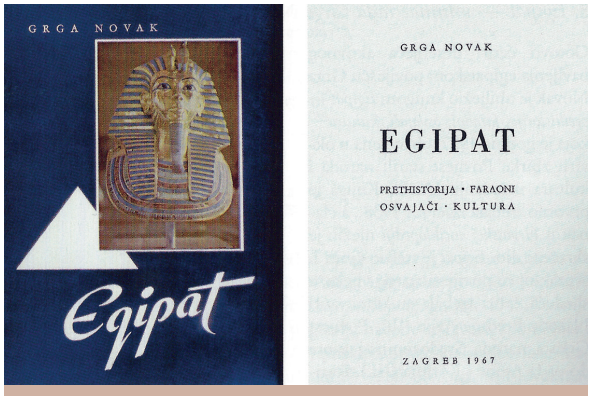

Slika 138. Gavro Manojlović.

Nakon umirovljenja Gavre Manojlovića na Filozofski fakultet u Zagrebu dolazi Grga Novak. On je cjelokupnu svoju karijeru posvetio istraživanju stare povijesti te povijesti Dalmacije. Studirao je povijest, arheologiju i geografiju u Zagrebu, Pragu i Beču.[581] Doktorirao je 1913, a od 1920. do 1924. je bio profesor povijesti starog vijeka na Filozofskom fakultetu u Skopju.[582] Godine 1924. godine seli u Zagreb gdje do svog umirovljenja 1959. godine djeluje kao redoviti profesor povijesti staroga vijeka.[583] Godine 1939. postao je član Jugoslavne akademije znanosti i umjetnosti.[584] Jedan je od najistaknutijih hrvatskih arheologa i povjesničara 20. stoljeća i jedan je od rijetkih koji se sustavno bavio egipatskom poviješću. Začetci Novakova bavljenja starim Egiptom započinju 1909. godine kada u časopisu *Mlada Hrvatska* objavljuje članak *Lijepa literatura u starom Egiptu*[585] kojem kao prvi hrvatski povjesničar daje pregled staroegipatske književnosti do kraja Novog kraljevstva. Od 1909. do 1967. Novak je napisao 35 tekstova posvećenih povijesti Egipta (novinski članci, putopisi, znanstveni članci, enciklopedijske natuknice, nastavne skripte i knjige).[586] Opća karakteristika njegovih popularizacijskih i znanstvenih radova je korištenje suvremene znanstvene terminologije i kronologija, te pitkost jezika i stila kojim pokušava približiti staroegipatsku povijest i kulturu širokom krugu čitatelja.[587] Tijekom svog djelovanja na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (1924. – 1959.) Novak je osnovao Katedru za stari vijek 1925. godine[588] u sklopu tadašnjih seminara iz opće povijesti. Tridesetih i četrde-

578 Detaljnije u: Tomorad 2003a: 113.
579 Tomorad 2003a: 110.
580 Tomorad 2003a: 115.
581 Tomorad 2003a: 115; Tomorad 2018f: 207.
582 Tomorad 2003a: 115; Tomorad 2018f: 207.
583 Tomorad 2003a: 115; Tomorad 2018f: 207.
584 Tomorad 2003a: 115; Tomorad 2018f: 207.
585 Novak 1909.
586 Vidi detaljnu analizu svih historiografskih djela Grge Novaka posvećenih staroegipatskoj povijesti i kulturi u: Tomorad 2003a: 115-134.
587 Detaljnije u: Tomorad 2003a: 134.
588 Tomorad 2003a: 127.

setih godina 20. stoljeća održao je i seriju javnih predavanja u Zagrebu i Beogradu.[589] Tijekom svoje znanstveno-nastavne karijere, kako bi olakšao sveučilišnu nastavu povijesti starog vijeka, napisao je nastavne skripte koje su se umnožavale za potrebe mnogih generacija studenata povijesti, arheologije, povijesti umjetnosti i klasične filologije. Rukopis samih skripti *Stari vijek – rukopis predavanja*[590], u verziji iz sredine pedesetih godina 20. stoljeća, danas se čuva u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu[591]. On na stotinu pedeset stranica prikazuje povijest naroda starog Istoka, Grčke i Rima, pri čemu je najveća pažnja pridana povijesti starog Egipta.[592] U svojoj najvećoj mjeri tekst ovih skripti vrlo je sličan enciklopedijskim natuknicama koje je Novak objavio u *Hrvatskoj enciklopediji* između 1941. i 1945. godine.[593] Natuknica *Egipat* opširan je i faktografski bogat tekst koji prikazuje egipatsku prošlost od najranijih dana do arapskih osvajanja te razvoje egiptologije kao znanosti.[594] Nakon svoga umirovljenja Grga Novak je kao svojevrsni vrhunac svog bavljenja staroegipatskom poviješću objavio knjigu *Egipat – prethistorija, faraoni, osvajači, kultura*.[595] Knjiga je prvotno trebala izaći još 1938., a već spomenuta enciklopedijska natuknica *Egipat* je njen skraćeni dio. Knjiga je trebala biti I. svezak *Opće povijesti starog vijeka*, a planirana sljedeća četiri sveska trebala su nositi sljedeće nazive: *Narodi Prednje Azije* (II.), *Povijest Grka i naroda Sredozemnog mora do pada Atene i Korinta* (III.) i *Rimska povijest* (IV. i V.).[596] Od cjelokupne Novakove zamisli nastala je samo prva knjiga. Danas nije poznato je li privatna ostavština Grge Novaka sadržavala kakve rukopise ili pripremne radnje za ostale knjige.[597] Djelo je u vrijeme svog objavljivanja predstavljalo povijest i kulturu starog Egipta u skladu s tadašnjim dostignućima povijesnih znanosti (arheologije, egiptologije i povijesti) s izuzetkom korištene, već tada, zastarjele kronologije. Kronološki podatci prezentirani u tablici već su u ono vrijeme bili zastarjeli, jer su se bazirali na djelima E. Mayera[598] i L. Borchardta[599]. Pomalo je nerazumljivo zašto Novak u svoju studiju nije uključio promjene u datiranju koje se javljaju od sredine četrdesetih godina 20. stoljeća, a kojima se povjesničari i arheolozi služe i danas. Stvar je još čudnija jer sam Novak u predgovoru knjige ističe da je 1963. godine po treći puta bio u Egiptu, te da je posjetio brojne svjetske gradove

589 Tomorad 2003a: 121, 126.
590 Novak 1955.
591 Zagreb: *Nacionalna i sveučilišna biblioteka*, II.26.748.
592 Novak 1955: 1-47. Detaljnu analizu sadržaja skripta vidi u: Tomorad 2003a: 127-128.
593 Detaljnije o sadržaju svih enciklopedijskih natuknica vidi u: Tomorad 2003a: 123-127. Za usporedbu sadržaja natuknica iz Hrvatske enciklopedije i nastavnih skripta vidi: Novak 1945a i Novak 1955.
594 Novak 1945a.
595 Novak 1967.
596 Novak 1967.: 5.
597 Njegov nasljednik Slobodan Prosperov Novak nije mi znao reći jesu li postojali ovi rukopisi ili ne. Možda je dio rukopise građe sačuvan u djelu ostavštine koja se čuva u Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti.
598 Mayer 1904.
599 Borchardt 1917; Borchardt 1935.

Slika 139. Grga Novak, *Egipat*.

i muzeje u namjeri prikupljanja građe i literature za ovu knjigu. U konačnici, najnovija literatura kojom se služio pri pisanju knjige objavljena je sredinom četrdesetih godina 20. stoljeća. Bez obzira na nedostatke, ova će knjiga idućih trideset pet godina predstavljati vrhunac hrvatskih povijesnih znanosti na području egiptologije te će biti neizostavni udžbenik za brojne generacije studenata povijesti, arheologije i povijesti umjetnosti na hrvatskim sveučilištima. Sve do druge polovice devedesetih godina 20. stoljeća Novakov rad i njegova istraživanja predstavljala su maksimum izravnog kontakta s Egiptom i egipatskom građom u Hrvatskoj, izradom enciklopedijskih i nastavnih pomagala te popularizacijom egiptoloških znanosti.

Tijekom pedesetih i ranih šezdesetih godina 20. stoljeća na Katedri za stari vijek Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu, uz profesora Grgu Novaka djelovalo je nekoliko asistenata koji su u kratkom razdoblju odlazili s odsjeka. Bili su to Vladimir Mirosavljević, Zvonimir Passek i Stjepan Vrbanović, a nakon Novakova umirovljenja 1960. godine katedra je nekoliko godina ostala bez nastavnika.[600] Godine 1963. na zagrebački Filozofski fakultet prelazi Mate Suić (Postrina, 1915. – Zagreb, 2002.), dotadašnji profesor povijesti starog vijeka na Filozofskom fakultet u Zadru.[601] Godine 1964. kao asistent, a kasnije kao redoviti profesor dolazi Petar Selem, koji na njoj djeluje do svog umirovljenja 2006. godine.[602] Godine 1979. na katedru je primljena Bruna Kuntić Makvić (Zagreb, 1952.) kao asistent, a kasnije i profesor povijesti Rima i hrvatskih krajeva u antici. Godine 1994. na odsjek je primljen Boris Olujić (Zagreb, 1965.), koji predaje povijest starog Istoka te razne teme iz povijesti hrvatskih krajeva u antici.[603] Od 2000. do 2011. na katedri kao asistent djeluje Mladen Tomorad (Zagreb, 1971.), a nešto kasnije primljeni su Jelena Marohnić, Jasmina Osterman i Inga Vilogorac Brčić.[604] Tijekom akademske godine 2005./2006. dolazi do promjena nastavnog plana i programa Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagreb te se *Opća povijest starog vijeka* dijeli na nekoliko novih predmeta. Sadržaji koji obuhvaćaju prostor starog Istoka i starog Egipta na preddiplomskom studiju povijesti uključeni su u predmet *Povijest starih civilizacija* koji zajednički izvode Inga Vilogorac

600 Tomorad 2018f: 209.
601 Tomorad 2018f: 209.
602 Tomorad 2018f: 209.
603 Tomorad 2018f: 209.
604 Tomorad 2018f: 209.

Brčkić i Jasmina Osterman. Boris Olujić nositelj je predmeta *Povijest starog Istoka* na diplomskom studiju povijesti.[605] Od akademske godine 2013./2014. Igor Uranić, kustos Egipatskog odjela Arheološkog muzeja u Zagrebu, izvodio je povremeno izborni predmet *Pristup egipatskoj civilizaciji: zbirka Arheološkog muzeja u Zagrebu*.[606]

Među brojnim navedenim nastavnicima Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu tijekom druge polovice 20. i prvih desetljeća 21. stoljeća posebno se ističe Petar Selem, istaknuti hrvatski povjesničar, povjesničar umjetnosti, dramski kritičar i kazališni režiser. On nakon studija povijesti u Zagrebu odlazi u Strasbourg gdje 1960. godine stječe diplomu iz egiptologije i umjetnosti starog Istoka.[607] Nakon svog dolaska na Filozofski fakultet 1964. godine Selem predaje brojnim generacijama studenata povijesti, arheologije i povijesti umjetnosti raznovrsne teme iz povijesti i kulture starog Egipta. Tijekom svoje višedesetljetne karijere objavio je brojne članke i knjige o raznim aspektima staroegipatske umjetnosti i religije.[608] Tijekom školovanja na Sveučilištu u Zagrebu i u Francuskoj stekao je specijalistička znanja te je tijekom dugogodišnjeg rada razvio metodologiju proučavanja problema kulture i povijesti starog Istoka. Dugogodišnjim bavljenjem povijesnom znanošću i kazalištem razvio je stil i jezik koji omogućuje vrsnu analizu i interpretaciju. Bio je sposoban povezati metode arheologije, povijesti umjetnosti, povijesti, pomoćnih povijesnih znanosti (epigrafija) i književnosti te se služio suvremenim metodama analize građe prema zahtjevima moderne povijesne znanosti. Na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu nastavio je djelovati sve do svoje smrti 2015. godine izvodeći izborne predmete vezane uz staroegipatsku religiju i umjetnost.[609]

Slika 140. Petar Selem.

Godine 1955. u Zadru je osnovan Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta. On započinje svoje djelovanje 1956. godine.[610] Prvi profesor stare povijest bio je Mate Suić koji na fakultetu djeluje do 1963. kada prelazi na Filozofski fakultet u Zagrebu. Povijest starog Istoka, ranih civilizacija i povijest Egipta nakon Suićeva odlaska na Filo-

605 Tomorad 2018f: 210.
606 Tomorad 2018f: 210.
607 Tomorad 2003a: 169.
608 Detaljnu analizu radova vidi u: Tomorad 2003a: 169-180.
609 Tomorad 2018f: 209.
610 Tomorad 2003a: 166; Tomorad 2018f: 210.

zofski fakultet u Zagrebu predavali su Petar Lisičar, Slobodan Čače (Šibenik, 1946.), Siniša Bilić Dujmušić (Osijek, 1962.),[611] a danas ih predaje Zrinka Serventi.

Slika 141. Petar Lisičar.

Petar Lisičar najznačajnije je ime vezano uz proučavanje povijesti starog Egipta na Odsjeku za povijest Filozofskog fakultata u Zadru. Studirao je povijest i arheologiju, a od 1948. do 1959. je bio profesor *Povijesti starog vijeka* na Sveučilištu u Skopju.[612] Na Filozofski fakultet u Zadru dolazi 1959. godine gdje ostaje do umirovljenja 1979.[613] Tijekom svoje akademske karijere Lisičar je objavio brojne knjige o povijesti starog vijeka među kojima posebno mjesto zauzimaju četiri sveučilišna udžbenika o povijesti starog Egipta i Istoka. Prvi pod nazivom *Egipat u starom vijeku*[614] objavio je u Skopju 1956., a tijekom svoje znanstveno-nastavne djelatnosti u Zadru isti tekst pod različitim nazivima objavio je 1966., 1972. i 1975. godine.[615] Tekst ovih sveučilišnih udžbenika, čija je kronologija znatno ažurnija od Novakove, niže činjenične podatke tradicionalnog tipa te je njihov sadržaj prvenstveno namijenjen studentima povijesti. Djelo je i danas korisno kao sređeni pregled političke i kulturnopovijesne faktografije. Dijelovi o gospodarskim i društvenim promjenama s današnjeg su stajališta u potpunosti zastarjeli i neupotrebljivi.[616]

Slobodan Čače studirao je povijest i arheologiju na Filozofskom fakultet u Zadru. Od 1974. je radio kao asistent gdje predaje „Opću povijest starog vijeka", a nakon umirovljenja Petra Lisičara predaje teme iz povijesti starog Egipta i starog Istoka. Nakon prelaska na bolonjski sustav 2005. do svog umirovljenja predavao je kolegij *Primitivno društvo i rane civilizacije* koji sadržajem obuhvaća prostor starog Istoka i Egipta.[617] Siniša Bilić Dujmušić također je studirao povijest i arheologiju na Filozofskom fakultetu u Zadru. Od 1992. do 2012. radio je kao asistent i docent stare povijesti koji je u suradnji s profesorom Čačeom predavao kolegije *Primitivno društvo i rane civilizacije* i seminar *Bliskoistočne civilizacije*. Od kraja 2012. Bilić Dujmušić predaje

611 Tomorad 2018f: 210-211.
612 Tomorad 2003a: 166.
613 Tomorad 2003a: 166.
614 Lisičar 1956.
615 Lisičar 1966; Lisičar 1972; Lisičar 1975.
616 Detaljniju analizu vidi u: Tomorad 2003a: 166-169.
617 Tomorad 2018f: 211.

na Odsjeku za povijest Katoličkog sveučilišta u Zagrebu.[618] Nakon što je Slobodan Čače otišao u mirovinu, predmet *Primitivno društvo i rane civilizacije* vodi Zrinka Serventi.

Odsjek za povijest Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli djeluje od 1994. godine. Kao i na većini drugih fakulteta u Hrvatskoj i u ovoj instituciji se do 2005. godine povijest starog Egipta poučavala na predmetu *Opća povijest starog vijeka*. Od 2005. povijest Egipta proučava se u sklopu predmeta *Uvod u stari vijek* koji izvodi Robert Matijašić (Pula, 1957.). Na odsjeku se također izvodio i predmet *Povijest Egipta* kojeg je predavala Klara Buršić-Matijašić (1959.).[619]

Povijest se u Osijeku od 1961. mogla studirati na tamošnjoj Pedagoškoj akademiji koja je službeno zatvorena 1975. godine.[620] Studij povijesti samostalno se izvodi na novoosnovanom Filozofskom fakultetu u Osijeku od 1996. godine. Do prelaska na bolonjski način studiranja studenti su sadržaje vezane uz povijest Egipta slušali u sklopu predmeta *Opća povijest starog vijeka*.[621] Od uvođenja novog studijskog programa njegovi sadržaji uključeni su u predmete *Povijest starog Istoka* te *Povijest starog Egipta* koje trenutno izvodi Zlatko Đukić.[622]

Nastava povijesti na Hrvatskim studijima započela se izvoditi 1997. godine, a Odjel za povijest konstituiran je 2005. godine. Povijest starog Istoka i Egipta je u razdoblju od 1997. do 2005. bila uključena u predmet *Studij starovjekovne povijesti* koji je od 1997. do 2001. izvodio Ante Škegro, a od 2001. do 2005. u sadržaj predmeta *Starovjekovna povijest*. Ovaj predmet je od 2001. do 2003. izvodio Ante Škegro, a od 2003. do 2005. Slobodan Čače.[623] Prelaskom na bolonjski program studiranja 2005. godine ovi sadržaji uključeni su u predmet *Opća povijest starog vijeka* kojeg su izvodili brojni nastavnici: Slobodan Čače (2005. – 2008.), Siniša Bilić Dujmušić (2008. – 2011.), Mladen Tomorad i Eva Katarina Glazer (2011. – 2012.).[624] Godine 2012. predmet je ukinut te su umjesto njega uvedena tri nova predmeta, *Prapovijest i prve civilizacije* (Eva Katarina Glazer), *Povijest i kultura starog Egipta* (Mladen Tomorad) i *Povijest i kultura grčkog i rimskog svijeta* (Mladen Tomorad i Vlatka Vukelić). Uz ova tri predmeta koji se sadržajno bave poviješću starog Egipta, na Hrvatskim studijima studenti od akademske godine 2011./2012. mogu slušati velik broj izbornih kolegija vezanih uz staroegipatsku povijest i kulturu koje izvodi Mladen Tomorad.[625] Posljednjih neko-

618 Tomorad 2018f: 211.
619 Tomorad 2018f: 211.
620 Štefanić 2014: 38.
621 Tomorad 2018f: 211.
622 Tomorad 2018f: 212.
623 Tomorad 2018f: 212.
624 Tomorad 2018f: 212.
625 To su: *Uvod u egiptološke studije I, Uvod u egiptološke studije II, Pogrebni običaji i arhitektura starog Egipta, Religija, pogrebni običaji i i arhitektura starog Egipta, Razvoj povijesti starog Istoka, Egipta, Grčke i Rima, Uvod u egiptološke studije, Izvori staroegipatske, grčke i rimske povijesti, Ancient Egypt, Greece and Rome in Motion Pictures: Facts vs. Fiction, History and culture of Ancient Egypt, Penetration and assimilation of the Ancient Egyptian artefacts and cults in Mediterranean world, Ancient Egyptian cults in*

liko godina velik broj završnih i diplomskih studentskih radova obrađuje raznovrsne istraživačke teme staroegipatske povijesti i kulture.

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta u Rijeci osnovan je 1998. godine i na njemu od tada do danas djeluje Katedra za staru povijest.[626] Do prelaska na bolonjski program studiranja povijest i kultura starog Egipta bila je uključena u predmet *Opća povijest starog vijeka*, a od uvođenja novog studijskog programa ovi sadržaji se predaju u sklopu kolegija *Kulturna povijest starog Istoka* koji je predavala Vesna Munić, a danas predaje Lucijana Šešelj.[627]

Godine 2003. studij povijest u Splitu započeo se izvoditi kao dislocirani studij povijesti Filozofskog fakulteta u Zagrebu, a od 2005. godine izvodi se na Odsjeku za povijest novoosnovanog Filozofskog fakulteta u Splitu. Program studija u najvećoj je mjeri identičan studiju povijesti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, zbog činjenice da su ga od početka izvodili nastavnici zagrebačkog fakulteta. Staru povijest tako su izvodili Petar Selem, Bruna Kuntić Makvić, Boris Olujić i Inga Vilogorac Brčić, a sadržaji vezani uz povijest starog Egipta uključeni su u kolegij *Povijest prvih civilizacija*.[628]

Katoličko sveučilište u Zagrebu osnovano je 2006. godine, a od akademske godine 2010./2011. ono izvodi studijski program povijesti. Studij povijesti trenutno ne uključuje sadržaje koji se bave poviješću starog Egipta, s izuzetkom nekih tema vezanih uz biblijsku arheologiju.[629]

Tijekom posljednjih petnaestak godina, od uvođenja bolonjskog programa studiranja, na hrvatskim fakultetima vidljive su promjene pristupa istraživanju povijesti starog Istoka i Egipta. Izrade novih programa omogućili su nekim sveučilišnim nastavnicima da predmete o povijesti starog Egipta uključe u popise obveznih predmeta, što do 2005. godine nije bio slučaj niti na jednom fakultetu. U istom je razdoblju znatno povećan i broj izbornih predmeta posvećenih povijesti Egipta.

Tijekom 2012./2013. u Arheološkom muzeju u Zagrebu Igor Uranić i Kristina Šekrst započeli su izvoditi tečajeve staroegipatskog jezika i pisma. Od 2013./2014. akademske godine na Odsjeku za lingvistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu oni izvode izborni predmet *Srednjoegipatski jezik i pismo 1 i 2*. Od ožujka 2014. u Arheološkom muzeju u Zagrebu također djeluje *Zagrebačka egiptološka škola* čiji su predavači bili Igor Uranić, Kristina Šekrst, Daniel Rafaelić i Porin Ščukanec Razničeк.[630]

Uz brojne izborne i obvezne predmeta staroegipatske povijesti i kulture na zagrebačkom sveučilištu može se uočiti tendencija koja bi u nekoj budućnosti mogla prerasti

Graeco-Roman world, Slavne žene starog svijeta: božice, vladarice, ljubavnice, Kultura putovanja hrvatskog i svjetskog građanstva i društvene elite na prostor starog Istoka i Egipta tijekom 19. i prve polovice 20. stoljeća i *Egipat u Hrvatskoj: hrvatska fascinacija starim Egiptom*.

626 Štefanić 2014: 38.

627 Tomorad 2018f: 213.

628 Tomorad 2018f: 213.

629 Tomorad 2018f: 213.

630 Tomorad 2018f: 214.

i u osnivanje studija egiptologije suradnjom više zagrebačkih kulturno-znanstvenih i znanstveno-nastavnih institucija. Ohrabrujuća je i činjenica da se u proteklih desetak godina znatno pospješila međunarodna suradnja naših znanstvenika s kolegama na inozemnim svečilištima, čemu u prilog govori i sve veći broj međunarodnih gostiju predavača s područja egiptologije. U raznim se krajevima Hrvatske u posljednjih desetak godina znatno povećao broj znanstvenika koji se bave staroegipatskom poviješću i kulturom, a istovremeno i broj zainteresiranih studenata za egiptološke studije. Novim paralenim školovanjem znanstvenog kadra u inozemstvu i Hrvatskoj otvara se mogućnost da će u narednih nekoliko desetljeća možda biti formiran i studij egiptologije na Sveučilištu u Zagrebu. Zasad su to tek neke želje, a realizacija takvog projekta ovisit će o ekonomskim prilikama u zemlji i mogućnosti zapošljavanja novih kadrova.

Izložbe

Egipatski predmeti iz muzejskih i privatnih zbirki u Hrvatskoj nerijetko su bili prikazani javnosti kroz mnogobrojne izložbe i stalne postave muzeja. Po brojnosti održanih izložbi uvjerljivo prednjači Arheološki muzej u Zagrebu, dok su druge muzejske institucije razmjerno rijetko organizirale vlastite izložbe. Do tridesetih godina 20. stojeća predmeti su jedino prezentirani kroz stalne muzejske postave, a od tada do danas organizirane su raznovrsne tematske izložbe. Prva tematska izložba održana je 1936. u Narodnom muzeju u Zagrebu – Arheološkom muzeju pod nazivom Povoji zagrebačke mumije (studeni – prosinac 1936.).[631] Do sedamdesetih godina 20. stoljeća, kada je održano nekoliko izložaba u Arheološkom muzeju u Zagrebu, nove izložbe nisu osmišljene niti prezentirane javnosti. Povodom otvaranja novog stalnog postava Egipatskog odjela u siječnju 1975. otvorena je izložba *Skulpturalni drveni sarkofag iz starog Egipta (21. dinastija)*.[632] Od prosinca 1978. do veljače 1979. održana je izložba *Egipatska brončana plastika*.[633] Od ožujka do lipnja 1981. održana je izložba *Egipatski skarabeji*[634]. Od siječnja do ožujka 1986. u *Muzejskom prostoru* na Jezuitskom trgu u Zagrebu (danas *Galerija „Klovićevi dvori"*) održana je izložba *Pisati etruščanski* u sklopu obilježavanja *godine Etruščana*. Na izložbi su predstavljen *Liber linteus zagrabiensis* i mumija Egipćanke iz zbirke Arheološkog muzeja u Zagrebu.[635] Tijekom osamdesetih godina 20. stoljeća stvorena je dobra suradnja između Arheološkog muzeja u Zagrebu i Arheološkog muzeja Istre u Puli koja je rezultirala dvjema gostujućim izložbama egipatskih predmeta u Puli. Od 3. lipnja do 5. srpnja 1981.

631 Tomorad 2003a: 40.
632 Gorenc 1975; Tomorad 2003a: 142.
633 Tomorad 2003a: 143.
634 Tomorad 2003a: 144.
635 Tomorad 2003a: 88.

održana je izložba *Egipatski skarabeji*[636], a tijekom 1986. i izložba *Egipatska zbirka Arheološkog muzeja u Zagrebu*.[637] U lipnju 1991. u Muzeju Moslavine u Kutini održana je izložba Egipatska zbirka Dražena Kovačevića i Žarka Bošnjaka.[638] U Torinu je 1993. održana izložba *Arheološki muzej u Zagrebu – izbor iz postava*, a među mnogobrojnom spomeničkom građom predstavljeni su i najzanimljiviji predmeti Egipatskog odjela.[639] Od listopada 1999. do lipnja 2000. u Arheološkom muzeju u Zagrebu održana je izložba *Bogovi, duhovi i demoni starog Egipta*.[640] U Muzeju za suvremenu umjetnost u Zagrebu je tijekom 2000. godine održana izložba *Arheološka zbirka Benka Horvata* u sklopu koje su publici predstavljeni i egipatski predmeti.[641] Tijekom 2001. godine u Arheološkom muzeju Istre u Puli održana je izložba Egipatska religija i antička Istre u sklopu koje su prvi puta javnosti predstavljeni egipatski predmeti iz fundusa ovog muzeja.[642] U ožujku do ljeta 2003. u Arheološkom muzeju u Dubrovniku održana je izložba *Egipatska zbirka Arheološkog muzeja u Dubrovniku*.[643] Godine 2005. postavljen je novi stalni postav Egipatskog odjela Arheološkog muzeja u Zagrebu. U prosincu 2012. u Arheološkom muzeju u Zagrebu otvorena je izložba *Mumije – znanost i mit* koju je publika mogla pogledati i tijekom prvih mjeseci 2013. godine.[644] Tijekom ljetnih mjeseci 2013. u Arheološkom muzeju Narone u Vidu kod Metkovića održana je izložba *Egipatska zbirka Arheološkog muzeja u Dubrovniku*. U zagrebačkom Muzeju Mimara tijekom druge polovice rujna i prve polovice listopada 2018. održana je izložba *Egipat u Hrvatskoj – hrvatska fascinacija staroegipatskom kulturom*.[645] Od početka rujna do sredine studenoga 2019. u Arheološkom muzeju Osijek održana je izložba *Egipatsko blago u Osijeku – Hrvatska*

Slika 142. Plakat izložbe *Egipat u Hrvatskoj.*

Slika 143. Plakat izložbe *Egipatsko blago u Osijeku.*

636 Tomorad 2003a: 144.
637 Tomorad 2003a: 144.
638 Tomorad 2003a: 145.
639 Vidi katalog izložbe u: Rendić-Miočević (ur.) 1993: 122-127.
640 Vidi katalog izložbe u: Uranić 1999.
641 Vidi katalog izložbe u: Koščević 2000.
642 Vidi katalog izložbe u: Džin 2001.
643 Vidi katalog izložbe u: Menalo 2003.
644 Vidi katalog izložbe u: Uranić, Čavka & Petaros 2012.
645 Vidi deplijan izložbe.

fascinacija starim Egiptom.[646] Riječ je o trenutno posljednjoj izložbi čiji sadržaji prikazuju različite aspekte staroegipatske civilizacije na području Hrvatske.

Hrvatske povijesne znanosti i egiptologija danas

U posljednjih sto i šezdeset godina hrvatske povijesne znanosti bavile su se poviješću starog Egipta razmjerno našim mogućnostima. Povijest starog Egipta i ostalih zemalja starog Istoka nikad nije bila previše omiljena među hrvatskim povjesničarima i istraživačima stare povijesti, tim više što su naši znanstvenici oduvijek više bili okrenuti prema temama hrvatskog povijesnog prostora.

Situacija se u posljednjih dvadeset pet godina poprilično popravila pa se sve veći broj znanstvenika i studenata počeo zanimati za povijest starog Istoka i drevnog Egipta. Nažalost, skromna novčana izdvajanja trenutno ne omogućavaju velika istraživanja izvan granica Hrvatske. Do početka 21. stoljeća veći zamah razvoja onemogućavao je i nedostatak recentnih znanstvenih knjiga i časopisa u domaćim knjižnicama. U međuvremenu su ovi nedostatci uglavnom uklonjeni zahvaljujući dobrim vezama nekolicine mlađih istraživača s kolegama u inozemstvu te olakšanom pristupu brojnim međunarodnim bazama podataka periodike i druge znanstvene literature uz pomoć internetskih servisa.

Međutim, Hrvatskoj i dalje nedostaje središnja institucija koja bi okupila istraživače te koordinirala i olakšala njihov rad, a trenutno ne postoje ni udruge ili društva koje bi okupile sve zainteresirane za staroegipatsku povijest. Zanimljivo je da u Hrvatskoj još uvijek ne postoji institut koji bi se bavio isključivo istraživanjima stare povijesti unutar kojeg bi se mogao razviti Odjel za orijentalistiku i egiptologiju. U zemljama srednje Europe takve institucije postoje (Austrija, Mađarska, Češka, Poljska), pa je potrebno s njima, kao i sa centrima s područja bivše Jugoslavije, uspostaviti što bolju suradnju radi školovanja domaćih kadrova te osmišljavanja zajedničkih projekata. U ovom trenutku AR Egipat planira pojačati znanstvene i kulturne projekte s Hrvatskom pa možda postoji mogućnost da se pokrenu neki veći projekti i organiziraju muzejske izložbe.

U ovom su trenutku hrvatski istraživači starog Istoka raspršeni unutar Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Odsjeka za povijest Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu i Arheološkog muzeja u Zagrebu. Za razliku od Zagreba, u drugim sveučilišnim i znanstvenim središtima u Hrvatskoj i dalje nije vidljiv neki veći interes za proučavanje staroegipatske i bliskoistočne povijesti. Analize koje sam proveo među studentima dvaju zagrebačkih fakulteta (Filozofski fakultet i Hrvatski studiji) daju naslutiti da je stari Egipat prilično popularna tema, ali da joj je, nažalost, posvećen relativno mali prostor u sklopu postojećih studija.

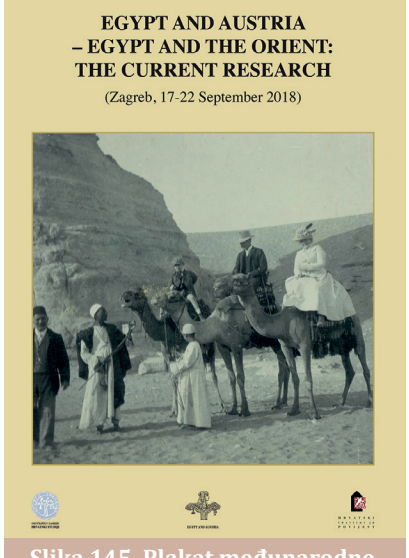
646 Tomorad & Kovač 2019.

Istovremeno u našem susjedstvu u Republici Srbiji na Filozofskom fakultetu u Beogradu povijest starog Egipta može se studirati i specijalizirati na M.A. razini na Odsjecima za arheologiju i istoriju uz mentorstvo i predan rad nekoliko profesora koji su studij egiptologije završili u inozemstvu.[647] Slična situacija je i u Italiji, Austriji, Mađarskoj, Češkoj, Slovačkoj i Bugarskoj gdje egiptološki studiji zauzimaju važno mjesto u sveučilišnim nastavnim programima preddiplomskog i diplomskog studija. Na prostoru Slovenije egiptološke studije su tek u povojima, a u ostalim državama bivše države (Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Kosovo, Makedonija) neki veći interes gotovo da i ne postoji.

Da se u Hrvatskoj situacija poprilično mijenja pokazuje činjenica da su od lipnja 2012. do rujna 2018. u Zagrebu održane tri međunarodne egiptološke konferencije na kojima je sudjelovalo više od 150 znanstvenika iz cijeloga svijeta. Prvo je u lipnju 2012. g. u Zagrebu održana međunarodna znanstvena konferencija *Istraživanja povijesti i kulture starog Istoka i Egipta na prostoru jugoistočne Europe* na kojoj je sudjelovalo dvadesetak istraživača iz jugoistočne Europe te su stvoreni temelji dobre suradnje s istraživačima iz Slovenije i Srbije. Zatim je u lipnju 2015. u Zagrebu održana 7. konferencija egiptologa Europe (*CECE7 – 7th European conference of Egyptologists*) na kojoj je sudjelovalo gotovo osamdeset znanstvenika iz Europe, Egipta i Sjedinjenih Američkih Država. U drugoj polovici rujna 2018. održana je međunarodna konferencija *Egypt and Austria XII: Current research* na kojoj su se okupili znanstvenici iz Australije, Sjedinjenih Američkih Država, Ujedinjenog Kraljevstva, Republike Irske, Francuske, Italije, Austrije, Češke, Slovačke, Njemačke, Poljske, Slovenije, Hrvatske i Srbije. Do sada su u Oxfordu objavljeni zbornici prve dvije konferencije, a treći zbornik je trenutno u pripremi.

Slika 144. Plakat međunarodne konferencije

Slika 145. Plakat međunarodne konferencije *CECE7*

U posljednjih petnaestak godina zahvaljujući entuzijazmu nekoliko stručnjaka mlađe i srednje generacije hrvatskih povjesničara postavljeni su temelji dobre međunarode suradnje s egiptolozima iz Sjedinjenih Američkih Država, Ujedinjenog Kraljevstva, Republike Irske, Portugala, Španjolske, Francuske, Belgije, Nizozemske, Njemačke, Danske, Švicarske, Italije, Slovenije, Austrije, Mađarske, Češke, Slovačke, Poljske, Srbije, Rumunjske, Bugarske, Rusije, Ukrajine, Azerbejdžana i Egipta. Od 2002. g. u Hrvatskoj djeluje

647 U Srbiji su trenutno vodeći stručnjaci za područje egiptologije red. prof. dr. sc. Danijela Stefanović, izv. prof. dr. sc. Vera Vasiljević, izv. prof. dr. sc. Branislav Anđelković, te dr. sc. Nenad Marković i dr. sc. Uroš Matić.

„CECE7 - VIIth EUROPEAN CONFERENCE OF EGYPTOLOGISTS. EGYPT 2015: PERSPECTIVES OF RESEARCH“

The Croatian Institute of History, Opatička 10, the Upper Town

Zagreb, Croatia (2-7 June, 2015)

PROGRAMME

TUESDAY, 2nd June, 2015
8:30 Registration (at the Croatian Institute of History, Opatička 10 – the Upper Town)
9:00 Official opening of the conference

SESSION 1 LANGUAGE, LITERATURE AND TITLES
9:15 Helmut SATZINGER (University of Vienna, Austria)
A Lexicon of Egyptian Lexical Root (Project)
9:35 Gaëlle CHANTRAIN (Université catholique de Louvain, Belgium)
Time(s) in Ancient Egypt: perspectives of a broad lexical study
9:55 Uroš MATIĆ (Westfälische Wilhelms-Universität Münster, Germany/Serbia)
Enemies to living icons: From *m šḏd* to *šḏd.w*
10:15 Discussion
Coffee break

SESSION 2 RELIGION AND RELIGIOUS TEXTS
10:40 Joanna POPIELSKA-GRZYBOWSKA (Pułtusk Academy of Humanities, Poland) Eternity, Everlastingness and Nun in the Pyramid Texts
11:00 Mykola TARASENKO (A.Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine, Ukraine)
"Children of Weakness" (*mš.w Bꜣš.t*) in the Book of Gates
11:20 Lubica HUDAKOVA (University of Vienna, Austria/Slovakia)
The sunshade after the Old Kingdom – female attribute with Hathoric connotation?
11:40 Riana MCARTHUR (University of South Africa, South Africa)
The revolution of Atenism: Akhenaten's 'Religion of Light' and its reflection in Amarna art
12:00 Diana LIESEGANG (University of Heidelberg, Germany)
The reign of Ramsses III, as the sign of "Personal Religion"
12:20 Maria DILETTA PUBBLICO („L'Orientale" University of Naples, Italy)
Investigation about the cult of Bastet during the Late and Greek-Roman Period: new perspectives of research
12:40 Discussion
Lunch break

SESSION 2 RELIGION AND RELIGIOUS TEXTS
14:30 Bárbara RODRIGUES (Portuguese Centre for Global History, UNL, Portugal)
Is there an Egyptian hero? – The contributes of mythological and literary studies to an Egyptological subject
14:50 Guilherme BORGES PIRES (Portuguese Centre for Global History, UNL, Portugal)
The Study of the Sacred Space in Ancient Egypt: an example of interaction between Egyptology and other Fields of Knowledge

Session 8 HISTORICAL STUDIES part 1
15:10 Jean-Pierre PĄTZNICK (Sorbonne Paris IV, France)
Meretneith - "Princess, Queen, Regent and ... first woman pharaoh?"
15:30 Discussion
15:45 Guided tour - the Museum of the City of Zagreb (Opatička 20, The Upper city) (cca. 2h)
18:00 Guided city tour in English (several groups)

WEDNESDAY, 3rd June, 2015
SESSION 3 ART, ICONOGRAPHY AND ARCHITECTURE STUDIES
9:00 Cheryl HART (University of Wales – Trinity Saint David, United Kingdom)
An Examination and Analysis of the Role of the Iconographic Rosette Motif in the Egyptian Artistic Repertoire: A Case Study
9:20 Danijela STEFANOVIĆ (University of Belgrade, Serbia)
Identifying sculptors within a workshop – the case of the late Middle Kingdom Theban workshop
9:40 Jadwiga IWASZCZUK (Institute of Mediterranean and Oriental Cultures - Polish Academy of Sciences, Warsaw)
Battle scenes from the temple of Thutmose I in Gurna
10:00 Kamila BRAULIŃSKA (University of Warsaw, Poland)
Some Remarks on the Lion Iconography in the Temple of Hatshepsut at Deir el-Bahari
10:20 Marco BALDI (University of Pisa, Italy)
Domestic architecture and daily life in Meroitic Nubia
10:40 Discussion
Coffee break

SESSION 4 FUNERARY AND BURIAL STUDIES
11:15 Helen STRUDWICK (Fitzwilliam Museum, University of Cambridge, United Kingdom)
Death on the Nile: Egyptian coffins at the Fitzwilliam Museum, Cambridge
11:35 Porin ŠĆUKANEC REZNIČEK (Croatia)
Case study of subsidiary burials in Ancient Egyptian cemeteries of the Early Dynastic Period
11:55 Nigel STRUDWICK (University of Memphis, United States of America/United Kingdom)
The robbery of Theban Tombs: an introduction and the example of TT99
12:15 Wael SHERBINY (Belgium)
The earliest source with the so-called Book of Two Ways as a coffin-floorboard decoration form the early Middle Kingdom
12:35 Adam ŁUKASZEWICZ (University of Warsaw, Poland)
Remarks on the proskynemata in the tomb of Ramesses VI
12:55 Asja MUELLER (University of Kiel, Germany)
Roman mummy masks in context: The reconstruction of workshop productions and distribution areas
13:15 Discussion
Lunch break

SESSION 5 MEDICINE AND MUMMY STUDIES
15:00 Katarzyna SZYMAŃSKA (University of Warsaw, Poland)
Radiological and histological examinations of Egyptian Mummies
15:20 Mislav ČAVKA, Boris OLUJIĆ & Tomislav KELAVA (University of Zagreb, Croatia) Homocystinuria, a Possible Explanation of the Akhenaten's mystery
15:40 Ida ČEPULIĆ, Boris BRKLJAČIĆ, Mislav ČAVKA (University of Zagreb, Croatia) & Anja PETAROS (University of Rijeka, Croatia)
Zagreb mummy paleoradiological reappraisal
16:00 Amanda-Alice MARAVELIA (Hellenic Institute of Egyptology, Greece), Helen TOURNA, Panaghiotis LAZARIS (National Arhcaeological Museum of Athens, Greece), Nikolaos BONTOZOGLOU (The Athens Medical Centre, Greece), Phillippos KOUTSAUTIS, Konstantinos KOUVARIS (Forensic Authority of Athens, Greece), Stephanos GEROULANOS (Onaseion Cardiological Centre & International Hippocratic Foundation, Greece)
The CT–Scanning Project of the Hellenic Institute of Egyptology: Archaeological & Forensic Study of the 9 Ptolemaic Mummies from Panopolis at the Premises of the National Archaeological Museum in Athens
16:20 Discussion

18:30-20:30 Reception at the Egyptian Embassy in Zagreb (Baboničeva 58, Zagreb)

THURSDAY, 4th June, 2015
Excursion to Hrvatsko Zagorje (cca. 7:30-21:00) – or free day

FRIDAY, 5th June, 2015
SESSION 6 MATERIAL CULTURE AND MUSEUM STUDIES
9:00 Susanna MOSER (Civico Museo di Storia ed Arte, Italy)
The Egyptian collection at the Civico Museo di Storia ed Arte of Trieste: its history and some highlights
9:20 Stefania MINIERI (University of Naples "L'Orientale", Italy)
Excavation in Archive: the Borgia Egyptian Collection of the MANN
9:40 Joanna DĘBOWSKA-LUDWIN (Jagiellonian University, Poland)
How close the relation was? Egyptian and Levantine building traditions in the 4th millennium B.C.
10:00 Johannes AUENMÜLLER (Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität, Germany)
New Insights into Late Period Bronze Casting: the workshop materials from the Qubbet el-Hawa necropolis
10:20 Steven SNAPE (Liverpool University, United Kingdom)
Ramesside Appropriations of Ancient Memphis
10:40 Magdalena SOBAS (Jagiellonian University, Poland)
Decorated pottery of Protodynastic and Early Dynastic periods at Tell el-Farkha (the Western Kom), Egypt
11:00 Discussion
Coffee break

11:30 Mladen TOMORAD (University of Zagreb, Croatia)
Shabtis in private and museum collections in Croatia: typological study
11:50 Dan Augustine DEAC (Babeș-Bolyai University, Romania)
Shabtis from the Danubian Roman limes
12:10 Magdalena KAZIMIERCZAK (Jagiellonian University, Poland)
Settlement pottery from Old Kingdom period at Tell el-Murra trench T5
12:30 Valentina GASPERINI & Nicky NIELSEN (University of Liverpool, United Kingdom)
A Preliminary Report on New Ceramic Fabric Types from Zawiyet Umm el-Rakham
12:50 Karolina ROSIŃSKA-BALIK (Jagiellonian University, Poland)
Reed as an indispensable material for Egyptians
13:10 Discussion
Lunch break

SESSION 7 EGYPTOMANIA, TRAVELLERS
15:00 Joyce TYLDESLEY (Manchester University, United Kingdom)
Wonderful Things: Thematic Transmission in Egyptian Revival Jewellery
15:20 Joško BELAMARIĆ (Institute for art history, Croatia)
The afterlife of the sphinxes in Diocletian's Palace in Split
15:40 Anne HASLUND HANSEN (Nationalmuseet, Denmark)
Actors, agents, artefacts – collecting during the Arabian Voyage 1761-1767
16:00 Carlo RINDI NUZZOLO & Irene GUIDOTTI (Monash University, Australia/Italy)
Following the traces of Giuseppe and Amalia Nizzoli: Preliminary results of a recent investigation
16:20 Danijel RAFAELIĆ (University of Zagreb, Croatia)
Nazi film propaganda and Ancient Egypt
16:40 Discussion

SATURDAY, 6th June, 2015
Session 8 HISTORICAL STUDIES
9:00 Francis LANKESTER (United Kingdom)
Creating 'The Cosmic King': The Politics Of Fashioning The Early Egyptian Absolute Ruler
9:20 Gavin SMITH (United Kingdom)
Vice and Violence: Creating the Egyptian predynastic state under duress and by dubious means
9:40 Agnieszka MĄCZYŃSKA (Poznan Archaeological Museum, Poland)
The Neolithic period in Lower Egypt – rethinking of the old ideas
10:00 Arkadiy DEMIDCHIK (Novosibirsk State University & Novosibirsk State Pedagogical University, Russia)
Merikare Khety– the Sixth King of the Heracleopolitan Royal House
Coffee break

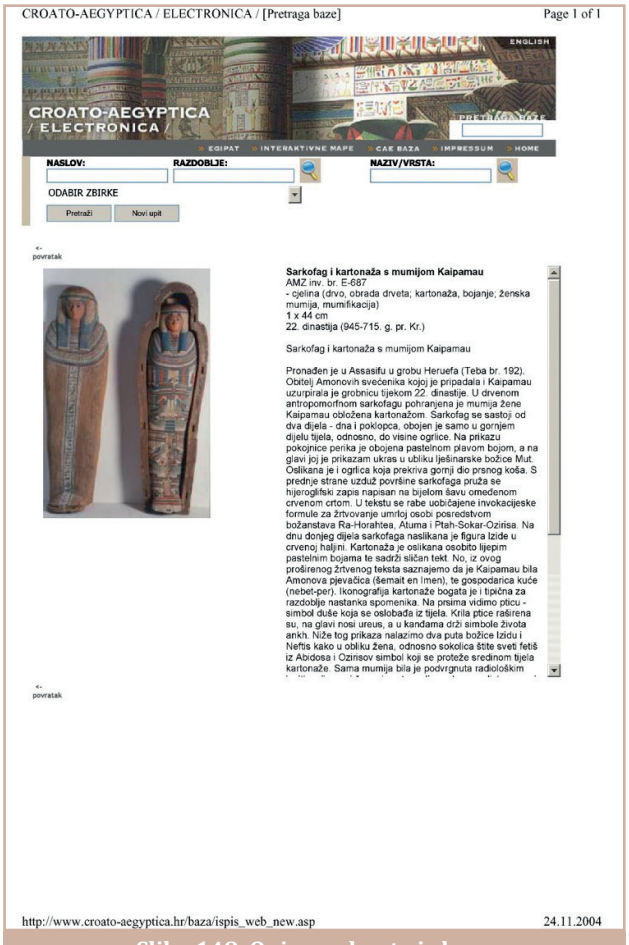
10:40 Alexander ILIN-TOMICH (Institute of Oriental Studies of the Russian Academy of Sciences, Russia)
Regional Administration in Late Middle Kingdom Egypt: from a negative towards a positive definition
11:00 Nenad MARKOVIĆ (University of Belgrade, Serbia)
On the top of the world: the family of king Amasis at Memphis
11:20 Eva Katarina GLAZER (University of Zagreb, Croatia)
Egypt and the Southern Levant nomadic populations: the dynamics of relations during Late Bronze/Early Iron Age
11:40 Discussion
Lunch break

SESSION 9 ARCHAEOLOGY AND EXCAVATIONS
13:30 Natalia MAŁECKA-DROZD (Jagiellonian University, Poland)
Storage and distribution - the case of the Early Dynastic and Old Kingdom siloo facilities in the light of the new discoveries
13:50 Suzanne ONSTINE (University of Memphis, United States of America)
The University of Memphis mission to Theban tomb 16
14:10 Wojciech EJSMOND, Julia CHYLA, Daniel TAKÁCS, Piotr WITKOWSKI, Dawid F. WIECZOREK, Marzena OŻAREK–SZILKE (University of Warsaw, Poland)
Results of Recent Archaeological Research at Gebelein
14:30 Afifi ROHIM (Ministry of Antiquieties, Egypt)
Rediscover and reassemble the second solar boat of Khufu
14:50 Discussion
15:15 Guided tour - the Archaeological Museum in Zagreb (Trg Nikole Šubića Zrinskog 19) (cca. 2h)
18:30 Farewell dinner – details will be announced later

SUNDAY, 7th June, 2015
Excursion to the National park „Plitvička jezera“

Slika 146. Plakat međunarodne konferencije *Egypt and Austria XII*.

međunarodni znanstveno–kulturni projekt *Croato–Aegyptica* u sklopu kojeg se proučava povijest i kultura starog Egipta te izrađuje hrvatsko-engleska baza podataka egipatske građe u hrvatskim muzejskim i privatnim zbirkama. Projekt je od svog nastanka do danas postao prepoznatljiv u zemlji i inozemstvu, te je upravo zahvaljujući njemu veliki dio građe sustavno obrađen i prezentiran u domaćoj i inozemnoj periodici[648] te na internetu u sklopu web portala projekta[649].

Slika 148. Opis predmeta iz baze *Croato-Aegyptica Electronica*, 2004.

Slika 147. *Croato-Aegyptica* web site, 2004. – 2011.

Slika 149. *Croato-Aegyptica* database, 2018.

648 TOMORAD 2004c; TOMORAD 2004d; TOMORAD 2004e; TOMORAD & ZLODI 2005; TOMORAD 2006a; TOMORAD 2007b; TOMORAD 2009b; TOMORAD & ZLODI 2012; TOMORAD & ZLODI 2015; TOMORAD & ZLODI 2016.

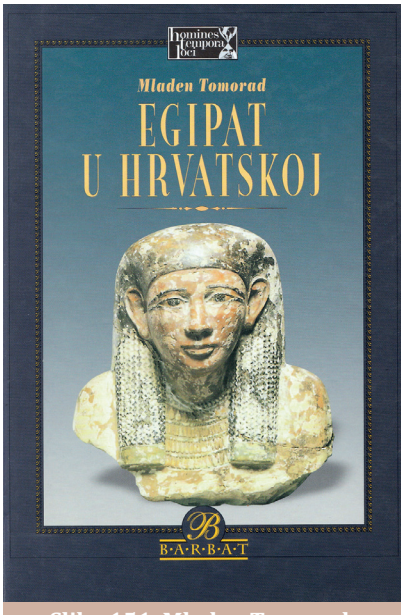
649 *Croato-Aegyptica Electronica*. Web portal je bio dostupan od ljeta 2004. do veljače 2014. *Croato-Aegyptica Electronica* [www.croato-aegyptica.hr]. U proljeće 2014. njegovi sadržaji preseljeni su na portal *Stara povijest*, a stari portal je ugašen. Vidi: [www.starapovijest.eu] i [croato-aegyptica.starapovijest.eu].

Slika 150. Opis predmeta iz baze *Croato-Aegyptica Electronica*, 2018.

Neki hrvatski stručnjaci članovi su međunarodnih egiptoloških organizacija (*International Association of Egyptologist*), muzejskih udruženja (*International Commitee for Egyptology – CIPEG*) ili stručnih foruma (*EEF*). Hrvatski povjesničari i egiptolozi također su od početka 21. stoljeća stalni sudionici egiptoloških skupova, konferencija i simpozija. Oni istovremeno objavljuju raznovrsne radove vezane uz vlastita istraživanja na stranim jezicima u inozemnoj periodici i knjigama.

Usprkos malim ulaganjima u znanost u razdoblju od početka 21. stoljeća do danas, egiptologija je u Hrvatskoj doživjela je veliki zamah, o čemu je već bilo govora u ranijim dijelovima ovog poglavlja. Nekolicina stručnjaka (I. Uranić, M. Tomorad, I. Brčić Vilogorac, D. Rafaelić, M. Čavka) zahvaljujući međunarodnim kontaktima tijekom posljednjih petnaest godina uzdrmali su uspavanu hrvatsku povijesnu znanost na području egiptoloških istraživanja. Sve to potvrđuje činjenicu da se u proteklih petnaestak godina napravio intenzivan pomak čije sam mogućnosti naglasio još 2003. g. u knjizi Egipat u Hrvatskoj.[650] Ostaje nada da će se razvoj nastaviti i u narednim godinama.

Slika 151. Mladen Tomorad, *Egipat u Hrvatskoj*.

650 Tomorad 2003a: 195-196.

EGIPTOLOGIJA U HRVATSKOJ U SKLOPU POLITIKE „POKRETA NESVRSTANIH”:

TEŽNJE ZA RAZVOJEM I VELIKI NEOSTVARENI CILJEVI

Sredinom pedesetih godina 20. stoljeća Federativna Narodna Republika Jugoslavija bila je jedan od glavnih predvodnika novog pokreta nerazvijenih država koje su se našle na procijepu između istoka i zapada. Na čelu pokreta, koji će u svjetskoj povijesti ostati upamćen kao „Pokret nesvrstanih“,[651] uz Jugoslaviju se nalazila i AR Egipat koja upravo u to vrijeme stječe neovisnost od britanskog imperija. Tadašnji predsjednici obiju država, Josip Broz Tito (1892. – 1980.)[652] i Gamal Abdel Naser (1918. – 1970.)[653] stvorili su temelje vrlo dobre političke, gospodarske i kulturne suradnje dviju zemalja. Upravo na temeljima brojnih razgovora dvaju državnika brojne jugoslavenske i hrvatske tvrtke sudjelovale su u izgradnji Asuanske brane, o čemu svjedoči i film koji se mogao vidjeti tijekom održavanja izložbe *Egipat u Hrvatskoj: hrvatska fascinacija staroegipatskom kulturom* (Zagreb: Muzej Mimara, 20. rujan – 14. listopad 2018.). Od kraja pedesetih godina mnoge jugoslavenske i hrvatske građevinske tvrtke sudjeluju u izgradnji nove Asuanske brane.[654] Od šezdesetih godina do danas

Slika 152. Josip Broz Tito, Gamal Abdel Naser i Jawaharlal Nehru tijekom jednog od njihovih susreta, vjerojatno 1962. godine.

651 Detaljnije o pokretu vidi u: *Hrvatska enciklopedija* s. v. „Nesvrstanost“.

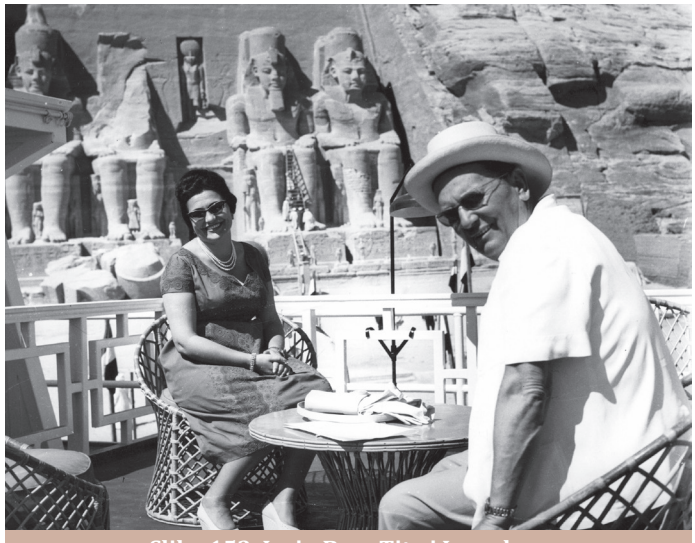
652 Detaljnije o životu Josipa Broza Tita vidi u: *Hrvatska enciklopedija* s. v. „Broz, Josip - Tito“.

653 Detaljnije o životu prvog egipatskog predsjednika Gamal Abdel Nasera vidi u: *Hrvatska enciklopedija* s. v. „Naser, Gama Abdel“.

654 Brana se gradila u razdoblju od 1960. do 1970. godine po završetku sueske krize te stjecanja samostalnosti Egipta od britanske vlasti. U izgradnji brane sudjelovale su mnoge europske države pod vodstvom inženjera iz SSSR-a i Jugoslavije. Tijekom izgradnje akumulacijskog jezera preseljeno je između 100 i 120 tisuća Egipćana, a preseljeni su i brojni staroegipatski hramovi i spomenici na prostoru Nubije. Detaljnije: *Hrvatska enciklopedija* s. v. „Asuanska brana“.

mnoge hrvatske tvrtke sudjeluju u brojnim građevinskim projektima na području Egipta (npr. Ingra[655]). Od 1989. hrvatska naftna kompanija INA započinje istraživanja nafte i zemnog plina te je do danas došla u posjed četiri koncesije u Zapadnoj pustinji.[656]

U razdoblju od 1955. do svoje smrti 1980. godine Josip Broz Tito posjetio je Egipat čak 14 puta, a prvo se putovanje odvijalo od 28. prosinca do 6. siječnja 1956.[657] Tijekom brojnih susreta Tita i Nasera izmjenjivani su brojni darovi pa je tako Tito od egipatske vlade na poklon dobio nekoliko staroegipatskih predmeta koji se danas čuvaju u Muzeju Jugoslavije u Beogradu.[658]

Slika 153. Josip Broz Tito i Jovanka Broz ispred Abu Simbela, 1962.

Od kraja šezdesetih godina 20. stoljeća na prostoru Jugoslavije autonomno su se razvijala tri središta za istraživanje staroegipatske kulture i povijesti (Beograd, Zagreb, Ljubljana). U Beogradu su na Filozofskom fakultetu djelovali Sava P. Tutundžić i Miroslava Panić. U Zagrebu su se paralelno razvijala dva odvojena centra: Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta s profesorom Petrom Selemom i Arheološki muzej u Zagrebu gdje su o egipatskoj zbirci pisali Duje Rendić-Miočević, Marcel Gorenc, Ivan Mirnik i Ante Rendić-Miočević. U Ljubljani je u sklopu Narodnog muzeja i Filozofskog fakulteta djelovala Bernarda Perc.

Godine 1974., kao simbol prijateljstva i pomoći koju je Jugoslavija pružila Egiptu prilikom spašavanja spomenika stare Nubije, Arheološkom muzeju u Zagrebu poklonjen je staroegipatski sarkofag s mumijom iz vremena 21. dinastije. Sarkofag je darovan još 1973. godine, ali je zbog političkih „igri" između jugoslavenskih republika, o tome gdje će spomenuti sarkofag u konačnici završiti, odlučeno da isti bude

655 Ingra je sa svojim predstavništvima u Egiptu prisutna od šezdesetih godina 20. stoljeća. Detaljnije u: Režek 2003: 639.

656 INA je stopostotni operator na naftnim poljima Sidi Rahman i Rizk na koncesiji East Yidma, dok je na tri ostale koncesije partner (Ras Qattara, West Abu Gharadig i North Bahariya) s različitim udjelima. Detaljnije informacije vidi: INA, s.v. "Egipat". [https://www.ina.hr/egipat/4572]

657 U Hrvatskom državnom arhivu nema sačuvanih dokumenata s tih putovanja. Prema informacijama koje sam dobio od kolega iz Srbije oni se čuvaju u Arhivu Jugoslavije i Muzeju Jugoslavije u Beogradu. Detaljan posjet vidi na: *Wikipedija* s. v. „Dodatak: Vanjskopolitička aktivnost Josipa Broza Tita". [https://hr.wikipedia.org/wiki/Dodatak:Vanjskopoliti%C4%8Dka_aktivnost_Josipa_Broza_Tita]; *Vikipedija* s. v. „Spisak međunarodnih poseta Josipa Broza Tita". [https://sr.wikipedia.org/wiki/Spisak_me%C4%91unarodnih_poseta_Josipa_Broza_Tita]

658 Riječ je o tri alabasterne posude iz Đoserove piramide u Sakari koje je Tito dobio 5. siječnja 1956. od egipatskog predsjednika Nasera, kipu Ozirisa kojeg je Titu poklonio egipatski predsjednik Sadat u listopadu 1971. i dijelu piramide u Gizi čiji je dio Tito dobio na poklon 1972. godine. Detaljnije u: Cvijović 1991: 4, 25-27; Cvijović 2003: 21, 35, 37; Anđelković 2015: 113; Tomorad 2019p: 229.

trajno čuvan u Arheološkom muzeju u Zagrebu, gdje se nalazila najveća egipatska zbirka u tadašnjoj Jugoslaviji.[659]

Zbog istih previranja između pojedinih republika i tamošnjih istraživačkih centara nikada nije zaživjela koncesija na arheološka iskopavanja u Egiptu. Nemogućnost dogovora slovenskih, hrvatskih i beogradskih arheologa i povjesničara rezultirala je neiskorištavanjem koncesije na iskopavanja.[660]

Bernarda Perc, kao jedini slovenski egiptolog, tijekom sedamdesetih godina ostvarila je dobru suradnju s brojnim svjetskim egiptolozima te egiptološkim centrima pa je u Ljubljani od 25. rujna do 1. listopada 1978. godine organizirala *Teden orientalistike* u sklopu kojeg je održan znanstveni simpozij *Problemi starega Egipta* na kojem su kao hrvatski predstavnici sudjelovali Duje Rendić-Miočević, Marcel Gorenc i Petar Selem.[661]

Krajem sedamdesetih godina 20. stoljeća na području Jugoslavije su se trebale održati izložbe "*Stari Egipat*"[662] i "*Umjetnost starog Egipta/Umetnost starog Egipta*"[663]. O obje izložbe su tijekom studijskoj putovanja u Egipat u prosincu 1977. pregovarali Duje Rendić-Miočević i Marcel Gorenc, obojica iz Arheološkog muzeja u Zagrebu.[664] Dogovorom egipatske i jugoslavenske delegacije za 1979. godinu predviđena je velika putujuća izložba koja je trebala gostovati u Ljubljani, Zagrebu, Sarajevu i Beogradu (u svakom gradu po dva mjeseca), a za godinu 1980. predviđena je mogućnost dolaska predmeta iz Tutankhamonove grobnice.[665] Ti planovi, nažalost nisu, ostvareni zbog nemogućnosti dogovora političkih i kulturnih tijela tadašnjih republika. Aktivna suradnja muzejskih institucija krajem sedamdesetih godina nastavljena je i kroz studijsko putovanje muzealaca u Egipat (2. – 10. prosinac 1979.) pod vodstvom Marcela Gorenca, tijekom kojeg su stručnjaci iz Arheološkog muzeja u Zagrebu imali priliku zagrebačku egipatsku zbirku usporediti sa zbirkama Egipatskog muzeja u Kairu te ocijeniti vrijednost predmeta koji se čuvaju u Hrvatskoj.[666] Arhivski izvještaji iz tog vremena, nažalost, ne donose nikakve podatke o stečenim spoznajama vezanim uz predmete egipatske zbirke Arheološkog muzeja u Zagrebu.

---

659 Detaljnije u: Tomorad 2003a: 141-142.

660 Nemogućnost suradnje vidljivo je u brojnim sačuvanim dokumentima s kraja sedamdesetih godina, od kojih se neki danas čuvaju u arhivi Arheološkog muzeja u Zagrebu. Detaljnije u: Tomorad 2003a: 163-164.

661 Detaljnije u: Tomorad 2003a: 164.

662 Zagreb: *Arhiv Arheološkog muzeja u Zagrebu*, kutija 33 - Dokumenti od 13. i 16. maja 1977. Tomorad 2003a: 163.

663 Zagreb: *Arhiv Arheološkog muzeja u Zagrebu*, kutija 33 - Dokumenti od 26. prosinca 1977. Tomorad 2003a: 163.

664 Zagreb: *Arhiv Arheološkog muzeja u Zagrebu*, kutija 33 - Dokument od 26. prosinca 1977: 1. Tomorad 2003a: 163.

665 Zagreb: *Arhiv Arheološkog muzeja u Zagrebu*, kutija 33 - Dokument od 26. prosinca 1977: 2. Tomorad 2003a: 163.

666 Zagreb: *Arhiv Arheološkog muzeja u Zagrebu*, kutija 33 - Izvještaj Marcela Gorenca o studijskom putovanju u Egipat: 1-6. Tomorad 2003a: 163; Tomorad 2019p: 231.

SUVREMENA EGIPTOMANIJA U HRVATSKOJ

Uvod

Egiptomanija je suvremeni pojam nastao u drugoj polovici 20. stoljeća koji označava danas sveprisutnu strast za starim Egiptom koja se očituje u svim oblicima modernog društva, od arhitekture, filmske umjetnosti, izložaba, književnosti, turizma i znanosti. Rijetke su ljudske civilizacije čiji je utjecaji toliko vidljiv u suvremenom društvu i čiji su motivi toliko vidljivi u današnjoj zapadnoj kulturi. Pritom posebno mjesto zauzimaju tri klasične ljudske civilizacije: staroegipatska, grčka i rimska. One i danas dva tisućljeća nakon svoga nestanka još uvijek žive privlačeći veliku pozornost suvremenog čovjeka.

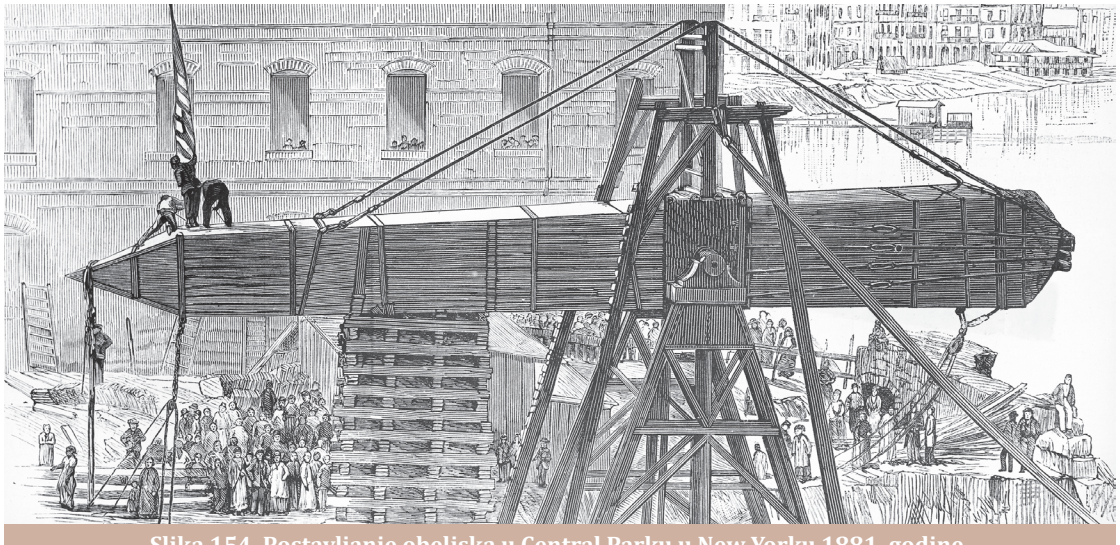
Korijeni egiptomanije sežu u kraj 18. i početak 19. stoljeća u vrijeme Napoleonove ekspedicije u Egipat i objave Denonova opisa Egipta.[667] Ubrzo nakon toga dolazi do brojnih znanstvenih otkrića, a Egipat postupno od sedamdesetih godina 19. stoljeća postaje vodeća turistička destinacija. No, Egipat nije bio samo inspiracija brojnim znanstvenicima koji su istraživali njegove spomenike, pokušavali pročitati njegovo pismo te otkriti njegove tajne. Egipat je tako našao svoje mjesto u brojnim bajkovitim pričama suvremenih književnika, raznovrsnim pravcima u arhitekturi i likovnoj umjetnosti, ali i u brojnim znanstvenofantastičnim idejama u kojima se korijeni egipatske civilizacije često nalaze izvan granica Planeta Zemlje i Sunčeva sustava. Znanstveno-popularna produkcija knjiga neprestano raste i gotovo svake se godine u svijetu objavi nekoliko stotina novih naslova na raznim svjetskim jezicima. U filmskoj umjetnosti Egipat se također pojavljivao u brojnim navratima tijekom posljednjih sto dvadeset godina, ali njegov utjecaj nikada nije bio naročito velik kao u drugim umjetničkim pravcima. Međutim, neosporna je činjenica da su motivi staroegipatske kulture danas sveprisutni u ljudskom društvu, osobito na zapadu.

667 Detaljnije u Tomorad 2017c: 8-10.

Arhitektura

Možda je najveći utjecaj egiptomanije zamjetan u arhitekturi 19. i 20. stoljeća. Bilo koji putnik koji posjećuje srednjoeuropske, zapadnoeuropske zemlje te gradove Sjeverne i Južne Amerike, pa i Japana, sigurno će primijetiti brojne arhitektonske elemente koji svoje korijene vuku iz drevne egipatske umjetnosti. Utjecaj egipatske kulture u suvremenoj arhitekturi nesumnjivo je bio najizraženiji tijekom dugog viktorijanskog razdoblja, u vrijeme kolonijalne dominacije Ujedinjenog Kraljevstva.

U egiptomaniji u arhitekturi posebno mjesto zauzimaju brojni staroegipatski obelisci koji krase velike svjetske gradove. Najveći broj obeliska danas se nalazi u Rimu, u kojem se od druge polovice 16. stoljeća do pred 2. svjetski rat brojni trgovi ukrašavaju obeliscima kao simbolima kršćanstva.[668] Tijekom 19. stoljeća oni također postaju važan simbol suvremene egiptomanije, kolonijalizma i imperijalizma, ali i platežno sredstvo kojim su se postizali politički ciljevi. Najbolji primjeri obeliska, kao simbola imperijalističke moći prisutni su na trgu *Place de la Concorde* u Parizu (1836.)[669], na *Victoria Embankmentu* u Londonu (1878.)[670] i ispred muzeja *Metropolitan Museum* u New Yorku (1881.)[671]. Novinar *New York Heralda* napisao je 22. siječnja 1881. prilikom postavljanja obeliska u Central Parku „bilo bi apsurdno za građane bilo kojeg velikog grada da budu sretni bez egipatskog obeliska.“[672] Upravo ova rečenica danas objašnjava zašto su

Slika 154. Postavljanje obeliska u Central Parku u New Yorku 1881. godine.

668 Drevni egipatski obelisci postavljeni su na rimske trgove kao simboli kršćanstva od sredine 16. do početka 20. stoljeća. Ti obelisci prevezeni su u Rim još tijekom razdoblja Rimskoga Carstva. Vidi detaljnije u: Tomorad 2017c: 122-123.
669 Tomorad 2017c: 124.
670 Tomorad 2017c: 123-124.
671 Tomorad 2017c: 124-125.
672 Tomorad 2017c: 124.

tijekom 19. i 20. stoljeća moderne verzije obeliska podignute u brojnim svjetskim gradovima. Istovremeno, obelisk postaje i simbol kolektivnom herojstvu pa se slični spomenici podižu u brojnim svjetskim gradovima. Najbolji primjeri ovakve upotrebe obeliska mogu se danas vidjeti u Washingtonu D.C. (The National Mall) i Bostonu (Bunker Hill – Charlestown). Obelisci se također postavljaju na brojna groblja gdje preuzimaju simboliku vječnog života. Na prostoru Hrvatske brojni manji obelisci upravo krase gradske parkove i groblja.

Najstariji zagrebački obelisk dao je podići biskup Aleksandar Alagović (1760. – 1837.) tijekom preuređenja kaptolskih ribnjaka na ulazu u istočni ulaz u Zagrebačku nadbiskupiju. Autor obeliska bio je Franz Marsch. Nažalost, tijekom velike oluje koja je Zagreb pogodila 1875. godine, obelisk je bio teško oštećen pa su ga gradske vlasti bile prisiljene srušiti unatoč protivljenju tadašnjih građana grada.[673]

Drugi zagrebački obelisk podigao je zagrebački biskup Juraj Haulik (1788. – 1869.) u parku Maksimir 1843. godine. Autor obeliska bio je bečki kipar Joseph Kässmann koji je obelisk podigao na postolju.[674] Ovaj spomenik sačuvan je i danas.[675]

Slika 157. Sveučilišni trg (danas Trg Republike Hrvatske) kraj 19. ili početkom 20. st.

Potkraj 19. stoljeća tijekom izgradnje zagrebačke novogradske jezgre izgrađen je Sveučilišni trg. Godine 1895. trg je ukrašen s četiri manja kamena obeliska koji su postavljeni polukružno ispred novo podignutog Hrvatskog narodnog kazališta. Vrh svakog obeliska ukrašen je željeznim svjetiljkama. Nažalost, gradske vlasti nisu bile zadovoljne s izgledom trga pa su ga već 1911. odlučile preurediti. Na mjesto obeliska postavljena je skulptura *Zdenac života* koju je izradio hrvatski kipar Ivan Meštrović, a obelisci su premješteni ispred arkada zagrebačkog groblja Mirogoj.[676]

673 Knežević 2004: 258-259; Tomorad 2019r: 245; Bagarić 2019: 250.
674 Tomorad 2019r: 245-246.
675 Tomorad 2017c: 125.
676 „Nasadi izpred kazališta". *Narodne novine* od 26. 8. 1911.; Bagarić 2011: 188-193; Bagarić 250-251; Tomorad 2019p: 246.

Slika 155. Obelisk u Vlaškoj ulici u Zagrebu. Branko Šenoa, slika iz 1915.

Slika 156. Obelisk u zagrebačkom parku Maksimir.

Slika 158. Jedan od premještenih obeliska ispred arkada zagrebačkog groblja Mirogoj.

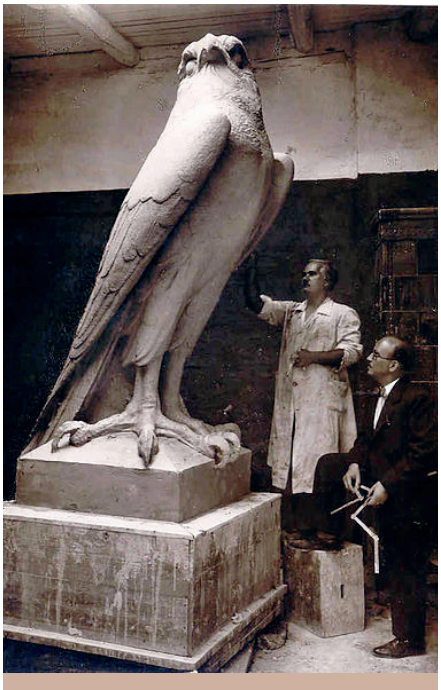
Godine 1994. tijekom proslave devetstote godišnjice grada Zagreba posljednji obelisk podignut je na uglu Ulice grada Vukovara i Ulice hrvatske bratske zajednice prema ideji Branka Silađina. Obelisk je izrađen od granita, a njegov je vrh ukrašen metalom. Godine 2018. isti spomenik premješten je na ugao Ulice hrvatske bratske zajednice i Avenije Dubrovnik.[677]

Slični obelisci izgrađeni su i u drugim hrvatskim gradovima kao ukrasi gradske i pogrebne arhitekture.

U europskim gradovima tijekom 19. i u prvoj polovici 20. stoljeća grade se brojne zgrade nastale pod utjecajem egiptomanije, a osobita popularnost upotrebe egipatskih elemenata vidljiva je tijekom razdoblja *Art Decoa* (tijekom dvadesetih i tridesetih godina 20. stoljeća). Od sredine 19. stoljeća brojni su svjetski zoološki vrtovi ukrašeni replikama staroegipatskih reljefa, a podižu se i zgrade za čuvanje životinja u staroegipatskom stilu (npr. Antwerpen, Berlin) ili njihova ulazna vrata (npr. Memphis). Zoološki vrt u Zagrebu, koji je otvoren 1925. godine, također nije odolio utjecajima egiptomanije. Naime, između 1925. i 1928. godine u njemu su podignuti kipovi *Egipćani* za koje se smatra da ih je izradio kipar Jozo Turkalj (1890. – 1943.).[678]

Slika 159. Jedna od dvije skulpture *Egipćanin* u zagrebačkom zoološkom vrtu, snimljena oko 1938. godine.

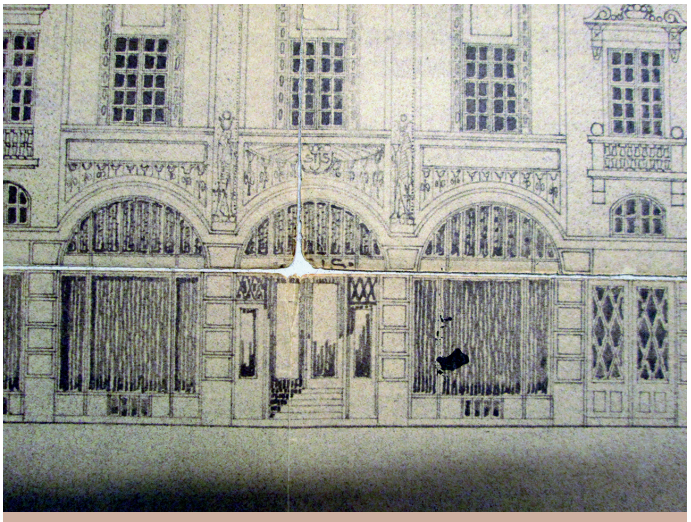
Slika 161. Kipar Ivo Kerdić i arhitekt Aleksandar Freudenreich sa statuom Hrvatskog Sokola, oko 1925. godine.

Slika 160. Aleksandar Freudenreich, Spomenik hrvatskog društva *Sokol* u parku Maksimir u Zagrebu.

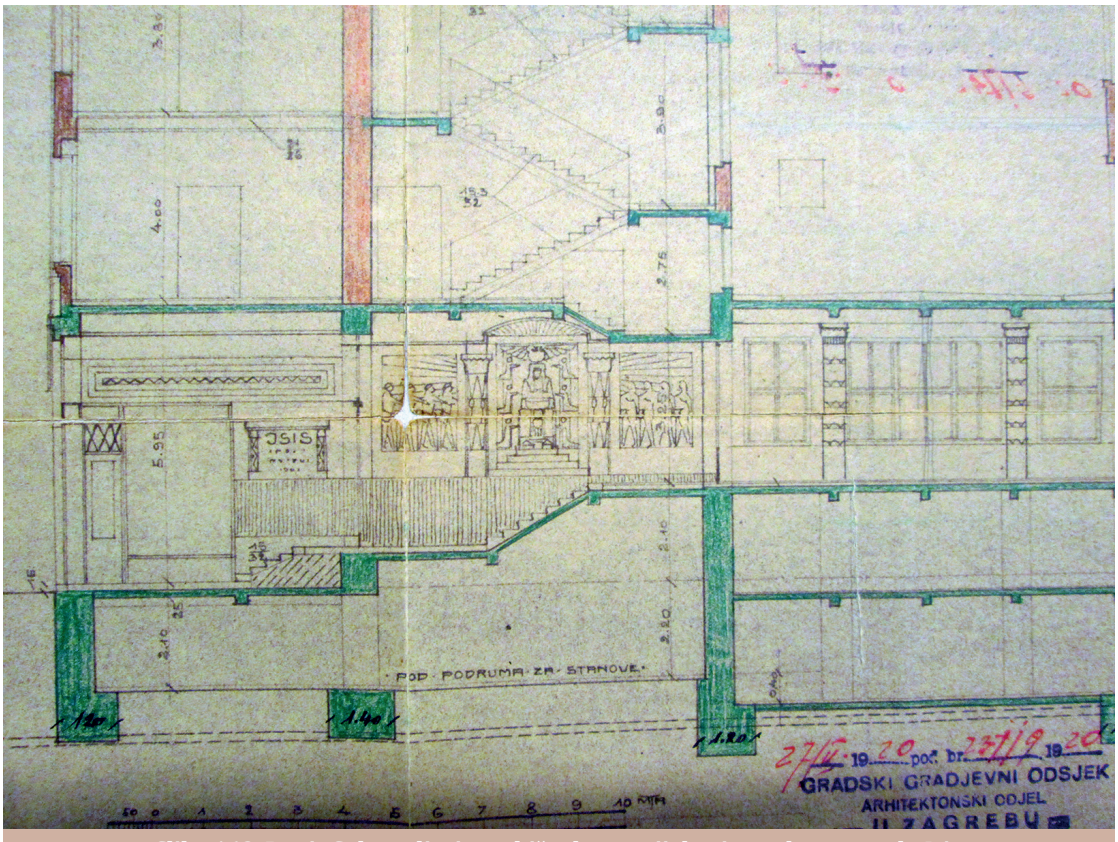
U sklopu parka Maksimir 1925. godine podignuta je velika Mogila na čijem je vrhu smješten veliki Hrvatski sokol nalik na prikaze egipatskog boga Horusa. Cijeli projekt izgradnje predvodio je zagrebački arhitekt Aleksandar Freudenreich (1892. – 1974.), čiji je brat Milan (1900. – 1973.), također arhitekt, u to vrijeme živio i djelovao u Kairu.[679]

677 Bagarić 2019: 251.
678 Tomorad 2019p: 246-247.
679 Bagarić 2019: 255, 258-260.

Slika 162. Dizaj pročelja komercijalne i stambene zgrade *Isis*.

Godine 1920. zagrebačka tvrtka *Isis* gradila je svoje sjedište u Ulici Pavla Hatza 12. Prema sačuvanim planovima pročelje i unutrašnjost kuće trebalo je biti ukrašeno brojnim egipatskim motivima (freskama, reljefima, stupovima). No zbog očite nestašice novca izvršni odbor tvrtke odlučio je u svibnju 1921. godine da je takvo ukrašavanje nepotrebno pa se, nažalost, od završetka cijelog projekta odustalo.[680] Od cjelokupnog projekta danas su vidljive samo glavice stupova izrađene u egipatskom stilu u prizemlju zgrade.

Slika 163. Denis Sukno, dizajn stubišta komercijalne i stambene zgrade *Isis*.

680 Zagreb: *Hrvatski državni arhiv*, HR-DAZG-271; Bagarić 2019: 253-254.

Novi val egipatskog utjecaja u post modernoj arhitekturi javlja se krajem 20. stoljeća i traje do danas, pa se tako brojni hoteli, kockarnice, kafići, klubovi i zgrade ukrašavaju raznim egipatskim motivima. U Zagrebu danas postoji nekoliko kafića koji su ukrašeni u staroegipatskom stilu, a isti motivi prisutni su i u vanjskom i unutrašnjem uređenju nekoliko kockarnica. Jedan od najboljih primjera je kafić-restoran *Bastet* u Kučerinoj ulici 44 u Zagrebu.

Staroegipatska je umjetnost jako utjecala i na grobnu arhitekturu 19. i 20. stoljeća. Grobnice izgrađene u obliku staroegipatskih kuća, hramova, mastaba i piramida pojavljuju se pod utjecajem masonskih i mističnih shvaćanja još od kraja 18. stoljeća. Pojedini grobni spomenici u staroegipatskom stilu povezani su i s tradicijom vrtne arhitekture čiji temelji sežu još u antičku povijest (npr. vrt Hadrijanove vile u Tivoliju).

Slika 164. Grobnica obitelji Cabas, danas u vlasništvu obitelji Grubišić.

Gradnja brojnih grobnica u egipatskom stilu vrlo je popularna na prostoru Europe tijekom 19. i početkom 20. stoljeća.[681] Tijekom druge polovice 20. stoljeća na groblju Mirogoj u Zagrebu, u blizini kaskada, smještana je grobnica obitelji Grubišić izgrađena u obliku staroegipatske piramide. Izvorni oblik ovog grobnog mauzoleja podigla je zagrebačka obitelj Cabas 1930. godine.[682] Ulaz, koji nalikuje na ulaz u neki tipični staroegipatski hram, dodatno je ukrašen stupovima s karakterističnim glavicama, koji su izrađeni pod očitim staroegipatskim utjecajem.

Na gradskom groblju u Vrbovcu pod očitim utjecajem masonskog stila tijekom 19. stoljeća izgrađena je grobnica obitelji De Piennesa, čiji vrh krasi stepenasta piramidalna struktura.[683]

Stilski namještaj i razni ukrasi

Staroegipatski elementi sastavni su dio neoklasičnog stila umjetnosti pa se tako unutrašnjost soba i namještaj bogatog građanstva još od kraja 18. stoljeća ukrašava brojnim staroegipatskim elementima. Tijekom druge polovice 19. i početkom 20. stoljeća izrađuje se stilski namještaj ukrašen raznim staroegipatskim elementima (glavice stupova papirusa, staroegipatske sfinge i sl.), a popularno je i porculansko

681 Npr. grobna arhitektura na prostoru Ujedinjenog Kraljevstva, Francuske, Austrije, Češke, Mađarske itd. Detaljnije u Curl 2006: 281-310.

682 Zagreb: *Državni arhiv grada Zagreba*, 7167-XVI-1930. Detaljnije u: Tomorad 2017c: 130; Bagarić 2019: 254-255.

683 Tomorad 2017c: 130.

Slika 165. Mihael Stroy, Potret Kristofora Stankovića, 1833./1834.

Slika 166. Stol, dio salonske garniture. Francuska, o. 1860.

posuđe, razni kućanski predmeti i satovi sa staroegipatskim ukrasima i elementima. U hrvatskim se muzejima i dvorcima mogu pronaći zanimljivi predmeti koji dokumentiraju prisutnost egiptomanije i kod bogatijih hrvatskih građanskih slojeva. Najljepši primjeri satova i namještaja nalaze se u zagrebačkom Muzeju za umjetnost i obrt[684], varaždinskom Gradskom muzeju i dvorcu Trakošćan.

Tijekom prve polovice 19. stoljeća bilježimo primjer lijepo izrađenog naslonjača s dominantnom figurom pozlaćene krilate sfinge na rukohvatima. Naslonjač je prikazan na portretu zagrebačkog trgovca Kristofora Stankovića[685] koji je tridesetih godina 19. stoljeća dao izgraditi prvo zagrebačko kazalište.

U Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu čuva se pisaći stol iz razdoblja historicizma izrađen u Austriji tijekom dvadesetih i tridesetih godina 19. stoljeća ukrašen krilatim sfingama[686], stol, dio salonske garniture izrađene u Francuskoj ranih šezdesetih godina 19. stoljeća[687], sekretar izrađen u Francuskoj početkom šezdesetih godina 19. stoljeća ukrašen prikazom egipatske božice Tawaret[688], naslonjač izrađen u razdoblju art decoa izrađen po uzoru na slavno Tutankhamunovo prijestolje koje je pronađeno u njegovo grobnici 1922. godine.[689] U zbirci satova čuva se: stojeći sat izrađen u Dresdenu 1794. koji se nekad nalazio u dvorcu Eltz u Vukovaru[690], stojeći sat zlatne boje sa stojećom muškom figurom Egipćanina s lijeve strane koji je izrađen između 1795. i 1800. godine u Parizu i Genevi[691], stojeći sat s dvije ležeće sfinge u podnožju, kojeg je izradio varaždinski urar Marcus Gohm oko 1820. godine[692], stojeći sat s dvije stojeće ženske figure nalik

684 Vidi detaljnije u: Brdar Mustapić 2019; Lovrić Plantić 2019.
685 Zagreb: *Muzej grada Zagreba*, MGZ 1269.
686 Zagreb: *Muzej za umjetnost i obrt*, 26661; Tomorad 2017c: 131; Brdar Mustapić 2019: 269, br. 2, fig. 284.
687 Zagreb: *Muzej za umjetnost i obrt*, 28966; Tomorad 2017c: 131; Brdar Mustapić 2019: 269, br. 1, fig. 283.
688 Zagreb: *Muzej za umjetnost i obrt*, 9866; Tomorad 2017c: 131; Brdar Mustapić 2019: 269-271, br. 3, fig. 285a-c.
689 Zagreb: *Muzej za umjetnost i obrt*, 14634; Brdar Mustapić 2019: 271, br. 4, fig. 286.
690 Zagreb: *Muzej za umjetnost i obrt*, 15063; Lovrić Plantić 2019: 272-273.
691 Zagreb: *Muzej za umjetnost i obrt*, 19643; Tomorad 2017c: 131.
692 Zagreb: *Muzej za umjetnost i obrt*, 11814; Tomorad 2017c: 131.

na staroegipatske božice sa svake strane izrađen u Austriji oko 1830. godine[693], sat sa stupovima i ležećom sfingom na vrhu, izrađen u stilu art decoa početkom tridesetih godina 20. stoljeća[694].

Slika 167. Pisaći stol. Austrija, o. 1820.-1830.

Slika 168. Sekretar. Francuska, o. 1860.

Slika 170. Podni sat s glazbenim mehanizmom.

Slika 169. Naslonjač. Srednja Europa, o. 1925.-1930.

Slika 171. Sat sa stupovima i sfingom. Francuska, o. 1930.

693 Zagreb: *Muzej za umjetnost i obrt*, 20357; Tomorad 2017c: 131.
694 Zagreb: *Muzej za umjetnost i obrt*, 25169; Lovrić Plantić 2019: 273.

U dvorcu Trakošćan čuva se jedan svijećnjak izrađen u staroegipatskom stilu te nekoliko ormara i polica za knjige sa staroegipatskim ukrasima, a u Gradskom muzeju Varaždin jedna lijepa staklena posuda smještena na stalku s tri nožice izrađene u staroegipatskom stilu.

Stvaralaštvo Ivana Meštrovića potkraj dvadesetih i tijekom tridesetih godina 20. stoljeća također je bilo nadahnuto staroegipatskom umjetnošću. Primjeri se mogu vidjeti u njegovoj obiteljskoj grobnici u Otavicama te u Meštrovićevoj galeriji u Splitu.[695]

Slika 172a-d. Ivan Meštrović, skulpturalni program u crkvi Presvetog Otkupitelja u Otavicama: Evanđelisti Ivan, Matej, Luka i Marko.

Slika 173. Ivan Meštrović, studija za dekoraciju svoda kupole crkve Presvetog Otkupitelja: Faraon, 1938.

Slika 174. Ivan Meštrović, studija za dekoraciju svoda kupole crkve Presvetog Otkupitelja: Faraon, 1938.

U Hrvatskoj je utjecaj egiptomanije prisutan i u suvremenom dizajnu nakita, pa tako imamo primjer Nenada Sovilja koji je u listopadu 2008. godine predstavio svoju kolekciju nakita koja je inspirirana staroegipatskim motivima.[696]

695 Detaljnije u Jurić Šabić 2019.
696 Tomorad 2017c: 132.

Hrvatska egiptomanija vidljiva je i na sačuvanim filmskim zapisima. U zbirci Hrvatskog državnog arhiva u Zagrebu čuva se obiteljski film *Društveni čaj 1934. – 1938*.[697] kojeg su snimili predstavnici obitelji bogatih zagrebačkih industrijalaca Deutsch-Maceljski u svome domu u Jurišićevoj ulici. Na sačuvanom se filmu može vidjeti kostimirana večernja zabava na kojoj su žene obučene u arapskom stilu, s dugim haljinama i zarovima preko lica, a muškarci poput beduina i paša. Svi ti motivi vjerojatno su nastali tijekom obiteljskog putovanja u rujnu 1933. godine, o čemu je već bilo riječi u prethodnim poglavljima knjige.

697 Zagreb: *Hrvatski državni arhiv*.

BIBLIOGRAFIJA

1. Izvori

Diodor Sicilski (*Diodorus Sicilus*)

Library of History, 12 vols.: I (1-2.34), II (2.35-4.58), III (4.59-8), IV (9-12.40), V (12.41-13), VI (14-15.19), VII (15.20-16.65), VIII (16.66-17), IX (18-19.65), X (19.66-20), XI (21-32), XII (33-40). Cambridge, Mass.-London: Loeb Classical Library.

Gundrum-Oriovčanin, Fran Srećko.

(1902a) *Moje putovanje u Egipat: Iz Križevaca u Kairo*. Zagreb, Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe - Odsjek za povijest hrvatske književnosti, Osobni arhivski fondovi – zbirke rukopisa i dokumentacijskoga gradiva 148 Gundrum-Oriovčanin, Fran Srećko, [Sig. 24, I/10].

(1902b) *Moje putovanje u Egipat: Iz Kaira u Gornji Egipat i natrag u Kairo*. Zagreb, Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe - Odsjek za povijest hrvatske književnosti, Osobni arhivski fondovi – zbirke rukopisa i dokumentacijskoga gradiva 148 Gundrum-Oriovčanin, Fran Srećko, [Sig. 24, I/10].

(1903e) *Moje putovanje po Egiptu*. Zagreb, Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe - Odsjek za povijest hrvatske književnosti, Osobni arhivski fondovi – zbirke rukopisa i dokumentacijskoga gradiva 148 Gundrum-Oriovčanin, Fran Srećko, [Sig. 30, II/53].

Herodot (*Herodotus*)

Povijest. Zagreb: Matica hrvatska, 2000.

Hus, Juraj

(2017) *Opis putovanja Jurja Husa – Description peregrinationis Georgii Huszthii.* In: Kolar, Mario (ed.) *Opis putovanja Jurja Husa – Description peregrinationis Georgii Huszthii.* Koprivnica: 33-182.

Huszthii, Georgii

(1881) *Description peregrinationis Georgii Huszthii.* In: Matković, Petar (ur.) "Description peregrinationis Georgii Huszthii", *Starine* 13, Zagreb: 1-38.

Isthuanffium, Nicolaum Pannonium.

Friessme, Joannis Wilhelmi (ur.) *Regni Hungarici historia per Nilolavm Isthuanffium Pannonivm ejusdem Regni Propalatium Libris XXXIV exacte descripta*. vol. I-XXXIV. Coloniae Agrippinae.

MDCLCCCV. Vindobonna, 1685.

Maneton (*Manetho*)

Aegyptiaca. Loeb Classical Library. Cambridge, Mass.-London.

Ovidije (*Ovid*)

Metamorphoses, 2 vols: I (1-8), II (9-15). Loeb Classical Library. Cambridge, Mass.-London.

Pauzanije (*Pausanias*)

Description of Greece, 5 vols.: I (1-2), II (3-5), III (6-8.21), IV (8.22-10), V (Maps, Plans, Illustrations). Cambridge, Mass.-London: Loeb Classical Library.

Štampar, Andrija

(1933) Dnevnički zapisi. Zagreb: Hrvatski državni arhiv: HR-HDA-831 Štampar, Andrija 5.1 Dnevnički zapisi. 5.1.4 *Putovanje po raznim zemljama i gradovima (Egipat, Crveno more, Šri Lanka, Indonezija, Singapur, Hong-Kong, Kina, Tibet, Makao)*

Tacit (*Tacitus*)

Kornelije Tacit, *Anali*. Zagreb: Matica hrvatska, 2006.

Vergilije (*Virgil*)

Aeneid. Cambridge, Mass.-London: Loeb Classical Library.

2. Literatura

Andreis, J.

(1989) *Povijest glazbe*. Zagreb.

Anđelković, B.

(2015) „Formation and composition of the Egyptian Collections in Serbia". U: Tomorad, M. (ur.) *Research of the history and culture of Ancient Egypt in Southeast Europe*. Oxford: 107-115.

Alföldi, A.

(1937) *A Festival of Isis in Rome under the Christian Emperors of the Fourth Century*. Budapest.

Antić, B.

(1971) *Muzička enciklopedija Leksikografskog zavoda* I., s. v. „Egipatska muzika". Zagreb.

Babić, I.

(2005) „Egipatski utjecaji u Dioklecijanovoj palači–Le influenze nel Palazzo di Diocleziano". U: Šegvić, M. & Mirnik, I. (ur.) *Illyrica antiqua: ab honorem Duje Rendić–Miočević*. Zagreb: 83-98.

Bagarić, M.

(2011) *Arhitekt Ignjat Fischer*. Zagreb.

(2019) "Egypt as Imaged by 19th- and 20th-Century Zagreb: Buildings, Monuments and Street Furniture". U: Tomorad, M. i dr., *Egypt in Croatia: Croatian fascination with ancient Egypt from antiquity to modern times*. Oxford: 249-260.

Bartulović, I.

(1935) "Morem u svet, Ovogodišnje putovanje Jadranske straže u Grčku i Egipat". *Jadranska straža* XII.10: 415-423.

Baslez, M.-Fr.

(1977) *Recherches sur les conditions de pénétration et de diffusion des religions orientales à Délos*. Paris.

Bašić, Đ.

(2012) „Llyodovi slikopisi Kružna putovanja putničkih parobroda Jugoslavenskog Lloyda 1930-ih godina (Mediteran kakav je bio 1930-ih godina)." *Pomorski zbornik* 47-48: 269-302.

Belamarić, J.

(2015) „The afterlife of the sphinxes in Diocletian palace in Split". U: Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska, Joanna (ur.), *CECE7 – VIIth European Conference of Egyptologists. Egypt 2015: Perpectives of Research.* Zagreb: 41.

(2016) *Sfinga na splitskom Peristilu*. Zagreb.

Blumenthal, E.

(1981) *Altes Ägypten in Leipzig. Zur Geschichte des Ägyptischen Museums und des Ägyptologischen Instituts and der Universität Leipzig*. Leipzig.

Boardman, J.

(1999) *The Greeks overseas, their early colonies and trade*. London.

Bobovec, A.

(1991) *Egipatska kolekcija Kovačević–Bošnjak*. Kutina.

Bogdanić, N.

(1996) *El-Shatt naš zaboravljeni: 50. obljetnica hrvatskog zbjega na Sinaju 1944.-1994*. Split.

Borchardt, L.

(1917) *Die Annalen, Festlegung des alten Reiches der ägyptischen Geschichte*. Berlin.

(1935) *Die Mittel zur zeitlichen Festlegung von Punkten der ägyptischen Geschichte*. Kairo.

Brdar Mustapić, V.

(2019) „Influences of Egyptian Style in Furniture Making: Examples from the Museum of Arts and Crafts, Zagreb". U: Tomorad, M. i dr., *Egypt in Croatia: Croatian fascination with ancient Egypt from antiquity to modern times*. Oxford: 269-271.

Bricault, L.

(1996) „Les prêtres du Sarapieion C de Délos". *Bulletin de correspodance Hellénique* 120: 597-616.

(1997) „Les cultes isiaques en Grèce centrale et occidentale". Ze*itschrift für Papyrologie und Epigraphik* 119: 117-122.

(2001) *Atlas de la diffusion des cultes Isiaques (IVe S. AV. J.-C - IVe S. APR. J.-C.)*. Paris: Diffusion de Boccard.

Bruneau, P.

(1970) *Recherches sur les cultes de Délos à l'epogue hellénistique et à l'époque romaine*. Leiden.

Brunšmid, J.

(1897) „Nekoliko našašća novaca na skupu u Hrvatskoj i Slavoniji V. Našašće italskih i afrikanskih novaca u Mazinu. *Vjesnik hrvatskog arheološkog društva*, n.s. II: 42-103.

(1904) „Kameni spomenici hrvatskog narodnog muzeja u Zagrebu". *Vjesnik hrvatskog arheološkog društva*, VII.

(1905) „Kameni spomenici hrvatskog narodnog muzeja u Zagrebu". *Vjesnik hrvatskog arheološkog društva*, VIII.

(1907) „Kameni spomenici hrvatskog narodnoga muzeja u Zagrebu". *Vjesnik hrvatskog arheološkog društva* new series no. IX.

(1914) „Antikni figuralni bronsani predmeti u hrvatskom narodnom muzeju u Zagrebu". *Vjesnik hrvatskog arheološkog društva* new series no. XIII.

Budischovsky, M.-Chr.

(1973) „Iupiter-Amon et Méduse dans les forums du Nord de l'Adriatique". *Aquileia Nostra, Rivista*

dell'Associazione nazionale per Aquileia XLIV: col. 201-220.

(1977) *La Diffusion des cultes isiaques autour de la mer Adriatique, I. Inscriptions et monuments*. Leiden.

Bugarski-Mesdjian, A.

(1999) „Le forum de Zadar et les «Cultes Orientaux»". *Histria Antiqua* 5: 67–74.

Bulić, F.

(1879) „Le gemme del Museo di Spalato". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* II: 147.

(1885) "Descrizione delle lucerne fittili che si conservano nell' I. R. Museo di Spalato". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* VIII: 127.

(1887a) "Le gemme del Museo di Spalato". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* X: 164, 172.

(1887b) "Descrizione delle lucerne fittili che si conservano nell' I. R. Museo di Spalato". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* X: 192.

(1888) „Le gemme del Museo di Spalato". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* XI: 15, 20, 84, 165, 179-180.

(1896) "Le gemme del Museo di Spalato". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* XIX: 28.

(1903) "Le Gemme dell' I. R. Museo di Spalato". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata*, XXVI: 112.

(1908) "Materiale e provenieza della pietra, delle colonne, nonchè delle sfingi del Palazzo di Diocleziano a Spalato e delle colonne ecc. delle basiliche cristiane a Salona". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* XXXI: 98-101.

(1909) "Ritrovamenti antichi a Oklaj di Promina (Promona)". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* XXXII: 45-49.

(1910a) "Escavi nella necropoli antica pagana di Salona detta Hortus Metrodori negli anni 1909. e. 1910". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* XXXIII: 30.

(1910b) "Appendice all' articolo escavi nell' Hortus Metrodori". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* XXXIII: 134-135.

(1910c) "Le Gemme dell' I. R. Museo di Spalato". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* XXXIII: 142.

(1927) "Dvije riječi o figuri "Bes"-a na jednoj brončanoj vazi u splitskom arheološkom Muzeju". *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* XLIX: 105.

(1928) "Peto starokršćansko grobište stare Salone na jugoistoku grada, Povodom pedesetogo-

dišnjice VAHD". *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* XLX: 62, fn. 9.

Cambi, N.

(1971) „Nove potvrde egipatskih kultova u antičkoj provinciji Dalmaciji". *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* LXV–LXVII: 85–107.

(1993) „Stele iz kasnoantičke grobnice u Dugopolju". *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* 86: 164-165.

(2002) *Antika*. Zagreb.

Cobbing, A.

(1998) *The Japanese Discovery of Victorian Britain: Early Travel Encounters in the Far West.* Richmond (Surray).

Cvijović, M.

(1991) *Archeological Collection*. Beograd.

(2003) *Do ut des: Gifts Given and Received*. Beograd.

Ćepulić, I., Čavka, M., Brkljačić, B. & Petaros, A.

(2015) „Zagreb mummy paleoradiological reappraisal". U: Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska, J. (ur.), *CECE7 – VIIth European Conference of Egyptologists. Egypt 2015: Perpectives of Research.* Zagreb: 31-32.

Čavka, M.

(2013) *Radiološka obrada mumificiranih ostataka iz Egipatske zbirke Arheološkog muzeja u Zagrebu*. [doktorska disertacija]. Zagreb: Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2015) „Radiological and histological examinations of Egyptian mummies". U: Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska, J. (ur.), *CECE7 – VIIth European Conference of Egyptologists. Egypt 2015: Perpectives of Research.* Zagreb: 30.

Čavka, M., Boščić, D., Kavur, L., Janković, I., Rajić Sikanjić, P., Glasnović & A., Brkljačić, B.

(2010) „CT guided endoscopy versus Herodotus". U: Teschler, N. M. and W. Baumann, W. (ur.) *Abstracts of the 18th European Meeting of the Paleopatological Association (EMPPA 2010)*. Vienna: 64.

Čavka, M., Bušić, D. & Brkljačić, B.

(2012) „Paleodermatology: a new insight into psychodermatology". U: *3. Hrvatski kongres psihodermatologije*. Split: 63.

Čavka, M., Glasnović, A., Janković, I., Rajić Sikanjić, P., Perić, B., Brkljačić, B., Mlinarić-Missoni, E. & Skrlin, J.

(2010) „Microbiological analysis of a Mummy from the Archaeological Museum in Zagreb". *Collegium antropologicum* 34: 803-805.

Čavka, M., Kelava, T., Čavka, V., Bušić, Ž., Olujić, B. & Brkljačić, B.

(2010) „Homocystinuria, a possible solution of the Akhenaten's mystery". *Collegium antropologicum* 34, Supplement 1: 255–258.

Čavka, M., Kelava, T. & Olujić, B.

(2015) „Homocystinuria, a possible explanation of the Akhenaten's mystery". U: Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska, J. (ur.), *CECE7 – VIIth European Conference of Egyptologists. Egypt 2015: Perpectives of Research.* Zagreb: 30.

Čavka, M., Ivanac, G., Aganović, L., Reiter, G., Speier, P., Nielles-Vallespin, S., Janković, I., Uranić, I. & Brkljačić, B.

(2011) „Hand-Schueller-Christian's Disease in an Ancient Egyptian Mummy; X-ray, CT and MR Analysis". U: Christianson, R. G. (ur.), *Proceedings of the American Association for the Advancement of Science Pacific Division 92nd Annual Meeting including the 7th World Congress on Mummy Studies*. Medford: 136.

Čavka, M., Ivanac, G., Petaros, A., Sonicki, Z., Reiter, G., Nielles-Vallespin, S., Speier, P. & Brkljačić, B.

(2012) „Comparison of UTE sequence and MSCT in 15 mummified specimens from Archeological Museum in Zagreb". U: *European Congress of Radiology.* Vienna: P. C-2562.

Čavka, M., Janković, I., Rajić Sikanjić, P., Tičinović, N., Radoš, S., Ivanac, G. & Brkljačić, B.

(2010) „Insights into a Mummy : A Paleoradiological Analysis". *Collegium antropologicum* 34: 797-802.

Čavka, M., Petaros, A., Boščić, D., Kavur, L., Janković, I., Despot, R., Trajković, J. & Brkljačić, B.

(2012) „CT-Guided Endoscopic Recovery of a Foreign Object from the Cranial Cavity of an Ancient Egyptian Mummy". *Radiographics* 32: 2151-2157.

Čavka, M., Petaros, A., Ivanac, G., Aganović, L., Janković, I., Reiter, G., Speier, P., Nielles-Vallespin, S. & Brkljačić, B.

(2012) „A Probable Case of Hand-Schueller-Christian's Disease in an Egyptian Mummy Revealed by CT and MR Investigation of a Dry Mummy". *Collegium antropologicum*. 36: 281-286.

Čavka, M., Petaros, A., Komnenić, N., Reiter, G., Speier, P., Nielles-Vallespin, S., Janković, I., Brkljačić, B.

(2012) „From paleoradiology to paleoimaging comparing X ray, computed tomography and magnetic resonance ultra-short-echo-time sequence imaging techniques in the study of ancient mummies". U: *Abstracts of the 19th European Meeting of the Paleopatological Association (EMPPA 2010).* Lille: C2-3.

Čavka, M., Tičinović, N., Ivanac, G., Brkljačić, B., Janković, I., Rajić Sikanjić, P. & Uranić, I.

(2009) „Imaging of an unknown and undated mummy from the Archaeological museum in Zagreb, Croatia". U: Zink, A. (ur.), *1st Bolzano Mummy Congress - Mummies and Life Sciences*. Bolzano: 19.

Čavka, M., Tičinović, N., Radoš, S., Ivanac, G., Šlaus, M., Čavka, K., Speier, P. & Brkljačić, B.

(2010) „Paleoradiologija nova stara znanost - naša početna iskustva". U: *5. Hrvatski kongres radiologa, knjiga sažetaka*. Rijeka: 96.

Čavka, M. & Uranić, I.

(2011) „Najnovija istraživanja: Otkrivene tajne egipatskih mumija u Zagrebu". *Meridijani* 158 (listopad): 60–68.

(2012) „CT i MR istraživanja mumificiranih ljudskih ostataka iz Arheološkog muzeja u Zagrebu". U: Tomorad, M. (ur.), *Istraživanje povijesti i kulture starog Istoka i Egipta na prostoru jugoistočne Europe*, *Zagreb, 18.-22. lipanj 2012*.. Zagreb: 34.

Čukman Nikolić, I. & Tomorad, M.

(2015) „The Collection of Egyptian Artifacts in the Mimara Museum in Zagreb (Croatia)". U: Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 59-74.

Dow, S.

(1937) „The Egyptian cults in Athens". *Harvard Theological Review* 30: 183-232.

Drexler, W.

(1890) *Des Cultus der ägyptischen Gottheiten in den Donauländer - Mythologischen Beiträge*. Leipzig.

(1900) „Il culto delle divinità egiziane in Dalmazia". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* XXIII: 145-158.

Dunand, F.

(1973) *Le culte d'Isis dans le bassin oriental de la Méditerranée*. Leiden: Brill.

Džin, K.

(2001) „Egipatske votivne figurice u lararijima“. U: Džin, K. (ur.) *Egipatska religija i antička Istra*. Pula: 18-21.

Filipović, S.

(1997a) „Arheološki odjel”. U: Radić, M. (ur.) *Muzej Slavonije Osijek 1877–1997, Blago muzeja Slavonije*. Osijek: 49–51.

(1997b) “Antička arheologija”. U: Radić, M. (ur.) *Muzej Slavonije Osijek 1877–1997, Blago muzeja Slavonije*. Osijek: 65–79.

Gabričević, B.

(1956) „Arheološke uspomene na Egipat u Splitu”. *Slobodna Dalmacija* od 12. 7. 1956: 6.

Garland, R.

(1987) *The Piraeus, from the fifth to the first century B.C.* Ithaka.

Gavela, B.

(1956) „Antički spomenici grčko-egipatskog sinkretizma u našoj zemlji I.“ Serapis. *Starinar Srpske Akademije nauka* n.s. V-VI: 43-51.

Giunio, K. A.

(2002) „Egyptian Gods on the Eastern Adriatic Coast”. U: György, H. & Mráv, Z. (ur.), *Aegyptus et Pannonia I – Acta Sympsii anno 2000*. Budapest: 21-63, Pl. 3-17.

(2013) „Izida – zvjezda mora i obred Navigium Isidis“. *Diadora* 26/27: 421-440.

Gorenc, M. (ed.)

(1952) *Antikna skulptura u Hrvatskoj*. Zagreb.

(1974a) „U povodu novog postava prethistorijske i egipatske zbirke Arheološkog muzeja u Zagrebu – Egipatska zbirka“. *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3. s. VIII: 138–139, t. III–IV.

(1974b) „Staroegipatski drveni sarkofag s mumijom“. *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3. s. VIII: 140, 141, t. V.

(1975) „Skulpturalni drveni sarkofag iz starog Egipta (21 dinastija)“, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3. s. IX: 172, t. 2

(1979) *Egipat*, *serija vodiča Arheološkog muzeja u Zagrebu*. Zagreb.

(1981) *Egipatski skarabeji*, *izložba, 3. lipanj–5. srpanj 1981*. Zagreb–Pula.

Gospodinović, B.

(1993) *Egipat–Mitovi Heliopolisa*. Zagreb.

Grbeša, C.

(2013) *Stepinčevim stazama po Svetoj Zemlji – 75. obljetnica Hrvatskog hodočašća u Kristovu domovinu predvođena blaženim kardinalom Alojzijem Stepincem*. Zagreb.

Green, P.

(1993) *Alexander to Actium - The Hellenistic age*. Berkeley-Los Angeles.

Grgec, Petar

(1933) *Od Hrvatske do Indije. – lutanja i putovanja Jurja Rasinjanina*. Zagreb.

Gundrum, Fran.

(1903a) „U Egiptu! Putopisna crta". *Hrvatski planinar* vol. 6 nos. 7-8: 49-51.

(1903b) „U Egiptu! Putopisna crta". *Hrvatski planinar* vol. 6 nos. 9-10: 65-76.

(1903c) „U Egiptu! Putopisna crta". *Hrvatski planinar* vol. 6 nos. 11-12: 84-92.

(1903d) „Prvi egipatski medicinski kongres". *Liečnički viestnik* 3: 94-101.

(1905) *U Egiptu!: putopisna crtica*. Zagreb.

(2003) *In Egypt*. Križevci.

Gvozdanović, S.

(1962) *Povijest arhitekture* I. Zagreb: 8–19.

Herodot

Herodotova povijest. Zagreb, 1887.

Hoey, A. S.

(1939) „Official Policy towards Oriental Cults in the Roman Army". *Transactions and Proceedings of the American Philological Association* 70: 456-481.

Hoffiller, V.

(1914) „Proučavanje etruščanskog jezika s osobitim obzirom na zagrebačke mumijine povoje", *Vjesnik hrvatskog arheološkog društva* n. s. XIII: 335–345.

Hoffiller, V. & Saria, B.

(1938) *Antike Inschriften aus Jugoslavien, Heft I., Noricum und Pannonia Superior*. Zagreb.

Hrvatska enciklopedija

s.v. "Hus, Juraj", vol. V (2003): 17.

Hudec, M.

(1998) „Slike iz povijesti drevnih gradnji: 1. Egipat". *Građevni godišnjak* '98: 147–196.

Inalcik, H.

(2002) *Osmansko Carstvo*. Zagreb.

Jelaska Marijan, Z.

(2004) „Nastanak parobrodarskog društva Jugoslavenski Llyod i poslovanje društva čije je združivanjem nastalo". *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku* 42: 231-272.

Jurić Šabić, Z.

(2015) *Dekodiranje Meštrovića: ikonološka studija skica za dekoraciju kupole crkve Presvetog Otkupitelja u Otavicama.* Split.

(2016) *Meštrovićev znak u Splitu*. Split.

(2019a) „Ivan Meštrović in Egypt, May 1927". U: Tomorad, M. i dr., *Egypt in Croatia: Croatian fascination with ancient Egypt from antiquity to modern times*. Oxford: 133-136.

(2019b) „Ivan Meštrović – Creating Art for Eternity: Meštrović's Fascination with Ancient Egypt as Illustrated by the Family Mausoleum in Otavice". U: Tomorad, M. i dr., *Egypt in Croatia: Croatian fascination with ancient Egypt from antiquity to modern times*. Oxford: 261-268.

Jurkić-Girardi, V.

(1972) „Rasprostranjenost kulta Magnae Matris na području Istre u rimsko doba". *Histria archaelogica* III/1: 39-76.

(1974) „Arte plastica del culto come determinant l'esistenza dei culti Romani e sincreti nella regione Istriana". *Atti* V: 5–46.

(2001) „Egipatska religija i antička Istra". U: Džin, K. (ur.), *Egipatska religija i antička Istra*. Pula: 5-17.

(2005) *Duhovna kultura antičke Istre, knjiga I: Kultovi u procesu romanizacije antičke Istre*. Zagreb.

Kadić, H.

(1984) „Zagrebački mali Egipćanin–egipatska brončana statueta iz nekadašnje zbirke Lubienski–Durieux". *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske* fasc. 1–2: 2.

Kaštelančić, S.

(2019) „Ivan Meštrović: His Fascination with Ancient Civilizations, as Reflected in His Postcards to Ruža Meštrović, May 1927". U: Tomorad, M. i dr., *Egypt in Croatia: Croatian fascination with ancient Egypt from antiquity to modern times*. Oxford: 137-148.

Kater-Sibbes, G. J. F.

(1973) *Preliminary catalogue of Sarapis monuments*. Leiden.

Kavur, L., Čavka, M., Glasnović, A., Ivanković, T., Janković, I., Rajić Sikanjić, P., Mlinarić Missoni, E. & Skrlin, J.

(2010) „Microbiological analysis of a mummy from the Archaeological Museum in Zagreb". U: Teschler, N. M. & Baumann, W. (ur.), *Abstracts of the 18th European Meeting of the Paleopatological Association (EMPPA 2010)*. Vienna: 130.

Knežević, S.

(2004) „Nadbiskupski / Langov trg: mijene i poništenje". *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 28: 250-269.

Kočevar, S.

(2003) „Jakov Šašel i Slike Orijenta". U: Šašel, J., *Slike s Orijenta nastale tijekom jednog putovanja u Egipat, Nubiju i Sudan godine 1853. i 1854.* Karlovac: 163-167.

(2008) „Prilog za bibliografiju Jakova Šašela (1832-1903) – A contribution on the bibliography of Jakov Šašel (1832-1903)". U: Kočevar, S. (ur.), *Jakov Šašel (1832-1903)*. Karlovac: 6-13.

(2012) „Svoj o svome – ondašnji karlovački tisak o karlovačkim putnicima – istraživačima Afrike i Južne Amerike druge polovine XIX. i prve polovine XX. stoljeća". *Časopis za suvremenu povijest* 44.1: 93-109.

(2019) „Jakov Šašel (1832-1903) and His Travels to Egypt in 1853/4". U: Tomorad, M. i dr., *Egypt in Croatia: Croatian fascination with ancient Egypt from antiquity to modern times*. Oxford: 82-99.

Kolveshi, Ž.

(2006) „Otto Antonini, Zagreb i „Svijet". U: *„Svijet" i Zagreb dvadesetih i tridesetih godina*. Zagreb.

Komnenić, N., Barić, M., Čavka, M. & Brkljačić, B.

(2011) „Paleoradiology and Ancient Egypt: The Evaluation of two mummified heads with the use of CT". U: *Abstract book 7th International Cross.* Zagreb: 30.

Koščević, R.

(2000) *Arheološka zbirka Benko Horvat*. Zagreb.

Kovač, M.

(2013) *Ulaznica za drugi svijet: Egipatska zbirka Muzeja Slavonije – Ticket to the Afterlife: Egyptian collection of the Museum Slavonija*. Osijek.

(2015) "Egyptian collection of the Museum of Slavonia in Osijek (Croatia). U: Tomorad, M. (ur.) *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 93-105.

(2019) „History of Egyptian Objects in the Archaeological Museum in Osijek". U: Tomorad, M. i dr., *Egypt in Croatia: Croatian fascination with ancient Egypt from antiquity to modern times*. Oxford: 188-198.

Krall, J.

(1892) „Die etruskischen Mumienbinden des Agramer National-Museums". *Denkschriften der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften in Wien, Philosophisch-historische Klasse*, Bd. 41, III.

Kršnjavi, I.

(1879) „Naš arheološki muzej". *Obzor* IX br. 113: 2.

Lacoste, A.

(2010) *Felice Beato: A Photographer on the Eastern Road.* Los Angeles.

Lisičar, Petar

(1956) *Egipat u starom vijeku*. Skopje.

(1966) *Pregled historije istočnih naroda*. Zagreb: 1-41.

(1972) *Stari Istok – Pregled historije istočnih naroda staroga vijeka*. Zagreb: 1-71.

(1975) *Stari Istok*. Zagreb: 1-59.

Lovrić Plantić, V.

(2019) „'Egyptomania' and Clock Production: Examples from the Museum of Arts and Crafts, Zagreb". U: Tomorad, M. i dr., *Egypt in Croatia: Croatian fascination with ancient Egypt from antiquity to modern times*. Oxford: 272-273.

Luetić, T.

(2001) „Darovi i darovatelji Arheološkom odjelu Narodnog zemaljskog muzeja u Zagrebu od 1868 do 1875 godine". *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3. s. XXXIV: 217–264.

Ljubić, Š.

(1871) „Sbirke Narodnoga zemaljskoga muzeja, I. Arheologički razdjel, A. Kollerova egjipatska

sbirka“. *Viestnik narodnoga zemaljskoga muzeja u Zagrebu* I: 30–54.

(1887) „Harpocrates“. *Viestnik narodnoga zemaljskoga muzeja u Zagrebu* IX, 2: 33–36.

(1889a) *Popis Arheološkog odjela Narodnog Zemaljskog Muzeja u Zagrebu* I. *Egipatska sbirka*. Zagreb.

(1889b) *Popis Arheološkog odjela Narodnog Zemaljskog Muzeja u Zagrebu* III. *Numizmatička sbirka.* Zagreb.

(1892) „Napisani povoji jedne mumije u narodnom muzeju u Zagrebu”. *Viestnik narodnoga zemaljskoga muzeja u Zagrebu* XIV–2: 59–60.

Lukšić, T. (ur.)

(1987) *Katalog Muzeja Mimara*. Zagreb.

(1998) *Vodič Muzeja Mimara*. Zagreb.

Malaise, M.

(1972a) *Inventaire préliminaire des documents égyptiens découverts en Italie*. Leiden.

(1972) *Les conditions de pénétration et de diffusion des cultes égyptiens en Italie*. Leiden.

Manojlović, G.

(1905) „Književne obznane: Der alte Orient. Gemeinverständliche Darstellungen, herausgegeben von der Vorderasiatischen Gesellschaft. Jahrgang I., II., III., IV., V., VI. 1. 2. (1899.-1904.). Leipzig; J. C. Hindrich’s Buchhandlung“. *Nastavni vijesnik – Časopis za srednje škole* XIII: 230-238, 351-362.

(1923) *Povijest Staroga Orijenta* I–III. Zagreb.

(1927) *Sile prekretnice i pravilnosti u univerzalnoj historiji*. Zagreb.

Marasović, J, Marasović, K., Perojević, S. & Rismondo, T.

(1999) „Kanalizacija i vodovod Dioklecijanove palace”. U: Belamarić, J. (ur.), *Dioklecijanov akvedukt*. Split: 74.

Maspero, Gaston

(1883) *Poviest iztočnih naroda u starom vijeku*. Zagreb.

Marković, Ž.

(1945) *Hrvatska enciklopedija* V., s.v. „Egipatska matematika“. Zagreb: 605–606.

Mataušić, N. (ur.)

(2007) *El Shatt: Zbjeg iz Hrvatske u pustinji Sinaja, Egipat (1944. – 1946.)*. [Katalog izložbe]. Zagreb.

Matković, P.

(1881) „Gjuro Hus, Hrvat iz Rasinje, glasoviti putnik XVI vieka". *Rad* 55: 116-184.

Matuz, J.

(1992) *Osmansko Carstvo*. Zagreb.

Mayer, E.

(1904) *Aegyptische Chronologie*. Berlin.

Menalo, R.

(2003) *Egipatska zbirka Dubrovačkog muzeja*. Dubrovnik.

Meštrović, I.

(1962) „Uspomene s puta po Istoku". *Hrvatska revija* XII.4 (48): 405-411.

Milić, B.

(1990) *Razvoj grada kroz stoljeća: prapovijest: Antika*, knjiga I. Zagreb.

Mirnik, I.

(1981) „Coin Hoards in Yugoslavia". *British Archaelogical Reports* 95. Oxford: 36-49.

(1982) „Skupni nalazi novca iz Hrvatske III: Skupni nalaz afričkog brončanog novca i aes rude iz Štikade". *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3. s. XV: 149–167, Tab. 1–6.

(1987) „Circulation of North African etc. currency in Illyricum". *Arheološki vestnik* 38: 369–392.

(2016) *Sylloge nummorum Graecorum Croatia. VIII. Aegyptus*. Zagreb.

Mirnik, I. & Uranić, I.

(1999) "Geneza Kollerove Egipatske zbirke Arheološkog muzeja u Zagrebu". U: Balabanić, J. (ur.) *Zbornik radova "Naš museum"*. Zagreb: 197–208.

Mirnik, I., Rendić–Miočević, A. & Uranić, I.

(1996) „Lanena knjiga – Liber linteus Zagrebiensis i Zagrebačka mumija". U: Balen-Letunić, D. & Dukat, Z. (ur.), *Muzeopis ... 1864-1996. Arheološki muzej u Zagrebu*. Zagreb: 95.

Monnet Saleh, J.

(1970) *Les antiquités égyptiennes de Zagreb. Catalogue raisonné des antiquités égyptiennes conservées au Musée Archéologique de Zagreb en Yougoslavie*. Paris.

Nazor, V.

(1942) *Od Splita do piramida*. Zagreb.

Nock, A. D.

(1925) „The Augustan Restoration". *The Classical Review* 39.3/4: 60-67.

(1952) „The Roman Army and the Roman Religious Year". *The Harvard Theological Review* 45.4: 187-252.

Novak, G.

(1909) „Lijepa literatura u starom Egiptu". *Mlada Hrvatska* II br. 3–5: 70–72, 102–104, 132–134.

(1932) „Sfinge u Dioklecijanovoj palači". *Novo doba* 170: 2–3.

(1933a) „Iz Trsta u Egipat. Na parobrodu "Gange", o Božiću 1932.". *Novosti* 13 o 13. 1. 1933.: 5

(1933b) „Paris starog svijeta – Aleksandrija. Aleksandrija u prosincu 1932.". *Novosti* 15 od 15. 1. 1933.: 11

(1933c) „Po tragovima Kleopatre. Aleksandrija, 30. prosinca 1932.". *Novosti* 22 od 22. 1. 1933.: 9.

(1933d) „Kairo – Egipatski velegrad, njegovo lice i naličje, Kairo 5. siječnja 1933.". *Novosti* 24 od 24. 1. 1933: 10.

(1933e) „U Kairskoj čaršiji i ramazanskoj noći, Kairo, u siječnju 1933.". *Novosti* 25 od 25. 1. 1933.: 11.

(1933f) „Dva grada Sunca - dva Heliopolisa. Heliopolis, u siječnju 1933.". *Novosti* 28 od 28. 1. 1933.: 8.

(1933g) „K piramidama. Posljednji ostatak velegrada Memfisa. Gizeh, u siječnju 1933.". *Novosti* 38 od 7. 2. 1933.: 12.

(1933h) „Keops, Kefren i Mikerin. Kod piramida, u siječnju 1933.". *Novosti* 46 od 15 2. 1933.: 8.

(1933i) „U šumi stupova drevnih hramova. Luksor, 4. veljače 1933.". *Novosti* 53 od 22. 2. 1933.: 9.

(1933j) „U gradu boga Sunca. Meleui, u veljači 1933.". *Novosti* 77 od 18. 3. 1933.: 16.

(1933k) „Na obali Nila uz muslimanski gradić i veliku prošlost. U Luksoru, u veljači 1933.". *Novosti* 83 od 24. 3. 1933: 4.

(1933l) „Na starom obratniku u Asuanu. Asuan, u veljači 1933." *Novosti* 91 od 1. 4. 1933.: 5.

(1933m) „Na jezeru koje pokriva hram Izide. Asuan-barage, u veljači 1933." *Novosti* 103 od

12. 4. 1933.: 16.

(1933n) „Misteriji Osirisa i Izide“. *Novosti* 354: 20-22.

(1935) „Novo putovanje Jadranske straže. Grčka i Egipat. 30 juna – 16 jula 1935.“ *Jadranska straža* XIII.6: 233-239.

(1941a) *Hrvatska enciklopedija* I., s.v. „Amarna“. Zagreb.

(1941b) *Hrvatska enciklopedija* I., s.v. „Amenemhat“. Zagreb.

(1941c) *Hrvatska enciklopedija* I., s.v. „Amenofis“. Zagreb.

(1943) *Hrvatska enciklopedija* III., s.v. „Cezar“. Zagreb.

(1945a) *Hrvatska enciklopedija* V., s.v. „Egipat“. Zagreb.

(1945b) *Hrvatska enciklopedija* V., s.v. „Egiptologija“. Zagreb.

(1946a) *U zemlji faraona.* Zagreb.

(1946b) „Felahi, Kopti, Arapi. Kairo, u siječnju 1933.“. U: Novak, G., *U zemlji faraona*. Zagreb: 57-63.

(1946c) „U kraju prve socijalne revolucije u historiji. El Baliana, u veljači 1933.“. U: Novak, G., *U zemlji faraona*. Zagreb: 75–79.

(1946d) „Pohod Tutankamonu. U dolini kraljeva, 6. veljače 1933.“. U: Novak, G., *U zemlji faraona*. Zagreb: 87–91.

(1946e) „Opet u Luksoru i okolici“. U: Novak, G., *U zemlji faraona*. Zagreb: 109–112.

(1946f) „Tri najveće žene Egipta“. U: Novak, G., *U zemlji faraona*. Zagreb: 115–138.

(1946g) „U centru arapsko-egipatske kulture. Kairo, krajem veljače 1933.“. U: Novak, G., *U zemlji faraona*. Zagreb: 163–169.

(1946h) „Vjerovanje u stradanje, smrt i uskrsnuće Ozirisa“. *Narodni list* 277 od 20./21. 4. 1946.: 6.

(1955) *Stari vijek–rukopis predavanja*. Nacionalna sveučilišna biblioteka: II. 26.748.

(1967) *Egipat: prethistorija, faraoni, osvajači, kultura*. Zagreb.

N. A.

(1935) „Putovanje Jadranske straže u Grčku i Egipat. Propagandističko putovanje parobrodom „Kraljica Marija“ 30. VI – 16. VII. (Program putovanja, cijene mjesta i kratki opis putovanja“. *Jadranska straža* XIII br. 3: 114.

Osman, C.

(1992) „The Later Years of James Robertson". *History of Photography* 16.1: 72–73.

(1994) „Another Piece of a Jigsaw". *Photohistorian* 105: 20–21.

Pečnik, K.

(1902) „Slovenci v Egiptu". *Koledar Družbe sv. Mohorja za navadno leto* 1902. Celovec: 51-57.

(1919) „Slovenska kolonija v Egiptu". *Slovenec* 192 od 22. 8. 1919.: 1-2.

Perc, B.

(1968) *Beiträge zur Verbreitung ägyptischer Kulte auf dem Balkan und in den Donauländern zur Römerzeit (mit besonderer Berücksicksichtigung des Quellenmaterials aus dem Gebiet des heutigen Staates Jugoslawien)*. [PhD dissertation, University of München.]. München.

Perez, N. N.

(1988) *Focus East: Early Photography in the Near East (1839-1885).* New York.

Pernjak, D., Štruklec, D. & Tomorad, M.

(2015) „History of the Research of the Ancient Egyptian Cults in Pannonia". U: Tomorad, M. (ur.) *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: Archaeopress 2015: 215-220.

Petaros, A., Čavka, M., Bosnar, A., Janković, I. & Brkljačić, B.

(2012) „Human and nonhuman radiological bone identification in mummies". U: *International Journal of Legal Medicine* 22*:* S-172.

Petaros, A., Komnenić, N., Reiter, G., Speier, P., Nielles-Vallespin, S., Janković, I., Brkljačić, B.

(2012) „From paleoradiology to paleoimaging comparing X ray, computed tomography and magnetic resonance ultra-short-echo-time sequence imaging techniques in the study of ancient mummies". U: *Abstracts of the 19th European Meeting of the Paleopatological Association (EMPPA 2010)*. Lille: C2-3.

Petrović, S.

(1982) „Egipatska književnost". U: *Povijest svjetske književnosti* I. Zagreb: 9-34.

Rački, F.

(1892) „Etruščanski natpis našega narodnoga muzeja". *Vienac* 38/24: 602–604.

Radej Miličić, I.

(2017) „Izvještaj s rubova carstva: Juraj Hurs i njegov zarobljenički putopis". U: Kolar, M. (ur.) *Opis putovanja Jurja Husa – Description peregrinationis Georgii Huszthii.* Koprivnica: 7-30.

Ratković–Bukovčan, L.

(2001) *Muzej Mimara: Buđenje staklarstva - The dawn of glassmaking*. Zagreb.

(2004) *Staklo staroga vijeka u Muzeju Mimara. Zagreb*.

(2015) „The Ancient Egyptian Glass Collection in the Museum Mimara". U: Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 75-84.

Raukar, T. & Janeković-Römer, Z.

(1998) „Odsjek za povijest". U: Damjanović, S. (ur.) *Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu*. Zagreb: 81-87.

Rebić, A.

(1984) "Hodočašća u Svetu zemlju u posljednjih 100 godina". *Bogoslovska smotra* 54.4: 553-560.

Rendić-Miočević, A.

(1993) *Arheološki muzej u Zagrebu – izbor iz fundusa*. Zagreb-Torino.

Rendić-Miočević, D.

(1974) „Staroegipatski drveni sarkofag s mumijom". *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3. s. VIII: 139-140.

Režek, D.

(2003) „Pola stoljeća Ingre". *Građevinar* 55 (2003) 11: 631-639.

Rittig, S.

(1929) „Meštrovićeva vidjenja i verovanja". *Nova Evropa* 1-2 (11. 7. 1929.). Zagreb: 34-38.

Roussel, P.

(1916) *Les cultes ágyptiens à Delos du IIIème au Ier s. Av. J.-C*. Nancy.

Rubić, I.

(1935a) „Novo putovanje Jadranske straže, Grčka i Egipat, 30 juna – 16 jula 1935. I.". *Jadranska straža* XIII. br. 4: 137-140;

(1935b) „Novo putovanje Jadranske straže, Grčka i Egipat, 30 juna – 16 jula 1935. II.“. *Jadranska straža* XIII. br. 5: 181-184.

Schaschel, Jakob

(1863) *Bilder aus dem Oriente aufgenommen während einer Reise nach Aegypten, Nubien, Sudan in Jahren 1853 und 1854.* Karlovac, Gradski muzej, inv. no. KP-460.

(2003) *Bilder aus dem Oriente aufgenommen während einer Reise nach Aegypten, Nubien, Sudan in Jahren 1853 und 1854*. Karlovac: 21-116.

Selem, P.

(1961) „Egipatska prisutnost u našoj antici“. *Telegram* 29th December, 1961: 4.

(1962) „Podsticaj za proučavanje egipatskih elemenata u našoj antici“. *Mogućnosti* IX, 6. 7. 1962.: 550553.

(1963a) „Egipatska božanstva u Arheološkom muzeju u Splitu“. *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* LXI: 94-107.

(1963b) „Dioklecijanove sfinge”. *Telegram* 13. 9. 1963.: 4.

(1969) „Egipatski šauabtiji i amuleti u Arheološkom muzeju u Splitu“. *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* LXIII-LXIV: 125-144.

(1970) „Stanje istraživanja sfinga carske palače u Splitu”. *Adriatica*: 639-656.

(1971a) „Boginja s tisuću imena – Neki aspekti pojave egipatskih bogova u dalmatinsko-panonskom krugu“. *Hrvatski znanstveni zbornik* 1: 291-332.

(1971b) „Egipatski šauabtiji iz zbirke Carrara–Bratanić“, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* LXV–LXVII (1963–1965): 113–117, Tab. XXVII–XXXI.

(1972) „Egipatski bogovi u rimskom Iliriku“. *Godišnjak Centra za balkanološka ispitivanja* IX: 7-104.

(1973a) „Ipu–Ur Žalopojka“. *Književna smotra* 15: 47–53.

(1973b) „Komentar Ipu–urovoj Žalopojci“. *Književna smotra* 15: 59–66.

(1976) „Osvetnik svoga oca“. *Književna smotra* 26–27: 9–14.

(1978) „Difuzija egipatskih kultova u Rimskom Carstvu–stanje istraživanja“. *Orientalistika* 2: *Međunarodni znanstveni simpozij "Problemi starega Egipta"* 1: 97–100.

(1979) „Nekoliko zapažanja o difuziji egipatskih kultova po rimskoj Dalmaciji“. *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* LXXII-LXXIII: 79-92, Tab. 1-2.

(1980) *Les Religions orientales dans la Pannonie Romaine partie en Yougoslavie*. Leiden: Brill.

(1988) „Egipatska umjetnost na tlu Hrvatske, Faraonski Egipat". *Glasnik UNESCO* 41: 39–42.

(1989) „Dvije brončane statuete egipatskih božanstava - Nove akvizicije Arheološkog muzeja u Zagrebu". *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3.s. XXII: 147-154.

(1993) „La découverte d'une statuete de Nefertoum à Hvar et le problème de la diffusion des cults égyptiens dans les îles de la Dalmatie moyenne", *Hommages à Jean Leclant. Bulletin d'Égyptologie* 106, 3: 455–459.

(1997) *Izidin trag*. Split: Splitski kulturni krug.

(1999a) „Anubis na tlu Hrvatske". U: Goldstein, I., Stančić, N. & Strecha, M. (ur.), *Zbornik Mirjane Gross*. Zagreb: 29–35.

(1999b) „Metodologija istraživanja istočnjačkih kultova na hrvatskom povijesnom prostoru". U: *Knjiga sažetaka I. kongres hrvatskih povjesničara – Hrvatski nacionalni i državni identitet i kontinuitet, Zagreb 9-11. prosinac 1999*. Zagreb: 175.

(2000) „Egipatska teoforna imena na tlu Hrvatske", *Opuscula archaeologica* 23–24: 109–113.

(2002) „Ikonografija lika Harpokrata na spomenicima hrvatskog prostora". U: Milićević Bradač, M. (ur.), Z*nakovi i riječi–Signa et litterae*. Zagreb: 85-100.

(2005) „Quelques indices sur les relations entre les divinités autochtones et orientales en Dalmatie romaine". U: Šegvić, M. & Mirnik, I. (ur.), *Illyrica antiqua, ab honorem Duje Rendić–Miočević*. Zagreb. 425-431.

(2006) *Helena u Egiptu*. Zagreb.

(2008) *Lica bogova*. *Izabrana djela Petra Selema, knjiga I*. Zagreb.

(2009) „Jadran – Izidinsko more". *Histria Antiqua* 18-2: 177-183.

(2012) „Aegyptiaca Salonitana". U: Selem, P. & Vilogorac Brčić, I. (ur.) *ROMIS – Religionum Orientalium monumenta et inscriptiones Salonitani*. Zagreb: 7-76.

(2013) „Jupiter-Amon na sjevernom Jadranu". U: Kuntić-Makvić, B. & Vilogorac Brčić, I. (ur.), *Signa et litterae IV – Zbornik projekta „Mythos – cultos – imagines deorum"*. Zagreb.

(2015) „Aegyptiaca". U: Selem, P. & Vilogorac Brčić, I. (ur.) *ROMIC I – Religionum Orientalium monumenta et inscriptiones ex Croatia I*. Zagreb: 7-62.

Selem, P. & Vilogorac Brčić, I. (ur.)

(2012) *ROMIS – Religionum Orientalium monumenta et inscriptiones Salonitani*. Zagreb.

(2015) *ROMIC I – Religionum Orientalium monumenta et inscriptiones ex Croatia I*. Zagreb.

Skok, P.

(1945) *Hrvatska enciklopedija* V., s.v. „Stari egipatski jezik". Zagreb: 605.

Stepanić, G.

(2011) „Creating a value-added text: Description peregrinationis Georgii Huszthii. *Systasis* 18: 1-14.

Strossmayer, J. J.

(1874) „Dva marmorna kipa nadjena u Sriemu". *Vienac* 6: 765-777.

Suić, M.

(1955) „Istočna jadranska obala u Pseudo Skilakovu Periplu". *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* 306: 121-185.

(1969) „Antički Nin (Aenona) i njegovi spomenici". *Radovi Instituta JAZU u Zadru* 16-17: 87.

(1976) *Antički grad na istočnom Jadranu*. Zagreb.

(1981) *Zadar u starom vijeku*. Zadar.

Šašel, Jakov

(2003) *Slike s Orijenta nastale tijekom jednog putovanja u Egipat, Nubiju i Sudan godine 1853. i 1854.* Karlovac: 172-256.

Šešelj, L.

(2009) *Promunturium Diomedis: Svetište na rtu Ploča i jadranska pomorska trgovina u helenističkom razdoblju*. [Doktorska disertacija]. Zadar: Filozofski fakultet.

Širola, B.

(1945) *Hrvatska enciklopedija* V., s.v. „Egipatska glasba". Zagreb: 606.

Šišić, F.

(1925) *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*. Zagreb.

(1975) *Pregled povijesti hrvatskog naroda*. Zagreb.

Štefanić, M.

(2014) „History of Ancient East and Egypt in institutions of higher education in Croatia". U: Tomorad, M. (ur.) *The research of the history and culture of the Ancient Near East in Croatia*. Saarbrücken: 36-66.

Tadinac, I.

(2011) „Sfinge iz Dioklecijanove palače u Splitu“. *Kulturna baština* 37: 371-400.

Tarasenko, M. & Tomorad, M.

(2017) „The Shabtis from the Museum of Oriental Civilizations in Zalochiev Castle, Ukraine.“ *Studien zur Altäegyptischen Kultur* 46 (2017). Berlin: 257-266, Taf. 23-26.

Tomorad, M.

(1999) „Hrvatska historiografija o starom Istoku“. U: *Knjiga sažetaka I. kongres hrvatskih povjesničara–Hrvatski nacionalni i državni identitet i kontinuitet*, *Zagreb 9.–11. prosinac 1999*. Zagreb: 175–176.

(2000) „Šauabtiji u Dalmaciji i Panoniji”. *Historijski zbornik* 53: 1–14.

(2001) *Egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. [Znanstveni magistarski rad] Zagreb: Odsjek za povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2002) „Egipatske zbirke u Hrvatskoj s posebnim osvrtom na egipatsku zbirku Gradskog muzeja Varaždin“. *Zbornik radova međunarodnog simpozija Stvaralački potencijali u funkciji društveno-ekonomskog i kulturnog razvoja sjeverozapadne Hrvatske, Varaždin 21.–22. studeni 2002*. Zagreb–Varaždin: 543-558.

(2003a) *Egipat u Hrvatskoj, egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. Zagreb.

(2003b) „Zagrebačka egipatska mumija i lanena knjiga“. *Meridijani* 77: 54–59.

(2003c) „Egyptian Cults of Isis and Serapis in Roman Fleets“. U: *First International Conference for Young Egyptologists - L'acqua dell'antico Egitto: vita, rigenerazione, incantesimo, medicamento*, *Italy - Chianciano Terme (Siena), October 15-18 2003*. Chianciano Terme 2003: 59-60.

(2004a) „Egyptology in Croatia“. *PalArch* vol. 3, 1 (October 2004): 1-6.

(2004b) „Shabtis from Roman Provinces Dalmatia and Pannonia“. *Journal of Egyptological Studies* 1: 89–116.

(2004c) „Croato–Aegyptica Electronica. Database of the Egyptian antiquities in Croatian museum and private collections“, *PalArch, series archaeology of Egypt/Egyptology* 3, 2: 7–11.

(2004d) „Croato-Aegyptica Electronica - Database of Egyptian Antiquites in Croatian Museums and Private Collections“. U: *Third Central European Conference of Young Egyptologist. Egypt 2004: Perspectives of Research, Warsaw 12-14 May 2004, Abstracts of papers*. Warsaw: 13.

(2004e) „Croato-Aegyptica Electronica: Database of the Egyptian Antiquities in Croatian Museum and Private Collections“. U: *Ancient Studies - New Technology 3: The World Wide Web and Scholarly Research, Communication, and Publication in Ancient, Byzantine, and Medieval Studies*, *James Madison University, Harrisonburg, VA, Highlands Room, University College Center December 3-4, 2004*. Harrisonburg: 19.

(2004f) „Aleksandrija–kulturno i znanstveno središte svijeta“. *Meridijani* 81 (siječanj): 64–67.

(2004g) „Aleksandrijski Muzej i Knjižnica“. *Meridijani* 88 (listopad): 7.

(2004h) „Egipatski segment na području Hrvatske: primjer kozmopolitskog duha hrvatskog povijesnog prostora u antici“. U: *Knjiga sažetaka II. kongres hrvatskih povjesničara–Hrvatska i Europa: Integracije u povijesti*, *Pula 29. rujna–3. listopada 2004*. Zagreb: 18.

(2005a) „The Egyptian antiquities in Croatia”. *PalArch* 2.1: 1-33.

(2005b) „Egyptian cults of Isis and Serapis in Roman Fleets“. U: Amenta, A., Luiselli, M. M. & Sordi. M. N. (ur.), *L'acqua nell' antico Egitto. Proceedings of the First International Conference for Young Egyptologist*. Roma: 241-253.

(2005c) „Bibliotheca Alexandrina – Simbol moderne Aleksandrije“, *Meridijani* 92 (veljača): 70–77.

(2005d) „Egyptian cults in major Roman fleets“. U: Šegvić, M. & Mirnik, I. (ur.) *Illyrica antiqua - ab honorem Duje Rendić-Miočević*, Zagreb: 441-450.

(2006a) *Model računalne obrade i prezentacije staroegipatskih predmeta u muzejskim zbirkama u Hrvatskoj*. [Doktorska disertacija, Odsjek za informacijske znanosti, Katedra za muzeologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu]. Zagreb.

(2006b) „Shabtis from Roman Provinces Dalmatia and Pannonia and their Role in Egyptian Cults during Roman Empire“. U: György, H. (ur.), *Aegyptus et Pannonia III – Acta Symposii anno 2004*. Budapest: 279–307, Table 77–86.

(2006c) „Evolution of ancient Egyptian funeral architecture from the Badari culture to the end of Old Kingdom“. *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* 38: 13–28.

(2007a) „Egyptian artefacts in the Archaeological museum of Istria in Pula (Croatia)”. *Journal of Egyptological Studies* 2 (2005): 43-58.

(2007b) „Croato–Aegyptica Electronica – model obrade i analize staroegipatskih predmeta u muzejskim i privatnim zbirkama u Hrvatskoj: dokumentacijski i komunikacijski pristup“, *Muzeologija* 41–42 (2004/2005): 218–239.

(2008) „Historiografski problemi kronologije staroegipatske povijesti u hrvatskim povijesnim znanostima i nastavi povijesti“. *Povijest u nastavi* 11 (proljeće): 31–66

(2009a) „Egyptian prehistoric and early dynastic artefacts in Croatian museum collection“. U: Agičić, D. & Roksandić, D. (ur.) *Spomenica Josipa Adamčeka*. Zagreb: 539-546.

(2009b) „Croato–Aegyptica Electronica–Database of the Egyptian antiquities in Croatian museum and private collections“. U: Popielska–Grzybowska, J. (ur.) *Proceedings of the Third Central European Conference of Young Egyptologists*. *Egypt 2004: Perspectives of Research*. *Warsaw 12–14 May 2004*. Pułtusk: 183–190.

(2009c) „Staroegipatsko nazivlje: problematika, specifičnosti i uporaba u hrvatskim povijesnim znanostima i nastavi povijesti“. *Povijest u nastavi* 14 (jesen): 111–133.

(2009d) „Ancient Egyptian funerary practices from the first millenium BC to the Arab conquest of Egypt (c. 1069 BC–642 AD)“. *The Heritage of Egypt* vol. 2 no. 2 issue 5 (May): 12–28.

(2009e) „Lov i ribolov u starom Egiptu“. *Ekonomska i ekohistorija–Časopis za gospodarsku i povijest okoliša* vol. 5: 78–100.

(2009f) „Dizajn za život”–staroegipatski hramovi: povijest, razvoj, funkcija“. *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* 41: 11–32.

(2012a) “Redating of three ancient Egyptian artefacts from Naqada II-III and the Archaic period in the Mimara Museum in Zagreb”. *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu* 29: 185-193.

(2012b) *Istraživanje povijesti i kulture starog Istoka i Egipta na prostoru jugoistočne Europe*. Zagreb.

(2012c) “Shabtis” – Ancient Egyptian funerary figurines: Classification (typology), findings and role in Ancient Egyptian cults and beliefs during Late and Graeco-Roman periods“. U: *Fourth International Congress for Young Egyptologists: Cult and Belief in Ancient Egypt, 22-25 September 2012, Sofia, Bulgaria – Abstracts*. Sofia: 17-18.

(2012d) „Vjerska sloboda u kasnoantičkom Egiptu: vjerski nemiri i netolerancija kršćana prema poganskim vjerovanjima od kraja 4. stoljeća do zatvaranja posljednjeg staroegipatskog hrama 552. godine“. U: *4. kongres hrvatskih povjesničara 2012. – Sloboda*. Zagreb: 167.

(2012e) „Staroegipatska umjetnost“. *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu* 44: 119-132.

(2012f) „Atonizam”. *Historijski zbornik* vol. 64: 1-16.

(2013a) „Web stranice i baze za istraživanje i nastavu kultura i civilizacija starog vijeka“, *Povijest u nastavi* 22: 117-136.

(2013b) „Travels to Egypt and Orient by Croatian scholar Grga Novak during 1930’s“. U: *The Tenth Biennial ASTENE Conference, Birmingham, July 12-15 2013. Abstracts of Papers*. Birmingham: 15.

(2013c) „Shabtis from the Hellenistic and Roman periods: the problem of the previous typologies and a proposal for a new classification". U: *Romanising Oriental Gods?: Religious transformations in the Balkan provinces in the Roman period. New finds and novel perspectives – Romanisation des dieux orientaux?: Transformations religieuses dans les provinces balkaniques à l'époque romaine. Nouvelles découvertes et perspectives, Skopje, 18-21 September 2013 – Book of Abstracts*. Leiden-Toulouse-Skopje 2013: 38-40.

(2013d) „Foundation of the Ancient Egyptian collections in Croatia: Travellers, private collectiors and genesis of the collections." U: *The Perception of the Orient in Central Europe (1800-1918)*. *October, 21-24, 2013, Slovak National Museum, Betliar, Slovakia*. Betliar: 25.

(2014a) „Shabtis from Graeco-Roman periods – Proposal for the classification (typology) of the shabtis discovered outside Egypt". U: *Burial and Mortuary Practices in Late Period and Graeco-Roman Egypt*, I*nternational Conference, July 17th-19th, Museum of Fine Arts, Budapest, Hungary*. Budapest: 18.

(2014b) „Shabtis from the Graeco-Roman periods in the museum collections in Europe". *Archaeological Sources and Recources in the Context of Museums - CIPEG International Committee for Egyptology 31st CIPEG Annual Meeting in Copenhagen*, *Ny Carlsberg Glyptotek-The Royal Danish Academy of Sciences and Letters, Copenhagen, August 26-29, 2014*. Copenhagen: 15.

(2014c) „Shabtis: Ancient Egyptian funerary figurines". U: *Cult and Belief in Ancient Egypt – Proceedings of the Fourth International Congress for Young Egyptologists*, *25-27 September 2012, Sofia*. Sofia: 139-150.

(2014d) „Egipat od rimskog i bizantskog razdoblja do arapskih osvajanja (30. godina pr. Kr.-645. godina) – Egypt during the Roman and Byzantine period until the Arab conquest (30 BC-AD 645)". *Prilozi Instituta za arheologiju* 31: 239-250.

(2014e) *Research of the history and culture of Ancient Near East in Croatia.* Saarbrücken.

(2014f) „Ancient Egyptian Artefacts and Divinities in Istria and Illyricum: A Bibliographical Survey". *Bibliotheca Isiaca* III (2014), Bordeaux 2014: 419-448.

(2015a) „The Early Penetration of Ancient Egyptian Artifacts and Dissemination of the Cults of Egyptian Divinities in Istria and Illyricum (1st Millennium B.C.-1st Century A.D.)". U: Tomorad, M. (ur.) *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 165-200.

(2015b) „The end of Ancient Egyptian religion: The prohibition of paganism in Egypt from the middle of the 4th to the middle of the 6th century A.D.". *The Journal of Egyptological Studies* IV: 147-164.

(2015c) „150 years of Egyptological Research in Croatia (1862-2012)". U: Tomorad, M. (ur.), *A Hi-*

story of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe. Oxford: 1-12.

(2015d) „The Ancient Egyptian Antiquities in Institutional and Private Collections in Croatia". U: Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 31-58.

(2015e) „The two unpublished shabtis from Krk (Croatia)". *The Journal of Egyptological Studies* IV: 141-146.

(2015f) „The Ancient Egyptian shabtis discovered in region of Roman Illyricum (Dalmatia, Pannonia) and Istria: provenance, collections and typological study". U: *International congress of Egyptologists XI. Florence, Italy 23-30 August 2015*. Firenza 2015: 146-147.

(2015g) „Atum, Bastet, Bes, Geb, Hapi, Harpokrat, Hator, Horus, Horusovi sinovi, Izida, Khepri, Khnum, Khonsu, Ma'at, Min, Mnevis bikovi, Mont (Montu), Mut, Nefertum, Neftida (Neftis), Neit (Neith), Nekhbet, Nun, Nut, Oziris, Ptah, Ra (Re), Sekhmet, Serapis, Set (Seth), Sobek, Sokar, Sotis (Sothis), Šu, Tefnut, Tot (Thot) ili Đehuti, Uađit (Wađet)". U: Bošković, A., Vukomanović, M. & Jovanović, Z. (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 107-108, 111-112, 114-118, 125, 128-130, 138-140, 143, 146, 150, 152-153, 156-158, 162-169.

(2016a) *Staroegipatska civilizacija sv. I. Povijest i kultura starog Egipta*. Zagreb.

(2016b) „The phases of penetration and diffusion of Egyptian artefacts and cults in the region of Istria and Illyricum (from the 7th c. B.C. to the 4th c. A.D.)". U: György, H. (ur.), *Aegyptus et Pannonia V.* Budapest: 185-226, Pl. 69-81.

(2016c) „Aegyptiaca and various forms of Egyptomania in Croatia". U: Guilhou, N. (ur.) *Liber Amicorum – Speculum Siderum: Nut Astrophoros – Paper presented to Alicia Maravelia*. Oxford: 349-364.

(2016d) „Foundation of the Ancient Egyptian Collections in Croatia: Travellers, Private Collectors and the Genesis of the Collections (1800-1920)". U: Hudakova, L. & Hudec, J. (ur.) *Egypt and Austria IX Perception of the Orient in Central Europe (1800-1918)*. Krakow: 325-340, 405.

(2016e) „Visualizing Egypt in the Collection of the Archaeological Museum in Dubrovnik and the Newspaper/travel Reports Published by Grga Novak between 1933 and 1945". U: Júnová Macková, A., Storchová, L. & Jún, L. (ur.), *Egypt and Austria X: Visualizing the Orient: Central Europe and the Near East in the 19th and 20th Centuries*. Prague: 229-244.

(2017a) „Jakov Šašel (Jacob Schaschel) and his travels to Egypt, Nubia and Africa 1853-52". U: Cooke, N. & Daubney, V. (ur.) *Lost and Now Found: Explorers, Diplomats and Artist in Egypt and the Near East*. Oxford: 49-70.

(2017b) „The Ancient Egyptian Collections in Croatia and the Project Croato-Aegyptica

Electronica". U: Derricks, C. (ur.) *Collections at Risk – New Challenges in a New Environment*. Atlanta: 237-268.

(2017c) *Staroegipatska civilizacija sv. II. Uvod u egiptološke studije*. Zagreb.

(2017d) „Shabtis from the Museum and Private Collections in Croatia: Dating and Typological Study". U: Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska, J. (ur.). *Egypt 2015: Perspectives of Research. Proceedings of the Seventh European Conference of Egyptologists (2nd-7th June, 2015, Zagreb – Croatia)*. Oxford: 219-239.

(2017e) "Shabtis from the Late and Graeco-Roman Periods: Proposal for the Classification (Typology) of Shabtis Discovered Outside Egypt", u: Kóthay, K. A. (ur.). *Burial and Morturary Practices in Late Period and Graeco-Roman Egypt*. Budapest: 323-336, Pl. 74-77.

(2017f) "The Ancient Egyptian shabtis discovered in the regions of Roman Illyricum (Dalmatia, Pannonia) and Istria: provenance, collections, typological study and dating". U: Rosati, G. & Guidotti, M. C. (ur.) *Proceedings of the XI International Congress of Egyptologists (Florence, Italy 23-30 August 2015)*. Oxford: 650-655.

(2018a) „Various manifestations of Isis cult in the region of Istria, Illyricum and Pannonia and its diffusion to the Central European Region (2nd c. B.C.-4th c. A.D.)". *Shodoznanvstvo* 81: 58-99.

(2018b) „Fran Gundrum Oriovčanin (1856-1919) and his voyage to Egypt during November and December 1902". U: Czerny, E. (ur.), *Egypt and Austria XI: In Search of the Orient*. Krakow: 313-335.

(2018c) "Ancient Egyptian collection of the Franciscan Monastery at the island of Košljun: A case study of the possible evidence of the earlier penetration of the Ancient Egyptian artefacts in Illyricum". U: Milićević Bradač, M. & Demicheli, D. (ur.). *The Century of the Brave: Roman conquest and indigenous resistance in Illyricum during the time of Augustus and his heirs - Proceedings of the international conference, Zagreb, 22-26. 9. 2014.* Zagreb: 397-405.

(2018d) „Život žene u staroegipatskom društvu". U: Tomorad, M. i suradnici. *Slavne žene stare povijesti: životi žena u društvima starog svijeta*. Zagreb: 53-62.

(2018e) „Kleopatra II. i Kleopatra III.". U: Tomorad, M. i suradnici. *Slavne žene stare povijesti: životi žena u društvima starog svijeta*. Zagreb: 99-106.

(2018f) „Sveučilišna nastava povijesti starog Egipta u Hrvatskoj (1874.-2015.): povijest i mogućnosti razvoja". U: Agičić, D. & Janković, B. (ur.) *Sveučilišna nastava povijesti u Hrvatskoj*. Zagreb: 251-261.

(2019a) „Early Penetration of Ancient Egyptian Artefacts and Aegyptica (7th-1st Centuries BCE".

U: Tomorad, M. i dr., *Egypt in Croatia: Croatian fascination with ancient Egypt from antiquity to modern times*. Oxford: 1-14.

(2019b) „Diffusion of Ancient Egyptian Cults in Istria and Illyricum (Late 1st-4th Centuries BCE). U: Tomorad, M. i dr., *Egypt in Croatia: Croatian fascination with ancient Egypt from antiquity to modern times*. Oxford: 15-25.

(2019c) „Possible Sancturies of Isaic Cults in Croatia". U: Tomorad, M. i dr., *Egypt in Croatia: Croatian fascination with ancient Egypt from antiquity to modern times*. Oxford: 26-27.

(2019d) „Professions Related to the Diffusion of Egyptian Cults in Croatia and Surrounding Regions (Central and South-Eastern Europe". U: Tomorad, M. i dr., *Egypt in Croatia: Croatian fascination with ancient Egypt from antiquity to modern times*. Oxford: 28-34.

(2019e) „Presence of Ancient Egyptian Gods and Artefacts in Croatia". U: Tomorad, M. i dr., *Egypt in Croatia: Croatian fascination with ancient Egypt from antiquity to modern times*. Oxford: 35-40.

(2019f) „Ancient Egyptian Decorative and Architectural Elements Along the Eastern Adriatica Coast". U: Tomorad, M. i dr., *Egypt in Croatia: Croatian fascination with ancient Egypt from antiquity to modern times*. Oxford: 41-42.

(2019g) „Croatian Travellers to Egypt: from the Early Modern Period to the Round Cruises of the 'Yugoslav Lloyd' Shipping Company in the 1930s". U: Tomorad, M. i dr., *Egypt in Croatia: Croatian fascination with ancient Egypt from antiquity to modern times*. Oxford: 73-76.

(2019h) „The Croatian Traveller George Husz from Rascinia: His Life in Egypt and the Near East (1532-1541)". U: Tomorad, M. i dr., *Egypt in Croatia: Croatian fascination with ancient Egypt from antiquity to modern times*. Oxford: 77-81.

(2019i) „The Photographs of Antonio Beato in the Dubrovnik Archaeological Museum". U: Tomorad, M. i dr., *Egypt in Croatia: Croatian fascination with ancient Egypt from antiquity to modern times*. Oxford: 100-117.

(2019j) „Fran Gundrum Oriovčanin in Egypt at the End of 1902". U: Tomorad, M. i dr., *Egypt in Croatia: Croatian fascination with ancient Egypt from antiquity to modern times*. Oxford: 118-128.

(2019k) „Croatian Emigration to Egypt in the 19th and 20th Centuries". U: Tomorad, M. i dr., *Egypt in Croatia: Croatian fascination with ancient Egypt from antiquity to modern times*. Oxford: 129-132.

(2019l) „The 'Yugoslav Llyod' Shipping Company and Cruising Around the Mediterranean in the 1930s". U: Tomorad, M. i dr., *Egypt in Croatia: Croatian fascination with ancient Egypt from antiquity to modern times*. Oxford: 149-155.

(2019m) „Grga Novak and his First Research Trip to Egypt (December 1932 – February 1933)". U: Tomorad, M. i dr., *Egypt in Croatia: Croatian fascination with ancient Egypt from antiquity to modern times*. Oxford: 156-160.

(2019n) „Early Collectors and the Genesis of the Most Important Egyptian Collections in Croatia (1820 – 1950's)". U: Tomorad, M. i dr., *Egypt in Croatia: Croatian fascination with ancient Egypt from antiquity to modern times*. Oxford: 163-170.

(2019o) „Egyptian Collections in Croatia". U: Tomorad, M. i dr., *Egypt in Croatia: Croatian fascination with ancient Egypt from antiquity to modern times*. Oxford: 171-187.

(2019p) „Development of Egyptology in Croatia". U: Tomorad, M. i dr., *Egypt in Croatia: Croatian fascination with ancient Egypt from antiquity to modern times*. Oxford: 223-241.

(2019r) „Egyptian Revival and Modern 'Egyptomania' in Croatia". U: Tomorad, M. i dr., *Egypt in Croatia: Croatian fascination with ancient Egypt from antiquity to modern times*. Oxford: 245-248.

(2019s) „Egyptian shabtis discovered in various regions in Europe". *Journal of Ancient Egyptian Interconnections* 23: 100-126.

(2019t) „George Husz from Rascinia in Slavonia: A Croatian traveller and his voyage around the Orient between 1532 and 1541". U: Cooke, N. (ur.), *Journeys erased by time: The rediscovered footprints of travellers in Egypt and the Near East*. Oxford: 17-26.

Tomorad, M. (ur.)

(2015) *A History of Research into Ancient Egyptian Culture Conducted in Southeast Europe*, Oxford.

Tomorad, M., Čavka, M., Uranić, I. & Šekrst, K.

(2015) „Current Egyptological research in Croatia". *Studies in Ancient Art and Civilization* 18, Krakow: 283-305.

Tomorad, M. & Deac, D. A.

(2014) „A Pseudo-Shabti statuette discovered in Tibiscum (Dacia Superior)". *Acta Mvsei Porolissensis – Istorie-Etnografie* XXXV (2013). Zalau: 223-234.

Tomorad, M. & Đukić, Z.

(2018) „Život žene na području starog Istoka". U: Tomorad, M. i suradnici. *Slavne žene stare povijesti: životi žena u društvima starog svijeta*. Zagreb: 13-23.

Tomorad, M. & Kovač, M.

(2019) *Egipatsko blago u Osijeku – hrvatska fascinacija starim Egiptom*. Osijek.

Tomorad, M. & Novak, J.

(2018) „Zenobija". U: Tomorad, M. i suradnici. *Slavne žene stare povijesti: životi žena u društvima starog svijeta*. Zagreb: 271-278.

Tomorad, M. & Pernjak, D.

(2018) „Hatšepsut". U: Tomorad, Mladen i suradnici. *Slavne žene stare povijesti: životi žena u društvima starog svijeta*. Zagreb: 79-88.

Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska, J. (ur.)

(2017) *Egypt 2015: Perspectives of Research. Proceedings of the Seventh European Conference of Egyptologists (2nd-7th June, 2015, Zagreb – Croatia)*. Oxford.

Tomorad, M. & Sliwa, J.

(2015) „Tri staroegipatska skarabeja iz Arheološke zbirke franjevačkog samostana na Košljunu, Hrvatska - Three Ancient Egyptian scarabs from the Archaeological Collection of the Franciscan Monastery on Košljun, Croatia". *Prilozi Instituta za arheologiju* 32: 243-250.

Tomorad, M. i suradnici.

(2018) *Slavne žene stare povijesti: životi žena u društvima starog svijeta*. Zagreb.

Tomorad, M. & Štimac, I.

(2016) „Visualizing Egypt in the Collection of the Archaeological Museum in Dubrovnik and the Newspaper/travel Reports Published by Grga Novak between 1933 and 1945." U: Júnová Macková, A., Storchová, L. & Jún, L. (ur.), *Egypt and Austria X: Visualizing the Orient: Central Europe and the Near East in the 19th and 20th Centuries*, Prague: 229-244.

Tomorad, M. & Tepeš, K.

(2018) „Kleopatra VII.". U: Tomorad, M. i suradnici. *Slavne žene stare povijesti: životi žena u društvima starog svijeta*. Zagreb: 107-131.

Tomorad, M. & Uranić, I.

(2006a) „The Egyptian collection of the Museum of the City of Varaždin, Croatia", *Trabajos de Egiptología–Papers on Ancient Egypt (TdE)* 3 (2004): 87–98.

(2006b) „Ancient Egypt in Zagreb: A report on a little known Egyptological collection in Croatia". *Ancient Egypt*, vol. 6 no. 6 issue 36, June/July: 43-46.

Tomorad, M. & Zlodi, G.

(2005) „Croato–Aegyptica Electronica–Database of the Egyptian Antiquities in Croatian Museum

and Private Collections: Documentation Vs. Communication Approach". U: Šojat-Bikić, M. (ur.), *Documentation & Users – Proceedings of the CIDOC Annual Conference*. Zagreb: 1–18.

(2012) „Razvoj baze podataka i portala Croato-Aegyptica Electronica". U: Tomorad, M. (ur.), *Istraživanje povijesti i kulture starog Istoka i Egipta na prostoru jugoistočne Europe, Zagreb, 18.-22. lipanj 2012*. Zagreb: 47.

(2015) „Development of the „Croato-Aegyptica" Database". U: Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 161-164.

(2016) „Projekt Croato-Aegyptica Electronica: iskustva okupljanja građe, interoperabilnosti metapodataka i razvoja egiptološkog nazivlja u višejezičnom okruženju". Šesti festival hrvatskih digitalizacijskih projekata, *Zagreb 21.-22. travanj 2016*. Zagreb: 31-32.

Tran Tam Tih, V.

(1971) *Le culte des divinités orientales à Heruclanum*. Leiden.

(1972) *Le culte des divinités orientales en Campanie en dehors de Pompéi, de Stabies et d'Herculanum.* Leiden.

Turcan, R.

(1996) *The Cults of the Roman Empire*. Oxford: Blackwell Publishing.

Uranić, I.

(1990) „Pogrebna stela Min–Nakhta u Arheološkome muzeju u Zagrebu". *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3. s. XXIII: 183–189, Tab. 1–2.

(1992) „Prilozi o skarabejima srca u Arheološkome muzeju u Zagrebu". *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3. s. XXIV–XXV: 249–262, Tab. 1–6.

(1994) „Sarkofag i kartonaža Kaipamau". *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3. s. XXVI–XXVII (1993.–94.): 145–156, Tab. 1–2.

(1996) „Egipatska zbirka". U: Balen-Letunić, D. & Dukat, Z. (ur.), *Muzeopis ... 1864-1996. Arheološki muzej u Zagrebu*. Zagreb: 89–95.

(1997) *Sinovi Sunca–Vjerovanje starih Egipćana*. Zagreb.

(1999a) *Bogovi, duhovi i demoni starog Egipta – Gods, Spirits and Demons of Ancient Egypt.* Zagreb.

(1999b) „Akvizicija zbirke skarabeja i skaraboida Arheološkog muzeja u Zagrebu". *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3. s. XXX–XXXI: 273–279.

(2001) "Duhovi i demoni starog Egipta". U: Džin, K. (ur.), *Egipatska religija i antička Istra*. Pula: 22–28.

(2002a) "Dubrovačka zbirka egipatskih starina". *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3 s. XXXIV: 181–204.

(2002b) *Stari Egipat: povijest, književnost i umjetnost drevnih Egipćana*. Zagreb.

(2003a) „Egipatski predmeti". U: Rendić-Miočević, A. (ur.), *Na tragovima vremena (iz arheološke zbirke Mateja Pavletića)*. Zagreb: 12.

(2003b) „The Coffin and the Cartonnage of Kaipamaw". *A Delta–man in Yebu: Occasional Volume of the Egyptologiests' Electronic Forum* no. 1: 81–87.

(2004) „Sedam brončanih figura Harpokrata". *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3. s. XXXVI: 191–203.

(2005a) *Egipatska zbirka – Vodič*. Zagreb.

(2005b) *Ozirisova zemlja: egipatska mitologija i njeni odjeci na zapadu*. Zagreb.

(2005c) „Book of the dead Papyrus Zagreb 601". *Studien der Aegyptische Kultur* 33: 357–371, Tafel 1–6.

(2006a) „Three Hypocephali from Zagreb". *Drevnij Egipet, Sbornik trudov associaciii po izučeniju drevnego Egipta "MAAT"*: 146–150, Pl. 59–61.

(2006b) "Contributions to the provenance of the Zagreb Mummy". *Acta antiqua Academiae Scientarum Hungaricae* 46: 195-200.

(2008) „Trag Egipta". U: Marić, M. (ur.), *Arheološka zbirka Franjevačkog samostana u Sinju*. Sinj.

(2009) *Aegyptiaca Zagrabiensis*. [Musei Archeologici Zagrebiansis Catalogi et Monographiae 4]. Zagreb.

(2012) „Nova saznanja nakon radioloških istraživanja mumija Egipatske zbirke AMZ-a". *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3. s. XXXXV: 565–571.

(2014) Životi Egipćana. Zagreb.

Uranić, I., Čavka, M. & Petaros, A.

(2012) *Mumije znanost i mit – Mummies science & myth*. Zagreb.

Vidman, L.

(1969) *Sylloge inscriptionum religionis Isacae et Sarapiacae* (*SIRIS*). Berlin.

Višić, M.

(1989) *Egipatska knjiga mrtvih*. Sarajevo.

(1993) *Književnost drevnog Bliskog istoka: Enuma Eliš–Gilgameš*. Zagreb.

Waddell, W. G.

(1940) „Introduction". U: *Manetho*. Cambridge Mass.-London: vii-xxviii.

Witt, R. E.

(1971) *Isis in the Graeco-Roman world.* London-New York: Thames & Hudson.

von Wurzbach, C.

(1864) *Biographisches Lexicon des Kaisterhums Österreich* 12 s. v. „Koller, Franz". Wien: 339-343.

Zamarovsky, W.

(1972) *Junaci antičkih mitova – Leksikon grčke i rimske mitologije*. Zagreb.

Žanić-Protić, J.

(1988) „Antička brončana plastika iz Arheološkog muzeja u Splitu I". *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* 81: 21-31, Pl. II–III, VI–VII.

Živković, M.

(2018) *Braća Seljan – kroz prašume i pustinju – Seljan Brothers in Wilderness and Desert*. Zagreb.

HRVATSKA EGIPTOLOŠKA BIBLIOGRAFIJA (1856. – 2019.)

1. Egiptologija u Hrvatskoj

Tomorad, M.

(2001) *Egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. [znanstveni magistarski rad] Zagreb: Odsjek za povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2003) *Egipat u Hrvatskoj, egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. Zagreb.

(2004) „Egyptology in Croatia". *PalArch, series archaeology of Egypt/Egyptology* 3, 1: 1–6.

(2006) *Model računalne obrade i prezentacije staroegipatskih predmeta u muzejskim zbirkama u Hrvatskoj*. [doktorska disertacija]. Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, Katedra za muzeologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 38–71.

(2012) „Prilog za bibliografiju proučavanja staroegipatske povijesti i kulture u hrvatskim povijesnim znanostima (od sredine 19. stoljeća do kraja 2011. godine)". *Historiografija.hr*, *Portal hrvatske historiografije*; [http://www.historiografija.hr/prikazi.php?id=235972]

(2012) „Povijest istraživanja starog Egipta na prostoru Hrvatske". U: *Istraživanje povijesti i kulture starog Istoka i Egipta na prostoru jugoistočne Europe*, *Zagreb, 18.-22. lipanj 2012*. Zagreb: 18.

(2012) „Staroegipatske zbirke u Hrvatskoj". U: *Istraživanje povijesti i kulture starog Istoka i Egipta na prostoru jugoistočne Europe*, *Zagreb, 18.-22. lipanj 2012*. Zagreb: 40.

(2012) „Current Egyptological Research in Croatia". U: *Vith Central European Conference of Egyptologist – Egypt 2012: Perspectives of Research, Cracow, 5-7 July 2012*. Cracow: 33.

(2015) „150 years of Egyptological Research in Croatia (1862-2012)". U: Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 1-12.

(2015) „Croatia: Egyptological Bibliography (1856-2014)". U: Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 235-255.

(2016) „Foundation of the Ancient Egyptian Collections in Croatia: Travellers, Private Collectors and the Genesis of the Collections (1800-1920)". U: Hudakova, L. (ur.) *Egypt and Austria IX*. Wien: 325-340, 405.

(2017) „The Ancient Egyptian Collections in Croatia and the Project Croato-Aegyptica Electronica". U: Derricks, C. (ur.) *Collections at Risk – New Challenges in a New Environment*. Atlanta: 237-268.

(2017) *Staroegipatska civilizacija sv. II. Uvod u egiptološke studije*. Zagreb.

Tomorad, M., Čavka, M., Uranić, I. & Šekrst, K.

(2015) „Current Egyptological research in Croatia". *Studies in Ancient Art and Civilization* 18: 283-305.

Tomorad, M. & Štimac, I.

(2014) „Visualizing the Orient in Museums, and various scientific and academic publications in Croatia". U: *Tenth Annual Conference Egypt and Austria – Visualizing the Orient, Prague, October 1-3, 2014*. Prague 2014: 20.

(2016) „Visualizing Egypt in the Collection of the Archaeological Museum in Dubrovnik and the Newspaper/travel Reports Published by Grga Novak between 1933 and 1945. U: Júnová Macková, A., Storchová, L. & Jún, L. (ur.), *Egypt and Austria X: Visualizing the Orient: Central Europe and the Near East in the 19th and 20th Centuries*, Prague: 229-244.

2. Projekt Croato–Aegyptica Electronica

Tomorad, M.

(2004) „Croato–Aegyptica Electronica. Database of the Egyptian antiquities in Croatian museum and private collections". *PalArch, series archaeology of Egypt/Egyptology* 3, 2: 7–11.

(2004) „Croato-Aegyptica Electronica - Database of Egyptian Antiquites in Croatian Museums and Private Collections". U: *Third Central European Conference of Young Egyptologist. Egypt 2004: Perspectives of Research, Warsaw 12-14 May 2004, Abstracts of papers*. Warsaw: 13.

(2004) „Croato-Aegyptica Electronica: Database of the Egyptian Antiquities in Croatian Museum and Private Collections". U: *Ancient Studies - New Technology 3: The World Wide Web and Scholarly Research, Communication, and Publication in Ancient, Byzantine, and Medieval Studies*, *James Madison University, Harrisonburg, VA, Highlands Room, University College Center December 3-4, 2004*. Harrisonburg: 19.

(2006) *Model računalne obrade i prezentacije staroegipatskih predmeta u muzejskim zbirkama u Hrvatskoj*. [doktorska disertacija]. Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, Katedra za muzeologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2007) „Croato–Aegyptica Electronica – model obrade i analize staroegipatskih predmeta u muzejskim i privatnim zbirkama u Hrvatskoj: dokumentacijski i komunikacijski pristup". *Muzeologija* 41–42 (2004/2005): 218–239.

(2009) „Croato–Aegyptica Electronica–Database of the Egyptian antiquities in Croatian museum and private collections". U: Popielska–Grzybowska, J. (ur.) *Proceedings of the Third Central European Conference of Young Egyptologists. Egypt 2004: Perspectives of Research. Warsaw*

12–14 May 2004. Pułtusk: 183–190.

(2017) „The Ancient Egyptian Collections in Croatia and the Project Croato-Aegyptica Electronica". U: Derricks, C. (ur.) *Collections at Risk – New Challenges in a New Environment*. Atlanta: 237-268.

Tomorad, M. & Zlodi, G.

(2005) „Croato–Aegyptica Electronica–Database of the Egyptian Antiquities in Croatian Museum and Private Collections: Documentation Vs. Communication Approach". U: Šojat-Bikić, M. (ur.), *Documentation & Users – Proceedings of the CIDOC Annual Conference*. Zagreb: 1–18.

(2012) „Razvoj baze podataka i portala Croato-Aegyptica Electronica". U: Tomorad, M. (ur.), *Istraživanje povijesti i kulture starog Istoka i Egipta na prostoru jugoistočne Europe*, *Zagreb, 18.-22. lipanj 2012*. Zagreb: 47.

(2015) „Development of the „Croato-Aegyptica" Database". U: Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 161-164.

(2016) „Projekt Croato-Aegyptica Electronica: iskustva okupljanja građe, interoperabilnosti metapodataka i razvoja egiptološkog nazivlja u višejezičnom okruženju". *Šesti festival hrvatskih digitalizacijskih projekata*, *Zagreb 21.-22. travanj 2016*. Zagreb: 31-32.

Internet portali

(2004 – 2014) *Croato–Aegyptica Electronica*. Glavni urednik: M. Tomorad. Autori tekstova: H. Gračanin, I. Malus Tomorad, M. Tomorad, P. Selem & I. Uranić.

(2014 – danas) *Stara povijest.* Glavni urednik: M. Tomorad. [http://www.starapovijest.eu]

3. Staroegipatski kultovi grčko-rimskog razdoblja na području Ilirika i Istre: pregled istraživanja, publikacija, kataloga i sinteza

Abramić, M.

(1912) *Führer durch das K. K. Staatmuseum in S. Donato in Zara*. Wien: 44-45, no. 9.

(1913) *Guida del museo di S. Donato in Zara*. Wien: 73, 101.

(1925) *Poetovio. Vodnik po Muzeju in stavbnih ostankih rimskega mesta*. Ptuj: 54-58, 60, 127-128, 139-140, 156.

(1925) "Poklopac rimskog sarkofaga iz Salone". *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* XLVII-XLVII: 68-69.

(1959) „Pigmejci i ždralovi". *Zbornik za umetnostno zgodovino* V/VI: 53-67.

Alačević, J.

(1883) "Iscrizioni inedite". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* VI: 145, no. 56.

Babić, I.

(2005) „Egipatski utjecaji u Dioklecijanovoj palači–Le influenze nel Palazzo di Diocleziano". U: Šegvić, M. & Mirnik, I. (ur.) *Illyrica antiqua: ab honorem Duje Rendić–Miočević*. Zagreb: 83-98.

Belamarić, J.

(2015) „The afterlife of the sphinxes in Diocletian palace in Split". U: Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska, Joanna (ur.), *CECE7 – VIIth European Conference of Egyptologists. Egypt 2015: Perpectives of Research.* Zagreb: 41.

(2016) *Sfinga na splitskom Peristilu*. Zagreb.

Bersa, G.

(1900) „Incrizioni inedite, Aenona (Nona)". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* XXIII: 161.

(1906) "Le lucerne fittili Romane di Nona". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* XXIX: 53, no. 181, tab. 3.1.

(1915) "Le lucerne fittili Romane di Nona". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata*, XXXVIII: 59-60, no. 675.

Bonačić Mandinić, M.

(2004) „The Coin Finds at Ploča Promontory". U: Braccesi, L. & Luni, M. (ur.), *I Greci in Adriatico* 2, *Hesperia* vol. 18: 151-161.

Bonačić Mandinić, M. & Visonà, P.

(2002) „Monetary circulation on the Island of Vis (Issa), c. 350 B.C.-A.D. 600". U: Cambi, N., Čače, S. & Kirigin, B. (ur.), *Grčki utjecaji na istočnoj obali Jadrana*. Split: 319-374.

Brajković, T.

(2009) "Antika". U: Podrug, E., Brajković, T. & Krnčević, Ž. (ur.), *Arheološki tragovi kultova i religija na šibenskom području*. Šibenik: 84-85, 212-213, br. 118.

Brunšmid, J.

(1897) „Nekoliko našašća novaca na skupu u Hrvatskoj I Slavoniji V. Našašće italskih i afrikanskih novaca u Mazinu". *Vjesnik hrvatskog arheološkog društva*, n.s. II: 42-49, 58-67, 79-80.

(1898) „Arheološke bilješke iz Dalmacije i Panonije II. 2. dio". *Vjesnik hrvatskog arheološkog društva*, n.s. III: 172-173, fig. 76.

(1904) „Kameni spomenici hrvatskog narodnog muzeja u Zagrebu". *Vjesnik hrvatskog arheološkog društva*, n.s. VII: 230-231.

(1905) „Kameni spomenici hrvatskog narodnog muzeja u Zagrebu". *Vjesnik hrvatskog arheološkog društva*, n.s. VIII: 87-89.

(1907) „Kameni spomenici hrvatskog narodnog muzeja u Zagrebu". *Vjesnik hrvatskog arheološkog društva*, n.s. IX: 166-167.

(1914) „Antikni figuralni bronsani predmeti u hrvatskom narodnom muzeju u Zagrebu". *Vjesnik hrvatskog arheološkog društva*, n.s. XIII: 223-224, 236-238, 251, nos. 35-37, 71-74, 181-183.

Brunšmid, J. & Kubitschek, W.

(1880) *Archaeologisch-Epigraphische Mitteilungen aus Ostereich* IV: 101.

Bugarski–Mesdjian, A.

(1999) „Le forum de Zadar et les "Cultes Orientaux". *Histria Antiqua* 5: 67–74.

(2004) „Les "cultes Orientaux" en Dalmatie Romaine". *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* 96: 563–718.

(2007) „Traces d'Égypte en Dalmatie Romaine: Culte, mode et pouvoir". U: Bricault, L., Versluys, M. J. & Meyboom, G. P. (ur.), *Nile into Tiber. Egypt in the Roman World, Proceedings of the IIIrd International Conference of Isis Studies, Leiden, May 11-14 2005*. Leiden: 289-328.

Bulić, F.

(1879) „Le gemme del Museo di Spalato". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* II: 147.

(1885) "Descrizione delle lucerne fittili che si conservano nell' I. R. Museo di Spalato". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* VIII: 127.

(1887) "Le gemme del Museo di Spalato". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* X: 164, 172.

(1887) "Descrizione delle lucerne fittili che si conservano nell' I. R. Museo di Spalato". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* X: 192.

(1888) „Le gemme del Museo di Spalato". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* XI: 15, 20, 84, 165, 179-180.

(1896) "Le gemme del Museo di Spalato". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* XIX: 28.

(1903) "Le Gemme dell' I. R. Museo di Spalato". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata*, XXVI: 112.

(1908) "Materiale e provenieza della pietra, delle colonne, nonchè delle sfingi del Palazzo di Diocleziano a Spalato e delle colonne ecc. delle basiliche cristiane a Salona". *Bullettino di*

archeologia e storia Dalmata XXXI: 98-101.

(1909) "Ritrovamenti antichi a Oklaj di Promina (Promona)". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* XXXII: 45-49.

(1910) "Escavi nella necropoli antica pagana di Salona detta Hortus Metrodori negli anni 1909. e. 1910". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* XXXIII: 30.

(1910) "Appendice all' articolo escavi nell' Hortus Metrodori". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* XXXIII: 134-135.

(1910) "Le Gemme dell' I. R. Museo di Spalato". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* XXXIII: 142.

(1927) "Dvije riječi o figuri "Bes"-a na jednoj brončanoj vazi u splitskom arheološkom Muzeju". *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* XLIX: 105.

(1928) "Peto starokršćansko grobište stare Salone na jugoistoku grada, Povodom pedesetogodišnjice VAHD". *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* XLX: 62, fn. 9.

Bulić, Frane & Karaman, Ljubo

(1927) *Palača cara Dioklecijana u Splitu*. Zagreb: 24-43, 81-84, fg. 31, 33, 34a-c, 35-37.

Burkowsky, Z.

(1999) *Sisak u prapovijesti, antici i starohrvatskom dobu.* Sisak: 56.

Buršić–Matijašić, K. & Matijašić, R.

(1998) „Arheološka topografija Prodola i Filipane – Topografia archaelogica di e Filipan/ Filippano". *Histria archaelogica* 27/1996: 10–11.

Cambi, N.

(1971) „Nove potvrde egipatskih kultova u antičkoj provinciji Dalmaciji". *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* LXV–LXVII: 85–107.

(1980) „Jupiter Amon na dva spomenika iz Arheološkog muzeja u Splitu". *Gunjačin zbornik* Zagreb: 51-58.

(1993) „Stele iz kasnoantičke grobnice u Dugopolju". *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* 86: 164-165.

(2002) *Antika*. Zagreb: 89-90, 113-116, 137, 155, 197.

Celestin, V.

(1895) „Egipatski kamen u osječkom gradskom muzeju". *Narodne novine* 61: 129.

Čataj, I.

(2012) *Egipatski kutlovi u rimskoj provinciji Dalmaciji*. [magistarski rad] Zadar: Filozofski fakultet.

Deac, D.-A. & Tomorad, M.

(2014) „A Pseudo-Shabti statuette discovered in Tibiscum (Dacia Superior)". *Acta Mvsei Porolissensis – Istorie-Etnografie* XXXV (2013): 223-234.

Degmedžić, I.

(1954) „Egipatska figurica nađena u Osijeku". *Osječki zbornik* IV: 147-148.

Demo, Ž.

(1982) „Prilog topografiji križevačke regije u antičko doba s osvrtom na numizmatičke nalaze". *Križevački zbornik* II: 76–78.

Dubaković Nadalini, N., Zaninović, M. & Petrić, M.

(1984) *Arheološka zbirka i Lapidarij dr. Grga Novak*. Hvar.

Džin, K.

(1999) „Katalog der Gegenstände aus der antiken und spätantiken Epoche". U: *Der Zeuber Istriens*. Pula: 47-61.

(2001) "Egipatske votivne figurice u lararijima". U: Džin, K. (ur.), *Egipatska religija i antička Istra*. Pula: 18-21.

(2005) „The cult of Sabasius in Pula". *Histria antiqua* 13: 345–351.

Ergović, P.

(1999) „Egipatska Ušabti statueta". *Dometi* 1-6: 11-21.

Filipović, S.

(1997) „Arheološki odjel". U: Radić, M. (ur.), *Muzej Slavonije Osijek 1877-1997: Blago muzej Slavonije*. Osijek: 49-51.

(1997) „Antička arheologija". U: Radić, M. (ur.), *Muzej Slavonije Osijek 1877-1997: Blago muzej Slavonije*. Osijek: 65-79, Pl. 5.

Fisković, C.

(1950) „Prilog proučavanju Dioklecijanove palače u Splitu". *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* 279: 33.

Gabričević, B.

(1956) „Arheološke uspomene na Egipat u Splitu“. *Slobodna Dalmacija* 12. 7. 1956: 6.

Gavela, B.

(1956) „Antički spomenici grčko-egipatskog sinkretizma u našoj zemlji I. Serapis“. *Starinar Srpske Akademije nauka* n.s. V-VI: 43-51.

Giunio, K. A.

(2000) „Egipatski amulet u Zadru”. *Diadora* 20: 177–191.

(2002) „Egyptian Gods on the Eastern Adriatic Coast“. U: György, H. (ur.) *Aegyptus et Pannonia I – Acta Sympsii anno 2000*. Budapest: 21–63, Pl. 3–17.

(2005) „Carski kult u Zadru“. *Histria Antiqua* 13: 167-178.

(2005) „Religion and Myth on Monuments from Zadar and Surroundings in the Archaeological Museum in Zadar“. U: Sanader, M. & Rendić-Miočević, A. (ur.), *Religija i mit kao poticaj rimskoj provincijalnoj plastici Akti VIII. međunarodnog kolokvija o problemima rimskog provincijalnog umjetničkog stvaralaštva, Zagreb, 5.-8. V. 2003*. Zagreb: 191-195.

(2013) „Izida – zvjezda mora i obred Navigium Isidis“. *Diadora* 26/27: 421-440.

(2015) „Isis and her affiliates in Dalmatia. Some reflections on Isiac religious communities“. U: Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 199-211.

Giunio, K. A. & Gluščević, S.

(2007) „Amuleti egipatskog kulturnog kruga i grob 877 s nekropole na Relji u Zadru”. *Diadora* 22: 69-92.

Glavičić, M.

(1994) „Natpisi iz antičke Senije”. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru* 33, *Razdio povijesnih znanosti* 20: 55-82.

(2005) „Kultskulpturen aus der antiken Stadt Senia“. U: Sanader, M. & Rendić-Miočević, A. (ur.), *Religija i mit kao poticaj rimskoj provincijalnoj plastici Akti VIII. međunarodnog kolokvija o problemima rimskog provincijalnog umjetničkog stvaralaštva, Zagreb, 5.-8. V. 2003*. Zagreb: 223-228.

Gorenc, M.

(1952) *Antikna skulptura u Hrvatskoj*. Zagreb: br. 51, 66, 68-69.

(1971) „Antičko kiparstvo jugoistočne Štajerske i rimska umjetnost Norika i Panonije“. *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3. s. V: 33, 35.

Göricke-Lukić, H.

(2000) *Sjeveroistočna nekropola rimske Murse*. Zagreb-Osijek: 43, 91-92, 103, 139.

Gračanin, H.

(2004) „Svijet antičke žene u dva južnopanonska pokrajnska središta, Sisciji i Sirmiju“. *Scrinia Slavonica* 4: 15-106.

Hoffiller, V.

(1939) „Prolegomen zu Ausgrabungen in Sirmium“. U: *VI Internationaler Kongress für Archäologie*. Berlin: 525.

Hoffiller, V. & Saria, B.

(1938) *Antike Inschriften aus Jugoslavien, Heft I., Noricum und Pannonia Superior*. Zagreb: 124-125, 156, 243-244.

(1969) *Antike Inschriften aus Jugoslavien, Heft I., Noricum und Pannonia Superior*. 2. izdanje. Amsterdam.

Horvat, A.

(1982) „Osvrt na urbanistiku koncepciju jezgre Križevaca“. *Križevački zbornik* II: 139–141.

Höger, M.

(1942) „Ein ägyptisches Denkmal im Osjeker Museum“. *Osječki zbornik* I: 22-25.

Jurkić–Girardi, V.

(1972) „Rasprostranjenost kulta Magnae Matris na području Istre u rimsko doba“. *Histria archaeologica* III, 1: 39–76, pl. I–VIII.

(1974) „Arte plastica del culto come detrminant l’esistenza dei culti Romani e sincreti nella regione Istriana“. *Atti* V: 5–46.

(1976) „Izbor antičke kultne plastike na području Istre“. *Materijali* XII: 209–223.

(1978) „Kultovi plodnosti na području antičke Istre“. *Zbornik radova 26. sastanka Naučnog društva za historiju zdravstvene kulture Jugoslavije*. Rijeka: 40-42.

(1985) *L’istria in epoca Romana*. Monografije i katalozi 1. Pula: 54-96.

(1999) *Kultovi u procesu romanizacije antičke Istre.* [doktorska disertacija]. Zagreb: Filozofski

fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2001) „Egipatska religija i antička Istra". U: Džin, K. (ur.), *Egipatska religija i antička Istra*. Pula: 5-17.

(2005) *Duhovna kultura antičke Istre, knjiga I: Kultovi u procesu romanizacije antičke Istre*. Zagreb: 147, 203-205, 216-217, 224-225.

(2005) „Reliefs and Sculptures of Deities and Mythological Representation as determining Factors of the Spiritual Life in Antique Istria". U: Sanader, M. & Rendić-Miočević, A. (ur.), *Religija i mit kao poticaj rimskoj provincijalnoj plastici Akti VIII. međunarodnog kolokvija o problemima rimskog provincijalnog umjetničkog stvaralaštva, Zagreb, 5.-8. V. 2003*. Zagreb: 191-195.

(2009) „Jupiter Ammon–the group decoration on the forum in *Colonia Pola* (Croatia)". U: Bekić, L. (ur.), *Jurišićev zbornik – Zbornik radova u znak sjećanja na Marija Jurišića*. Zagreb: 190–197.

(2009) *Putevi antičkih bogova u Istri*. Zagreb.

(2012) „Orijentalni kultovi u odnosu prema autohtonim i rimskim kultovima u antičkoj Istri. Duhovna i kulturna prožimanja". U: Tomorad, M. (ur.), *Istraživanje povijesti i kulture starog Istoka i Egipta na prostoru jugoistočne Europe, Zagreb, 18.-22. lipanj 2012*. Zagreb: 26.

Jurkić–Girardi, V. & Džin, K.

(2003) *Sjaj antičkih nekropola Pule*. Pula.

Karaman, Lj.

(1937) „Staroegipatska sfinga otkopana u Splitu". *Jugoslavenski istorijski časopis*: 615-617.

Katić, M.

(2002) „Antropomorfna posuda sa sinkretističkim prikazom Silena-Besa iz Visa". U: Milićević Bradač, M. (ur.), *Znakovi i riječi – Zbornik projekta „Protohistorija i antika hrvatskog povijesnog prostora*. Zagreb: 101-107.

Kirigin, B.

(2008) *Grčko-helenistička zbirka u stalnom postavu Arheološkog muzeja u Splitu - The Greek and Hellenistic Collection on Exhibit in the Archaeological Museum in Split*. Split: 152.

Klemenc, J.

(1940) *Senj u prethistorijsko i rimsko doba*. Zagreb.

Kolar, B.

(2001) *Podravina i Prigorje–kulturna i prirodna baština*. Zagreb: 48.

Koščević, R.

(2000) *Arheološka zbirka Benko Horvat*. Zagreb: br. 496, 524, 581.

Kovač, M.

(2013) *Ulaznica za drugi svijet. Egipatska zbirka Muzeja Slavonije / Ticket to the Afterlife. Egyptian collection of the Museum of Slavonia.* Osijek.

(2015) "Egyptian collection of the Museum of Slavonia in Osijek (Croatia). U: Tomorad, M. (ur.) *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 93-105.

Kovačić, V. & Tasaux, F.

(2000) *Od masline do amfore*. Poreč.

Krmpotić, Lj.

(1998) *Spoon, Adam, Cassas i Lavallée u Hrvatskoj*. Hannover-Čakovec.

Krompotić, L.

(1998) *Antike Architektur in Kroatien, Spoon-Adam-Cassas-Lavallée*. Hannover.

Kulenović, I. & Muštra, M.

(2002) „Novi nalaz kruništa s lavljim parom s lokaliteta Gabajeva Greda kod Koprivnice". *Opuscula Archaeologica* 26: 143-152.

Kuntić-Makvić, B.

(1982) „Žrtvenik iz Varvarije posvećen božici Izidi". *Arheološki radovi i rasprave* VIII–IX: 151–157.

(1997) „Grčka i rimska starina". U: Bratulić, J. i dr. (ur.), *Hrvatska i Europa, kultura, znanosti i umjetnost, sv. I Rano doba hrvatske kulture*. Zagreb: 73-91.

(2009) "Η ΕΙΚΩΝ Η ΚΑΛΗ". *Archaeologica Adriatica* 2. 335-348.

Lanza, F.

(1856) *Monumenti inediti*. Split: br. 4, t. VI.

Lisičar, P.

(1961) „Isis–Fortuna spomenici o kultu Izide, Fortune i Izide–Fortune u našoj zemlji". *Starinar Srpske akademije nauka* n. s. XII: 125–132.

Lozo, M.

(1986) „Izida–Fortuna iz Prološca". *Proložac, list župe sv. Mihovila u Prološcu.*, 5 fasc. 2: 12.

Ljubić, Š.

(1883) „Arkeologička izkapanja na Petrovačkoj gradini u Sriemu, gdje tobož starorimska Bassianis". *Viestnik hrvatskoga arkeologičkoga družtva* V.2: br. 5, 43.

(1887) „Harpocrates". *Viestnik narodnoga zemaljskoga muzeja u Zagrebu* IX.2: 33–36.

(1889) *Popis Arheološkog odjela Narodnog Zemaljskog Muzeja u Zagrebu* I. Zagreb: 69.

Ljubojević, B.

(2000) *Senj u prapovijesti, antici i ranom srednjem vijeku: katalog arheološke zbirke*. Senj.

Marasović, J, Marasović, K., Perojević, S. & Rismondo, T.

(1999) „Kanalizacija i vodovod Dioklecijanove palace". U: Belamarić, J. (ur.), *Dioklecijanov akvedukt*. Split: 74.

Matijašić, R.

(1988) *Ageri antičkih kolonija Pula i Parentium (i njihova naseljnenost od I. do III. stoljeća).* Zagreb: 39-40.

(1998) *Gospodarstvo antičke Istre*. Pula: 54.

(2009) *Povijest hrvatskih zemalja u antici do cara Dioklecijana*. Zagreb: 230.

Mirnik, I.

(1981) „Coin Hoards in Yugoslavia". *British Archaelogical Reports – International Series* 95: 36-49.

(1987) „Circulation of North African etc. currency in Illyricum". *Arheološki vestnik* 38: 369–392.

(1993) „Le trésor monétaire de Bosanska Krupa". U: Hackens, T. & Moucharte, G. (ur.), *Proceedings of the XIth International Numismatic Congress Brussels September 8th–13th 1991*. Louvain–la–Neuve: 113-116, pl. II.

(2000) „Skupni nalaz novca iz Krupe". *Bosna Franciscana,* 12·8. 2000.: 196-211.

Medini, J.

(1968) „Rimska bronča na plastika u Arheološkom muzeju u Zadru". *Diadora* 4: 165-168.

(1976) „Rimska i orijentalne religije na istočnoj obali Jadrana". *Materijali* XII: 185–207.

(1980) „Sabazijev kult u rimskoj provinciji Dalmaciji". *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* 74: 67-81.

(2016) *Sylloge nummorum Graecorum Croatia. VIII. Aegyptus*. Zagreb.

Merdita, Z.

(1999) „Egipatski kultovi na području antičke Dardanije“. U: Goldstein, I., Stančić, N. & Strecha, M. (ur.), *Zbornik Mirjane Gross*. Zagreb: 37–41.

Mlakar, Š.

(1957) „Neki novi antikni nalazi u Istri“. *Jadranski zbornik* 2: 445-446, fig. 14 and 454-455, fig. 25.

(1958) *Antička Pula*. Pula.

(1962) *Istra u antici*. Pula.

(1969) *Pula. Forum*. Pula.

Nikolanci, M.

(1971) „Jedna izgubljena Izida iz Salone”. *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* LXV-LXVII: 119-125.

Novak, G.

(1932) „Sfinge u Dioklecijanovoj palači“. *Novo doba* 170: 2-3.

(1933) „Misteriji Osirisa i Izide“. *Novosti* 354: 20-22.

(1946) „Vjerovanje u stradanje, smrt i uskrsnuće Ozirisa“. *Narodni list* 277: 6.

Olujić, B.

(1990) „Liberov kult na području rimske provincije Dalmacije“. *Latina et graeca* 11: 3-30.

Pernjak, D., Štruklec, D. & Tomorad, M.

(2014) „History of the research of the Ancient Egyptian and the Oriental cults in Pannonia“. U: Tomorad, M. (ur.), *Research of the history and culture of the Ancient Near East in the Southeast Europe: 1. Croatia – Selected problems*. Saarbrücken: 67-84.

(2015) „History of the Research of the Ancient Egyptian Cults in Pannonia“. U: Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 215-220.

Pernjak, D. & Tomorad, M.

(2014) „Croatia: Ancient Near Eastern Bibliography: Scientific articles and books about Ancient Near Eastern history and culture written and published by Croatian scholars“. U: Tomorad, M. (ur.), *Research of the history and culture of the Ancient Near East in the Southeast Europe: 1. Croatia - Selected problems*. Saarbrücken: 198-239.

Petrić, N.

(1997) „Arheološka istraživanja otoka Hvara". U: Kirigin, B. (ur.), *Projekt Jadranski otoci* vol. I. Split: 243-268.

Pinterović, D.

(1954) „Iskopavanja i arheološki nalazi na terenu Osijeka i njegove okolice 16. X. 1948. do kraja 1954. g.". *Osječki zbornik* IV: 19-31.

(1958) „Novi i neobjavljeni rimski spomenici s terena Murse i okolice". *Osječki zbornik* VI: 38-40.

(1960) „Mursa za dinastije Severa". *Osječki zbornik* VII: 23-42.

(1965) „Geme s terena Murse". *Osječki zbornik* IX-X: 36-37.

(1965) „O rimskoj bronci u Arheološkoj zbirci Osječkog muzeja". *Osječki zbornik* IX-X: 84-85, 89.

(1967) „Mursa u svijetlu novih izvora i nove literature". *Osječki zbornik* XI: 23-66.

(1967) „Nove rimske skulpture u Muzeju Slavonije". *Osječki zbornik* XI: 67-86.

(1975) „Nepoznata Slavonija". *Osječki zbornik* XIV-XV: 123-166.

Popović, L. B., Mano-Zisi, D., Veličković, M. & Jelčić, B. (ed.)

(1969) *Antička Bronza u Jugoslaviji*. Beograd: 100 br. 130, 101 br. 133, 122 br. 211, 122 br. 212, 123 br. 213-214.

Portulano, B. & Kovačić, V.

(1999) „Ritrovamento di un bronzetto di Iside-Fortuna a Loron (Parenzo-Istria)". *Atti e memorie della Societá istriana di archeologia e storia Patria* n.s. 47: 501-511.

(2001) „Bronzetto di Iside-Fortuna". U: *Loron (Croatia), Un grand centre de production d'amphores à huile istriennes*. Bordeaux: 267-268.

Prijatelj, K.

(1954) „Einige hellenistische Elemente in den Skulpturen der antiken Salona". *Archaeologia Iugoslavica* 1: 29-35.

Puschi, A.

(1914) „Nesazio". Scavi degli anni 1906, 1907 e 1908". *Atti e memorie della Societá istriana di archeologia e storia Patria* 30: 1-75.

Rendić-Miočević, A.

(1987) „Antički portret u Jugoslaviji". U: Jevtović, J. (ur.), *Antički portret u Jugoslaviji*. Beograd: 201.

(1991) *The Archaeological museum in Zagreb, exibition catalogue.* Arezzo: 134 br. 117, 139 br. 136.

(1993) *Arheološki muzej u Zagrebu, izbor iz fundusa*. Zagreb: 122-127.

(1996) „Rimski spomenici: 104. Glava djevojke". U: Balen-Letunić, D. & Dukat, Z. (ur.), *Muzeopis ... 1864-1996. Arheološki muzej u Zagrebu*. Zagreb: 110.

(1996) „Rimski spomenici: 123. Harpokrat". U: Balen-Letunić, D. & Dukat, Z. (ur.), *Muzeopis ... 1864-1996. Arheološki muzej u Zagrebu*. Zagreb: 115.

Rendić-Miočević, A. & Šegvić, M.

(1998) „Religions and cults in South Pannonian regions". U: Jenö, F. (ur.), *Religions and cults in Pannonia*. Székesfehérvár: 7-16.

Rendić-Miočević, D.

(1950) „Prilozi etnografiji i topografiji naše obale u staro doba, Jadastini". *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* 52: 19-34, III prilog, 47.

(1989) *Iliri i antički svijet*. Split: 578-580, 632, t. LVII, 2.

Rismondo, V.

(1953) „Sfinge u Dioklecijanovoj palači". *Književni Jadran* 24: 2-3.

Selem, P.

(1961) „Egipatska prisutnost u našoj antici". *Telegram* 88, 29. 12. 1961.: 4.

(1962) „Podsticaj za proučavanje egipatskih elemenata u našoj antici". *Mogućnosti* IX, 6. 7. 1962.: 550-553.

(1963) „Egipatska božanstva u Arheološkom muzeju u Splitu". *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* LXI: 94-107.

(1963) „Dioklecijanove sfinge". *Telegram* 13. 9. 1963.: 4.

(1969) „Egipatski šauabtiji i amuleti u Arheološkom muzeju u Splitu". *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* LXIII-LXIV: 125-144.

(1970) „Stanje istraživanja sfinga carske palače u Splitu". *Adriatica*: 639-656.

(1971) „Boginja s tisuću imena. Neki aspekti pojave egipatskih bogova u dalmatinsko–panonskom krugu". *Hrvatski znanstveni zbornik* I: 291–332.

(1971) „Egipatski šauabtiji iz zbirke Carrara-Bratanić". *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* LXV-LXVII: 113-117.

(1972) „Egipatski bogovi u rimskom Iliriku“. *Godišnjak, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine–Centar za balkanološka istraživanja* IX, 7: 5–104.

(1978) „Difuzija egipatskih kultova u Rimskom Carstvu–stanje istraživanja“. *Orientalistika* 2: *Međunarodni znanstveni simpozij “Problemi starega Egipta“* 1: 97–100.

(1979) „Nekoliko zapažanja o difuziji egipatskih kultova po rimskoj Dalmaciji“. *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* LXXII–LXXIII: 79–92, Tab. 1–2.

(1980) *Les religions Orientales dans la Pannonie Romaine: partie en Yougoslavie*. [Études préliminares aux religions orientales dans L’Empire Romain 85]. Leiden.

(1988) „Egipatska umjetnost na tlu Hrvatske, Faraonski Egipat“. *Glasnik UNESCO* 41: 39–42.

(1989) „Dvije brončane statuete egipatskih božanstava - Nove akvizicije Arheološkog muzeja u Zagrebu“. *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3.s. XXII: 147-154.

(1993) „La découverte d’une statuete de Nefertoum à Hvar et le problème de la diffusion des cults égyptiens dans les îles de la Dalmatie moyenne“. *Hommages à Jean Leclant. – Bulletin d’Égyptologie* 106, 3: 455–459.

(1997) *Izidin trag*. Split.

(1999) „Anubis na tlu Hrvatske“. U: Goldstein, I., Stančić, N. & Strecha, M. (ur.), *Zbornik Mirjane Gross*. Zagreb: 29–35.

(1999) „Metodologija istraživanja istočnjačkih kultova na hrvatskom povijesnom prostoru“. U: *Knjiga sažetaka I. kongres hrvatskih povjesničara – Hrvatski nacionalni i državni identitet i kontinuitet, Zagreb 9-11. prosinac 1999*. Zagreb: 175.

(2000) „Egipatska teoforna imena na tlu Hrvatske“. *Opuscula archaeologica* 23–24: 109–113.

(2002) „Ikonografija lika Harpokrata na spomenicima hrvatskog prostora“. U: Milićević Bradač, M. (ur.), Z*nakovi i riječi–Signa et litterae*. Zagreb: 85-100.

(2005) „Quelques indices sur les relations entre les divinités autochtones et orientales en Dalmatie romaine“. U: Šegvić, M. & Mirnik, I. (ur.), *Illyrica antiqua, ab honorem Duje Rendić–Miočević*. Zagreb. 425-431.

(2006) *Helena u Egiptu*. Zagreb.

(2008) *Lica bogova*. *Izabrana djela Petra Selema, knjiga I*. Zagreb.

(2009) „Jadran – Izidinsko more“. *Histria Antiqua* 18-2: 177-183.

(2012) „Aegyptiaca Salonitana“. U: Selem, P. & Vilogorac Brčić, I. (ur.) *ROMIS – Religionum Orientalium monumenta et inscriptiones Salonitani*. Zagreb: 7-76.

(2013) „Jupiter-Amon na sjevernom Jadranu“. U: Kuntić-Makvić, B. & Vilogorac Brčić, I. (ur.), *Signa et litterae IV – Zbornik projekta „Mythos – cultos – imagines deorum“*. Zagreb.

(2015) „Aegyptiaca“. U: Selem, P. & Vilogorac Brčić, I. (ur.) *ROMIC I – Religionum Orientalium monumenta et inscriptiones ex Croatia I*. Zagreb: 7-62.

Selem, P. & Vilogorac Brčić, I. (ur.)

(2018) *ROMIC II – Religionum Orientalium monumenta et inscriptiones ex Croatia I*. Zagreb.

Sokač-Štimac, D.

(1980) „Izložba arheološkog blaga Požeške kotline“. *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske* XXIX: 1.

Starac, A.

(1996) „Forum u Puli“. *Opuscula archaeologica* 20: 71-89.

(1996) „Rimska Pula, društveni život“. *Histria Archaeologica* 27: 93-152.

Strossmayer, J. J.

(1874) „Dva marmorna kipa nadjena u Sriemu“. *Vienac* 6: 765-777.

Suić, M.

(1954) *Muzeji i zbirke Zadra*. Zadar: 37, br. 15

(1965) „Peintures romaines récemment trouvées à Zadar“. *Huitième Congrés international d' archéologie classique*. Paris: 353-355.

(1965) „Orijentalni kultovi u antičkom Zadru“. *Diadora* 3: 91–128.

(1966) „Iz mediteranske bašene jadranskih Ilira“. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru* IV/4: 44-58.

(1969) „Antički Nin (Aenona) i njegovi spomenici“. *Radovi Instituta JAZU u Zadru:* 16-17, 87.

(1976) *Antički grad na istočnom Jadranu*. Zagreb.

(1981) *Zadar u starom vijeku*. Zadar.

(1997) „Kontinuitet urbane kulture”. U: Bratulić, J. i dr. (ur.), *Hrvatska i Europa, kultura, znanosti i umjetnost, sv. I Rano doba hrvatske kulture*. Zagreb: 93-115.

(2003) *Antički grad na istočnom Jadranu*. 2. dopunjeno izdanje. Zagreb.

Suić, M., Batović, Š. & Belošević, J.

(1968) *Nin, problemi arheoloških istraživanja*. Zadar.

(1979) *Nin, povijesni i umjetnički spomenici*. Zadar.

Šeper, M.

(1940) *Antičke geme i amuleti*. [doktorska disertacija]. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 13-14.

(1942) „Antikne geme i amuleti nazvane gnostičkim gemama". *Vjesnik hrvatskog arheološkog društva,* n.s. XXII-XXIII: 9-11, 13-14, 33-34, 38-39, 41-43, 47-49, Tab. I-II.

Šešelj, L.

(2009) *Promunturium Diomedis: Svetište na rtu Ploča i jadranska pomorska trgovina u helenističkom razdoblju*. [doktorska disertacija]. Zadar: Filozofski fakultet.

Šimić, J. & Filipović, S.

(1997) *Kelti i Rimljani na području Osijeka*. Osijek: 61, 64.

Škegro, A.

(1999) *Gospodarstvo rimske provincije Dalmacije*. Zagreb: 67, 166, 168-169.

Tadinac, I.

(2011) „Sfinge iz Dioklecijanove palače u Splitu". *Kulturna baština* 37: 371-400.

Tomorad, M.

(1997) *Šaubti u Dalmaciji i Panoniji*. [diplomski rad]. Zagreb: Odsjek za povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(1999) „Hrvatska historiografija o starom Istoku". U: *Knjiga sažetaka I. kongres hrvatskih povjesničara: Hrvatski nacionalni i državni identitet i kontinuitet, Zagreb 9.–11. prosinac 1999*. Zagreb: 175–176.

(2000) „Šauabtiji u Dalmaciji i Panonij". *Historijski zbornik* 53: 1–14.

(2001) *Egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. [znanstveni magistarski rad] Zagreb: Odsjek za povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2003) *Egipat u Hrvatskoj, egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. Zagreb.

(2003) „Egyptian Cults of Isis and Serapis in Roman Fleets". U: *First International Conference for Young Egyptologists - L'acqua dell'antico Egitto: vita, rigenerazione, incantesimo, medicamento*, Italy - Chianciano Terme (Siena), *October 15-18 2003*. Chianciano Terme: 59-60.

(2004) „Shabtis from Roman Provinces Dalmatia and Pannonia". *Journal of Egyptological Studies* 1: 89–116.

(2004) „Egipatski segment na području Hrvatske - primjer kozmopolitskog duha hrvatskog povijesnog prostora u antici“. U: *Knjiga sažetaka II. kongres hrvatskih povjesničara – Hrvatska i Europa: Integracije u povijesti*, *Pula 29. rujna - 3. listopada 2004*. Zagreb: 18.

(2005) „The Egyptian antiquities in Croatia”. *PalArch* 2.1: 1-33.

(2005) „Egyptian cults of Isis and Serapis in Roman Fleets“. U: Amenta, A., Luiselli, M. M. & Sordi, M. N. (ur.), *L'acqua nell'antico Egitto: vita, rigenerazione, incantesimo, medicamento – Proceedings of the First International Conference for Young Egyptologists (Chianciano Terme, 15–18 October 2003)*. Roma: 241–253.

(2005) „Egyptian cults in major Roman fleets“. U: Šegvić, M. & Mirnik, I. (ur.), *Illyrica antiqua – ab honorem Duje Rendić–Miočević*. Zagreb: 441-450.

(2005) „Prisutnost problematike orijentalnog kulta u u djelima domaćih autora o prostoru, gospodarskoj i socijalnoj povijesti antičkog razdoblja: Robert Matijašić, Gospodarstvo antičke Iste, Pula 1998., 636 str.; Ante Škegro, Gospodarstvo rimske provincije Dalmacije, Zagreb 1999., 444 str.“. *Ekonomska i ekohistorija - Časopis za gospodarsku i povijest okoliša* 1: 181-182.

(2006) „Shabtis from Roman Provinces Dalmatia and Pannonia and their Role in Egyptian Cults during Roman Empire“. U: Györy, H. (ur.), *Aegyptus et Pannonia III – Acta Symposii anno 2004*. Budapest: 279–307, Table 77–86.

(2006) *Model računalne obrade i prezentacije staroegipatskih predmeta u muzejskim zbirkama u Hrvatskoj*. [doktorska disertacija]. Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, Katedra za muzeologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2007) „Egyptian artefacts in the Archaeological museum of Istria in Pula (Croatia)“. *Journal of Egyptological Studies* 2 (2005): 43-58.

(2011) “Shabtis from the Archaeological Museum in Zagreb (Croatia), A Typological Study”. *Advances in Egyptology* 2: 109-134.

(2012) „Ancient Egyptian Funerary Statuettes in Croatian Collections”. *Opuscula Archaeologica* 36: 275-282.

(2012) “Shabtis” – Ancient Egyptian funerary figurines: Classification (typology), findings and role in Ancient Egyptian cults and beliefs during Late and Graeco-Roman periods“. U: *Fourth International Congress for Young Egyptologists: Cult and Belief in Ancient Egypt, 22-25 September 2012, Sofia, Bulgaria – Abstracts*. Sofia: 17-18.

(2014) „Ancient Egyptian Artefacts and Divinities in Istria and Illyricum: A Bibliographical Survey“. *Bibliotheca Isiaca* III. Bordeaux: 419-448.

(2014a) „Shabtis from Graeco-Roman periods – Proposal for the classification (typology) of the shabtis discovered outside Egypt". U: *Burial and Mortuary Practices in Late Period and Graeco-Roman Egypt*, I*nternational Conference, July 17th-19th, Museum of Fine Arts, Budapest, Hungary*. Budapest: 18.

(2014) „Shabtis from the Graeco-Roman periods in the museum collections in Europe". *Archaeological Sources and Recources in the Context of Museums - CIPEG International Committee for Egyptology 31st CIPEG Annual Meeting in Copenhagen*, *Ny Carlsberg Glyptotek-The Royal Danish Academy of Sciences and Letters, Copenhagen, August 26-29, 2014*. Copenhagen: 15.

(2014) „Shabtis: Ancient Egyptian funerary figurines". U: *Cult and Belief in Ancient Egypt – Proceedings of the Fourth International Congress for Young Egyptologists*, *25-27 September 2012, Sofia*. Sofia: 139-150.

(2014) „Egipat od rimskog i bizantskog razdoblja do arapskih osvajanja (30. godina pr. Kr.-645. godina) – Egypt during the Roman and Byzantine period until the Arab conquest (30 BC-AD 645)". *Prilozi Instituta za arheologiju* 31: 239-250.

(2015) „The end of Ancient Egyptian religion: The prohibition of paganism in Egypt from the middle of the 4th to the middle of the 6th century A.D.". *The Journal of Egyptological Studies* IV: 147-164.

(2015) „The Early Penetration of Ancient Egyptian Artifacts and Dissemination of the Cults of Egyptian Divinities in Istria and Illyricum (1st Millennium B.C.-1st Century A.D.)". U: Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 165-200.

(2015) „The two unpublished shabtis from Krk (Croatia)". *The Journal of Egyptological Studies* IV: 141-146.

(2015) „Atum, Bastet, Bes, Geb, Hapi, Harpokrat, Hator, Horus, Horusovi sinovi, Izida, Khepri, Khnum, Khonsu, Ma'at, Min, Mnevis bikovi, Mont (Montu), Mut, Nefertum, Neftida (Neftis), Neit (Neith), Nekhbet, Nun, Nut, Oziris, Ptah, Ra (Re), Sekhmet, Serapis, Set (Seth), Sobek, Sokar, Sotis (Sothis), Šu, Tefnut, Tot (Thot) ili Đehuti, Uađit (Wađet)". U: Bošković, A., Vukomanović, M. & Jovanović, Z. (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 107-108, 111-112, 114-118, 125, 128-130, 138-140, 143, 146, 150, 152-153, 156-158, 162-169.

(2016) *Staroegipatska civilizacija, sv. I. Povijest i kultura starog Egipta*. Zagreb: 281-290.

(2016) „The phases of penetration and diffusion of Egyptian artefacts and cults in the region of Istria and Illyricum (from the 7th c. B.C. to the 4th c. A.D.)". U: Györy, H. (ur.), *Aegyptus et Pannonia V.* Budapest: 185-226, Pl. 69-81.

(2016) „Aegyptiaca and various forms of Egyptomania in Croatia“. U: Guilhou, N. (ur.) *Liber Amicorum – Speculum Siderum: Nut Astrophoros – Paper presented to Alicia Maravelia*. Oxford: 349-364.

(2017) „Shabtis from the Museum and Private Collections in Croatia: Dating and Typological Study“. U: Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska, J. (ur.). *Egypt 2015: Perspectives of Research. Proceedings of the Seventh European Conference of Egyptologists (2nd-7th June, 2015, Zagreb – Croatia)*. Oxford: 219-239.

(2017) "Shabtis from the Late and Graeco-Roman Periods: Proposal for the Classification (Typology) of Shabtis Discovered Outside Egypt", u: Kóthay, K. A. (ur.). *Burial and Morturary Practices in Late Period and Graeco-Roman Egypt*, Budapest: Museum of Fine Arts, 2017: 323-336, Pl. 74-77.

(2017) "The Ancient Egyptian shabtis discovered in the regions of Roman Illyricum (Dalmatia, Pannonia) and Istria: provenance, collections, typological study and dating“. U: Rosati, G. & Guidotti, M. C. (ur.) *Proceedings of the XI International Congress of Egyptologists (Florence, Italy 23-30 August 2015)*, Oxford: 650-655.

(2018) „Various manifestations of Isis cult in the region of Istria, Illyricum and Pannonia and its diffusion to the Central European Region (2nd c. B.C.-4th c. A.D.)“. *Shodoznanvstvo 81*: 58-99.

(2018) "Ancient Egyptian collection of the Franciscan Monastery at the island of Košljun: A case study of the possible evidence of the earlier penetration of the Ancient Egyptian artefacts in Illyricum". U: Milićević Bradač, M. & Demicheli, D. (ur.). *The Century of the Brave: Roman conquest and indigenous resistance in Illyricum during the time of Augustus and his heirs - Proceedings of the international conference, Zagreb, 22-26. 9. 2014.* Zagreb: 397-405.

Tomorad, M. & Sliwa, J.

(2015) „Tri staroegipatska skarabeja iz Arheološke zbirke franjevačkog samostana na Košljunu, Hrvatska - Three Ancient Egyptian scarabs from the Archaelogical Collection of the Franciscan Monastery on Košljun, Croatia“. *Prilozi Instituta za arheologiju* 32: 243-250.

Tonković, S.

(1991) „Brončana statua Izide-Fortune iz Prološca, Imotski“. *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva* XXIII.3: 53-55.

Truhelka, Č.

(1889) „Afrikanski novci od tuća, nađeni na Vrankamenu kod Krupe". *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini* I: 38-43.

(1892) „Prilozi rimskoj arheologiji Bosne i Hercegovine“. *Glasnik Zemaljskog muzeja u BiH* IV: 343.

Vikić-Belančić, B.

(1967) *Rimska keramička proizvodnja na području Save i Drave od I. do IV. st., s osobitim obzirom na proizvodnju glinenih svjetiljki*. [Doktorska disertacija]. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 327.

(1971) „Antičke svjetiljke u Arheološkom muzeju u Zagrebu”. *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3.s. V: 97-182, Tab. I-28.

(1975) „Antičke svjetiljke u Arheološkom muzeju u Zagrebu, II. dio“. *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3.s. IX: 49-160, Tab. XIX-LVI.

Vučić, J. & Giunio, K.

(2009) *Lux in tenebris: antičke svjetiljke u arheološkom muzeju Zadar*. Zadar.

Zajc, D.

(1954) „Križevci. Kratke vijesti”. *Vijesti Društva muzejsko–konzervatorskih radnika NR Hrvatske* III fasc. 5: 134.

Zaninović, M.

(1976) „Rimska vojska u razvitku antike na našoj obali”, *Materijali* XII: 169-182.

Žanić-Protić, J.

(1988) „Antička brončana plastika iz Arheološkog muzeja u Splitu I“. *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* 81: 21-31.

4. Egipatske zbirke u institucionalnim i privatnim kolekcijama u Hrvatskoj

4.1. *Arheološki muzej,* Dubrovnik

Menalo, R.

(2003) *Egipatska zbirka Dubrovačkog muzeja*. Dubrovnik.

Tomorad, M.

(2003) *Egipat u Hrvatskoj*. Zagreb: 56–63.

(2005) „The Egyptian antiquities in Croatia“. *PalArch* 2.1: 13–16.

(2006) *Model računalne obrade i prezentacije staroegipatskih predmeta u muzejskim zbirkama u Hrvatskoj*. [doktorska disertacija]. Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, Katedra za

muzeologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 19–21.

(2015) „The Ancient Egyptian Antiquities in Institutional and Private Collections in Croatia". U: Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 47-48.

(2015) „Shabtis in private and museum collections in Croatia: Typological study". U: Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska, J. (ur.), *CECE7 – VIIth European Conference of Egyptologists. Egypt 2015: Perpectives of Research.* Zagreb: 37.

(2016) „Foundation of the Ancient Egyptian Collections in Croatia: Travellers, Private Collectors and the Genesis of the Collections (1800-1920)". U: Hudakova, L. (ur.) *Egypt and Austria IX*. Wien: 325-340, 405.

(2017) *Staroegipatska civilizacija sv. II. Uvod u egiptološke studije*. Zagreb: 68-72.

(2017) „The Ancient Egyptian Collections in Croatia and the Project Croato-Aegyptica Electronica". U: Derricks, C. (ur.) *Collections at Risk – New Challenges in a New Environment*. Atlanta: 237-268.

Tomorad, M. & Štimac, I.

(2016) „Visualizing Egypt in the Collection of the Archaeological Museum in Dubrovnik and the Newspaper/Travel Reports published by Grga Novak between 1933 and 1945". U: Júnová Macková, A., Storchová, L. & Jún, L. (ur.) *Egypt and Austria X – Visualizing the Orient: Central Europe and the Near East in the 19th and 20th Centuries*. Prague: 229-234, 243.

Uranić, I.

(2002) „Dubrovačka zbirka egipatskih starina". *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3 s. XXXIV: 181–204.

4.2. *Arheološki muzej Istre,* Pula

Džin, K.

(1999) „Katalog der Gegenstände aus der antiken und spätantiken Epoche". U: *Der Zeuber Istriens*. Pula: 47-61.

(2001) "Egipatske votivne figurice u lararijima". U: Džin, K. (ur.), *Egipatska religija i antička Istra*. Pula: 18-21.

(2005) „The cult of Sabasius in Pula". *Histria antiqua* 13: 345–351.

Jurkić–Girardi, V.

(1972) „Rasprostranjenost kulta Magnae Matris na području Istre u rimsko doba". *Histria*

archaeologica III, 1: 39–76, pl. I–VIII.

(1974) „Arte plastica del culto come detrminant l'esistenza dei culti Romani e sincreti nella regione Istriana". *Atti* V: 5–46.

(1976) „Izbor antičke kultne plastike na području Istre". *Materijali* XII: 209–223.

(1978) „Kultovi plodnosti na području antičke Istre". *Zbornik radova 26. sastanka Naučnog društva za historiju zdravstvene kulture Jugoslavije*. Rijeka: 40-42.

(1985) *L'istria in epoca Romana*. Monografije i katalozi 1. Pula: 54-96.

(1999) *Kultovi u procesu romanizacije antičke Istre.* [Doktorska disertacija].Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2001) „Egipatska religija i antička Istra". U: Džin, K. (ur.), *Egipatska religija i antička Istra*. Pula: 5-17.

(2005) *Duhovna kultura antičke Istre, knjiga I: Kultovi u procesu romanizacije antičke Istre*. Zagreb: 147, 203-205, 216-217, 224-225.

(2005) „Reliefs and Sculptures of Deities and Mythological Representation as determining Factors of the Spiritual Life in Antique Istria". U: Sanader, M. & Rendić-Miočević, A. (ur.), *Religija i mit kao poticaj rimskoj provincijalnoj plastici Akti VIII. međunarodnog kolokvija o problemima rimskog provincijalnog umjetničkog stvaralaštva, Zagreb, 5.-8. V. 2003*. Zagreb: 191-195.

(2009) „Jupiter Ammon–the group decoration on the forum in *Colonia Pola* (Croatia)". U: Bekić, L. (ur.), *Jurišićev zbornik – Zbornik radova u znak sjećanja na Marija Jurišića*. Zagreb: 190–197.

(2009) *Putevi antičkih bogova u Istri*. Zagreb.

(2012) „Orijentalni kultovi u odnosu prema autohtonim i rimskim kultovima u antičkoj Istri. Duhovna i kulturna prožimanja". U: Tomorad, M. (ur.), *Istraživanje povijesti i kulture starog Istoka i Egipta na prostoru jugoistočne Europe, Zagreb, 18.-22. lipanj 2012*. Zagreb: 26.

Jurkić–Girardi, V. & Džin, K.

(2003) *Sjaj antičkih nekropola Pule*. Pula.

Mlakar, Š.

(1957) „Neki novi antikni nalazi u Istri". *Jadranski zbornik* 2: 445-446, fig. 14 and 454-455, fig. 25.

(1958) *Antička Pula*. Pula.

(1962) *Istra u antici*. Pula.

(1969) *Pula. Forum*. Pula.

Puschi, A.

(1914) „Nesazio". Scavi degli anni 1906, 1907 e 1908". *Atti e memorie della Societá istriana di archeologia e storia Patria* 30: 1-75.

Starac, A.

(1996) „Forum u Puli". *Opuscula archaeologica* 20: 71-89.

(1996) „Rimska Pula, društveni život". *Histria Archaeologica* 27: 93-152.

Tomorad, M.

(2003) *Egipat u Hrvatskoj, egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. Zagreb: 48–51.

(2005) „The Egyptian antiquities in Croatia". *PalArch* 2.1: 16–18.

(2006) *Model računalne obrade i prezentacije staroegipatskih predmeta u muzejskim zbirkama u Hrvatskoj*. [Doktorska disertacija]. Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, Katedra za muzeologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 24–25.

(2007) „Egyptian artefacts in the Archaeological museum of Istria in Pula (Croatia)". *Journal of Egyptological Studies* 2 (2005): 43-58.

(2011) „Shabtis in the museum and private collections in Croatia". *Egyptological* 1 (June).

(2012) „Ancient Egyptian Funerary Statuettes in Croatian Collections". *Opuscula Archaeologica* 36: 275-282.

(2015) „The Ancient Egyptian Antiquities in Institutional and Private Collections in Croatia". U: Tomorad, Mladen (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 48.

(2015) „Shabtis in private and museum collections in Croatia: Typological study". U: Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska, J. (ur.), *CECE7 – VIIth European Conference of Egyptologists. Egypt 2015: Perpectives of Research.* Zagreb: 37.

(2015) „The Early Penetration of Ancient Egyptian Artifacts and Dissemination of the Cults of Egyptian Divinities in Istria and Illyricum (1st Millennium B.C.-1st Century A.D.)". U: Tomorad, M. (ur.) *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 165-200.

(2015) „The Ancient Egyptian shabtis discovered in region of Roman Illyricum (Dalmatia, Pannonia) and Istria: provenance, collections and typological study". U: *International congress of Egyptologists XI. Florence, Italy 23-30 August 2015*. Firenza 2015: 146-147.

(2016) „The phases of penetration and diffusion of Egyptian artefacts and cults in the region of

Istria and Illyricum (from the 7th c. B.C. to the 4th c. A.D.)". U: György, H. (ur.), *Aegyptus et Pannonia V.* Budapest: 185-226, Pl. 69-81.

(2016) „Aegyptiaca and various forms of Egyptomania in Croatia". U: Guilhou, N. (ur.) *Liber Amicorum – Speculum Siderum: Nut Astrophoros – Paper presented to Alicia Maravelia*. Oxford: 349-364.

(2017) „The Ancient Egyptian Collections in Croatia and the Project Croato-Aegyptica Electronica". U: Derricks, C. (ur.) *Collections at Risk – New Challenges in a New Environment*. Atlanta: 237-268.

(2017) *Staroegipatska civilizacija sv. II. Uvod u egiptološke studije*. Zagreb: 76-78.

(2017) "The Ancient Egyptian shabtis discovered in the regions of Roman Illyricum (Dalmatia, Pannonia) and Istria: provenance, collections, typological study and dating". U: Rosati, G. & Guidotti, M. C. (ur.) *Proceedings of the XI International Congress of Egyptologists (Florence, Italy 23-30 August 2015)*. Oxford: 650-655.

(2018) „Various manifestations of Isis cult in the region of Istria, Illyricum and Pannonia and its diffusion to the Central European Region (2nd c. B.C.-4th c. A.D.)". *Shodoznanvstvo 81*: 58-99.

Selem, P.

(2013) „Jupiter-Amon na sjevernom Jadranu". U: Kuntić-Makvić, B. & Vilogorac Brčić, I. (ur.), *Signa et litterae IV – Zbornik projekta „Mythos – cultos – imagines deorum"*. Zagreb.

(2015) „Aegyptiaca". U: Selem, P. & Vilogorac Brčić, I. (ur.) *ROMIC I – Religionum Orientalium monumenta et inscriptiones ex Croatia I*. Zagreb: 7-62.

Uranić, I.

(2001) „Duhovi i demoni starog Egipta". U: Džin, K. (ur.), *Egipatska religija i antička Istra*. Pula: 22–28.

4.3. *Arheološki muzej,* Split

Abramić, M.

(1925) "Poklopac rimskog sarkofaga iz Salone". *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* XLVII-XLVII: 68-69.

(1959) „Pigmejci i ždralovi". *Zbornik za umetnostno zgodovino* V/VI: 53-67.

Belamarić, J.

(2015) „The afterlife of the sphinxes in Diocletian palace in Split". U: Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska, J. (ur.), *CECE7 – VIIth European Conference of Egyptologists. Egypt 2015: Perpectives of Research.* Zagreb: 41.

Bulić, F.

(1879) „Le gemme del Museo di Spalato". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* II: 147.

(1885) "Descrizione delle lucerne fittili che si conservano nell' I. R. Museo di Spalato", *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* VIII: 127.

(1887) "Le gemme del Museo di Spalato". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* X: 164, 172.

(1887) "Descrizione delle lucerne fittili che si conservano nell' I. R. Museo di Spalato". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* X: 192.

(1888) „Le gemme del Museo di Spalato". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* XI: 15, 20, 84, 165, 179-180.

(1896) "Le gemme del Museo di Spalato". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* XIX: 28.

(1903) "Le Gemme dell' I. R. Museo di Spalato". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata*, XXVI: 112.

(1908) "Materiale e provenieza della pietra, delle colonne, nonchè delle sfingi del Palazzo di Diocleziano a Spalato e delle colonne ecc. delle basiliche cristiane a Salona". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* XXXI: 98-101.

(1909) "Ritrovamenti antichi a Oklaj di Promina (Promona)". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* XXXII: 45-49.

(1910) "Escavi nella necropoli antica pagana di Salona detta Hortus Metrodori negli anni 1909. e. 1910". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* XXXIII: 30.

(1910) "Appendice all' articolo escavi nell' Hortus Metrodori". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* XXXIII: 134-135.

(1910) "Le Gemme dell' I. R. Museo di Spalato". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* XXXIII: 142.

(1927) "Dvije riječi o figuri "Bes"-a na jednoj brončanoj vazi u splitskom arheološkom Muzeju". *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* XLIX: 105.

(1928) "Peto starokršćansko grobište stare Salone na jugoistoku grada, Povodom pedesetogodišnjice VAHD". *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* XLX: 62, fn. 9.

Bulić, Frane & Karaman, Ljubo

(1927) *Palača cara Dioklecijana u Splitu*. Zagreb: 24-43, 81-84, fg. 31, 33, 34a-c, 35-37.

Cambi, N.

(1971) „Nove potvrde egipatskih kultova u antičkoj provinciji Dalmaciji". *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* LXV–LXVII: 85–107.

(1980) „Jupiter Amon na dva spomenika iz Arheološkog muzeja u Splitu“. *Gunjačin zbornik*. Zagreb: 51-58.

(1993) „Stele iz kasnoantičke grobnice u Dugopolju”. *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* 86: 164-165.

(2002) *Antika*. Zagreb: 89-90, 113-116, 137, 155, 197.

Fisković, C.

(1950) „Prilog proučavanju Dioklecijanove palače u Splitu“. *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* 279: 33.

Gabričević, B.

(1956) „Arheološke uspomene na Egipat u Splitu“. *Slobodna Dalmacija* 12. 7. 1956: 6.

Karaman, Lj.

(1937) „Staroegipatska sfinga otkopana u Splitu”. *Jugoslavenski istorijski časopis*: 615-617.

Manin, E., Kirigin, B., Buljević, Z., Ivčević, S., Piteša, A. & Kliškić, D.

(2002) *Arheološki muzej Split – vodič*. Split.

Nikolanci, M.

(1971) „Jedna izgubljena Izida iz Salone”. *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* LXV-LXVII: 119-125.

Rismondo, V.

(1953) „Sfinge u Dioklecijanovoj palači“. *Književni Jadran* 24: 2-3.

Selem, P.

(1970) „Stanje istraživanja sfinga carske palače u Splitu”. *Adriatica*: 639-656.

(1971) „Boginja s tisuću imena. Neki aspekti pojave egipatskih bogova u dalmatinsko–panonskom krugu“. *Hrvatski znanstveni zbornik* I: 291–332.

(1988) „Egipatska umjetnost na tlu Hrvatske, Faraonski Egipat“. *Glasnik UNESCO* 41: 39–42.

(1993) „La découverte d’une statuete de Nefertoum à Hvar et le problème de la diffusion des cults égyptiens dans les îles de la Dalmatie moyenne“. *Hommages à Jean Leclant. – Bulletin d’Égyptologie* 106, 3: 455–459.

(1997) *Izidin trag*. Split.

(2000) „Egipatska teoforna imena na tlu Hrvatske“. *Opuscula archaeologica* 23–24: 109–113.

(2002) „Ikonografija lika Harpokrata na spomenicima hrvatskog prostora“. U: Milićević Bradač, M. (ur.), Z*nakovi i riječi–Signa et litterae*. Zagreb: 85-100.

(2005) „Quelques indices sur les relations entre les divinités autochtones et orientales en Dalmatie romaine“. U: Šegvić, M. & Mirnik, I. (ur.), *Illyrica antiqua, ab honorem Duje Rendić–Miočević*. Zagreb. 425-431.

(2006) *Helena u Egiptu*. Zagreb.

(2008) *Lica bogova*. *Izabrana djela Petra Selema, knjiga I*. Zagreb.

(2012) „Aegyptiaca Salonitana“. U: Selem, P. & Vilogorac Brčić, I. (ur.) *ROMIS – Religionum Orientalium monumenta et inscriptiones Salonitani*. Zagreb: 7-76.

Tadinac, I.

(2011) „Sfinge iz Dioklecijanove palače u Splitu“. *Kulturna baština* 37: 371-400.

Tomorad, M.

(1997) *Šaubti u Dalmaciji i Panoniji*. [Diplomski rad]. Zagreb: Odsjek za povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2000) „Šauabtiji u Dalmaciji i Panonij“. *Historijski zbornik* 53: 1–14.

(2003) *Egipat u Hrvatskoj, egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. Zagreb: 52–55

(2004) „Shabtis from Roman Provinces Dalmatia and Pannonia“. *Journal of Egyptological Studies* 1: 89–116.

(2005) „The Egyptian antiquities in Croatia”. *PalArch* 2.1: 18–19.

(2006) *Model računalne obrade i prezentacije staroegipatskih predmeta u muzejskim zbirkama u Hrvatskoj*. [doktorska disertacija]. Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, Katedra za muzeologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 22–24.

(2006) „Shabtis from Roman Provinces Dalmatia and Pannonia and their Role in Egyptian Cults during Roman Empire“. U: György, H. (ur.), *Aegyptus et Pannonia III – Acta Symposii anno 2004*. Budapest: 277–285, 287, 290-294, Table 78–83.

(2011) „Shabtis in the museum and private collections in Croatia“. *Egyptological* 1 (June).

(2012) „Ancient Egyptian Funerary Statuettes in Croatian Collections”. *Opuscula Archaeologica* 36: 275-282.

(2015) „The Ancient Egyptian Antiquities in Institutional and Private Collections in Croatia“. U: Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 48-49.

(2015) „Shabtis in private and museum collections in Croatia: Typological study“. U: Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska, J. (ur.), *CECE7 – VIIth European Conference of Egyptologists. Egypt 2015: Perpectives of Research.* Zagreb: 37.

(2015) „The Early Penetration of Ancient Egyptian Artifacts and Dissemination of the Cults of Egyptian Divinities in Istria and Illyricum (1st Millennium B.C.-1st Century A.D.)“. U: Tomorad, M. (ur.) *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 165-200.

(2015) „The Ancient Egyptian shabtis discovered in region of Roman Illyricum (Dalmatia, Pannonia) and Istria: provenance, collections and typological study“. U: *International congress of Egyptologists XI. Florence, Italy 23-30 August 2015*. Firenza 2015: 146-147.

(2016) „The phases of penetration and diffusion of Egyptian artefacts and cults in the region of Istria and Illyricum (from the 7th c. B.C. to the 4th c. A.D.)“. U: György, H. (ur.), *Aegyptus et Pannonia V.* Budapest: 185-226, Pl. 69-81.

(2016) „Aegyptiaca and various forms of Egyptomania in Croatia“. U: Guilhou, N. (ur.) *Liber Amicorum – Speculum Siderum: Nut Astrophoros – Paper presented to Alicia Maravelia*. Oxford: 349-364.

(2017) „The Ancient Egyptian Collections in Croatia and the Project Croato-Aegyptica Electronica“. U: Derricks, C. (ur.) *Collections at Risk – New Challenges in a New Environment*. Atlanta: 237-268.

(2017) *Staroegipatska civilizacija sv. II. Uvod u egiptološke studije*. Zagreb: 73-76.

(2017) “The Ancient Egyptian shabtis discovered in the regions of Roman Illyricum (Dalmatia, Pannonia) and Istria: provenance, collections, typological study and dating“. U: Rosati, G. & Guidotti, M. C. (ur.) *Proceedings of the XI International Congress of Egyptologists (Florence, Italy 23-30 August 2015)*. Oxford: 650-655.

(2018) „Various manifestations of Isis cult in the region of Istria, Illyricum and Pannonia and its diffusion to the Central European Region (2nd c. B.C.-4th c. A.D.)“. *Shodoznanvstvo 81*: 58-99.

Žanić-Protić, J.

(1988) „Antička brončana plastika iz Arheološkog muzeja u Splitu I“. *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* 81: 21-31, Pl. II–III, VI–VII.

4.4. *Arheološki muzej,* Zadar

Abramić, M.

(1912) *Führer durch das K. K. Staatmuseum in S. Donato in Zara*. Wien: 44-45, no. 9.

(1913) *Guida del museo di S. Donato in Zara*. Wien: 73, 101.

Bersa, G.

(1900) „Incrizioni inedite, Aenona (Nona)". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* XXIII: 161.

(1906) "Le lucerne fittili Romane di Nona". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* XXIX: 53, no. 181, tab. 3.1.

(1915) "Le lucerne fittili Romane di Nona". *Bullettino di archeologia e storia Dalmata*, XXXVIII: 59-60, no. 675.

Giunio, K. A.

(2000) „Egipatski amulet u Zadru". *Diadora* 20: 177–191.

(2002) „Egyptian Gods on the Eastern Adriatic Coast". U: György, H. (ur.) *Aegyptus et Pannonia I – Acta Sympsii anno 2000*. Budapest: 21–63, Pl. 3–17.

(2005) „Carski kult u Zadru". *Histria Antiqua* 13: 167-178.

(2005) „Religion and Myth on Monuments from Zadar and Surroundings in the Archaeological Museum in Zadar". U: Sanader, M. & Rendić-Miočević, A. (ur.), *Religija i mit kao poticaj rimskoj provincijalnoj plastici Akti VIII. međunarodnog kolokvija o problemima rimskog provincijalnog umjetničkog stvaralaštva, Zagreb, 5.-8. V. 2003*. Zagreb: 191-195.

(2013) „Izida – zvjezda mora i obred Navigium Isidis". *Diadora* 26/27: 421-440.

(2015) „Isis and her affiliates in Dalmatia. Some reflections on Isiac religious communities". U: Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 199-211.

Giunio, K. A. & Gluščević, S.

(2007) „Amuleti egipatskog kulturnog kruga i grob 877 s nekropole na Relji u Zadru". *Diadora* 22: 69-92.

Medini, J.

(1968) „Rimska brončana plastika u Arheološkom muzeju u Zadru". *Diadora* 4: 165-168.

Selem, P.

(1972) „Egipatski bogovi u rimskom Iliriku". *Godišnjak, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine–Centar za balkanološka istraživanja* IX, 7: 38–40

(1997) *Izidin trag*. Split: 50–59.

(2008) *Lica bogova*. *Izabrana djela Petra Selema, knjiga I*. Zagreb.

(2013) „Jupiter-Amon na sjevernom Jadranu“. U: Kuntić-Makvić, B. & Vilogorac Brčić, I. (ur.), *Signa et litterae IV – Zbornik projekta „Mythos – cultos – imagines deorum“*. Zagreb.

Suić, M.

(1954) *Muzeji i zbirke Zadra*. Zadar: 37, br. 15

(1965) „Peintures romaines récemment trouvées à Zadar“. *Huitième Congrés international d' archéologie classique*. Paris: 353-355.

(1965) „Orijentalni kultovi u antičkom Zadru“. *Diadora* 3: 91–128.

(1966) „Iz mediteranske bašene jadranskih Ilira“. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru* IV/4: 44-58.

(1969) „Antički Nin (Aenona) i njegovi spomenici“. *Radovi Instituta JAZU u Zadru:* 16-17, 87.

(1976) *Antički grad na istočnom Jadranu*. Zagreb.

(1981) *Zadar u starom vijeku*. Zadar.

(1997) „Kontinuitet urbane kulture”. U: Bratulić, J. i dr. (ur.), *Hrvatska i Europa, kultura, znanosti i umjetnost, sv. I Rano doba hrvatske kulture*. Zagreb: 93-115.

(2003) *Antički grad na istočnom Jadranu*. 2. dopunjeno izdanje. Zagreb.

Suić, M., Batović, Š. & Belošević, J.

(1968) *Nin, problemi arheoloških istraživanja*. Zadar.

(1979) *Nin, povijesni i umjetnički spomenici*. Zadar.

Tomorad, M.

(2003) *Egipat u Hrvatskoj, egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. Zagreb: 51–52.

(2005) „The Egyptian antiquities in Croatia”. *PalArch* 2.1: 20.

(2006) *Model računalne obrade i prezentacije staroegipatskih predmeta u muzejskim zbirkama u Hrvatskoj*. [Doktorska disertacija]. Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, Katedra za muzeologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 27–28.

(2015) „The Ancient Egyptian Antiquities in Institutional and Private Collections in Croatia“. U: Tomorad, Mladen (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 49.

(2015) „The Early Penetration of Ancient Egyptian Artifacts and Dissemination of the Cults of Egyptian Divinities in Istria and Illyricum (1st Millennium B.C.-1st Century A.D.)“. U: Tomorad, M. (ur.) *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 165-200.

(2016) „The phases of penetration and diffusion of Egyptian artefacts and cults in the region of Istria and Illyricum (from the 7th c. B.C. to the 4th c. A.D.)". U: György, H. (ur.), *Aegyptus et Pannonia V.* Budapest: 185-226, Pl. 69-81.

(2016) „Aegyptiaca and various forms of Egyptomania in Croatia". U: Guilhou, N. (ur.) *Liber Amicorum – Speculum Siderum: Nut Astrophoros – Paper presented to Alicia Maravelia*. Oxford: 349-364.

(2017) „The Ancient Egyptian Collections in Croatia and the Project Croato-Aegyptica Electronica". U: Derricks, C. (ur.) *Collections at Risk – New Challenges in a New Environment*. Atlanta: 237-268.

(2017) *Staroegipatska civilizacija sv. II. Uvod u egiptološke studije*. Zagreb: 80-81.

(2018) „Various manifestations of Isis cult in the region of Istria, Illyricum and Pannonia and its diffusion to the Central European Region (2nd c. B.C.-4th c. A.D.)". *Shodoznanvstvo 81*: 58-99.

Vučić, J. & Giunio, K.

(2009) *Lux in tenebris: antičke svjetiljke u arheološkom muzeju Zadar*. Zadar.

4.5 *Arheološki muzej,* Zagreb

Brunšmid, J.

(1897) „Nekoliko našašća novaca na skupu u Hrvatskoj I Slavoniji V. Našašće italskih i afrikanskih novaca u Mazinu". *Vjesnik hrvatskog arheološkog društva*, n.s. II: 42-49, 58-67, 79-80.

(1898) „Arheološke bilješke iz Dalmacije i Panonije II. 2. dio". *Vjesnik hrvatskog arheološkog društva*, n.s. III: 172-173, fig. 76.

(1904) „Kameni spomenici hrvatskog narodnog muzeja u Zagrebu". *Vjesnik hrvatskog arheološkog društva*, n.s. VII: 230-231.

(1905) „Kameni spomenici hrvatskog narodnog muzeja u Zagrebu". *Vjesnik hrvatskog arheološkog društva*, n.s. VIII: 87-89.

(1907) „Kameni spomenici hrvatskog narodnog muzeja u Zagrebu". *Vjesnik hrvatskog arheološkog društva*, n.s. IX: 166-167.

(1914) „Antikni figuralni bronsani predmeti u hrvatskom narodnom muzeju u Zagrebu". *Vjesnik hrvatskog arheološkog društva*, n.s. XIII: 223-224, 236-238, 251, nos. 35-37, 71-74, 181-183.

Ćepulić, I., Čavka, M., Brkljačić, B. & Petaros, A.

(2015) „Zagreb mummy paleoradiological reappraisal". U: Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska,

J. (ur.), *CECE7 – VIIth European Conference of Egyptologists. Egypt 2015: Perpectives of Research.* Zagreb: 31-32.

Čavka, M.

(2013) *Radiološka obrada mumificiranih ostataka iz Egipatske zbirke Arheološkog muzeja u Zagrebu*. [doktorska disertacija]. Zagreb: Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2015) „Radiological and histological examinations of Egyptian mummies". U: Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska, J. (ur.), *CECE7 – VIIth European Conference of Egyptologists. Egypt 2015: Perpectives of Research.* Zagreb: 30.

Čavka, M., Boščić, D., Kavur, L., Janković, I., Rajić Sikanjić, P., Glasnović & A., Brkljačić, B.

(2010) „CT guided endoscopy versus Herodotus". U: Teschler, N. M. and W. Baumann, W. (ur.) *Abstracts of the 18th European Meeting of the Paleopatological Association (EMPPA 2010)*. Vienna: 64.

Čavka, M., Bušić, D. & Brkljačić, B.

(2012) „Paleodermatology: a new insight into psychodermatology". U: *3. Hrvatski kongres psihodermatologije*. Split: 63.

Čavka, M., Glasnović, A., Janković, I., Rajić Sikanjić, P., Perić, B., Brkljačić, B., Mlinarić-Missoni, E. & Skrlin, J.

(2010) „Microbiological analysis of a Mummy from the Archaeological Museum in Zagreb". *Collegium antropologicum* 34: 803-805.

Čavka, M., Ivanac, G., Aganović, L., Reiter, G., Speier, P., Nielles-Vallespin, S., Janković, I., Uranić, I. & Brkljačić, B.

(2011) „Hand-Schueller-Christian's Disease in an Ancient Egyptian Mummy; X-ray, CT and MR Analysis". U: Christianson, R. G. (ur.), *Proceedings of the American Association for the Advancement of Science Pacific Division 92nd Annual Meeting including the 7th World Congress on Mummy Studies*. Medford: 136.

Čavka, M., Ivanac, G., Petaros, A., Sonicki, Z., Reiter, G., Nielles-Vallespin, S., Speier, P. & Brkljačić, B.

(2012) „Comparison of UTE sequence and MSCT in 15 mummified specimens from Archeological Museum in Zagreb". U: *European Congress of Radiology.* Vienna: P. C-2562.

Čavka, M., Janković, I., Rajić Sikanjić, P., Tičinović, N., Radoš, S., Ivanac, G. & Brkljačić, B.

(2010) „Insights into a Mummy : A Paleoradiological Analysis". *Collegium antropologicum* 34: 797-802.

Čavka, M., Petaros, A., Boščić, D., Kavur, L., Janković, I., Despot, R., Trajković, J. & Brkljačić, B.

(2012) „CT-Guided Endoscopic Recovery of a Foreign Object from the Cranial Cavity of an Ancient Egyptian Mummy". *Radiographics* 32: 2151-2157.

Čavka, M., Petaros, A., Ivanac, G., Aganović, L., Janković, I., Reiter, G., Speier, P., Nielles-Vallespin, S. & Brkljačić, B.

(2012) „A Probable Case of Hand-Schueller-Christian's Disease in an Egyptian Mummy Revealed by CT and MR Investigation of a Dry Mummy". *Collegium antropologicum*. 36: 281-286.

Čavka, M., Petaros, A., Komnenić, N., Reiter, G., Speier, P., Nielles-Vallespin, S., Janković, I., Brkljačić, B.

(2012) „From paleoradiology to paleoimaging comparing X ray, computed tomography and magnetic resonance ultra-short-echo-time sequence imaging techniques in the study of ancient mummies". U: *Abstracts of the 19th European Meeting of the Paleopatological Association (EMPPA 2010).* Lille: C2-3.

Čavka, M., Tičinović, N., Ivanac, G., Brkljačić, B., Janković, I., Rajić Sikanjić, P. & Uranić, I.

(2009) „Imaging of an unknown and undated mummy from the Archaeological museum in Zagreb, Croatia". U: Zink, A. (ur.), *1st Bolzano Mummy Congress - Mummies and Life Sciences*. Bolzano: 19.

Čavka, M., Tičinović, N., Radoš, S., Ivanac, G., Šlaus, M., Čavka, K., Speier, P. & Brkljačić, B.

(2010) „Paleoradiologija nova stara znanost - naša početna iskustva". U: *5. Hrvatski kongres radiologa, knjiga sažetaka*. Rijeka: 96.

Čavka, M. & Uranić, I.

(2011) „Najnovija istraživanja: Otkrivene tajne egipatskih mumija u Zagrebu". *Meridijani* 158 (listopad): 60–68.

(2012) „CT i MR istraživanja mumificiranih ljudskih ostataka iz Arheološkog muzeja u Zagrebu". U: Tomorad, M. (ur.), *Istraživanje povijesti i kulture starog Istoka i Egipta na prostoru jugoistočne Europe*, *Zagreb, 18.-22. lipanj 2012*.. Zagreb: 34.

Diklić, M.

(2012) „Staroegipatski novac iz zbirke Numizmatičkog odjela Arheološkog muzeja u Zagrebu". U: Tomorad, M. (ur.), *Istraživanje povijesti i kulture starog Istoka i Egipta na prostoru jugoistočne Europe*, *Zagreb, 18.-22. lipanj 2012*. Zagreb: 44.

Dukat, Z.

(1974) „Druge muzejske akvizicije–egipatska zbirka“. *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3. s. VIII: 141, 142, sl. 1–2.

Dukat, Z. & Mirnik, I.

(2004) *Numizmatička zbirka*. Zagreb.

Gorenc, M.

(1974) „U povodu novog postava prethistorijske i egipatske zbirke Arheološkog muzeja u Zagrebu – Egipatska zbirka“. *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3. s. VIII: 138–139, t. III–IV.

(1974) „Staroegipatski drveni sarkofag s mumijom“. *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3. s. VIII: 140, 141, t. V.

(1975) „Skulpturalni drveni sarkofag iz starog Egipta (21 dinastija)“. *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3. s. IX: 172, t. 2

(1979) *Egipat–serija vodiča Arheološkog muzeja u Zagrebu*. Zagreb.

(1981) *Egipatski skarabeji*, *izložba, 3. lipanj–5. srpanj 1981*. Zagreb–Pula.

Gorenc, M. & Rendić–Miočević, D.

(1974) „Staroegipatski drveni sarkofag s mumijom“. *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3. s. VIII: 139, 141

Hoffiller, V.

(1914) „Proučavanje etruščanskog jezika s osobitim obzirom na zagrebačke mumijine povoje“. *Vjesnik hrvatskog arheološkog društva* n. s. XIII: 335–345.

Hoffiller, V. & Saria, B.

(1938) *Antike Inschriften aus Jugoslavien, Heft I., Noricum und Pannonia Superior*. Zagreb: 124-125, 156, 243-244.

(1969) *Antike Inschriften aus Jugoslavien, Heft I., Noricum und Pannonia Superior*. 2. izdanje. Amsterdam.

Kadić, H.

(1981) „Egipatski skarabeji: uz izložbu u Arheološkom muzeju u Zagrebu“. *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske* XXX fasc. 1–2: 15–18.

(1981) „O pitanju atribucije i autentičnosti glave statuete XVIII dinastije u Egipatskoj zbirci

Arheološkog muzeja u Zagrebu". *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske* XXX, fasc. 3: 12–19.

Kavur, L., Čavka, M., Glasnović, A., Ivanković, T., Janković, I., Rajić Sikanjić, P., Mlinarić Missoni, E. & Skrlin, J.

(2010) „Microbiological analysis of a mummy from the Archaeological Museum in Zagreb". U: Teschler, N. M. & Baumann, W. (ur.), *Abstracts of the 18th European Meeting of the Paleopatological Association (EMPPA 2010)*. Vienna: 130.

Komnenić, N., Barić, M., Čavka, M. & Brkljačić, B.

(2011) „Paleoradiology and Ancient Egypt: The Evaluation of two mummified heads with the use of CT". U: *Abstract book 7th International Cross.* Zagreb: 30.

Kršnjavi, I.

1879 „Naš arheološki muzej". *Obzor* IX br. 113: 2.

1986 *Zapisnici – Iza kulisa hrvatske politike* I-II. Zagreb.

Luetić, T.

(2001) „Darovi i darovatelji Arheološkom odjelu Narodnog zemaljskog muzeja u Zagrebu od 1868 do 1875 godine". *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3. s. XXXIV: 217–264.

Ljubić, Š.

(1871) „Sbirke Narodnoga zemaljskoga muzeja, I. Arheologički razdjel, A. Kollerova egjipatska sbirka". *Viestnik narodnoga zemaljskoga muzeja u Zagrebu* I: 30–54.

(1887) „Harpocrates". *Viestnik narodnoga zemaljskoga muzeja u Zagrebu* IX, 2: 33–36.

(1887) „Egipatska sbirka našega muzeja". *Viestnik narodnoga zemaljskoga muzeja u Zagrebu* IX, 2: 62, 63

(1889) *Popis Arheološkog odjela Narodnog Zemaljskog Muzeja u Zagrebu. Vol. I. Egipatska sbirka*. Zagreb.

(1889) *Popis Arheološkog odjela Narodnog Zemaljskog Muzeja u Zagrebu*. *Vol. III. Numizmatička sbirka*. Zagreb.

(1892) „Napisani povoji jedne mumije u narodnom muzeju u Zagrebu". *Viestnik narodnoga zemaljskoga muzeja u Zagrebu* XIV–2: 59–60.

Malinar, H.

(2000) „Konzerviranje staroegipatskih predmeta iz Arheološkog muzeja u Zagrebu". *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3. s. XXXII–XXXIII: 281–293.

Mirnik, I.

(1975) „Glava statue XVIII dinastije u Egipatskoj zbirci Arheološkog muzeja u Zagrebu“. *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske* XXIV fasc. 1–6: 3–10.

(1981) „Coin Hoards in Yugoslavia”. *British Archaelogical Reports – International Series* 95: 36-49.

(1982) „Skupni nalazi novca iz Hrvatske III: Skupni nalaz afričkog brončanog novca i aes rude iz Štikade“. *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3. s. XV: 149–167, Tab. 1–6.

(1987) „Circulation of North African etc. currency in Illyricum”. *Arheološki vestnik* 38: 369–392.

(1993) „Le trésor monétaire de Bosanska Krupa”. U: Hackens, T. & Moucharte, G. (ur.), *Proceedings of the XIth International Numismatic Congress Brussels September 8th–13th 1991*. Louvain–la–Neuve: 113-116, pl. II.

(1996) „Arheološki muzej u Zagrebu (Archaeological Museum in Zagreb)”. U: Balen-Letunić, D. & Dukat, Z. (ur.), *Muzeopis ... 1864-1996. Arheološki muzej u Zagrebu*. Zagreb: 17–40.

(2000) „Skupni nalaz novca iz Krupe“. *Bosna Franciscana,* 12·8. 2000.: 196-211.

(2016) *Sylloge nummorum Graecorum Croatia. VIII. Aegyptus*. Zagreb.

Mirnik, I. & Rendić–Miočević, A.

(1986) „Liber linteus Zagrabiensis“. *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3. s. XIX: 41–71.

(1987) „Liber linteus Zagrabiensis II“. *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3. s. XX: 31–48.

Mirnik, I., Rendić–Miočević, A. & Uranić, I.

(1996) „Lanena knjiga – Liber linteus Zagrebiensis i Zagrebačka mumija“. U: Balen-Letunić, D. & Dukat, Z. (ur.), *Muzeopis ... 1864-1996. Arheološki muzej u Zagrebu*. Zagreb: 95.

Mirnik, I. & Uranić, I.

(1999) „Geneza Kollerove Egipatske zbirke Arheološkog muzeja u Zagrebu“. U: *Zbornik radova “Naš museum”*. Zagreb: 197–208.

Petaros, A., Čavka, M., Bosnar, A., Janković, I. & Brkljačić, B.

(2012) „Human and nonhuman radiological bone identification in mummies”. U: *International Journal of Legal Medicine* 22*:* S-172.

Petaros, A., Komnenić, N., Reiter, G., Speier, P., Nielles-Vallespin, S., Janković, I., Brkljačić, B.

(2012) „From paleoradiology to paleoimaging comparing X ray, computed tomography and magnetic resonance ultra-short-echo-time sequence imaging techniques in the study

of ancient mummies". U: *Abstracts of the 19th European Meeting of the Paleopatological Association (EMPPA 2010)*. Lille: C2-3.

Podravski, M.

(1901) „Mumija". *Vienac* XXXIII: 604–606.

Plavšić, B. & Hančević, J.

(1986) „X–ray analysis of the Zagreb Mummy – Analiza klasičnih rendgenograma Zagrebačke mumije". *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3. s. XIX: 99–104.

Rački, F.

(1892) „Etruščanski natpis našega narodnoga muzeja". *Vienac* 38/24: 602–604.

Rendić–Miočević, A.

(1982) „Egipatski skarabeji". *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3. s. XV: 276.

(1987) „Antički portret u Jugoslaviji". U: Jevtović, J. (ur.), *Antički portret u Jugoslaviji*. Beograd: 201.

(1991) *The Archaeological museum in Zagreb, exibition catalogue.* Arezzo: 134 br. 117, 139 br. 136.

(1993) *Arheološki muzej u Zagrebu, izbor iz fundusa*. Zagreb: 122-127.

(1996) „Rimski spomenici: 104. Glava djevojke". U: Balen-Letunić, D. & Dukat, Z. (ur.), *Muzeopis ... 1864-1996. Arheološki muzej u Zagrebu*. Zagreb: 110.

(1996) „Rimski spomenici: 123. Harpokrat". U: Balen-Letunić, D. & Dukat, Z. (ur.), *Muzeopis ... 1864-1996. Arheološki muzej u Zagrebu*. Zagreb: 115.

Selem, P.

(1972) „Egipatski bogovi u rimskom Iliriku". *Godišnjak, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine–Centar za balkanološka istraživanja* IX, 7: 5–104.

(1989) „Dvije brončane statuete egipatskih božanstava - Nove akvizicije Arheološkog muzeja u Zagrebu". *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3.s. XXII: 147-154.

(1997) *Izidin trag*. Split.

(2008) *Lica bogova*. *Izabrana djela Petra Selema, knjiga I*. Zagreb.

Strossmayer, J. J.

(1874) „Dva marmorna kipa nadjena u Sriemu". *Vienac* 6: 765–767.

Šćukanec Rezničeк, P.

(2012) „The Egyptian Collection of the Archaeological Museum of Zagreb and its Mummies".

Egyptological vol. 4 (February).

(2015) „The Egyptian Collection of the Archaeological Museum in Zagreb: History and Research". U: Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 85-92.

Šeper, M.

(1940) *Antičke geme i amuleti*. [Doktorska disertacija]. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(1942) „Antikne geme i amuleti nazvane gnostičkim gemama". *Vjesnik hrvatskog arheološkog društva* n. s. XXII–XXIII (1941–1942): 5–54.

Tomorad, M.

(1997) *Šaubti u Dalmaciji i Panoniji*. [Diplomski rad]. Zagreb: Odsjek za povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2000) „Šauabtiji u Dalmaciji i Panonij". *Historijski zbornik* 53: 1–14.

(2001) *Egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. [Znanstveni magistarski rad] Zagreb: Odsjek za povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2003) *Egipat u Hrvatskoj, egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. Zagreb: 19–48, 81–89.

(2003) „Zagrebačka egipatska mumija i lanena knjiga". *Meridijani* 77 (rujan): 54–59.

(2004) „Shabtis from Roman Provinces Dalmatia and Pannonia". *Journal of Egyptological Studies* 1: 89–116.

(2005) „The Egyptian antiquities in Croatia". *PalArch* 2.1: 3–11.

(2006) *Model računalne obrade i prezentacije staroegipatskih predmeta u muzejskim zbirkama u Hrvatskoj*. [Doktorska disertacija]. Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, Katedra za muzeologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 6–16.

(2006) „Shabtis from Roman Provinces Dalmatia and Pannonia and their Role in Egyptian Cults during Roman Empire". U: György, H. (ur.), *Aegyptus et Pannonia III – Acta Symposii anno 2004*. Budapest: 277-285, 297–301, Table 82.3, 84-86.

(2009) „Ancient Egyptian funerary practices from the first millenium BC to the Arab conquest of Egypt (c. 1069 BC–642 AD)". *The Heritage of Egypt* vol. 2 no. 2 issue 5 (May): 12–28.

(2009) *Shabtis from the Archaeological Museum in Zagreb, Croatia*. [M.A. Diploma in Egyptology thesis]. Manchester: Faculty of Life Sciences.

(2011) "Shabtis in the museum and private collections in Croatia". *Egyptological*, vol. 1 (June).

(2011) "Shabtis from the Archaeological Museum in Zagreb (Croatia), A Typological Study". *Advances in Egyptology* 2: 109-134.

(2012) „Ancient Egyptian Funerary Statuettes in Croatian Collections". *Opuscula Archaeologica* 36: 275-282.

(2014) „Ancient Egyptian Artefacts and Divinities in Istria and Illyricum: A Bibliographical Survey". *Bibliotheca Isiaca* III. Bordeaux: 419-448.

(2015) „150 years of Egyptological Research in Croatia (1862-2012)". U: Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 1-12.

(2015) „The Ancient Egyptian Antiquities in Institutional and Private Collections in Croatia". U: Tomorad, Mladen (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 38-45.

(2015) „The Early Penetration of Ancient Egyptian Artifacts and Dissemination of the Cults of Egyptian Divinities in Istria and Illyricum (1st Millennium B.C.-1st Century A.D.)". U: Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 165-200.

(2015) „Shabtis in private and museum collections in Croatia: Typological study". U: Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska, J. (ur.), *CECE7 – VIIth European Conference of Egyptologists. Egypt 2015: Perpectives of Research.* Zagreb: 37.

(2015) „The Ancient Egyptian shabtis discovered in region of Roman Illyricum (Dalmatia, Pannonia) and Istria: provenance, collections and typological study". U: *International congress of Egyptologists XI. Florence, Italy 23-30 August 2015*. Firenza 2015: 146-147.

(2016) „The phases of penetration and diffusion of Egyptian artefacts and cults in the region of Istria and Illyricum (from the 7th c. B.C. to the 4th c. A.D.)". U: Györy, H. (ur.), *Aegyptus et Pannonia V.* Budapest: 185-226, Pl. 69-81.

(2016) „Foundation of the Ancient Egyptian Collections in Croatia: Travellers, Private Collectors and the Genesis of the Collections (1800-1920)". U: Hudakova, L. & Hudec, J. (ur.) *Egypt and Austria IX Perception of the Orient in Central Europe (1800-1918)*. Krakow: 325-340, 405.

(2017) „The Ancient Egyptian Collections in Croatia and the Project Croato-Aegyptica Electronica". U: Derricks, C. (ur.) *Collections at Risk – New Challenges in a New Environment*. Atlanta: 237-268.

(2017) *Staroegipatska civilizacija sv. II. Uvod u egiptološke studije*. Zagreb: 52-65.

(2017) „Shabtis from the Museum and Private Collections in Croatia: Dating and Typological Study". U: Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska, J. (ur.). *Egypt 2015: Perspectives of*

Research. Proceedings of the Seventh European Conference of Egyptologists (2nd-7th June, 2015, Zagreb – Croatia). Oxford: 219-239.

(2017) "Shabtis from the Late and Graeco-Roman Periods: Proposal for the Classification (Typology) of Shabtis Discovered Outside Egypt", u: Kóthay, K. A. (ur.). *Burial and Morturary Practices in Late Period and Graeco-Roman Egypt*, Budapest: Museum of Fine Arts, 2017: 323-336, Pl. 74-77.

(2017) "The Ancient Egyptian shabtis discovered in the regions of Roman Illyricum (Dalmatia, Pannonia) and Istria: provenance, collections, typological study and dating". U: Rosati, G. & Guidotti, M. C. (ur.) *Proceedings of the XI International Congress of Egyptologists (Florence, Italy 23-30 August 2015)*. Oxford: 650-655.

(2018) „Various manifestations of Isis cult in the region of Istria, Illyricum and Pannonia and its diffusion to the Central European Region (2nd c. B.C.-4th c. A.D.)". *Shodoznanvstvo 81*: 58-99.

(2018) „Fran Gundrum Oriovčanin (1856-1919) and his voyage to Egypt during November and December 1902". U: Czerny, E. (ur.), *Egypt and Austria XI: In Search of the Orient*. Krakow: 313-335.

Tomorad, M. & Uranić, I.

(2006) „Ancient Egypt in Zagreb: A report on a little known Egyptological collection in Croatia". *Ancient Egypt* vol. 6 no. 6 issue 36 (June/July): 43–46.

Truhelka, Ć.

(1889) „Afrikanski novci od tuča (mjedi), nađeni na Vrankamenu kod Krupe". *Glasnik Zemaljskog muzeja BiH u Sarajevu* I: 38–43.

Tvrtković, N.

(1986) „O nalazu lubanje mačke među fragmentima vijenca "Zagrebačke" mumije. Liber linteus Zagrabiensis". *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3. s. XIX: 105, 106.

Uranić, I.

(1990) „Pogrebna stela Min–Nakhta u Arheološkome muzeju u Zagrebu". *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3. s. XXIII: 183–189, Tab. 1–2.

(1992) „Prilozi o skarabejima srca u Arheološkome muzeju u Zagrebu". *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3. s. XXIV–XXV: 249–262, Tab. 1–6.

(1994) „Sarkofag i kartonaža Kaipamau". *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3. s. XXVI–XXVII (1993.–94.): 145–156, Tab. 1–2.

(1996) „Egipatska zbirka". U: Balen-Letunić, D. & Dukat, Z. (ur.), *Muzeopis ... 1864-1996.*

Arheološki muzej u Zagrebu. Zagreb: 89–95.

(1996) „Egipatska skulptura u Arheološkom muzeju u Zagrebu“. *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3. s. XXVIII–XXIX (1995–96): 229–251.

(1999) „Akvizicija zbirke skarabeja i skaraboida Arheološkog muzeja u Zagrebu“. *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3. s. XXX–XXXI: 273–279.

(1999) *Bogovi, duhovi i demoni starog Egipta–Gods, Spirits and Demons of Ancient Egypt*. Zagreb.

(2003) „The Coffin and the Cartonnage of Kaipamaw“. *A Delta–man in Yebu: Occasional Volume of the Egyptologiests' Electronic Forum* no. 1: 81–87.

(2003) „Egipatski predmeti”. U: Rendić-Miočević, A. (ur.), *Na tragovima vremena (iz arheološke zbirke Mateja Pavletića)*. Zagreb: 12.

(2004) „Sedam brončanih figura Harpokrata“. *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3. s. XXXVI: 191–203.

(2005) *Egipatska zbirka–Vodič*. Zagreb.

(2005) *Egyptian collection–Guide*. Zagreb.

(2005) „Book of the dead Papyrus Zagreb 601“. *Studien der Aegyptische Kultur* 33: 357–371, Tafel 1–6.

(2006) „Three Hypocephali from Zagreb“. *Drevnij Egipet, Sbornik trudov associaciii po izučeniju drevnego Egipta "MAAT"*: 146–150, Pl. 59–61.

(2006) "Contributions to the provenance of the Zagreb Mummy". *Acta antiqua Academiae Scientarum Hungaricae* 46: 195-200.

(2009) *Aegyptiaca Zagrabiensis*. [Musei Archeologici Zagrebiansis Catalogi et Monographiae Vol. 4]. Zagreb.

(2012) „Nova saznanja nakon radioloških istraživanja mumija Egipatske zbirke AMZ-a“. *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3. s. XXXXV: 565–571.

Uranić, I., Čavka, M. & Petaros, A.

(2012) *Mumije znanost i mit – Mummies science & myth*. Zagreb.

Vikić-Belančić, B.

(1967) *Rimska keramička proizvodnja na području Save i Drave od I. do IV. st., s osobitim obzirom na proizvodnju glinenih svjetiljki*. [Doktorska disertacija]. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 327.

(1971) „Antičke svjetiljke u Arheološkom muzeju u Zagrebu". *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3.s. V: 97-182, Tab. I-28.

(1975) „Antičke svjetiljke u Arheološkom muzeju u Zagrebu, II. dio". *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3.s. IX: 49-160, Tab. XIX-LVI.

Vinski–Gasparini, K. & Gorenc, M.

(1974) „U povodu novog postava prethistorijske i egipatske zbirke Arheološkog muzeja u Zagrebu". *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 3. s. VIII: 138–139.

4.6. *Muzej grada Varaždina,* Varaždin

Tomorad, M.

(2001) *Egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. [Znanstveni magistarski rad] Zagreb: Odsjek za povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2002) „Egipatske zbirke u Hrvatskoj s posebnim osvrtom na egipatsku zbirku Gradskog muzeja Varaždin". U: Mohorovičić, A. & Stipetić, V. (ur.), *Zbornik radova međunarodnog simpozija Stvaralački potencijali u funkciji društveno–ekonomskog i kulturnog razvoja sjeverozapadne Hrvatske, Varaždin 21. – 22. studeni 2002*. Zagreb–Varaždin: 543–558.

(2003) *Egipat u Hrvatskoj, egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. Zagreb: 71–72.

(2005) „The Egyptian antiquities in Croatia", *PalArch* 2.1: 20–21.

(2006) *Model računalne obrade i prezentacije staroegipatskih predmeta u muzejskim zbirkama u Hrvatskoj*. [doktorska disertacija]. Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, Katedra za muzeologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 30.

(2009) "Egyptian prehistoric and early dynastic artefacts in Croatian museum collections". U: Agičić, D. & Roksandić, D. (ur.), *Spomenica Josipa Adamčeka*. Zagreb: 539–541.

(2015) „The Ancient Egyptian Antiquities in Institutional and Private Collections in Croatia". U: Tomorad, Mladen (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 51-52.

(2016) „Foundation of the Ancient Egyptian Collections in Croatia: Travellers, Private Collectors and the Genesis of the Collections (1800-1920)". U: Hudakova, L. & Hudec, J. (ur.) *Egypt and Austria IX Perception of the Orient in Central Europe (1800-1918)*. Krakow: 325-340, 405.

(2017) „The Ancient Egyptian Collections in Croatia and the Project Croato-Aegyptica Electronica". U: Derricks, C. (ur.) *Collections at Risk – New Challenges in a New Environment*. Atlanta: 237-268.

(2017) *Staroegipatska civilizacija sv. II. Uvod u egiptološke studije*. Zagreb: 84.

Tomorad, M. & Uranić, I.

(2006) „The Egyptian collection of the Museum of the City of Varaždin, Croatia". *Trabajos de Egiptología–Papers on Ancient Egypt (TdE)* 3 (2004): 87–98.

4.7. *Muzej grada Pregrade „Dr. Zlatko Dragutin Tudjina".* Pregrada

Tomorad, M.

(2017) *Staroegipatska civilizacija sv. II. Uvod u egiptološke studije*. Zagreb: 88.

4.8. *Muzej grada Zagreba,* Zagreb

Kadić, H.

(1984) „Zagrebački mali Egipćanin–egipatska brončana statueta iz nekadašnje zbirke Lubienski–Durieux". *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske* fasc. 1–2: 2.

Lazarević, S.

(1966) „Dragocjenosti Zbirke Lubienski". *Velesajamski vodič* 15: 23.

Tomorad, M.

(2001) *Egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. [Znanstveni magistarski rad] Zagreb: Odsjek za povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2003) *Egipat u Hrvatskoj, egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. Zagreb: 69.

(2005) „The Egyptian antiquities in Croatia". *PalArch* 2.1: 21.

(2006) *Model računalne obrade i prezentacije staroegipatskih predmeta u muzejskim zbirkama u Hrvatskoj*. [Doktorska disertacija]. Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, Katedra za muzeologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 34.

(2015) „The Ancient Egyptian Antiquities in Institutional and Private Collections in Croatia". U: Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 53.

(2017) „The Ancient Egyptian Collections in Croatia and the Project Croato-Aegyptica Electronica". U: Derricks, C. (ur.) *Collections at Risk – New Challenges in a New Environment*. Atlanta: 237-268.

(2017) *Staroegipatska civilizacija sv. II. Uvod u egiptološke studije*. Zagreb: 88.

4.9. *Muzej suvremene umjetnosti,* Zagreb

Koščević, R.

(2000) *Arheološka zbirka Benko Horvat*. Zagreb.

Tomorad, M.

(2001) *Egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. [Znanstveni magistarski rad] Zagreb: Odsjek za povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2003) *Egipat u Hrvatskoj, egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. Zagreb: 70.

(2005) „The Egyptian antiquities in Croatia". *PalArch* 2.1: 21-22.

(2006) *Model računalne obrade i prezentacije staroegipatskih predmeta u muzejskim zbirkama u Hrvatskoj*. [Doktorska disertacija]. Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, Katedra za muzeologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 28–29.

(2015) „The Ancient Egyptian Antiquities in Institutional and Private Collections in Croatia". U: Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 50.

(2015) „Shabtis in private and museum collections in Croatia: Typological study". U: Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska, J. (ur.), *CECE7 – VIIth European Conference of Egyptologists. Egypt 2015: Perpectives of Research.* Zagreb: 37.

(2017b) „The Ancient Egyptian Collections in Croatia and the Project Croato-Aegyptica Electronica". U: Derricks, C. (ur.) *Collections at Risk – New Challenges in a New Environment*. Atlanta: 237-268.

(2017c) *Staroegipatska civilizacija sv. II. Uvod u egiptološke studije*. Zagreb: 81.

4.10. *Muzej Mimara–Muzej Ante i Wiltrude Topić-Mimara,* Zagreb

Čukman Nikolić, I.

(2012) „Umjetnički predmeti Starog Istoka i Egipta iz Zbirke starog vijeka Muzeja Mimara". U: Tomorad, M. (ur.), *Istraživanje povijesti i kulture starog Istoka i Egipta na prostoru jugoistočne Europe*, *Zagreb, 18.-22. lipanj 2012*. Zagreb: 42.

Čukman Nikolić, I. & Tomorad, M.

(2014) „Artefacts from Ancient Near East and Egypt in the Collection of Archaeology of the Mimara Museum in Zagreb, Croatia". U: Tomorad, M. (ur.), *Research of the history and culture of the*

Ancient Near East in the Southeast Europe: 1. Croatia - Selected problems. Saarbrücken: 85-126.

(2015) „The Collection of Egyptian Artifacts in the Mimara Museum in Zagreb (Croatia)". U: Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 59-74.

Lukšić, T. (ed.)

(1987) *Katalog Muzeja Mimara*. Zagreb.

(1998) *Vodič Muzeja Mimara*. Zagreb.

Ratković–Bukovčan, L.

(2001) *Muzej Mimara: Buđenje staklarstva - The dawn of glassmaking*. Zagreb.

(2004) *Staklo staroga vijeka u Muzeju Mimara. Zagreb.*

(2012) „Zbirka egipatskog stakla u Muzeju Mimara". U: Tomorad, M. (ur.) *Istraživanje povijesti i kulture starog Istoka i Egipta na prostoru jugoistočne Europe*, *Zagreb, 18.-22. lipanj 2012*. Zagreb: 39.

(2015) „The Ancient Egyptian Glass Collection in the Museum Mimara". U: Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 75-84.

Tomorad, M.

(2001) *Egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. [Znanstveni magistarski rad] Zagreb: Odsjek za povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2003) *Egipat u Hrvatskoj, egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. Zagreb: 63-69.

(2005) „The Egyptian antiquities in Croatia". *PalArch* 2.1: 12–13.

(2006) *Model računalne obrade i prezentacije staroegipatskih predmeta u muzejskim zbirkama u Hrvatskoj*. [Doktorska disertacija]. Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, Katedra za muzeologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 16–18.

(2009) "Egyptian prehistoric and early dynastic artefacts in Croatian museum collections". U: Agičić, D. & Roksandić, D. (ur.), *Spomenica Josipa Adamčeka*. Zagreb: 541-544.

(2011) "Shabtis in the museum and private collections in Croatia". *Egyptological*, vol. 1 (June).

(2012) "Redating of three ancient Egyptian artefacts from Naqada II-III and the Archaic period in the Mimara Museum in Zagreb". *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu* 29: 185-193.

(2015) „The Ancient Egyptian Antiquities in Institutional and Private Collections in Croatia". U:

Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 45-46.

(2015) „Shabtis in private and museum collections in Croatia: Typological study". U: Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska, J. (ur.), *CECE7 – VIIth European Conference of Egyptologists. Egypt 2015: Perpectives of Research.* Zagreb: 37.

(2016) „Foundation of the Ancient Egyptian Collections in Croatia: Travellers, Private Collectors and the Genesis of the Collections (1800-1920)". U: Hudakova, L. & Hudec, J. (ur.) *Egypt and Austria IX Perception of the Orient in Central Europe (1800-1918)*. Krakow: 325-340, 405.

(2017) „The Ancient Egyptian Collections in Croatia and the Project Croato-Aegyptica Electronica". U: Derricks, C. (ur.) *Collections at Risk – New Challenges in a New Environment*. Atlanta: 237-268.

(2017) *Staroegipatska civilizacija sv. II. Uvod u egiptološke studije*. Zagreb: 65-68.

4.11. *Muzej Križevaca,* Križevci

Demo, Ž.

(1982) „Prilog topografiji križevačke regije u antičko doba s osvrtom na numizmatičke nalaze". *Križevački zbornik* II: 76–78 t. 1.

Horvat, A.

(1982) „Osvrt na urbanistiku koncepciju jezgre Križevaca". *Križevački zbornik* II: 139–141 t. 4.

Kolar, B.

(1981) *Podravina i Prigorje–kulturna i prirodna baština*. Zagreb: 48.

Tomorad, M.

(2001) *Egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. [Znanstveni magistarski rad] Zagreb: Odsjek za povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2003) *Egipat u Hrvatskoj, egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. Zagreb: 73.

(2005) „The Egyptian antiquities in Croatia". *PalArch* 2.1: 22.

(2006) *Model računalne obrade i prezentacije staroegipatskih predmeta u muzejskim zbirkama u Hrvatskoj*. [Doktorska disertacija]. Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, Katedra za muzeologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 34.

(2015) „The Ancient Egyptian Antiquities in Institutional and Private Collections in Croatia". U: Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in*

Southeast Europe. Oxford: 53.

(2017) „The Ancient Egyptian Collections in Croatia and the Project Croato-Aegyptica Electronica". U: Derricks, C. (ur.) *Collections at Risk – New Challenges in a New Environment*. Atlanta: 237-268.

(2017) *Staroegipatska civilizacija sv. II. Uvod u egiptološke studije*. Zagreb: 88.

Zajc, D.

(1954) „Križevci. Kratke vijesti". *Vijesti Društva muzejsko–konzervatorskih radnika NR Hrvatske,* III fasc. 5: 134.

4.12. *Muzej Koprivnice,* Koprivnica

Kulenović, I. & Muštra, M.

(2002) „Novi nalaz kruništa s lavljim parom s lokaliteta Gabajeva Greda kod Koprivnice". *Opuscula Archaeologica* 26: 143-152.

Tomorad, M.

(2003) *Egipat u Hrvatskoj, egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. Zagreb: 73.

(2005) „The Egyptian antiquities in Croatia". *PalArch* 2.1: 22.

(2006) *Model računalne obrade i prezentacije staroegipatskih predmeta u muzejskim zbirkama u Hrvatskoj*. [Doktorska disertacija]. Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, Katedra za muzeologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 33.

(2015) „The Ancient Egyptian Antiquities in Institutional and Private Collections in Croatia". U: Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 52-53.

(2017) „The Ancient Egyptian Collections in Croatia and the Project Croato-Aegyptica Electronica". U: Derricks, C. (ur.) *Collections at Risk – New Challenges in a New Environment*. Atlanta: 237-268.

(2017) *Staroegipatska civilizacija sv. II. Uvod u egiptološke studije*. Zagreb: 88.

4.13. *Zavičajni muzej Varaždinske Toplice, Arheološki park Aqua Iasae*, Varaždinske Toplice

Kušan Špalj, D.

(2017) „Aquae Iasae – nova otkrića u rimskom svetištu – s posebnim osvrtom na kultove Apolona,

Eskulapa i Serapisa". *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 50: 255-308.

Kušan Špalj, D. & Nemeth Ehrlich, D.

(2015) *Aquae Iasae: najnovija otkrića iz rimskog razdoblja na području Varaždinskih Toplica*. Zagreb.

Tomorad, M.

(2016) „The phases of penetration and diffusion of Egyptian artefacts and cults in the region of Istria and Illyricum (from the 7th c. B.C. to the 4th c. A.D.)". U: György, H. (ur.), *Aegyptus et Pannonia V.* Budapest: 185-226, Pl. 69-81.

(2018) „Various manifestations of Isis cult in the region of Istria, Illyricum and Pannonia and its diffusion to the Central European Region (2nd c. B.C.-4th c. A.D.)". *Shodoznanvstvo 81*: 58-99.

4.14. *Arheološki muzej,* Osijek

Bulat, M.

(2007) „Donacije Muzeju Slavonije 1877-1986.: katalog izložbem (svibanj-rujan 1986.)". U: Radić, M. (ur.), *Mirko Bulat, arheolog Muzeja Slavonije Osijek*. Osijek: 511-528.

Burić, V.

(1999) „Andrija Kodrić, Ferdo Ž. Miler i Vjekoslav Celestin, prvi kustosi osječkoga muzeja". U: Radić, M. (ur.), *Osnivači i prvi kustosi muzeja u Hrvatskoj*. Osijek: 81–90.

Celestin, V.

(1895) „Egipatski kamen u osječkom gradskom muzeju". *Narodne novine* 61/129.

Degmedžić, I.

(1954) „Egipatska figurica nađena u Osijeku". *Osječki zbornik* IV: 147–148.

Filipović, S.

(1997) „Arheološki odjel". U: Radić, M. (ur.), *Muzej Slavonije Osijek 1877–1997: Blago muzeja Slavonije*. Osijek: 49–51.

(1997) „Antička arheologija". U: Radić, M. (ur.), *Muzej Slavonije Osijek 1877–1997: Blago muzeja Slavonije*. Osijek: 65-79.

Göricke–Lukić, Hermine

(2000) *Sjeveroistočna nekropola rimske Murse*. Zagreb–Osijek.

Höger, M.

(1942) „Ein ägyptisches Denkmal im Osjeker Museum“. *Osječki zbornik* I: 22–25.

Ivanković, G. M. & Grubišić, A.

(2002) *125. godina Muzeja Slavonije.* Osijek.

Kovač, M.

(2013) *Ulaznica za drugi svijet. Egipatska zbirka Muzeja Slavonije / Ticket to the Afterlife. Egyptian collection of the Museum of Slavonia.* Osijek.

(2015) “Egyptian collection of the Museum of Slavonia in Osijek (Croatia)”. U: Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 93-105.

Pinterović, D.

(1954) „Iskopavanja i arheološki nalazi na terenu Osijeka i njegove okolice16. X. 1948. do kraja 1954. g.“. *Osječki zbornik* IV: 19-31.

(1958) „Novi i neobjavljeni rimski spomenici s terena Murse i okolice”. *Osječki zbornik* VI: 38-40.

(1960) „Mursa za dinastije Severa“. *Osječki zbornik* VII: 23-42.

(1965) „Geme s terena Murse”. *Osječki zbornik* IX-X: 36-37.

(1965) „O rimskoj bronci u Arheološkoj zbirci Osječkog muzeja“. *Osječki zbornik* IX-X: 84-85, 89.

(1967) „Mursa u svijetlu novih izvora i nove literature“. *Osječki zbornik* XI: 23-66.

(1967) „Nove rimske skulpture u Muzeju Slavonije“. *Osječki zbornik* XI: 67-86.

(1975) „Nepoznata Slavonija“. *Osječki zbornik* 14-15: 123-166.

(1978) *Mursa i njeno područje u antičko doba*. Osijek: 135–136.

Radić, M.

(1997) „Muzej Slavonije Osijek 1877.-1977.“. U: Radić, M. (ur.), *Blago Muzeja Slavonije*. Osijek: 7-23.

Selem, P.

(1972) „Egipatski bogovi u rimskom Iliriku“. *Godišnjak, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine – Centar za balkanološka istraživanja* IX, 7: 38–40.

(1980) *Les religions Orientales dans la Pannonie Romaine: partie en Yougoslavie*. [Études préliminares aux religions orientales dans L’Empire Romain 85]. Leiden: 20–23.

(1997) *Izidin trag*. Split: 142–145.

(2008) *Lica bogova*. *Izabrana djela Petra Selema, knjiga I*. Zagreb.

Šimić, J.

(1999) „Arheološki rad Vjekoslava Celestina". U: Radić, M. (ur.), *Osnivači i prvi kustosi muzeja u Hrvatskoj*. Osijek: 117–120.

Tomorad, M.

(1997) *Šaubti u Dalmaciji i Panoniji*. [Diplomski rad]. Zagreb: Odsjek za povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2000) „Šauabtiji u Dalmaciji i Panoniji". *Historijski zbornik* 53: 1–14.

(2001) *Egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. [Znanstveni magistarski rad] Zagreb: Odsjek za povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2003) *Egipat u Hrvatskoj, egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. Zagreb: 73–74.

(2004) „Shabtis from Roman provinces Dalmatia and Pannonia". *Journal of Egyptological Studies* 1: 89–116.

(2005) „The Egyptian antiquities in Croatia". *PalArch* 2.1: 21.

(2006) *Model računalne obrade i prezentacije staroegipatskih predmeta u muzejskim zbirkama u Hrvatskoj*. [Doktorska disertacija]. Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, Katedra za muzeologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 29.

(2006) "Shabtis from Roman Provinces Dalmatia and Pannonia and their Role in Egyptian Cults during Roman Empire". U: György, H. (ur.), *Aegyptus et Pannonia III – Acta Symposii anno 2004*. Budapest: 280, 297, Table 83.

(2011) "Shabtis in the museum and private collections in Croatia". *Egyptological*, vol. 1 (June).

(2015) „The Ancient Egyptian Antiquities in Institutional and Private Collections in Croatia". U: Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 49-50.

(2015) „Shabtis in private and museum collections in Croatia: Typological study". U: Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska, J. (ur.), *CECE7 – VIIth European Conference of Egyptologists. Egypt 2015: Perpectives of Research.* Zagreb: 37.

(2015) „The Ancient Egyptian shabtis discovered in region of Roman Illyricum (Dalmatia, Pannonia) and Istria: provenance, collections and typological study". U: *International congress of Egyptologists XI. Florence, Italy 23-30 August 2015*. Firenza 2015: 146-147.

(2016) „The phases of penetration and diffusion of Egyptian artefacts and cults in the region of Istria and Illyricum (from the 7th c. B.C. to the 4th c. A.D.)". U: György, H. (ur.), *Aegyptus et Pannonia V.* Budapest: 185-226, Pl. 69-81.

(2017) „The Ancient Egyptian Collections in Croatia and the Project Croato-Aegyptica Electronica". U: Derricks, C. (ur.) *Collections at Risk – New Challenges in a New Environment*. Atlanta: 237-268.

(2017) *Staroegipatska civilizacija sv. II. Uvod u egiptološke studije*. Zagreb: 82-83.

(2017) „Shabtis from the Museum and Private Collections in Croatia: Dating and Typological Study". U: Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska, J. (ur.). *Egypt 2015: Perspectives of Research. Proceedings of the Seventh European Conference of Egyptologists (2nd-7th June, 2015, Zagreb – Croatia)*. Oxford: 219-239.

(2017) "Shabtis from the Late and Graeco-Roman Periods: Proposal for the Classification (Typology) of Shabtis Discovered Outside Egypt", u: Kóthay, K. A. (ur.). *Burial and Morturary Practices in Late Period and Graeco-Roman Egypt*, Budapest: Museum of Fine Arts, 2017: 323-336, Pl. 74-77.

(2017) "The Ancient Egyptian shabtis discovered in the regions of Roman Illyricum (Dalmatia, Pannonia) and Istria: provenance, collections, typological study and dating". U: Rosati, G. & Guidotti, M. C. (ur.) *Proceedings of the XI International Congress of Egyptologists (Florence, Italy 23-30 August 2015)*. Oxford: 650-655.

(2018) „Various manifestations of Isis cult in the region of Istria, Illyricum and Pannonia and its diffusion to the Central European Region (2nd c. B.C.-4th c. A.D.)". *Shodoznanvstvo 81*: 58-99.

Vikić–Belančić, B.

(1948) „Koštani predmeti". *Osječki zbornik* II/III: 41–43.

4.15. *Gradski muzej*, Požega.

Sokač-Štimac, D.

(1980) "Izložba arheološkog blaga Požeške kotline". *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske* XXIX/1.

Tomorad, M.

(2001) *Egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. [Znanstveni magistarski rad] Zagreb: Odsjek za povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2003) *Egipat u Hrvatskoj, egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. Zagreb: 138, fn. 26.

(2005) „The Egyptian antiquities in Croatia". *PalArch* 2.1: 23.

(2006) *Model računalne obrade i prezentacije staroegipatskih predmeta u muzejskim zbirkama u Hrvatskoj*. [Doktorska disertacija]. Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, Katedra za muzeologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 36.

(2015) „The Ancient Egyptian Antiquities in Institutional and Private Collections in Croatia". U: Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 53.

(2017) „The Ancient Egyptian Collections in Croatia and the Project Croato-Aegyptica Electronica". U: Derricks, C. (ur.) *Collections at Risk – New Challenges in a New Environment*. Atlanta: 237-268.

(2017) *Staroegipatska civilizacija sv. II. Uvod u egiptološke studije*. Zagreb: 87.

4.16. *Museo del territorio parentino,* Poreč

Portulano, B. & Kovačić, V.

(1999) „Ritrovamento di un bronzetto di Iside-Fortuna a Loron (Parenzo-Istria". *Atti e memorie della Societá istriana di archeologia e storia Patria* n.s. 47: 501-511.

(2001) „Bronzetto di Iside-Fortuna". U: *Loron (Croatia), Un grand centre de production d'amphores à huile istriennes*. Bordeaux: 267-268.

Jurkić–Girardi, V.

(2005) *Duhovna kultura antičke Istre, knjiga I: Kultovi u procesu romanizacije antičke Istre,* knjiga I. Zagreb: 204-205.

(2015) „Aegyptiaca". U: Selem, P. & Vilogorac Brčić, I. (ur.) *ROMIC I – Religionum Orientalium monumenta et inscriptiones ex Croatia I*. Zagreb: 14-15 br. 5.

Tomorad, M.

(2015) „The Ancient Egyptian Antiquities in Institutional and Private Collections in Croatia". U: Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 53.

(2016) „The phases of penetration and diffusion of Egyptian artefacts and cults in the region of Istria and Illyricum (from the 7th c. B.C. to the 4th c. A.D.)". U: György, H. (ur.), *Aegyptus et Pannonia V.* Budapest: 185-226, Pl. 69-81.

(2017) „The Ancient Egyptian Collections in Croatia and the Project Croato-Aegyptica Electronica". U: Derricks, C. (ur.) *Collections at Risk – New Challenges in a New Environment*. Atlanta: 237-268.

(2017) *Staroegipatska civilizacija sv. II. Uvod u egiptološke studije*. Zagreb: 87.

(2018) „Various manifestations of Isis cult in the region of Istria, Illyricum and Pannonia and its diffusion to the Central European Region (2nd c. B.C.-4th c. A.D.)". *Shodoznanvstvo 81*: 58-99.

4.17. *Lapidarij,* Novigrad (Istria)

Mlakar, Š.

(1957) „Neki novi antikni nalazi u Istri". *Jadranski zbornik* 2: 445-446, fig. 14.

Tomorad, M.

(2001) *Egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. [Znanstveni magistarski rad] Zagreb: Odsjek za povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2003) *Egipat u Hrvatskoj, egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. Zagreb: 75.

(2005) „The Egyptian antiquities in Croatia". *PalArch* 2.1: 23.

(2006) *Model računalne obrade i prezentacije staroegipatskih predmeta u muzejskim zbirkama u Hrvatskoj*. [Doktorska disertacija]. Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, Katedra za muzeologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 32.

(2015) „The Ancient Egyptian Antiquities in Institutional and Private Collections in Croatia". U: Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 54.

(2016) „The phases of penetration and diffusion of Egyptian artefacts and cults in the region of Istria and Illyricum (from the 7th c. B.C. to the 4th c. A.D.)". U: György, H. (ur.), *Aegyptus et Pannonia V.* Budapest: 185-226, Pl. 69-81.

(2017) „The Ancient Egyptian Collections in Croatia and the Project Croato-Aegyptica Electronica". U: Derricks, C. (ur.) *Collections at Risk – New Challenges in a New Environment*. Atlanta: 237-268.

(2017) *Staroegipatska civilizacija sv. II. Uvod u egiptološke studije*. Zagreb: 87.

(2018) „Various manifestations of Isis cult in the region of Istria, Illyricum and Pannonia and its diffusion to the Central European Region (2nd c. B.C.-4th c. A.D.)". *Shodoznanvstvo 81*: 58-99.

4.18. *Lapidarij,* Veliki Brijun

Jurkić–Girardi, V.

(2005) *Duhovna kultura antičke Istre, knjiga I: Kultovi u procesu romanizacije antičke Istre*. Zagreb: 147.

Tomorad, M.

(2006) *Model računalne obrade i prezentacije staroegipatskih predmeta u muzejskim zbirkama u Hrvatskoj*. [Doktorska disertacija]. Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, Katedra za muzeologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 32.

(2015) „The Ancient Egyptian Antiquities in Institutional and Private Collections in Croatia". U: Tomorad, Mladen (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 53.

(2016) „The phases of penetration and diffusion of Egyptian artefacts and cults in the region of Istria and Illyricum (from the 7th c. B.C. to the 4th c. A.D.)". U: György, H. (ur.), *Aegyptus et Pannonia V.* Budapest: 185-226, Pl. 69-81.

(2017) „The Ancient Egyptian Collections in Croatia and the Project Croato-Aegyptica Electronica". U: Derricks, C. (ur.) *Collections at Risk – New Challenges in a New Environment*. Atlanta: 237-268.

(2017) *Staroegipatska civilizacija sv. II. Uvod u egiptološke studije*. Zagreb: 86.

(2018) „Various manifestations of Isis cult in the region of Istria, Illyricum and Pannonia and its diffusion to the Central European Region (2nd c. B.C.-4th c. A.D.)". *Shodoznanvstvo 81*: 58-99.

4.19. *Arheološka zbirka, Franjevački samostan,* Košljun

Tomorad, M.

(2014) „Egipatska zbirka Franjevačkog samostana na otočiću Košljunu u svjetlu novih istraživanja o prodiranju egipatskih kultnih elemenata na prostor Ilirika tijekom druge polovice 1. st. pr. Kr. – Ancient Egyptian collection of the Franciscan monastery at the island of Košljun in the light of the recent research of early penetration of Egyptian cults in Illyricum during the second half of the First century B.C.". U: *Stoljeće hrabrih: Arheologija rimskog osvajanja i otpora starosjedilaca u Iliriku za vrijeme Augusta i njegovih nasljednika - Century of the Brave: Archaeology of the Roman conquest and indigenous resistances in Illyricum during the time of Augustus and his heirs*, *Zagreb, Filozofski fakultet, 22-26. 9. 2014*. Zagreb: 65.

(2015) „*The Early Penetration of Ancient Egyptian Artefacts and Dissemination of the Cults of Egyptian Divinities in Istria and Illyricum (1st Millennium B.C.-1st Century A.D.)*". U: Tomorad, M. (ur.) *A History of Research into Ancient Egyptian Culture Conducted in Southeast Europe*, Oxford 2015: 184-192.

(2015) „The Ancient Egyptian Antiquities in Institutional and Private Collections in Croatia". U: Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 51.

(2015) „The two unpublished shabtis from Krk (Croatia)“. *The Journal of Egyptological Studies* IV: 141-146.

(2015) „Shabtis in private and museum collections in Croatia: Typological study“. U: Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska, J. (ur.), *CECE7 – VIIth European Conference of Egyptologists. Egypt 2015: Perpectives of Research.* Zagreb: 37.

(2016) „The phases of penetration and diffusion of Egyptian artefacts and cults in the region of Istria and Illyricum (from the 7th c. B.C. to the 4th c. A.D.)“. U: György, H. (ur.), *Aegyptus et Pannonia V.* Budapest: 185-226, Pl. 69-81.

(2017) „The Ancient Egyptian Collections in Croatia and the Project Croato-Aegyptica Electronica“. U: Derricks, C. (ur.) *Collections at Risk – New Challenges in a New Environment*. Atlanta: 237-268.

(2017) *Staroegipatska civilizacija sv. II. Uvod u egiptološke studije*. Zagreb.

(2017) „Shabtis from the Museum and Private Collections in Croatia: Dating and Typological Study“. U: Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska, J. (ur.). *Egypt 2015: Perspectives of Research. Proceedings of the Seventh European Conference of Egyptologists (2nd-7th June, 2015, Zagreb – Croatia)*. Oxford: 219-239.

(2017) “Shabtis from the Late and Graeco-Roman Periods: Proposal for the Classification (Typology) of Shabtis Discovered Outside Egypt”, u: Kóthay, K. A. (ur.). *Burial and Morturary Practices in Late Period and Graeco-Roman Egypt*, Budapest: Museum of Fine Arts, 2017: 323-336, Pl. 74-77.

(2017) “The Ancient Egyptian shabtis discovered in the regions of Roman Illyricum (Dalmatia, Pannonia) and Istria: provenance, collections, typological study and dating“. U: Rosati, G. & Guidotti, M. C. (ur.) *Proceedings of the XI International Congress of Egyptologists (Florence, Italy 23-30 August 2015)*. Oxford: 650-655.

(2018) „Various manifestations of Isis cult in the region of Istria, Illyricum and Pannonia and its diffusion to the Central European Region (2nd c. B.C.-4th c. A.D.)“. *Shodoznanvstvo 81*: 58-99.

(2018) “Ancient Egyptian collection of the Franciscan Monastery at the island of Košljun: A case study of the possible evidence of the earlier penetration of the Ancient Egyptian artefacts in Illyricum”. U: Milićević Bradač, M. & Demicheli, D. (ur.). *The Century of the Brave: Roman conquest and indigenous resistance in Illyricum during the time of Augustus and his heirs - Proceedings of the international conference, Zagreb, 22-26. 9. 2014.* Zagreb: 397-405.

Tomorad, M. & Sliwa, J.

(2015) „Tri staroegipatska skarabeja iz Arheološke zbirke franjevačkog samostana na Košljunu, Hrvatska - Three Ancient Egyptian scarabs from the Archaelogical Collection of the Franciscan Monastery on Košljun, Croatia“. *Prilozi Instituta za arheologiju* 32: 243-250.

4.20. *Povijesni i pomorski muzej hrvatskog primorja*, Rijeka.

Tomorad, M.

(2017) *Staroegipatska civilizacija sv. II. Uvod u egiptološke studije*. Zagreb: 90.

4.21. *Muzej grada Senja,* Senj

Brunšmid, J.

(1898) „Arheološke bilješke iz Dalmacije i Panonije II. 2. dio". *Vjesnik hrvatskog arheološkog društva*, n.s. III: 172-173, fig. 76.

Brunšmid, J. & Kubitschek, W.

(1880) *Archaeologisch-Epigraphische Mitteilungen aus Ostereich* IV: 101.

Giunio, K. A.

(2002) „Egyptian Gods on the Eastern Adriatic Coast". U: György, H. (ur.) *Aegyptus et Pannonia I – Acta Sympsii anno 2000*. Budapest: 28-29.

Glavičić, M.

(1994) „Natpisi iz antičke Senije". *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru* 33, *Razdio povijesnih znanosti* 20: 55-82.

(2005) „Kultskulpturen aus der antiken Stadt Senia". U: Sanader, M. & Rendić-Miočević, A. (ur.), *Religija i mit kao poticaj rimskoj provincijalnoj plastici Akti VIII. međunarodnog kolokvija o problemima rimskog provincijalnog umjetničkog stvaralaštva, Zagreb, 5.-8. V. 2003*. Zagreb: 223-228.

Klemenc, J.

(1940) *Senj u prethistorijsko i rimsko doba*. Zagreb.

Ljubojević, B.

(2000) *Senj u prapovijesti, antici i ranom srednjem vijeku: katalog arheološke zbirke*. Senj.

Selem, P.

(1971) „Boginja s tisuću imena. Neki aspekti pojave egipatskih bogova u dalmatinsko–panonskom krugu". *Hrvatski znanstveni zbornik* I: 291–332.

(1972) „Egipatski bogovi u rimskom Iliriku". *Godišnjak, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine–Centar za balkanološka istraživanja* IX, 7: 5–104.

(1997) *Izidin trag*. Split: 47-48.

(2008) *Lica bogova*. *Izabrana djela Petra Selema, knjiga I*. Zagreb.

(2015) „Aegyptiaca". U: Selem, Petar & Vilogorac Brčić, Inga (ur.) *ROMIC I – Religionum Orientalium monumenta et inscriptiones ex Croatia I*. Zagreb: 25-26.

Tomorad, M.

(2015) „The Ancient Egyptian Antiquities in Institutional and Private Collections in Croatia". U: Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 53.

(2016) „The phases of penetration and diffusion of Egyptian artefacts and cults in the region of Istria and Illyricum (from the 7th c. B.C. to the 4th c. A.D.)". U: György, H. (ur.), *Aegyptus et Pannonia V.* Budapest: 185-226, Pl. 69-81.

(2017) *Staroegipatska civilizacija sv. II. Uvod u egiptološke studije*. Zagreb: 87.

(2018) „Various manifestations of Isis cult in the region of Istria, Illyricum and Pannonia and its diffusion to the Central European Region (2nd c. B.C.-4th c. A.D.)". *Shodoznanvstvo 81*: 58-99.

4.22. *Arheološka zbirka, Samostan sv. Eufemije,* Kampor

Bonifačić, A.

(1985) *Das Kloster der Hl. Euphemia, Kampor auf der Insel Rab*. Zagreb.

Tomorad, M.

(2001) *Egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. [Znanstveni magistarski rad] Zagreb: Odsjek za povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2003) *Egipat u Hrvatskoj, egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. Zagreb: 75.

(2005) „The Egyptian antiquities in Croatia". *PalArch* 2.1: 22.

(2006) *Model računalne obrade i prezentacije staroegipatskih predmeta u muzejskim zbirkama u Hrvatskoj*. [Ddoktorska disertacija]. Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, Katedra za muzeologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 26–27.

(2011) "Shabtis in the museum and private collections in Croatia". *Egyptological*, vol. 1 (June).

(2012) „Ancient Egyptian Funerary Statuettes in Croatian Collections". *Opuscula Archaeologica* 36: 275-282.

(2015) „The Ancient Egyptian Antiquities in Institutional and Private Collections in Croatia". U:

Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 50-51.

(2015) „Shabtis in private and museum collections in Croatia: Typological study". U: Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska, J. (ur.), *CECE7 – VIIth European Conference of Egyptologists. Egypt 2015: Perpectives of Research.* Zagreb: 37.

(2017) „The Ancient Egyptian Collections in Croatia and the Project Croato-Aegyptica Electronica". U: Derricks, C. (ur.) *Collections at Risk – New Challenges in a New Environment*. Atlanta: 237-268.

(2017) *Staroegipatska civilizacija sv. II. Uvod u egiptološke studije*. Zagreb: 79.

4.23. *Muzej grada Šibenika,* Šibenik

Brajković, T.

(2009) „Antika". U: Podrug, E., Brajković, T. & Krnčević, Z. (ur.), *Arheološki tragovi kultova i religija na šibenskom području*. Šibenik: 84-85, 212-213, br. 118.

Kuntić–Makvić, B.

(1982) „Žrtvenik iz Varvarije posvećen božici Izidi". *Arheološki radovi i rasprave* VIII–IX: 151–157, T. I.

Selem, P.

(1997) *Izidin trag*. Split: 59-61, 163.

(2008) *Lica bogova*. *Izabrana djela Petra Selema, knjiga I*. Zagreb.

Šešelj, L.

(2009) *Promunturium Diomedis: Svetište na rtu Ploča i jadranska pomorska trgovina u helenističkom razdoblju*. [Doktorska disertacija]. Zadar: Filozofski fakultet: 321, br. 11.

Tomorad, M.

(2001) *Egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. [Znanstveni magistarski rad] Zagreb: Odsjek za povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2003) *Egipat u Hrvatskoj, egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. Zagreb: 74.

(2005) „The Egyptian antiquities in Croatia". *PalArch* 2.1: 23.

(2006) *Model računalne obrade i prezentacije staroegipatskih predmeta u muzejskim zbirkama u Hrvatskoj*. [Doktorska disertacija]. Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, Katedra za muzeologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 32.

(2015) „The Ancient Egyptian Antiquities in Institutional and Private Collections in Croatia". U:

Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 53.

(2017) „The Ancient Egyptian Collections in Croatia and the Project Croato-Aegyptica Electronica". U: Derricks, C. (ur.) *Collections at Risk – New Challenges in a New Environment*. Atlanta: 237-268.

(2017) *Staroegipatska civilizacija sv. II. Uvod u egiptološke studije*. Zagreb: 86.

4.24. *Arheološka zbirka, Franjevački samostan,* Sinj

Cambi, N.

(1971) „Nove potvrde egipatskih kultova u antičkoj provinciji Dalmaciji". *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* LXV–LXVII: 85–107.

Selem, P.

(1979) „Nekoliko zapažanja o difuziji egipatskih kultova po rimskoj Dalmaciji". *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* LXXII–LXXIII: 79–92, Tab. 1–2.

(1997) *Izidin trag*. Split: 93-94, 116-118.

(2008) *Lica bogova*. *Izabrana djela Petra Selema, knjiga I*. Zagreb.

Tomorad, M.

(1997) *Šaubti u Dalmaciji i Panoniji*. [Diplomski rad]. Zagreb: Odsjek za povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2000)"Šauabtiji u Dalmaciji i Panoniji". *Historijski zbornik* 53: 1–14.

(2001) *Egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. [Znanstveni magistarski rad] Zagreb: Odsjek za povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2003) *Egipat u Hrvatskoj, egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. Zagreb: 75–76.

(2004) „Shabtis from Roman Provinces Dalmatia and Pannonia". *Journal of Egyptological Studies* 1: 89–116.

(2005) „The Egyptian antiquities in Croatia". *PalArch* 2.1: 22.

(2006) *Model računalne obrade i prezentacije staroegipatskih predmeta u muzejskim zbirkama u Hrvatskoj*. [Doktorska disertacija]. Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, Katedra za muzeologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 31.

(2006) „Shabtis from Roman Provinces Dalmatia and Pannonia and their Role in Egyptian Cults during Roman Empire". U: Györy, H. (ur.), *Aegyptus et Pannonia III – Acta Symposii anno*

2004. Budapest: 285-286, Table 77.1-2.

(2011) "Shabtis in the museum and private collections in Croatia". *Egyptological*, vol. 1 (June).

(2012) „Ancient Egyptian Funerary Statuettes in Croatian Collections". *Opuscula Archaeologica* 36: 275-282.

(2015) „The Ancient Egyptian Antiquities in Institutional and Private Collections in Croatia". U: Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 51-52.

(2015) „Shabtis in private and museum collections in Croatia: Typological study". U: Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska, J. (ur.), *CECE7 – VIIth European Conference of Egyptologists. Egypt 2015: Perpectives of Research.* Zagreb: 37.

(2016) „The phases of penetration and diffusion of Egyptian artefacts and cults in the region of Istria and Illyricum (from the 7th c. B.C. to the 4th c. A.D.)". U: György, H. (ur.), *Aegyptus et Pannonia V.* Budapest: 185-226, Pl. 69-81.

(2017) „The Ancient Egyptian Collections in Croatia and the Project Croato-Aegyptica Electronica". U: Derricks, C. (ur.) *Collections at Risk – New Challenges in a New Environment*. Atlanta: 237-268.

(2017) *Staroegipatska civilizacija sv. II. Uvod u egiptološke studije*. Zagreb: 85.

(2017) „Shabtis from the Museum and Private Collections in Croatia: Dating and Typological Study". U: Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska, J. (ur.). *Egypt 2015: Perspectives of Research. Proceedings of the Seventh European Conference of Egyptologists (2nd-7th June, 2015, Zagreb – Croatia)*. Oxford: 219-239.

(2017) "Shabtis from the Late and Graeco-Roman Periods: Proposal for the Classification (Typology) of Shabtis Discovered Outside Egypt", u: Kóthay, K. A. (ur.). *Burial and Morturary Practices in Late Period and Graeco-Roman Egypt*, Budapest: Museum of Fine Arts, 2017: 323-336, Pl. 74-77.

(2017) "The Ancient Egyptian shabtis discovered in the regions of Roman Illyricum (Dalmatia, Pannonia) and Istria: provenance, collections, typological study and dating". U: Rosati, G. & Guidotti, M. C. (ur.) *Proceedings of the XI International Congress of Egyptologists (Florence, Italy 23-30 August 2015)*. Oxford: 650-655.

(2018) „Various manifestations of Isis cult in the region of Istria, Illyricum and Pannonia and its diffusion to the Central European Region (2nd c. B.C.-4th c. A.D.)". *Shodoznanvstvo 81*: 58-99.

Uranić, I.

(2008) „Trag Egipta". U: Marić, M. (ur.), *Arheološka zbirka Franjevačkog samostana u Sinju*. Sinj.

4.25. *Dioklecijanova palača, Split*

Babić, I.

(2005) „Egipatski utjecaji u Dioklecijanovoj palači–Le influenze nel Palazzo di Diocleziano". U: Šegvić, M. & Mirnik, I. (ur.) *Illyrica antiqua: ab honorem Duje Rendić–Miočević*. Zagreb: 83-98.

Belamarić, J.

(2015) „The afterlife of the sphinxes in Diocletian palace in Split". U: Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska, J. (ur.), *CECE7 – VIIth European Conference of Egyptologists. Egypt 2015: Perpectives of Research.* Zagreb: 41.

(2016) *Sfinga na splitskom Peristilu*. Zagreb.

Bulić, Frane & Karaman, Ljubo

(1927) *Palača cara Dioklecijana u Splitu*. Zagreb: 24-43, 81-84, fg. 31, 33, 34a-c, 35-37.

Fisković, C.

(1950) „Prilog proučavanju Dioklecijanove palače u Splitu". *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* 279: 33.

Gabričević, B.

(1956) „Arheološke uspomene na Egipat u Splitu". *Slobodna Dalmacija* 12. 7. 1956: 6.

Marasović, J, Marasović, K., Perojević, S. & Rismondo, T.

(1999) „Kanalizacija i vodovod Dioklecijanove palace". U: Belamarić, J. (ur.), *Dioklecijanov akvedukt*. Split: 74.

Novak, G.

(1932) „Sfinge u Dioklecijanovoj palači". *Novo doba* 170: 2-3.

Prijatelj, K.

(1954) „Einige hellenistische Elemente in den Skulpturen der antiken Salona". *Archaeologia Iugoslavica* 1: 29-35.

Rismondo, V.

(1953) „Sfinge u Dioklecijanovoj palači". *Književni Jadran* 24: 2-3.

Selem, P.

(1963) „Dioklecijanove sfinge". *Telegram* 13. 9. 1963.: 4.

(1970) „Stanje istraživanja sfinga carske palače u Splitu". *Adriatica*: 639-656.

(1997) *Izidin trag*. Split: 97-106.

(2008) *Lica bogova*. *Izabrana djela Petra Selema, knjiga I*. Zagreb.

Tadinac, I.

(2011) „Sfinge iz Dioklecijanove palače u Splitu". *Kulturna baština 37: 371-400.*

Tomorad, M.

(1997) *Šaubti u Dalmaciji i Panoniji*. [Diplomski rad]. Zagreb: Odsjek za povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2001) *Egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. [Znanstveni magistarski rad] Zagreb: Odsjek za povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2003) *Egipat u Hrvatskoj, egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. Zagreb: 55.

(2005) „The Egyptian antiquities in Croatia". *PalArch* 2.1: 18-19.

(2006) *Model računalne obrade i prezentacije staroegipatskih predmeta u muzejskim zbirkama u Hrvatskoj*. [Doktorska disertacija]. Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, Katedra za muzeologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 24, 30-31.

(2015) „The Ancient Egyptian Antiquities in Institutional and Private Collections in Croatia". U: Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 48-49.

(2016) „The phases of penetration and diffusion of Egyptian artefacts and cults in the region of Istria and Illyricum (from the 7th c. B.C. to the 4th c. A.D.)". U: György, H. (ur.), *Aegyptus et Pannonia V.* Budapest: 185-226, Pl. 69-81.

(2016) „Aegyptiaca and various forms of Egyptomania in Croatia". U: Guilhou, N. (ur.) *Liber Amicorum – Speculum Siderum: Nut Astrophoros – Paper presented to Alicia Maravelia*. Oxford: 349-364.

(2017) *Staroegipatska civilizacija sv. II. Uvod u egiptološke studije*. Zagreb: 85.

4.26. *Muzej grada Splita*, Split

Selem, P.

(1963) „Dioklecijanove sfinge". *Telegram* 13. 9. 1963.: 4.

(1970) „Stanje istraživanja sfinga carske palače u Splitu". *Adriatica*: 639–656.

(1997) *Izidin trag*. Split: Književni krug: 97-106.

(2008) *Lica bogova*. *Izabrana djela Petra Selema, knjiga I*. Zagreb.

Tadinac, I.

(2011) „Sfinge iz Dioklecijanove palače u Splitu". *Kulturna baština* 37: 371-400.

Tomorad, M.

(1997) *Šaubti u Dalmaciji i Panoniji*. [Diplomski rad]. Zagreb: Odsjek za povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2001) *Egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. [Znanstveni magistarski rad] Zagreb: Odsjek za povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2005) „The Egyptian antiquities in Croatia", *PalArch* 2.1: 18.

(2006) *Model računalne obrade i prezentacije staroegipatskih predmeta u muzejskim zbirkama u Hrvatskoj*. [Doktorska disertacija]. Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, Katedra za muzeologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 32.

(2015) „The Ancient Egyptian Antiquities in Institutional and Private Collections in Croatia". U: Tomorad, Mladen (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 48-49.

(2016) „The phases of penetration and diffusion of Egyptian artefacts and cults in the region of Istria and Illyricum (from the 7th c. B.C. to the 4th c. A.D.)". U: György, H. (ur.), *Aegyptus et Pannonia V.* Budapest: 185-226, Pl. 69-81.

(2016) „Aegyptiaca and various forms of Egyptomania in Croatia". U: Guilhou, N. (ur.) *Liber Amicorum – Speculum Siderum: Nut Astrophoros – Paper presented to Alicia Maravelia*. Oxford: 349-364.

(2017) *Staroegipatska civilizacija sv. II. Uvod u egiptološke studije*. Zagreb: 85.

4.27. *Muzej hrvatskih arheoloških spomenika,* Split

Selem, P.

(1963) „Dioklecijanove sfinge". *Telegram* 13. 9. 1963.: 4.

(1970) „Stanje istraživanja sfinga carske palače u Splitu". *Adriatica*: 639–656.

(1997) *Izidin trag*. Split: Književni krug: 97-106.

(2008) *Lica bogova*. *Izabrana djela Petra Selema, knjiga I*. Zagreb.

Tadinac, I.

(2011) „Sfinge iz Dioklecijanove palače u Splitu“. *Kulturna baština* 37: 371-400.

Tomorad, M.

(1997) *Šaubti u Dalmaciji i Panoniji*. [Diplomski rad]. Zagreb: Odsjek za povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2001) *Egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. [Znanstveni magistarski rad] Zagreb: Odsjek za povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2005) „The Egyptian antiquities in Croatia”, *PalArch* 2.1: 18.

(2006) *Model računalne obrade i prezentacije staroegipatskih predmeta u muzejskim zbirkama u Hrvatskoj*. [Doktorska disertacija]. Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, Katedra za muzeologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 32.

(2015) „The Ancient Egyptian Antiquities in Institutional and Private Collections in Croatia“. U: Tomorad, Mladen (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 48-49.

(2016) „The phases of penetration and diffusion of Egyptian artefacts and cults in the region of Istria and Illyricum (from the 7th c. B.C. to the 4th c. A.D.)“. U: György, H. (ur.), *Aegyptus et Pannonia V.* Budapest: 185-226, Pl. 69-81.

(2016) „Aegyptiaca and various forms of Egyptomania in Croatia“. U: Guilhou, N. (ur.) *Liber Amicorum – Speculum Siderum: Nut Astrophoros – Paper presented to Alicia Maravelia*. Oxford: 349-364.

(2017) *Staroegipatska civilizacija sv. II. Uvod u egiptološke studije*. Zagreb: 85.

4.28. *Arheološka zbirka dr. Grga Novak s Lapidarijem,* Hvar

Dubaković Nadalini, N., Zaninović, M., Petrić, M.

(1984) *Arheološka zbirka i Lapidarij dr. Grga Novak*. Hvar.

Tomorad, M.

(2001) *Egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. [Znanstveni magistarski rad] Zagreb: Odsjek za povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2003) *Egipat u Hrvatskoj, egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. Zagreb: 74.

(2005) „The Egyptian antiquities in Croatia”. *PalArch* 2.1: 23.

(2006) *Model računalne obrade i prezentacije staroegipatskih predmeta u muzejskim zbirkama u Hrvatskoj*. [Doktorska disertacija]. Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, Katedra za muzeologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 33.

(2011) "Shabtis in the museum and private collections in Croatia". *Egyptological*, vol. 1 (June).

2012 Ancient Egyptian Funerary Statuettes in Croatian Collections. *Opuscula Archaeologica* 36: 275-282.

(2015) „The Ancient Egyptian Antiquities in Institutional and Private Collections in Croatia". U: Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 53.

(2017) „The Ancient Egyptian Collections in Croatia and the Project Croato-Aegyptica Electronica". U: Derricks, C. (ur.) *Collections at Risk – New Challenges in a New Environment*. Atlanta: 237-268.

(2017) *Staroegipatska civilizacija sv. II. Uvod u egiptološke studije*. Zagreb: 87.

4.29. *Arheološki muzej Narona,* Vid kod Metkovića

Cambi, N.

(1971) „Nove potvrde egipatskih kultova u antičkoj provinciji Dalmaciji". *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* LXV–LXVII: 98–99.

Selem, P.

(1972) „Egipatski bogovi u rimskom Iliriku". *Godišnjak, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine – Centar za balkanološka istraživanja* IX, 7.

(1997) *Izidin trag*. Split: 112-113.

(2008) *Lica bogova*. *Izabrana djela Petra Selema, knjiga I*. Zagreb.

Tomorad, M.

(2001) *Egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. [Znanstveni magistarski rad] Zagreb: Odsjek za povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2003) *Egipat u Hrvatskoj, egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. Zagreb: 76.

(2005) „The Egyptian antiquities in Croatia", *PalArch* 2.1: 23.

(2006) *Model računalne obrade i prezentacije staroegipatskih predmeta u muzejskim zbirkama u Hrvatskoj*. [Doktorska disertacija]. Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, Katedra za muzeologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 33.

(2015) „The Ancient Egyptian Antiquities in Institutional and Private Collections in Croatia“. U: Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 53.

(2017) „The Ancient Egyptian Collections in Croatia and the Project Croato-Aegyptica Electronica“. U: Derricks, C. (ur.) *Collections at Risk – New Challenges in a New Environment*. Atlanta: 237-268.

(2017) *Staroegipatska civilizacija sv. II. Uvod u egiptološke studije*. Zagreb: 87.

4.30. *Zavičajni muzej,* Imotski

Lozo, M.

(1986) „Izida–Fortuna iz Prološca“. *Proložac, list župe sv. Mihovila u Prološcu* 5, fasc. 2 (12).

Selem, P.

(1997) *Izidin trag*. Split: 93.

(2008) *Lica bogova*. *Izabrana djela Petra Selema, knjiga I*. Zagreb.

Tomorad, M.

(2001) *Egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. [Znanstveni magistarski rad] Zagreb: Odsjek za povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2003) *Egipat u Hrvatskoj, egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. Zagreb: 76.

(2005) „The Egyptian antiquities in Croatia”. *PalArch* 2.1: 23.

(2006) *Model računalne obrade i prezentacije staroegipatskih predmeta u muzejskim zbirkama u Hrvatskoj*. [Doktorska disertacija]. Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, Katedra za muzeologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 33.

(2015) „The Ancient Egyptian Antiquities in Institutional and Private Collections in Croatia“. U: Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 53.

(2016) „The phases of penetration and diffusion of Egyptian artefacts and cults in the region of Istria and Illyricum (from the 7th c. B.C. to the 4th c. A.D.)“. U: Györy, H. (ur.), *Aegyptus et Pannonia V.* Budapest: 185-226, Pl. 69-81.

(2017) „The Ancient Egyptian Collections in Croatia and the Project Croato-Aegyptica Electronica“. U: Derricks, C. (ur.) *Collections at Risk – New Challenges in a New Environment*. Atlanta: 237-268.

(2017) *Staroegipatska civilizacija sv. II. Uvod u egiptološke studije*. Zagreb: 87.

(2018) „Various manifestations of Isis cult in the region of Istria, Illyricum and Pannonia and its diffusion to the Central European Region (2nd c. B.C.-4th c. A.D.)“. *Shodoznanvstvo 81*: 58-99.

Tonković, S.

(1991) „Bronča na statua Izide–Fortune iz Prološca, Imotski“. *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva* XXIII fasc. 3: 53–54.

4.31. *Privatna zbirka Bošnjak (Kovačević–Bošnjak)*

Bobovec, A.

(1991) *Egipatska kolekcija Kovačević–Bošnjak*. Kutina.

Tomorad, M.

(2003) *Egipat u Hrvatskoj, egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. Zagreb: 78.

(2005) „The Egyptian antiquities in Croatia”. *PalArch* 2.1: 23.

(2006) *Model računalne obrade i prezentacije staroegipatskih predmeta u muzejskim zbirkama u Hrvatskoj*. [Doktorska disertacija]. Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, Katedra za muzeologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 36.

(2011) “Shabtis in the museum and private collections in Croatia”. *Egyptological*, vol. 1 (June).

(2015) „The Ancient Egyptian Antiquities in Institutional and Private Collections in Croatia“. U: Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 53-54.

(2017) „The Ancient Egyptian Collections in Croatia and the Project Croato-Aegyptica Electronica“. U: Derricks, C. (ur.) *Collections at Risk – New Challenges in a New Environment*. Atlanta: 237-268.

(2017) *Staroegipatska civilizacija sv. II. Uvod u egiptološke studije*. Zagreb: 89.

4.32. *Privatna zbirka Domančić*, Split

Selem, P.

(1972) „Egipatski bogovi u rimskom Iliriku“. *Godišnjak, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine–Centar za balkanološka istraživanja* IX, 7: 22.

(1979) „Nekoliko zapažanja o difuziji egipatskih kultova po rimskoj Dalmaciji“. *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* LXXII–LXXIII: 83–84, Tab. 1.

(1993) „La découverte d'une statuete de Nefertoum à Hvar et le problème de la diffusion des cults égyptiens dans les îles de la Dalmatie moyenne". *Hommages à Jean Leclant. – Bulletin d'Égyptologie* 106, 3: 456.

(1997) *Izidin trag*. Split: 109, t. L.b.

(2008) *Lica bogova*. *Izabrana djela Petra Selema, knjiga I*. Zagreb.

Tomorad, M.

(1997) *Šaubti u Dalmaciji i Panoniji*. [Diplomski rad]. Zagreb: Odsjek za povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2000) „Šauabtiji u Dalmaciji i Panoniji". *Historijski zbornik* 53: 1–14.

(2001) *Egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. [Znanstveni magistarski rad] Zagreb: Odsjek za povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2003) *Egipat u Hrvatskoj, egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. Zagreb: 75.

(2004) "Shabtis from Roman Provinces Dalmatia and Pannonia". *Journal of Egyptological Studies* 1: 90, 97-98, 108-109.

(2005) „The Egyptian antiquities in Croatia". *PalArch* 2.1: 23.

(2006) *Model računalne obrade i prezentacije staroegipatskih predmeta u muzejskim zbirkama u Hrvatskoj*. [Doktorska disertacija]. Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, Katedra za muzeologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 35.

(2006) „Shabtis from Roman Provinces Dalmatia and Pannonia and their Role in Egyptian Cults during Roman Empire". U: György, H. (ur.), *Aegyptus et Pannonia III – Acta Symposii anno 2004*. Budapest: 286, Table 77.3.

(2011) "Shabtis in the museum and private collections in Croatia". *Egyptological*, vol. 1 (June).

(2012) "Ancient Egyptian Funerary Statuettes in Croatian Collections". *Opuscula Archaeologica* 36: 275-282.

(2015) „The Ancient Egyptian Antiquities in Institutional and Private Collections in Croatia". U: Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 53.

(2015) „Shabtis in private and museum collections in Croatia: Typological study". U: Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska, J. (ur.), *CECE7 – VIIth European Conference of Egyptologists. Egypt 2015: Perpectives of Research.* Zagreb: 37.

(2015) „The Ancient Egyptian shabtis discovered in region of Roman Illyricum (Dalmatia,

Pannonia) and Istria: provenance, collections and typological study". U: *International congress of Egyptologists XI. Florence, Italy 23-30 August 2015*. Firenza 2015: 146-147.

(2016) „The phases of penetration and diffusion of Egyptian artefacts and cults in the region of Istria and Illyricum (from the 7th c. B.C. to the 4th c. A.D.)". U: György, H. (ur.), *Aegyptus et Pannonia V.* Budapest: 185-226, Pl. 69-81.

(2017) „The Ancient Egyptian Collections in Croatia and the Project Croato-Aegyptica Electronica". U: Derricks, C. (ur.) *Collections at Risk – New Challenges in a New Environment*. Atlanta: 237-268.

(2017) *Staroegipatska civilizacija sv. II. Uvod u egiptološke studije*. Zagreb: 89.

(2017) „Shabtis from the Museum and Private Collections in Croatia: Dating and Typological Study". U: Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska, J. (ur.). *Egypt 2015: Perspectives of Research. Proceedings of the Seventh European Conference of Egyptologists (2nd-7th June, 2015, Zagreb – Croatia)*. Oxford: 219-239.

(2017) "Shabtis from the Late and Graeco-Roman Periods: Proposal for the Classification (Typology) of Shabtis Discovered Outside Egypt", u: Kóthay, K. A. (ur.). *Burial and Morturary Practices in Late Period and Graeco-Roman Egypt*, Budapest: Museum of Fine Arts, 2017: 323-336, Pl. 74-77.

(2017) "The Ancient Egyptian shabtis discovered in the regions of Roman Illyricum (Dalmatia, Pannonia) and Istria: provenance, collections, typological study and dating". U: Rosati, G. & Guidotti, M. C. (ur.) *Proceedings of the XI International Congress of Egyptologists (Florence, Italy 23-30 August 2015)*. Oxford: 650-655.

(2018) „Various manifestations of Isis cult in the region of Istria, Illyricum and Pannonia and its diffusion to the Central European Region (2nd c. B.C.-4th c. A.D.)". *Shodoznanvstvo* 81: 58-99.

4.33. *Privatna zbirka Marović (ex–Carrara–Bratanić)*, Split

Selem, P.

(1971) „Egipatski šauabtiji iz zbirke Carrara–Bratanić". *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* LXV–LXVII (1963–1965): 113–117, Tab. XXVII–XXXI.

(1972) „Egipatski bogovi u rimskom Iliriku". *Godišnjak, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine–Centar za balkanološka istraživanja* IX, 7: 19.

(1997) *Izidin trag*. Split: 89-90.

(2008) *Lica bogova*. *Izabrana djela Petra Selema, knjiga I*. Zagreb.

(2012) „Aegyptiaca Salonitana“. U: Selem, P. & Vilogorac Brčić, I. (ur.) *ROMIS – Religionum Orientalium monumenta et inscriptiones Salonitani*. Zagreb: 52-55.

Tomorad, M.

(1997) *Šaubti u Dalmaciji i Panoniji*. [diplomski rad]. Zagreb: Odsjek za povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2000) „Šauabtiji u Dalmaciji i Panoniji“. *Historijski zbornik* 53: 1–14.

(2001) *Egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. [znanstveni magistarski rad] Zagreb: Odsjek za povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2003) *Egipat u Hrvatskoj, egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. Zagreb: 78.

(2004) "Shabtis from Roman Provinces Dalmatia and Pannonia", *Journal of Egyptological Studies* 1: 91, 97, 105-107.

(2005) „The Egyptian antiquities in Croatia", *PalArch* 2.1: 23.

(2006) *Model računalne obrade i prezentacije staroegipatskih predmeta u muzejskim zbirkama u Hrvatskoj*. [doktorska disertacija]. Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, Katedra za muzeologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 36.

(2006) „Shabtis from Roman Provinces Dalmatia and Pannonia and their Role in Egyptian Cults during Roman Empire“. U: Györy, H. (ur.), *Aegyptus et Pannonia III – Acta Symposii anno 2004*. Budapest: 280, 289–292, Table 79-80.

(2011) "Shabtis in the museum and private collections in Croatia", *Egyptological*, vol. 1 (June).

(2012) "Ancient Egyptian Funerary Statuettes in Croatian Collections“. *Opuscula Archaeologica* 36: 275-282.

(2015) „The Ancient Egyptian Antiquities in Institutional and Private Collections in Croatia“. U: Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 53.

(2015) „Shabtis in private and museum collections in Croatia: Typological study“. U: Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska, J. (ur.), *CECE7 – VIIth European Conference of Egyptologists. Egypt 2015: Perpectives of Research.* Zagreb: 37.

(2015) „The Ancient Egyptian shabtis discovered in region of Roman Illyricum (Dalmatia, Pannonia) and Istria: provenance, collections and typological study“. U: *International congress of Egyptologists XI. Florence, Italy 23-30 August 2015*. Firenza 2015: 146-147.

(2016) „The phases of penetration and diffusion of Egyptian artefacts and cults in the region of Istria and Illyricum (from the 7th c. B.C. to the 4th c. A.D.)“. U: Györy, H. (ur.), *Aegyptus et*

Pannonia V. Budapest: 185-226, Pl. 69-81.

(2017) „The Ancient Egyptian Collections in Croatia and the Project Croato-Aegyptica Electronica". U: Derricks, C. (ur.) *Collections at Risk – New Challenges in a New Environment*. Atlanta: 237-268.

(2017) *Staroegipatska civilizacija sv. II. Uvod u egiptološke studije*. Zagreb: 89.

(2017) „Shabtis from the Museum and Private Collections in Croatia: Dating and Typological Study". U: Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska, J. (ur.). *Egypt 2015: Perspectives of Research. Proceedings of the Seventh European Conference of Egyptologists (2nd-7th June, 2015, Zagreb – Croatia)*. Oxford: 219-239.

(2017) "Shabtis from the Late and Graeco-Roman Periods: Proposal for the Classification (Typology) of Shabtis Discovered Outside Egypt", u: Kóthay, K. A. (ur.). *Burial and Morturary Practices in Late Period and Graeco-Roman Egypt*, Budapest: Museum of Fine Arts, 2017: 323-336, Pl. 74-77.

(2017) "The Ancient Egyptian shabtis discovered in the regions of Roman Illyricum (Dalmatia, Pannonia) and Istria: provenance, collections, typological study and dating". U: Rosati, G. & Guidotti, M. C. (ur.) *Proceedings of the XI International Congress of Egyptologists (Florence, Italy 23-30 August 2015)*. Oxford: 650-655.

(2018) „Various manifestations of Isis cult in the region of Istria, Illyricum and Pannonia and its diffusion to the Central European Region (2nd c. B.C.-4th c. A.D.)". *Shodoznanvstvo* 81: 58-99.

4.34. *Privatna zbirka Lik*, Filipani

Buršić–Matijašić, K. & Matijašić, R.

(1998) „Arheološka topografija Prodola i Filipane – Topografia archaelogica di e Filipan/ Filippano". *Histria archaelogica* 27/1996: 10–11.

Tomorad, M.

(2000) „Šauabtiji u Dalmaciji i Panonij". *Historijski zbornik* 53: 1–14.

(2003) *Egipat u Hrvatskoj, egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. Zagreb: 139.

(2004) „Shabtis from Roman Provinces Dalmatia and Pannonia". *Journal of Egyptological Studies* 1: 90, 109.

(2006) „Shabtis from Roman Provinces Dalmatia and Pannonia and their Role in Egyptian Cults during Roman Empire". U: Györy, H. (ur.), *Aegyptus et Pannonia III – Acta Symposii anno 2004*. Budapest: 301.

(2011) "Shabtis from the Archaeological Museum in Zagreb (Croatia), A Typological Study", *Advances in Egyptology* 2: 109-134.

(2012) „Ancient Egyptian Funerary Statuettes in Croatian Collections", *Opuscula Archaeologica* 36: 275-282.

(2015) „The Ancient Egyptian Antiquities in Institutional and Private Collections in Croatia". U: Tomorad, M. (ur.), *A History of Research into Ancient Egyptian Culture conducted in Southeast Europe*. Oxford: 53.

(2015) „Shabtis in private and museum collections in Croatia: Typological study". U: Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska, J. (ur.), *CECE7 – VIIth European Conference of Egyptologists. Egypt 2015: Perpectives of Research.* Zagreb: 37.

(2015) „The Ancient Egyptian shabtis discovered in region of Roman Illyricum (Dalmatia, Pannonia) and Istria: provenance, collections and typological study". U: *International congress of Egyptologists XI. Florence, Italy 23-30 August 2015*. Firenza 2015: 146-147.

(2016) „The phases of penetration and diffusion of Egyptian artefacts and cults in the region of Istria and Illyricum (from the 7th c. B.C. to the 4th c. A.D.)". U: György, H. (ur.), *Aegyptus et Pannonia V.* Budapest: 185-226, Pl. 69-81.

(2017) „The Ancient Egyptian Collections in Croatia and the Project Croato-Aegyptica Electronica". U: Derricks, C. (ur.) *Collections at Risk – New Challenges in a New Environment*. Atlanta: 237-268.

(2017) „Shabtis from the Museum and Private Collections in Croatia: Dating and Typological Study". U: Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska, J. (ur.). *Egypt 2015: Perspectives of Research. Proceedings of the Seventh European Conference of Egyptologists (2nd-7th June, 2015, Zagreb – Croatia)*. Oxford: 219-239.

(2017) "Shabtis from the Late and Graeco-Roman Periods: Proposal for the Classification (Typology) of Shabtis Discovered Outside Egypt", u: Kóthay, K. A. (ur.). *Burial and Morturary Practices in Late Period and Graeco-Roman Egypt*, Budapest: Museum of Fine Arts, 2017: 323-336, Pl. 74-77.

(2017) "The Ancient Egyptian shabtis discovered in the regions of Roman Illyricum (Dalmatia, Pannonia) and Istria: provenance, collections, typological study and dating". U: Rosati, G. & Guidotti, M. C. (ur.) *Proceedings of the XI International Congress of Egyptologists (Florence, Italy 23-30 August 2015)*. Oxford: 650-655.

(2018) „Various manifestations of Isis cult in the region of Istria, Illyricum and Pannonia and its diffusion to the Central European Region (2nd c. B.C.-4th c. A.D.)". *Shodoznanvstvo* 81: 58-99.

5. Radovi o staroegipatskoj povijesti i kulturi

5.1. Članci i knjige

Andreis, J.

(1989) *Povijest glazbe*. Zagreb.

Antić, B.

(1971) *Muzička enciklopedija Leksikografskog zavoda* I., s. v. „Egipatska muzika". Zagreb.

Čavka, M., Kelava, T., Čavka, V., Bušić, Ž., Olujić, B. & Brkljačić, B.

(2010) „Homocystinuria, a possible solution of the Akhenaten's mystery". *Collegium antropologicum* 34, Supplement 1: 255–258.

Čavka, M., Kelava, T. & Olujić, B.

(2015) „Homocystinuria, a possible explanation of the Akhenaten's mystery". U: Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska, J. (ur.), *CECE7 – VIIth European Conference of Egyptologists. Egypt 2015: Perpectives of Research.* Zagreb: 30.

Diklić, M.

(2012) „Čuvanje i zaštita staroegipatskih predmeta u hrvatskim muzejima". U: Tomorad, M. (ur.), *Istraživanje povijesti i kulture starog Istoka i Egipta na prostoru jugoistočne Europe*, *Zagreb, 18.-22. lipanj 2012*. Zagreb: 43.

Đurašin, L.

(2018) „Teja". U: Tomorad, M. i suradnici. *Slavne žene stare povijesti: životi žena u društvima starog svijeta*. Zagreb: 89-94.

Glazer, E. K.

(2006) „Narodi s mora–uzrok ili posljedica burnih promjena 13./12. st. pr. Kr.". *Bogoslovska smotra* 76.1: 13–27.

(2015) „Egypt and the Southern Levant nomadic populations: the dynamics of relations during Late Bronze/Early Iron Age". U: Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska, J. (ur.), *CECE7 – VIIth European Conference of Egyptologists. Egypt 2015: Perpectives of Research.* Zagreb: 49.

Gospodinović, B.

(1993) *Egipat–Mitovi Heliopolisa*. Zagreb.

Gračanin, H.

(2015) „Hatšepsut – žena koja je vladala kao faraon“. U: Gračanin, H., *Slavne povijesne ličnosti od starog do novog vijeka*. Zagreb: 116-125.

(2015) „Kleopatra VII. – posljednja kraljica Egipata“. U: Gračanin, H., *Slavne povijesne ličnosti od starog do novog vijeka*. Zagreb: 148-155.

Gračanin, H., Malus Tomorad, I. & Tomorad, M.

(2004) *Čitanka za staru povijest*. Samobor.

Gradiček, G.

(2012) „Pregled kolegija o starom Istoku i Egiptu na preddiplomskim i diplomskim studijskim programima u akademskoj godini 2011./2012. u Hrvatskoj“. U: Tomorad, M. (ur.), *Istraživanje povijesti i kulture starog Istoka i Egipta na prostoru jugoistočne Europe*, *Zagreb, 18.-22. lipanj 2012*. Zagreb: 24.

Gvozdanović, S.

(1962) *Povijest arhitekture* I. Zagreb: 8–19.

Hudec, M.

(1998) „Slike iz povijesti drevnih gradnji: 1. Egipat“. *Građevni godišnjak '*98: 147–196.

Kovačić, A.

(2016) „Mit o Izidi i Ozirisu – Antički izvori“. *Lucius* 21: 23-32.

(2018) „Izida“. U: Tomorad, M. i suradnici. *Slavne žene stare povijesti: životi žena u društvima starog svijeta*. Zagreb: 63-72.

Lisičar, P.

(1956) *Egipat u starom vijeku*. Skopje.

(1966) *Pregled historije istočnih naroda*. Zagreb: 1–41

(1972) *Stari Istok–Pregled historije istočnih naroda staroga vijeka*. Zagreb: 1–71.

(1975) *Stari Istok*. Zagreb: 1–59.

Malek, A.

(2016) „Razvoj piramidalnih građevina od mastaba do grobnica Starog kraljevstva“. *Lucius* 21: 33-68.

(2018) „Hator“. U: Tomorad, M. i suradnici. *Slavne žene stare povijesti: životi žena u društvima starog svijeta*. Zagreb: 73-78.

Manojlović, G.

(1923) *Povijest Staroga Orijenta* I–III. Zagreb.

(1927) *Sile prekretnice i pravilnosti u univerzalnoj historiji*. Zagreb.

Markasović, V.

(2018) „Moda starih Egipćana i Egipćanki". *Rostra* 9: 39-56.

Marković, Ž.

(1945) *Hrvatska enciklopedija* V., s.v. „Egipatska matematika". Zagreb: 605–606.

Milić, B.

(1990) *Razvoj grada kroz stoljeća: prapovijest: Antika*, knjiga I. Zagreb.

Novak, G.

(1941) *Hrvatska enciklopedija* I., s.v. „Amarna". Zagreb.

(1941) *Hrvatska enciklopedija* I., s.v. „Amenemhat". Zagreb.

(1941) *Hrvatska enciklopedija* I., s.v. „Amenofis". Zagreb.

(1943) *Hrvatska enciklopedija* III., s.v. „Cezar". Zagreb.

(1945) *Hrvatska enciklopedija* V., s.v. „Egipat". Zagreb.

(1945) *Hrvatska enciklopedija* V., s.v. „Egiptologija". Zagreb.

(1945) *U zemlji faraona.* Zagreb.

(1946) „Vjerovanje u stradanje, smrt i uskrsnuće Ozirisa". *Narodni list* 277 (20.–21. 4. 1946.): 6.

(1955) *Stari vijek–rukopis predavanja*. Nacionalna sveučilišna biblioteka: II. 26.748.

(1967) *Egipat: prethistorija, faraoni, osvajači, kultura*. Zagreb.

Pernjak, D.

(2012) „Povijest starog Istoka u osnovnoškolskim i srednjoškolskim udžbenicima u Hrvatskoj". U: Tomorad, M. (ur.), *Istraživanje povijesti i kulture starog Istoka i Egipta na prostoru jugoistočne Europe, Zagreb, 18.-22. lipanj 2012*. Zagreb: 22.

Pernjak, M. & Tomorad, M.

(2018) „Hatšepsut". U: Tomorad, M. i suradnici. *Slavne žene stare povijesti: životi žena u društvima starog svijeta*. Zagreb: 79-88.

Petrović, S.

(1982) „Egipatska književnost". U: *Povijest svjetske književnosti* I. Zagreb: 9-34.

Rafaelić, D.

(2015) „Nazi film propaganda and Ancient Egypt". U: Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska, J. (ur.), *CECE7 – VIIth European Conference of Egyptologists. Egypt 2015: Perpectives of Research.* Zagreb: 42.

Selem, P.

(1973) „Ipu–Ur Žalopojka". *Književna smotra* 15: 47–53.

(1973) „Komentar Ipu–urovoj Žalopojci". *Književna smotra* 15: 59–66.

(1976) „Osvetnik svoga oca". *Književna smotra* 26–27: 9–14.

(2006) *Helena u Egiptu*. Zagreb.

(2008) *Lica bogova*. *Izabrana djela Petra Selema, knjiga I*. Zagreb.

Skok, P.

(1945) *Hrvatska enciklopedija* V., s.v. „Stari egipatski jezik". Zagreb: 605.

Sović, A.

(1924) „Tell–el–Amarnski izvještaji i sv. Pismo. Habiri i Israelci (Hebreji)". *Bogoslovska smotra (Ephenerides theologicae)* XII: 82–104.

Šćukanec Rezničeк, P.

(2012) „Zastupljenost prijelaza iz prapovijesti u povijest starog Egipta u djelima hrvatskih egiptologa i znanstvenika (4.-3. tisućljeće pr. Kr.)". U: Tomorad, M. (ur.), *Istraživanje povijesti i kulture starog Istoka i Egipta na prostoru jugoistočne Europe*, *Zagreb, 18.-22. lipanj 2012.* Zagreb: 33.

(2015) „Case study of subsidiary burials in Ancient Egyptian cemeteries of the Early Dynastic Period". U: Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska, J. (ur.), *CECE7 – VIIth European Conference of Egyptologists. Egypt 2015: Perpectives of Research.* Zagreb: 26.

Šekrst, K.

(2012) „Lingvističko proučavanje starog Istoka i Egipta na prostoru jugoistočne Europe". U: Tomorad, M. (ur.), *Istraživanje povijesti i kulture starog Istoka i Egipta na prostoru jugoistočne Europe*, *Zagreb, 18.-22. lipanj 2012*. Zagreb: 36.

Šekrst, K. & Uranić, I.

(2014) *Staroegipatski jezik: gramatika, pismo i lingvistički uvod*. Zagreb.

Šeper, M.

(1962) *Enciklopedija likovnih umjetnosti Leksikografskog zavoda* II., s. v. „Egipat". Zagreb: 175–182.

Širola, B.

(1945) *Hrvatska enciklopedija* V., s.v. „Egipatska glasba". Zagreb: 606.

Štruklec, D.

(2012) „Historiografska građa starog Istoka na području Hrvatske". U: Tomorad, M. (ur.), *Istraživanje povijesti i kulture starog Istoka i Egipta na prostoru jugoistočne Europe*, Zagreb, *18.-22. lipanj 2012*. Zagreb: 37.

Tomorad, M.

(1999) „Hrvatska historiografija o starom Istoku". U: *Knjiga sažetaka I. kongres hrvatskih povjesničara–Hrvatski nacionalni i državni identitet i kontinuitet*, *Zagreb 9.–11. prosinac 1999*. Zagreb: 175–176.

(2003) *Egipat u Hrvatskoj, egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. Zagreb.

(2003) „Egyptian Cults of Isis and Serapis in Roman Fleets". U: *First International Conference for Young Egyptologists - L'acqua dell'antico Egitto: vita, rigenerazione, incantesimo, medicamento*, *Italy - Chianciano Terme (Siena), October 15-18 2003*. Chianciano Terme 2003: 59-60.

(2004) „Aleksandrija–kulturno i znanstveno središte svijeta". *Meridijani* 81 (siječanj): 64–67.

(2004) „Aleksandrijski Muzej i Knjižnica". *Meridijani* 88 (listopad): 7.

(2004) „Egipatski segment na području Hrvatske: primjer kozmopolitskog duha hrvatskog povijesnog prostora u antici". U: *Knjiga sažetaka II. kongres hrvatskih povjesničara–Hrvatska i Europa: Integracije u povijesti*, *Pula 29. rujna–3. listopada 2004*. Zagreb: 18.

(2005) „Bibliotheca Alexandrina – Simbol moderne Aleksandrije". *Meridijani* 92 (veljača): 70–77.

(2006) „Evolution of ancient Egyptian funeral architecture from the Badari culture to the end of Old Kingdom". *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* 38: 13–28.

(2008) „Historiografski problemi kronologije staroegipatske povijesti u hrvatskim povijesnim znanostima i nastavi povijesti". *Povijest u nastavi* 11 (proljeće): 31–66

(2009) „Staroegipatsko nazivlje: problematika, specifičnosti i uporaba u hrvatskim povijesnim znanostima i nastavi povijesti". *Povijest u nastavi* 14 (jesen): 111–133.

(2009) „Ancient Egyptian funerary practices from the first millenium BC to the Arab conquest of

Egypt (c. 1069 BC–642 AD)". *The Heritage of Egypt* vol. 2 no. 2 issue 5 (May): 12–28.

(2009) „Lov i ribolov u starom Egiptu". *Ekonomska i ekohistorija–Časopis za gospodarsku i povijest okoliša* vol. 5: 78–100.

(2009) „Dizajn za život"–staroegipatski hramovi: povijest, razvoj, funkcija". *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* 41: 11–32.

(2012) *Istraživanje povijesti i kulture starog Istoka i Egipta na prostoru jugoistočne Europe*. Zagreb.

(2012) "Shabtis" – Ancient Egyptian funerary figurines: Classification (typology), findings and role in Ancient Egyptian cults and beliefs during Late and Graeco-Roman periods". U: *Fourth International Congress for Young Egyptologists: Cult and Belief in Ancient Egypt, 22-25 September 2012, Sofia, Bulgaria – Abstracts*. Sofia: 17-18.

(2012) „Vjerska sloboda u kasnoantičkom Egiptu: vjerski nemiri i netolerancija kršćana prema poganskim vjerovanjima od kraja 4. stoljeća do zatvaranja posljednjeg staroegipatskog hrama 552. godine". U: *4. kongres hrvatskih povjesničara 2012. – Sloboda*. Zagreb: 167.

(2012) „Staroegipatska umjetnost". *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu* 44: 119-132.

(2012) „Atonizam". *Historijski zbornik* vol. 64: 1-16.

(2013) „Web stranice i baze za istraživanje i nastavu kultura i civilizacija starog vijeka". *Povijest u nastavi* 22: 117-136.

(2013) „Travels to Egypt and Orient by Croatian scholar Grga Novak during 1930's". U: *The Tenth Biennial ASTENE Conference, Birmingham, July 12-15 2013. Abstracts of Papers*. Birmingham: 15.

(2013) „Shabtis from the Hellenistic and Roman periods: the problem of the previous typologies and a proposal for a new classification". U: *Romanising Oriental Gods?: Religious transformations in the Balkan provinces in the Roman period. New finds and novel perspectives – Romanisation des dieux orientaux?: Transformations religieuses dans les provinces balkaniques à l'époque romaine. Nouvelles découvertes et perspectives, Skopje, 18-21 September 2013 – Book of Abstracts*. Leiden-Toulouse-Skopje 2013: 38-40.

(2013) „Foundation of the Ancient Egyptian collections in Croatia: Travellers, private collectiors and genesis of the collections." U: *The Perception of the Orient in Central Europe (1800-1918). October, 21-24, 2013, Slovak National Museum, Betliar, Slovakia*. Betliar: 25.

(2014) „Shabtis from Graeco-Roman periods – Proposal for the classification (typology) of the shabtis discovered outside Egypt". U: *Burial and Mortuary Practices in Late Period and Graeco-Roman Egypt*, I*nternational Conference, July 17th-19th, Museum of Fine Arts,*

Budapest, Hungary. Budapest: 18.

(2014) „Shabtis from the Graeco-Roman periods in the museum collections in Europe". „Archaeological Sources and Recources in the Context of Museums - *CIPEG International Committee for Egyptology 31st CIPEG Annual Meeting in Copenhagen*, *Ny Carlsberg Glyptotek-The Royal Danish Academy of Sciences and Letters, Copenhagen, August 26-29, 2014*. Copenhagen: 15.

(2014) „Shabtis: Ancient Egyptian funerary figurines". U: *Cult and Belief in Ancient Egypt – Proceedings of the Fourth International Congress for Young Egyptologists*, *25-27 September 2012, Sofia*. Sofia: 139-150.

(2014) „Egipat od rimskog i bizantskog razdoblja do arapskih osvajanja (30. godina pr. Kr.-645. godina) – Egypt during the Roman and Byzantine period until the Arab conquest (30 BC-AD 645)". *Prilozi Instituta za arheologiju* 31: 239-250.

(2014) *Research of the history and culture of Ancient Near East in Croatia.* Saarbrücken.

(2015) „The Ancient Egyptian shabtis discovered in region of Roman Illyricum (Dalmatia, Pannonia) and Istria: provenance, collections and typological study". U: *International congress of Egyptologists XI. Florence, Italy 23-30 August 2015*. Firenza 2015: 146-147.

(2015) „Amun (Amon), Amun-Ra (Amon-Ra)". U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 107-108.

(2015) „Anubis". U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 111-112, sl. 13.

(2015) „Apis". U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 112.

(2015) „Aton, Aten". U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 114-116, sl. 14.

(2015) „Atum". U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 116.

(2015) „Bastet". U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 117-118.

(2015) „Bes". U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 118.

(2015) „Geb". U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 125.

(2015) „Hapi“. U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 128.

(2015) „Harpokrat“. U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 128.

(2015) „Hator“. U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 128-129, sl. 15.

(2015) „Horus“. U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 129-130, sl. 16.

(2015) „Horusovi sinovi“. U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 130.

(2015) „Izida“. U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 138-140.

(2015) „Khepri“. U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 143.

(2015) „Khnum“. U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 143.

(2015) „Khonsu“. U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 143.

(2015) „Ma'at“. U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 146.

(2015) „Min“. U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 150.

(2015) „Mnevis bikovi“. U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 150.

(2015) „Mont (Montu)“. U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 150.

(2015) „Mut“. U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 150.

(2015) „Nefertum“. U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 152.

(2015) „Neftida (Neftis)“. U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 152.

(2015) „Neit (Neith)“. U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 152-153.

(2015) „Nekhbet“. U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 153.

(2015) „Nun“. U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 156.

(2015) „Nut“. U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 156.

(2015) „Oziris“. U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 156-157.

(2015) „Ptah“. U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 157-158.

(2015) „Ra (Re)“. U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 158.

(2015) „Sekhmet“. U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 162-163.

(2015) „Serapis“. U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 164.

(2015) „Set (Seth)“. U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 164-165.

(2015) „Sobek“. U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 166.

(2015) „Sokar“. U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 166.

(2015) „Sotis (Sothis)“. U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 166.

(2015) „Šu“. U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 167.

(2015) „Tefnut“. U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 167.

(2015) „Tot (Thot) ili Đehuti“. U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 168.

(2015) „Uađit (Wađet)“. U: A. Bošković, M. Vukomanović & Z. Jovanović (ur.), *Rečnik božanstava i mitskih ličnosti sveta*. Beograd: 169.

(2015) „The two unpublished shabtis from Krk (Croatia)“. *The Journal of Egyptological Studies* IV: 141-146.

(2015) „The end of Ancient Egyptian religion: The prohibition of paganism in Egypt from the middle of the 4th to the middle of the 6th century A.D.“. *The Journal of Egyptological Studies* IV: 147-164.

(2015) *A History of Research into Ancient Egyptian Culture Conducted in Southeast Europe*. Oxford.

(2016) *Staroegipatska civilizacija, sv. I: Povijest i kultura starog Egipta*. Zagreb.

(2016) „Aegyptiaca and various forms of Egyptomania in Croatia“. U: Guilhou, N. (ur.) *Liber Amicorum – Speculum Siderum: Nut Astrophoros – Paper presented to Alicia Maravelia*. Oxford: 349-364.

(2016) „Foundation of the Ancient Egyptian Collections in Croatia: Travellers, Private Collectors and the Genesis of the Collections (1800-1920)“. U: Hudakova, L. & Hudec, J. (ur.) *Egypt and Austria IX Perception of the Orient in Central Europe (1800-1918)*. Krakow: 325-340, 405.

(2016) „Visualizing Egypt in the Collection of the Archaeological Museum in Dubrovnik and the Newspaper/travel Reports Published by Grga Novak between 1933 and 1945“. U: Júnová Macková, A., Storchová, L. & Jún, L. (ur.), *Egypt and Austria X: Visualizing the Orient: Central Europe and the Near East in the 19th and 20th Centuries*. Prague: 229-244.

(2017) „Jakov Šašel (Jacob Schaschel) and his travels to Egypt, Nubia and Africa 1853-52“. U: Cooke, N. & Daubney, V. (ur.) *Lost and Now Found: Explorers, Diplomats and Artist in Egypt and the Near East*. Oxford: 49-70.

(2017) „The Ancient Egyptian Collections in Croatia and the Project Croato-Aegyptica Electronica“. U: Derricks, C. (ur.) *Collections at Risk – New Challenges in a New Environment*. Atlanta: 237-268.

(2017) *Staroegipatska civilizacija sv. II. Uvod u egiptološke studije*. Zagreb.

(2017) „Shabtis from the Museum and Private Collections in Croatia: Dating and Typological Study“. U: Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska, J. (ur.). *Egypt 2015: Perspectives of Research. Proceedings of the Seventh European Conference of Egyptologists (2nd-7th June, 2015, Zagreb – Croatia)*. Oxford: 219-239.

(2017) “Shabtis from the Late and Graeco-Roman Periods: Proposal for the Classification (Typology) of Shabtis Discovered Outside Egypt”, u: Kóthay, K. A. (ur.). *Burial and Morturary Practices in Late Period and Graeco-Roman Egypt*, Budapest: Museum of Fine Arts, 2017: 323-336, Pl. 74-77.

(2017) "The Ancient Egyptian shabtis discovered in the regions of Roman Illyricum (Dalmatia, Pannonia) and Istria: provenance, collections, typological study and dating". U: Rosati, G. & Guidotti, M. C. (ur.) *Proceedings of the XI International Congress of Egyptologists (Florence, Italy 23-30 August 2015)*. Oxford: 650-655.

(2018) „Various manifestations of Isis cult in the region of Istria, Illyricum and Pannonia and its diffusion to the Central European Region (2nd c. B.C.-4th c. A.D.)". *Shodoznanvstvo* 81: 58-99.

(2018) „Fran Gundrum Oriovčanin (1856-1919) and his voyage to Egypt during November and December 1902". U: Czerny, E. (ur.), *Egypt and Austria XI: In Search of the Orient*. Krakow: 313-335.

(2018) „Život žene u staroegipatskom društvu". U: Tomorad, M. i suradnici. *Slavne žene stare povijesti: životi žena u društvima starog svijeta*. Zagreb: 53-62.

(2018) „Kleopatra II. i Kleopatra III.". U: Tomorad, M. i suradnici. *Slavne žene stare povijesti: životi žena u društvima starog svijeta*. Zagreb: 99-106.

Tomorad, M. (ur.)

(2015) *A History of Research into Ancient Egyptian Culture Conducted in Southeast Europe*, Oxford.

Tomorad, M. & Deac, D. A.

(2014) „A Pseudo-Shabti statuette discovered in Tibiscum (Dacia Superior)". *Acta Mvsei Porolissensis – Istorie-Etnografie* XXXV (2013). Zalau: 223-234.

Tomorad, M. & Đukić, Z.

(2018) „Život žene na području starog Istoka". U: Tomorad, M. i suradnici. *Slavne žene stare povijesti: životi žena u društvima starog svijeta*. Zagreb: 13-23.

Tomorad, M. & Novak, J.

(2018) „Zenobija". U: Tomorad, M. i suradnici. *Slavne žene stare povijesti: životi žena u društvima starog svijeta*. Zagreb: 271-278.

Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska, J. (ur.)

(2017) *Egypt 2015: Perspectives of Research. Proceedings of the Seventh European Conference of Egyptologists (2nd-7th June, 2015, Zagreb – Croatia)*. Oxford.

Tomorad, M. i suradnici.

(2018) *Slavne žene stare povijesti: životi žena u društvima starog svijeta*. Zagreb.

Tomorad, M. & Tepeš, K.

(2018) „Kleopatra VII.". U: Tomorad, M. i suradnici. *Slavne žene stare povijesti: životi žena u*

društvima starog svijeta. Zagreb: 107-131.

Tomorad, M., Čavka, M., Uranić, I. & Šekrst, K.

(2015) „Current Egyptological research in Croatia". *Studies in Ancient Art and Civilization* 18, Krakow: 283-305.

Tomorad, M. & Štimac, I.

(2016) „Visualizing Egypt in the Collection of the Archaeological Museum in Dubrovnik and the Newspaper/travel Reports Published by Grga Novak between 1933 and 1945." U: Júnová Macková, A., Storchová, L. & Jún, L. (ur.), *Egypt and Austria X: Visualizing the Orient: Central Europe and the Near East in the 19th and 20th Centuries*, Prague: 229-244.

Tomorad, M. & Popielska-Grzybowska, J. (ur.)

(2015) *CECE7 – VIIthe European conference of Egyptologists. Egypt 2015: Perspectives of research*, *Zagreb, Croatia (2-7 June, 2015)*. Zagreb.

Uranić, I.

(1997) *Sinovi Sunca–Vjerovanje starih Egipćana*. Zagreb.

(2002) *Stari Egipat: povijest, književnost i umjetnost drevnih Egipćana*. Zagreb.

(2005) *Ozirisova zemlja: egipatska mitologija i njeni odjeci na zapadu*. Zagreb.

(2014) *Životi Egipćana*. Zagreb.

Višić, M.

1989 *Egipatska knjiga mrtvih*. Sarajevo: Svjetlost.

1993 *Književnost drevnog Bliskog istoka: Enuma Eliš–Gilgameš*. Zagreb: Naprijed.

5.2. Nepotpisane enciklopedijske natuknice

Opća enciklopedija Leksikografskog zavoda II., s. v. „Egipat". Zagreb 1977: 483–489.

Opća enciklopedija Leksikografskog zavoda II., s. v. „Egiptologija". Zagreb 1977: 489–490.

Hrvatska enciklopedija, vol. 1 (1999)–11 (2009). Zagreb.

6. Završni radovi, magistarski radovi, znanstveni magisteriji, doktorske disertacije

Begonja, S.

2008 *Serapisov kult u Hrvatskoj*. [M.A.]. Zagreb: Filozofski fakutet Sveučilišta u Zagrebu.

Diklić, M.

2011 *Materijalni izvori staroegipatske povijesti: Kovanice*. [M.A.]. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.

Đurašin, L.

(2014) *Staroegipatska vojska i njezin razvitak tijekom Starog, Srednjeg i Novog kraljevstva*. [B.A.]. Zagreb: Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu.

(2017) *Prikaz svakodnevnog života starih Egipćana kroz umjetnost*. [M.A.]. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.

Foder, K.

(2018) *Vojni i politički aspekti vladavine Antioha III. Velikog*. [B.A.]. Zagreb: Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu.

Girardi-Jurkić, V.

(1999) *Kultovi u procesu romanizacije antičke Istre.* [Doktorska disertacija]. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Golub, K.

(2014) *Egipatska religija i mitologija*. [B.A.]. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.

Harjač, J.

(2015) *Egipat u doba Snofruove vladavine*. [M.A.]. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.

Hogge, M.

(2018) *Položaj slavnih kraljica u staroegipatskom društvu*. [B.A.]. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.

Jozak, I.

(2017) *Kozmetika i nakit kao statusni simbol u starom vijeku.* [M.A.]. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.

Kanjir, M.

(2014) *Pogrebni običaji Srednjeg kraljevstva*. [B.A.]. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.

Karažinec, H.

(2013) *Mumificiranje u starom Egiptu*. [M.A.]. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.

Knežević, A. P.

(2016) *Doba Amarne – religija, kultura i politika u vrijeme Amenhotepa IV*. [B.A.]. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.

Kovačić, A.

(2015) *Mit o Izidi i Ozirisu – antički izvori i suvremene interpretacije*. [M.A.]. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.

Malek, A.

(2014) *Razvoj piramidalnih građevina od mastaba do grobnica Starog kraljevstva*. [B.A.]. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.

(2017) *Pogrebna arhitektura Prvog međurazdoblja i Srednjeg kraljevstva*. [M.A.]. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.

Paić, A.

(2017) *Utjecaj egipatske kulture i religije na rimsku kulturu i religiju*. [B.A.]. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.

Pernjak, D.

(2012) *Egipatske grobnice i pogrebni običaji grčko-rimskog razdoblja*. [M.A.]. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.

Rukav, P.

(2018) *Razvoj staroegipatske slikovne umjetnosti i reljefne skulpture tijekom Starog kraljevstva.* [B.A.]. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.

Sertić, L.

(2017) *Nefertiti*. [B.A.]. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.

Škrlec, A.

(2018) *Religija i pogrebni običaji tijekom XVIII. dinastije*. [M.A.]. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.

Štruklec, D.

(2012) *Narodi s mora u povijesnim izvorima*. [M.A.]. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.

Tot, S.

(2017) *Raspad carstva Aleksandra Velikog – ratovi dijadoha*. [B.A.]. Zagreb: Hrvatski studiji

Sveučilišta u Zagrebu.

Šimović, F.

(2018) *Makedonska dinastija i vladavine Ptolemejevića u Egiptu.* [B.A.]. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.

Tomorad, M.

(1997) *Šauabtiji u Dalmaciji i Panoniji*. [M.A.]. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2001) *Egipatske starine u hrvatskoj znanosti i kulturi*. [Znanstveni magistarski rad] Zagreb: Odsjek za povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2006) *Model računalne obrade i prezentacije staroegipatskih predmeta u muzejskim zbirkama u Hrvatskoj*. [Doktorska disertacija]. Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, Katedra za muzeologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

(2009) *Shabtis from the Archaeological Museum in Zagreb, Croatia*. [M.A. Diploma in Egyptology thesis]. Manchester: Faculty of Life Sciences.

Turniški, Z.

(2015) *Aleksandar Veliki*. [B.A.]. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.

Vraneković, N.

(2017) *Uloga životinja u kultovima i ritualima starog vijeka*. [M.A.]. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.

7. Putopisi do 1945. godine

Gundrum, F.

(1902) *Moje putovanje u Egipat: Iz Križevaca u Kairo*. Zagreb, Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe - Odsjek za povijest hrvatske književnosti, Osobni arhivski fondovi – zbirke rukopisa i dokumentacijskoga gradiva 148 Gundrum-Oriovčanin, Fran Srećko, [Sig. 24, I/10].

(1902) *Moje putovanje u Egipat: Iz Kaira u Gornji Egipat i natrag u Kairo*. Zagreb, Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe - Odsjek za povijest hrvatske književnosti, Osobni arhivski fondovi – zbirke rukopisa i dokumentacijskoga gradiva 148 Gundrum-Oriovčanin, Fran Srećko, [Sig. 24, I/10].

(1903) *Moje putovanje po Egiptu*. Zagreb, Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i

glazbe - Odsjek za povijest hrvatske književnosti, Osobni arhivski fondovi – zbirke rukopisa i dokumentacijskoga gradiva 148 Gundrum-Oriovčanin, Fran Srećko, [Sig. 30, II/53].

(1903) „U Egiptu! – Putopisna crta". *Hrvatski planinar* 6/1903 br. 7-12.

(1903) „Prvi egipatski medicinski kongres". *Liječnički vjesnik* 3: 94-101.

(1903) „Spomenica na I. egipatski medicinski kongres u Kairu, *Liječnički vjesnik* 7: 267.

(1905) *U Egiptu! – Putopisna crta*. Zagreb.

(2003) *In Egypt*. Križevci.

Hus, Juraj

(2017) *Opis putovanja Jurja Husa – Description peregrinationis Georgii Huszthii.* In: Kolar, Mario (ed.) *Opis putovanja Jurja Husa – Description peregrinationis Georgii Huszthii.* Koprivnica: 33-182.

Huszthii, Georgii

(1881) *Description peregrinationis Georgii Huszthii.* In: Matković, Petar (ur.) "Description peregrinationis Georgii Huszthii", *Starine* 13, Zagreb: 1-38.

Nazor, V.

(1942) *Od Splita do piramida*. Zagreb.

Novak, G.

(1909) „Lijepa literatura u starom Egiptu". *Mlada Hrvatska* II br. 3–5: 70–72, 102–104, 132–134.

(1933) „Iz Trsta u Egipat. Na parobrodu "Gange", o Božiću 1932.". *Novosti* br. 13 (13. I.): 5.

(1933) „Paris starog svijeta – Aleksandrija. Aleksandrija u prosincu 1932.". *Novosti* br. 15 (15. I.): 11.

(1933) „Po tragovima Kleopatre. Aleksandrija, 30. prosinca 1932.". *Novosti* br. 22 (22. I.): 9.

(1933) „Kairo–Egipatski velegrad, njegovo lice i naličje, Kairo 5. siječnja 1933.". *Novosti* br. 24 (24. I.): 10.

(1933) „U Kairskoj čaršiji i ramazanskoj noći, Kairo, u siječnju 1933.". *Novosti* br. 25 (25. I.): 11.

(1933) „Dva grada Sunca–dva Heliopolisa. Heliopolis, u siječnju 1933.". *Novosti* br. 28 (28. I.): 8.

(1933) „K piramidama. Posljednji ostatak velegrada Memfisa. Gizeh, u siječnju 1933.". *Novosti* br. 38 (7. II.): 12.

(1933) „Keops, Kefren i Mikerin. Kod piramida, u siječnju 1933.". *Novosti* br. 46 (15. II.): 8.

(1933) „U šumi stupova drevnih hramova. Luksor, 4. veljače 1933.“. *Novosti* br. 53 (22. II.): 9.

(1933) „U gradu boga Sunca. Meleui, u veljači 1933.“. *Novosti* br. 77 (18. III.): 16.

(1933) „Na obali Nila uz muslimanski gradić i veliku prošlost. U Luksoru, u veljači 1933.“. *Novosti* br. 83 (24. III.): 4.

(1933) „Na starom obratniku u Asuanu. Asuan, u veljači 1933.“. *Novosti* br. 91 (1. IV.): 5.

(1933) „Na jezeru koje pokriva hram Izide. Asuan–barage, u veljači 1933.“. *Novosti* br. 103 (12. IV.): 16.

(1933) „Misteriji Osirisa i Izide“. *Novosti* br. 354 (Božić 1933): 20–22.

(1934) „Tri najveće žene Egipta“. *Novosti* br. 90 (31. III.).

(1935) „Novo putovanje Jadranske straže. Grčka i Egipat. 30 juna–16 jula 1935.“. *Jadranska straža* XIII br. 6: 233–239.

(1945) *U zemlji faraona*. Zagreb.

Rasinjanin, J. H.

(1566) *Georgii Huz peregrinatio Hierosolimatana*. Budimpešta.

Schaschel, Jakob

(1863) *Bilder aus dem Oriente aufgenommen während einer Reise nach Aegypten, Nubien, Sudan in Jahren 1853 und 1854.* Karlovac, Gradski muzej, inv. no. KP-460.

Šašel, J.

(2003) *Slike s Orijenta nastale tijekom jednog putovanja u Egipat, Nubiju i Sudan godine 1853. i 1854*. Karlovac.

Štampar, Andrija

(1933) Dnevnički zapisi. Zagreb: Hrvatski državni arhiv: HR-HDA-831 Štampar, Andrija 5.1 Dnevnički zapisi. 5.1.4 *Putovanje po raznim zemljama i gradovima (Egipat, Crveno more, Šri Lanka, Indonezija, Singapur, Hong-Kong, Kina, Tibet, Makao)*

8. Radovi za popularizaciju egiptoloških istraživanja

Novak, G.

(1936) „Abisinija – basnoslovni Punt starodrevnih Egipćana“. *Politika* XXXIII br. 9926 (6.–9. I.): 15.

(1946) „Vjerovanje u stradanje, smrt i uskrsnuće Ozirisa“. *Narodni list* 277 (20.–21. IV.): 6.

Selem, P.

(1961) „5000. god. egipatske umjetnosti“. *Danas* 8: 22.

(1963) „Za spas Abu–Simbela“. *Telegram* 29. III.: 11–12.

(1968) „Fascinacija Egiptom“. *Telegram* 23. II.: 4.

(1968) „Knjiga o jednoj civilizaciji“. *Slobodna Dalmacija* 4. IV.: 5.

(1977) „Slika i simbol, (naznake o vizuelnoj komunikaciji u protodinastičkom egiptu)“. *Polja–časopis za kulturu, umetnost i društvena pitanja* god. XXII, mart ’77. br. 217: 5–7.

(1977) „Iz tekstova piramida“. *Polja–časopis za kulturu, umetnost i društvena pitanja* XXII, mart ’77. br. 217: 13–14.

(1988) „Egipatska umjetnost na tlu Hrvatske, Faraonski Egipat“. *Glasnik UNESCO* 41: 39–42.

(1998) „Mumije otvaraju ustra“. *Ultra* 3 (19. I.): 64.

(2002) „Istraživanja piramida s tekstovima u Sakkari–predavanje profesora Jeana Leclanta u Splitu“. *Vijesti Hrvatskog arheološkog društva*.

Štimac, I. & Tomorad, M.

(2014) „Što je zapravo ubilo Kleopatru VII.?“. *Meridijani* 180 (ožujak): 12.

(2014) „Izgubljena egipatska dinastija“. *Meridijani* 180 (ožujak 2014): 13.

(2014) „Sudan: Otkriven najstariji dokaz raka“. *Meridijani* 181 (svibanj 2014): 6.

(2014) „SAD: Konačno dešifrirano pismo egipatskog vojnika“. *Meridijani* 181 (svibanj): 13.

Tomorad, M.

(2004) „Višejezična ptolemejska stela“. *Meridijani* 86 (lipanj): 15.

(2004) „Portret egipatskog faraona“. *Meridijani* 86 (lipanj): 15.

(2004) „Luksor bi trebao postati veliki muzej na otvorenom!“. *Meridijani* 87 (rujan): 12.

(2004) „Na području Fajumu pronađena najstarija poznata kuglana“. *Meridijani*, 87 (rujan): 12.

(2004) „U Egiptu utemeljen Muzej civilizacije“. *Meridijani* 88 (listopad): 6.

(2004) „Nestanak predmeta rimskog razdoblja“. *Meridijani* 88 (listopad): 6.

(2004) „Otok Far – podmorje Aleksandrije: Otkriveni ostati drevnog svjetionika“. *Meridijani* 88 (listopad): 6.

(2004) „Pronađen natpis s imenom nepoznatoga egipatskog vladara Hoora star 5200 godina“.

Meridijani 88 (listopad): 6.

(2004) „Donacija japanske vlade“. *Meridijani* 88 (listopad): 7.

(2004) „U tijeku restauracija grobnice Amenhotepa III“. *Meridijani* 88 (listopad): 7.

(2004) „Novi sustav zaštite egipatskih arheoloških nalazišta“. *Meridijani* 88 (listopad): 7.

(2004) „U Engleskoj nađena statua Izide“. *Meridijani* 88 (listopad): 9.

(2004) „Stari Egipat – Životine su bili tretirane poput bogova“. *Meridijani* 89 (studeni): 9.

(2004) „Miris egipatskih mumija“. *Meridijani* 90 (prosinac): 8

(2004) „U Egiptu dosad otkriveno samo 30 posto spomenika“. *Meridijani* 90 (prosinac): 9

(2004) „Poklopac sarkofaga u kairskom restoranu“. *Meridijani* 90 (prosinac.): 9.

(2005) „Najavljen datum početka novih istraživanja Keopsove piramide“. *Meridijani* 91 (siječanj): 7.

(2005) „U Aleksandriji najavljena gradnja prvog podvodnog muzeja“. *Meridijani* 91 (siječanj): 13.

(2005) „Aleksandrija – kasna antika: Novootkrivene predavaonice“. *Meridijani* 93 (ožujak): 6.

(2005) „Kefrenova piramida otvorena za posjetitelje“. *Meridijani* 93 (ožujak): 6.

(2005) „U Egiptu povećane cijene ulaznica“. *Meridijani* 93 (ožujak): 9.

(2005) „Nil prijeti hramskim kompleksima“. *Meridijani* 93 (ožujak): 9.

(2005) „Suez turistička atrakcija“. *Meridijani* 93 (ožujak): 9.

(2005) „Istraživanje uzroka Tutankhamonove smrti“. *Meridijani* 95 (svibanj): 7.

(2005) „Arapski izvori – Nove spoznaje o životu Kleopatre VII“. *Meridijani* 95 (svibanj): 8–9.

(2005) „Egipat – iskopani brojni novi sarkofazi“. *Meridijani* 96 (lipanj): 9.

(2005) „Radovi u Egipatskom muzeju“. *Meridijani* 100 (prosinac): 17

(2006) „Suvremeni nadzor spomenika u Gizi“. *Meridijani* 101 (siječanj): 8.

(2006) „Aleksandrijski svjetionik“. *Meridijani* 101 (siječanj): 9.

(2006) „Muzej Nubije“. *Meridijani* 102 (veljača): 7.

(2006) „Staroegipatska vina od crvenog grožđa: Tutanhkamova vina, Egipćani su označavali vino na isti način kao i suvremeni čvojek“. *Meridijani* 102 (veljača): 11.

(2006) „Odlomljen dio Keopsove piramide“. *Meridijani* 103 (ožujak): 11.

(2006) „Slučajno otkrivena staroegipatska grobnica – KV63 arheološko čudo u Dolini kraljeva“.

Meridijani 104 (travanj): 8.

(2006) „Novi centar za posjetitelje Gize". *Meridijani* 104 (travanj): 8.

(2006) „Rekonstrukcija grobnica u Dolini kraljica". *Meridijani* 105 (svibanj): 8.

(2006) „U Egiptu otkriven veliki sunčev hram". *Meridijani* 106 (lipanj): 7.

(2006) „Staroegipatski zubari". *Meridijani* 110 (prosinac): 15.

(2011) „Egipat – nova saznanja: Nova istraživanja dviju slavnih staroegipatskih kraljica". *Meridijani* 157 (listopad): 6–7.

(2011) „Egipat – novosti iz Vrhovnog vijeća za starine Egipta: Tko će se brinuti o staroegipatskom blagu?". *Meridijani* 157 (listopad): 9.

8. Web portali

8.1. *Croato–Aegyptica Electronica* (lipanj, 2004.-veljača, 2014.)

[http://www.croato–aegyptica.hr] (lipanj, 2004.–siječanj, 2011.)

[http://infoz.ffzg.hr/cae] (srpanj, 2004.–siječanj, 2012.)

[http://www.hrstud.unizg.hr/cae] (siječanj, 2012.–veljača, 2014.)

[http://www.kultura.hr/Zbirke/Croato–aegyptica–electronica]

8.2. *Stara povijest – Moderni magazin za staru povijest*

[www.starapovijest.eu] ISSN: 1849-3335 (ožujak, 2014.-)

Bošnjak, M.

„Staroegipatska knjiga mrtvih". 9. ožujka 2018. [https://www.starapovijest.eu/staroegipatska-knjiga-mrtvih/]

Čavka, M.

„Paleoradiologija". 11. srpanj 2014. [http://www.starapovijest.eu/paleoradiologija/]

Kovačić, A.

„Mit o Izidi i Ozirisu: antički i suvremeni izvori". 13. srpnja 2014. [http://www.starapovijest.eu/mit-o-izidi-ozirisu-anticki-suvremeni-izvori/

„Abidos". 13. srpnja 2014. [http://www.starapovijest.eu/abidos/]

Pernjak, D.

„Tutmozis III. (1479.-1425.) - Napoleon starog Egipta“. 16. travnja 2014. [http://www.starapovijest.eu/tutmozis-iii-1479-1425-napoleon-starog-egipta/]

„Staroegipatska kraljica Hatšepsut (1479.-1458.)“. 16. travnja 2014. [http://www.starapovijest.eu/staroegipatska-kraljica-hatsepsut-1479-1458/]

„Ramezej - posmrtni hram Ramzesa II.“. 23. travnja 2014. [http://www.starapovijest.eu/ramezej-posmrtni-hram-ramzesa-ii/]

Petroci, K.

„Heb-sed festival“. 22. ožujka 2018. [https://www.starapovijest.eu/heb-sed-festival/]

„Položaj žene u starom Egiptu“. 17. ožujka 2018. [https://www.starapovijest.eu/polozaj-zene-starog-egiptu/]

Smiljanić, V.

„Pravni sustav drevnog Egipta“. 14. rujna 2016. [https://www.starapovijest.eu/pravni-sustav-drevnog-egipta/]

Šekrst, K.

„Egipatska matematika“. 4. travnja 2014. [http://www.starapovijest.eu/egipatska-matematika/]

„Hijeroglifski znakovi“. 4. travnja 2014. [http://www.starapovijest.eu/hijeroglifski-znakovi/]

Šimović, F.

„Život u ptolemejskom Egiptu“. 8. veljače 2019. [https://www.starapovijest.eu/zivot-ptolemejskom-egiptu/]

„Vladavina 33. egipatske dinastije Ptolemejevića“. 8. veljače 2019. [https://www.starapovijest.eu/vladavina-33-egipatske-dinastije-ptolemejevica/]

Štimac, I.

“Čiji je otvor ubio egipatsku kraljicu Kleopatru?“. 4. travnja 2014. [http://www.starapovijest.eu/ciji-je-otrov-ubio-egipatsku-kraljicu-kleopatru/]

„Konačno dešifrirano pismo egipatskog vojnika“. 13. srpanja 2014. [http://www.starapovijest.eu/konacno-desifrirano-pismo-egipatskog-vojnika/]

Tomorad, M.

„Istraživanja egipatske povijesti i kulture kroz stoljeća“. 26. veljače 2014 [http://www.starapovijest.eu/istrazivanja-egipatske-povijesti-i-kulture-kroz-stoljeca/]

„Lov i ribolov u starom Egiptu“. 26. veljače 2014 [http://www.starapovijest.eu/lov-i-ribolov-u-starom-egiptu/]

„Staroegipatski hramovi: povijest, razvoj i funkcija“. 26. veljače 2014 [http://www.starapovijest.eu/staroegipatski-hramovi-povijest-razvoj-i-funkcija/]

„Znanstvena i stručna obrada staroegipatskih predmeta u Hrvatskoj“. 26. veljače 2014 [http://www.starapovijest.eu/znanstvena-i-strucna-obrada-staroegipatskih-predmeta-u-hrvatskoj/]

„Širenje staroegipatskih kultnih fenomena grčko-rimskim svijetom“. 26. veljače 2014 [http://www.starapovijest.eu/sirenje-staroegipatskih-kultnih-fenomena-grcko-rimskim-svijetom/]

„Staroegipatska umjetnost“. 26. veljače 2014 [http://www.starapovijest.eu/staroegipatska-umjetnost/]

„Atonizam – staroegipatski kult boga Atona“. 26. veljače 2014 [http://www.starapovijest.eu/atonizam-staroegipatski-kult-boga-atona/]

„Aleksandrija – kulturno i znanstveno središte helenističkog svijeta“. 26. veljače 2014 [http://www.starapovijest.eu/aleksandrija-kulturno-znanstveno-srediste-helenistickog-svijeta/]

„Bibliotheca Alexandriana – simbol moderne Aleksandrije“. 26. veljače 2014 [http://www.starapovijest.eu/bibliotheca-alexandriana-simbol-moderne-aleksandrije/]

„Zagrebačka egipatska mumija i lanena knjiga“. 26. veljače 2014 [http://www.starapovijest.eu/zagrebacka-egipatska-mumija-lanena-knjiga/]

„Projekt Croato-Aegyptica Electronica“. 3. ožujka 2014 [http://www.starapovijest.eu/projekt-croato-aegyptica-electronica/]

„Egipatske kraljice“. 3. ožujka 2014 [http://www.starapovijest.eu/egipatske-kraljice/]

„Kamen iz Rozete (Rosette) i odgonetavanje hijeroglifa“. 9. ožujka 2014 [http://www.starapovijest.eu/kamen-iz-rozete-rosette-odgonetavanje-hijeroglifa/]

„Egipatski svijet mrtvih“. 9. ožujka 2014 [http://www.starapovijest.eu/egipatski-svijet-mrtvih/

„Mit o Ozirisu, Izidi, Horusu i Setu“. 9. ožujka 2014 [http://www.starapovijest.eu/mit-o-ozirisu-izidi-horusu-setu/]

„Mitologija i bogovi“. 9. ožujka 2014 [http://www.starapovijest.eu/mitologija-bogovi/]

„Zagrobni život i mumificiranje“. 9. ožujka 2014 [http://www.starapovijest.eu/zagrobni-zivot-mumificiranje/]

„Povijest muzeja“. 13. ožujka 2014 [http://www.starapovijest.eu/povijest-muzeja/]

„Šauabti figura (definicija, upotreba, povijest, materijali i izrada)“. 19. ožujka 2014 [http://www.

starapovijest.eu/sauabti-figura-definicija-upotreba-povijest-materijali-izrada/]

„Procjena broja staroegipatskih predmeta u Hrvatskoj“. 31. ožujka 2014 [http://www.starapovijest.eu/procjena-broja-staroegipatskih-predmeta-u-hrvatskoj/]

„Počeci kolekcionarstva u Hrvatskoj i oblikovanje današnjih javnih zbirki“. 31. ožujka 2014 [http://www.starapovijest.eu/poceci-kolekcionarstva-u-hrvatskoj-oblikovanje-danasnjih-javnih-zbirki/]

„Privatne egipatske zbirke u Hrvatskoj2, 31. ožujka 2014 [http://www.starapovijest.eu/privatne-egipatske-zbrike-u-hrvatskoj/]

„Zbirke staroegipatskih predmeta u Hrvatskoj“. 31. ožujka 2014 [http://www.starapovijest.eu/zbirke-staroegipatskih-predmeta-u-hrvatskoj/]

„Egiptološka terminologija u hrvatskim povijesnim znanostima“. 31. ožujka 2014 [http://www.starapovijest.eu/egiptoloska-terminologija-u-hrvatskim-povijesnim-znanostima/]

„Staroegipatski jezik i pismo“. 31. ožujka 2014 [http://www.starapovijest.eu/staroegipatski-jezik-pismo/]

„Stari Egipat: kraljevska titulacija i imena“. 31. ožujka 2014 [http://www.starapovijest.eu/stari-egipat-kraljevska-titulacija-imena/]

„Staroegipatska kronologija i hrvatske povijesne znanosti“. 31. ožujka 2014 [http://www.starapovijest.eu/staroegipatska-kronologija-hrvatske-povijesne-znanosti/]

„Osnovni izvori staroegipatske povijesti“. 31. ožujka 2014 [http://www.starapovijest.eu/osnovni-izvori-staroegipatske-povijesti-na-kojima-se-temelje-kronoloske-tablice/]

„Stari Egipat: podjela na dinastije“. 31. ožujka 2014 [http://www.starapovijest.eu/staroegipatsko-racunanje-vremena-sotisov-ciklus/]

„Staroegipatska kronologija“. 31. ožujka 2014 [http://www.starapovijest.eu/staroegipatska-kronologija/]

„Datacija i osnovne metode datiranja staroegipatske građe“. 31. ožujka 2014 [http://www.starapovijest.eu/datacija-osnovne-metode-datiranja-staroegipatske-grade/]

„Kategorizacija i tipologija staroegipatskih predmeta u hrvatskim muzejskim zbirkama“. 31. ožujka 2014 [http://www.starapovijest.eu/kategorizacija-tipologija-staroegipatskih-predmeta-u-hrvatskim-muzejskim-zbirkama/]

„Vrste staroegipatskih predmeta u hrvatskim zbirkama“. 31. ožujka 2014 [http://www.starapovijest.eu/vrste-staroegipatskih-predmeta-u-hrvatskim-zbirkama/]

„Šaubtiji u muzejskim i privatnim zbirkama u Hrvatskoj“. 31. ožujka 2014 [http://www.

starapovijest.eu/sauabtiji-u-muzejskim-privatnim-zbirkama-u-hrvatskoj/]

„Modeli prezentacije staroegipatskih zbirki u Hrvatskoj“. 31. ožujka 2014 [http://www.starapovijest.eu/modeli-prezentacije-staroegipatskih-zbirki-u-hrvatskoj/]

„Običaji Egipćana“. 3. travnja 2014 [http://www.starapovijest.eu/obicaji-egipcana/]

„Egipatske grobnice“. 3. travnja 2014 [http://www.starapovijest.eu/egipatske-grobnice/

„Pripovijest o Sinuhe Egipćaninu“. 3. travnja 2014 [http://www.starapovijest.eu/pripovijest-o-sinuhe-egipcaninu/]

„Piramide u Egiptu“. 3. travnja 2014 [http://www.starapovijest.eu/piramide-u-egiptu/]

„Faraoni starog Egipta“. 3. travnja 2014 [http://www.starapovijest.eu/faraoni-starog-egipta/]

„Jezici naroda starog Istoka“. 3. travnja 2014 [http://www.starapovijest.eu/jezici-naroda-starog-istoka/]

„Konačni dokaz zaboravljene dinastije iz Abidosa“. 4. travnja 2014 [http://www.starapovijest.eu/konacni-dokaz-zaboravljene-dinastije-iz-abidosa/]

„Petar Selem (Split 1936.-Zagreb 2015.)“. 18. lipnja 2015 [http://www.starapovijest.eu/petar-selem-split-1936-zagreb-2015/]

„Kronologija Rimskih Careva“ [http://www.starapovijest.eu/kronologija-rimskih-careva/]

„Kronologija staroegipatske povijesti“ [http://www.starapovijest.eu/kronologija-staroegipatske-povijesti/]

„Tumač egiptoloških pojmova“ [http://www.starapovijest.eu/pojmovnik/]

„Tumač staroegipatskih božanstava“ [http://www.starapovijest.eu/tumac-staroegipatskih-bozanstava/] „Nazivlje za egiptološke studije u Hrvatskoj“ [http://www.starapovijest.eu/hrvatsko-nazivlje/]

Mladen Tomorad

EGIPAT U HRVATSKOJ:
HRVATSKA FASCINACIJA STAROEGIPATSKOM KULTUROM

NAKLADNIK
Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu
Borongajska 83d, 10000 Zagreb, Hrvatska
www.hrstud.hr

LEKTURA
Željka Trajbar Cigić

KOREKTURA
Mladen Tomorad

IZRADA KARATA
Mario Žerjav

FOTOGRAFIJE
Autor i razne navedene osobe i institucije

PRIJELOM, PRIPREMA I OBRADA FOTOGRAFIJA
Marta Gavran

TISAK
Sveučilišna tiskara d.o.o.,
Trg Hrvatske Republike 14, Zagreb

Otisnuto u lipnju 2020.

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001064189.

ISBN: 978-953-7823-95-5